31
10 D
8

6
29 L
31

O.
I.
17. 37-10-H. 9

31-10. D. 8

2-1-E.-10

PETRINI

Belli, Albensis,

IVRECONSVLTI INCLITI
ET SERENISSIMI
EMANVELIS PHILIBERTI,
SABAVDIAE DVCIS
CONSILIARII,

De Re militari & Bello tractatus,
diuisus in partes XI.

In quo, præter ea, quæ de Re militari tractantur, obiter multa, quæ ad ciuilem administrationem attinent, attinguntur; omnibus iudicibus apprimè necessarius.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs excudebat Franciscus de Portonarijs.

M D LXIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Extrait du priuillege du Roy.

AViourdhui Vingt huictieme iour d'aoust mil cinqcens soicantedeux le Roy estant au camp deuant Borges a permes, octroie, & accorde au Segneur Perin Bel d'Albe, con siglier destat de monsegneur le Duc de Sauoye, quid puisse, & luy soit loisible faire imprimer par tel imprimeur de ce Royaulme, & aultre, & auci telz uolumes & caracttaires que luy bon semblera ung liure par lui componse, intitule, Tractatus de Bello, & re militari, *auec priuillege special au ditz libraires, que aultre que luy ne le porra uendre, distribuer, ne exposer en uente en quelque sorte que ce soit durant le temps & terme de dix ans prochains uenans & consequens, a commencer du iour que le dit liure sera paracheue, d'imprimer. Ce que sa Maieste deffend tres expressement a tous imprimeurs quelonques sur poyne de confiscation desditz liures, & d'amende arbitraire. Mayant surs commandé sadit maieste expedier ce present breuet pour la ionissance de la dit permission la Royne sa mere presente.*

Sic subscriptum.

Robertet.

Et cum priuilegio Illustrissimi Senatus Venetiarum, & aliorum Principum.

SERENISS. ATQVE

INVICTISS. PHILIPPO

HISPANIARVM REGI,

Petrinus Bellus Iuriſconſ. S. & F. præcatur.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EM[illegible]

QVòd ego tàm exilis vir ingenij tàm tenuis fortunæ te Philippe Rex maxime & inuictiß. ſcriptis meis inuocare, tuoq; nomini qualeſcunque labores meos dicare auſus ſim, non immeritò mirabuntur omnes, nonnulli etiam coarguent, ac reprehendent: cùm id maximis ingenijs, doctißimis, ac ſummis viris, inter quos me non auſim connumerare, vix conari liceat. Confirmabit hanc de me opinionem titulus ipſe operis; vt enim ab Annibale deriſus fuit Philoſophus coràm eo de officio Imperatoris, de cæteris ad rem bellicam ſpectantibus declamans, & docens; ſic ego, qui ad Regem maximum, ad Imperatorem præcipuum ipſa de re militari conſcribam, videbor non carere arrogantia, ac temeritate; hæc mihi primùm eſt diluenda, ac deuitanda culpa, aut

 ſaltem

ſaltem excuſanda, & leuanda ratione aliqua. Illud igitur primùm reſpondebo me non profiteri in hoc meo opere magiſtram artem tirones cæteroſq; milites deligendi, non eos docendi atque inſtituendi ad gradum, ad ſaltum, ad curſum, ad miſſilia, ad vitanda uel inferenda vulnera, ad reliqua munia, non etiam Duci ipſi præſcribere quem locum caſtris ponendis deligat, quomodo acies inſtruat, quos in ſubſidijs collocet, quibus remedijs dolo, aut uirtuti hoſtium occurrat, qua ratione, aut quibus machinis vrbes ſuas tueatur, aut hoſtiles expugnet; non denique regulas, aut leges bellorum conſtituere; inſulſiſſimus ſim enim hæc docens, aut proſequens, cui meritò dicatur, Ne ſutor ſupra crepidam; quamuis neque uſque adeo peccent, qui hæc ad Reges, atque Imperatores conſcribunt, vt ſint inexcuſabiles, aut ridiculi; neque enim defuerunt melioribus ſeculis, qui hæc ſcriberent, ut Frontinus Diuo Traiano, Ælianus ad Adrianum, Flauius Vegetius ad Valentinianum, Modeſtus ad Tacitum, & ante eos omnes ad ipſum Auguſtum Imperatorum omnium maximum, Paternus: quorum opera neque inanis fuit habita, neque forte inutilis; verum longè alius meus eſt hic labor, longè etiam alienum

meum institutum, meumve propositum. Cùm enim omnibus ferè retroactis seculis Reges, & populi perpetua quadam, iure ipso gentium adinuenta lege, seu uerius Deo ipso auctore eorum animis infusa, obseruauerint, ne prius bella indicerent, quam probata indicendi ratione, & causa, hanc Christianis Regibus, ac principibus, & populis probatam esse legem summè addecet, atque etiam oportet. Quod qui non faciunt, ius gentium violare haud verebor dicere, immo & in omne humanum genus, atque etiam in ipsum Deum grauiter peccare. Quid sunt enim aliud bella, submota Iustitia, quàm aperta latrocinia? quid verò minus Principem decet, præsertim qui Christo, et vero Deo credat, quàm auctorem esse cædium, rapinarum, incendiorum, vastationum, tot denique, & tantorum scelerum, quæ bellis committuntur, si ea sola libidine, non etiam certa, & probata ratione iubeat fieri? Quid quòd ipsas bellorum causas, atque initia non est satis esse probata, & legitima, nisi eadem ratione, qua sunt suscepta, gerantur, & terminentur. Neque enim quia Principi facultas adsit gerendi belli, atque etiam auctoritas, ac ratio, passim debet in omnes, etiam qui sunt in hostico, sæuire, & milites suos immittere;

mittere; sed personarum, rerum, temporum, alio-rumq; multorum ratio est habenda; sed neque militibus omnia permittet, etiam si suo id faciant commodo; sed considerabit, quid liceat, quidve expediat. Hæc ego animo meo voluens, quum à tempore indicti belli per Franciscum Francorum Regem Carolo Sabaudiæ Duci citra in castris inuictiss. Caroli Quinti patris tui Rex max. sub Alfonso Daualo Marchione Vasti, Sub Ferdinando Gonzaga; sub ipso Albæ Duce militauerim, audiendis militaribus causis iuri, atque iustitiæ dicendæ præpositus, vnde & officio meo Auditoris nomen inditum; cumq;, post susceptas per M. T. tantorum regnorum habenas, sub Reueren. Cardinali Tridentino, atque ipso Marchione Piscariæ, viro non minus propria, quàm paterna virtute et nomine claro, ab eo ordine ad Consiliarij bellici munus promotus, sub eis, ac postremo sub ipso Sinuessano Duce vsque in finem bellorum, & conclusam pacem continuè vitam egerim, & qui nigro capillo, & florente ætate militiæ fui desumptus, canis omnibus pilis, & effœta ferè ætate eam desero: hæc inquam per tot annos animo meo voluens, & reputans, non inanem neque indignam mea professione, meoq; instituto, atque etiam pio animo sum

mo sum

mo ſum arbitratus hanc operam, vt de Bello, & de Re Militari aliquid ſcriberem, quo & principes admonerentur, quid poßint, quid liceat, quidquè etiam eos deceat in bellis indicendis, quid etiam in fœderibus aut concludendis, aut obſeruandis, quid in eis poßint ipſi exercituum ductores, aut quid eis ſit interdictum, quid ipſos milites in armatos hoſtes, in captos, in deditos deceat, & quid inter ſe ipſos, quid in prouinciales tam hoſtiles, quam ſuos, quid in quodlibet hominum genus, quid etiam in res omnes tam animatas quam inanimatas concedatur; quid denique Prouinciales erga Principem, qui bellum gerat, quid erga ipſos milites, aut facere, aut pati oporteat. Hæc ſi certa lege concluderem & memoriæ mandarem, ſperaui duo hæc conſequuturum; primum quidem me tot annos neque ſegniter, neque ociosè contriuiſſe demonſtraturum; tum & Reipublicæ, ſi nonmultum, ſaltem aliquid opis contuliſſe. Quòd verò te Rex inuictiſſ. potißimum delegerim, cui tantillum doni atque operis dicarim, non tam audaciæ fuit, quam obligationis meæ, & debiti. Cùm enim totos meliores annos meos Sereniſſ. maximoq́; omnium ſui æui principum Carolo parenti tuo, tuæq́; Celſitudini militauerim;

cùm

Cùm sub vtriusque tam parentis quam filij clypeo contra maximas tempestates, & rerum turbines delituerim, amplis insuper donis acceptis, cui magis decuit grati animi sedulam & deuotam gratiam, quo licebat modo, referre, quàm tanti Imperatoris filio, tam magno, tam inuicto, tam splendido & magnanimo Regi? ad quem aptius de bello scriberem, quàm ad eum, qui grauissima bella, multis seculis debacchata, quorum desperabatur finis atque exitus, summa felicitate confecit, et maxima æquanimitate conclusit? ad quem denique de fœderibus, de pace, qua ego hoc opusculum meum peregi, uerba facere oportuit, quàm ad eum Regem, qui tam diu exulem pacem, cunctis desideratam, ab omnibus desperatam, sola Diuina ope expectatam, nullo pene negotio, sanctissimis, atque æquiss. legibus, maxima iustitia, orbi restituerit? tanta vero integritate, tanta Principum, ciuitatum, ac populorum gratia atque lætitia; vt res componere, publicæq; quieti consulere maluerit, quàm vincere. Cæterum, quum Persarum lege cautum esset, ne quis sine munere Regem adiret, Diuinaq; etiam, ne quis vacuus coràm Deo appareret, tu mihi & Rex optimus, & terrenus Deus maximus, non quale te

decet

decet accipere, sed quale ego possum donum offerre, tua consueta, & cunctis nota hilaritate & benignitate suscipe. & me T. M. addictum, ac deuotum sub vmbra tua patere senectam meam, & quod superest vitæ requiescere; exiguumq; hoc muneris ex humanitate, & clementia tua & offerentis animo suscipe magis, quam ex re ipsa. Vale spes vnica Christiani orbis, & Regum decus.

FEDERICI ALSINARII Comitis Camerani.

ILiadem Bellus perlustrans Palladis ictu
  Prostratum Martem vidit, & ingemuit.
Atque ait, has artes peperi, Mars accipe, doctus
  Palladis & posthac iurgia ne timeas.

Philibertus à Pingon Baro Cusiasi, Sabaudiæ Referendarius in Petrini Belli libellum.

Non nisi Pelidæ miles, uel Vlyssis Homero
  Cognitus; Aeneam nil Maro præter habet,
Nec nisi cognatas acies Lucane canebas
  Alterius solam dat tuba Thebaidem:
Quotquot apud Graios, & apud scripsere Latinos,
  Vnum nescio quid ἀκέφαλονq; docent.
Sistite, manca etiam quondam panxistis, in artem
  Bella domi redigit Bellus habenda foris.

Francisci Ferrarij in Petrini Belli librum.

Inter Iesseæ quæ maxima munera gentem
  Rex cælitum concesserat,
Bis septem Eoo ardebant fulgore lapilli

Summo sacerdotis humero:
Hinc Dux in dubijs supplex responsa petebat
Sanctissimo de numine.
At nunc gradiui seu tristia munera curas,
Oppressus hoste ab impio,
Hæc constanti animo Belli præcepta tenentem
Felix sequetur exitus;
Seu potius posito æternam certamine pacem
Exerceas, æquissima
Fœdera quæ sint, quæ uictis uenia hostibus, & quid
Regnum optime constituerit
Aeterni expressit facundè pagina Belli:
Sit Imperator fortior,
Ambigeres cunctis, prudentior an ne senator,
Orator an disertior.

In eundem.

Castrorum leges, Romanaq; suscitat arma
Bellus in antiquum restituitque decus.
Artibus his fracti Pœni, fususq; Niphates
Et regum Latio colla subacta iugo,
Innumeri tibi debentur Petrine triumphi,
Aspera qui dextro numine bella regis.
Siue mari uincat seu terra Dux, tibi habenda
Gratia, quod uincit muneris omne tui est.

Aliud in eundem.

Exorto Belli fœtu contentio diuis
Incensa est. Bellum nam sibi quisque cupit.

Iure ſuo Pallas hunc uindicat alma, ſacratum
Diua ſibi a teneris, hunc propriumq; uocat.
Exacuit Martem Belli ſonus, intonat ille
Atque iterum Bellum ſub ſua iura trahit.
Præreptum uatem indignatur Phœbus Apollo,
Nam Phœbum terris iura dediſſe ferunt.
At quia, Maieſtas ſoliorum, & ſceptra ſuperba
Qua, pace, & bello lege tuenda, canit,
Conſilijs adhibet ſocium Rex ætheris altus,
Adſcribit primis ordinibusq; Deum.

Bernardini Fraghetti Sereniſsimi Sabaudiæ Reguli apud Oratorem ſuum ad Venetam Rempublicam à ſecretis.

Perbellè ac bene Belle doces quà bella gerantur,
Siue domi fuerint, ſiue gerenda foris:
Ardua facta uirum multi cecinere poetæ,
Vnde ſibi æternum commeruere decus:
Scripta quidem ueterum uix ſunt imitanda beatis
Ingenijs: tua plus laudis, & artis habent:
Martia ſiue tyro cupiat, ſeu bellica doctus,
Hæc legat, & quo ſint caſtra regenda modo.
Ergo tibi à cunctis debetur gloria maior,
Inclyta militiæ qui documenta doces:
Quàm quibus ornatis ſtudium fuit edere uerbis
Facta uirum, fictis prorſus imaginibus.

PETRINI BELLI ALBENSIS IVRISCON. INCLITI ET SERENIS. EMANVELIS Philiberti Sabaudiæ Ducis Consiliarij,

DE RE MILITARI ET DE BELLO Tractatus diuisus in partes vndecim.

PARS PRIMA.

SVMMARIVM.

1. *Primus in vrbe frater fratrem occidit.*
2. *Prælium in cœlo factum.*
3. *Bella vigebunt vsque in finem seculorum.*

De belli origine & antiquitate. Titulus primus.

BELLVM antiquum esse hominibus negotium, & cum ipso penè humano genere exortum, satis in comperto est. †Cùm enim duo essent tantum ex communi illo omnium parente geniti fratres, alterum in alterum insurrexisse narrant sacræ literæ Gen. iiij. Ita vt verè dici cum poeta quodam possit,

Fraterno primę maduerūt sanguine glebę.

Quòd alibi de Romæ conditoribus scribitur. †Imo & ante orbem ipsum à summo illo opifice perfectū, factum esse prælium in cœlo scribitur Apoc. xij. vsque adeò terræ

ac cęlo difficilem & inconceſſam pacem eſſe, quam non antecedat bellum, placuit Deo. Nihil eſt igitur ꝙ admiremur omnibus ſeculis ab ipſo orbis initio, populos, Reges, ac cæteros Principes bella vſque in hanc noſtram ætatem produxiſſe, quòd ſacræ Bibliæ, 3 Gręcorumque, ac Latinorum annalia teſtantur. † Neque eſſe hoc malum deſiturum, donec orbis ipſe deficiat monemur ſacro eloquio, prout habetur Matth.24. & Luc.13. De bello igitur & re ipſa militari quædam ſcripturus, ipſam prius nominis vim & proprietatem perſcrutabor.

SVMMARIVM.

1 *Bellum vnde dictum.*
2 *Duellum.*
3 *Perduelles.*
4 *Milites cur dicti & Militia.*
5 *Exercitus vnde appellatus.*

Bellum vnde dictum. Titulus II.

1 BELLVM à Belluis dictum credidit Feſtus Pomp. quaſi ipſum belluis magis quàm hominibus conueniat: vnde & Cicero, Cum ſint, inquit, duo genera decertandi, vnum per diſceptationem, alterum per vim; cumque illud ſit proprium hominis, hoc belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi vti 2 ſuperiore non licet. † Duellumque prius vocitatum idem Feſtus 3 dixit, † non quaſi duorum, ſed duarum partium: vnde & hoſtes perduelles, ceu pertinatius duellantes, ac repugnantes: Hinc alibi Cicero, Qui proprio nomine, inquit, perduellis erat, hoſtis vocabatur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante, cùm prius hoſtis diceretur, qui nobis peregrinus dicitur. Sed neque ineptè deriuabitur à bello quòd eſt pulchrum, cùm ſit formoſa, & terribilis caſtrorum acies ordinata: ſiue etiam ita per antiphraſim dictum malis, quaſi minimè bellum aut pulchrum, prout & Militiam à mollitie dictam idem Feſtus autumat, quamuis aliud viſum ſit Iuriſconſulto in l.j. in fi.ff. de mil.teſt. † Miles vero à malo eſt dictus, quòd 4 à ſuis arcet, vel à millenario, vt eſt in l.j. in fi.ff. de teſta. mili. vbi 5 & † exercitum ab exercitio nuncupatum dicitur: vnde & infert Vegetius nunquàm debere eum obliuiſci vnde ſit dictus. Nihil

verò aliud est exercitus, secundum eundem Vegetium, quàm peditum atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta, cui applaudet tex.in l.ij.§.exercitum.ff.de his qui not.infa.

SVMMARIVM.

1 *Calamitates hominum à bello exortæ.*

Bella vnde exorta. Titulus III.

1 ORIGINEM ipsam bellorum inter homines ab iniuria processisse credendum est, siue inferenda, siue propulsanda: Nam vt Paul.de Cast. exorditur in consi.cccxcix.cuius initium est, Priusquàm iura fierent,lib.j.Illo rudi seculo,ante iura condita,nullo iudiciali ordine suum quis consequebatur, sed aut Regia manu, si Regis erat facultas, vel auctoritate propria & bello suscepto: q͂ tam diuino,quàm naturali, ac gentium iure concedebatur:quòd ibi latius Pau.prosequitur,sed& omnes hominum calamitates à bello ortas dixit Bal.in l.j.in j,oppo. C. de ser.fugit.

SVMMARIVM.

1 *Bellum triplex.*
2 *Bella quinque modis iniusta.*
3 *Bellum internum & externum.*
4 *Arma militiæ internæ.*

Belli species. Titulus IIII.

1 TRIPLEX esse bellum dixit Bal.in l.ij.nu.71.C.de serui.inuasionis scilicet,defensionis,& recuperationis, quòd ad instar interdictorum possessoriorum desumpsisse credi potest,quæ sunt adipiscendæ,retinendæ, & recuperandæ possesionis, quando & pro his ab initio cœptum est disceptari. At gl.in c.
2 quòd autem.xxiij.q.ij.quinque modis dixit bella iniusta fieri,ex persona,vt in sacerdote: ex re, pro qua non deceat: ex causa, quia voluntaria,non necessaria: ex animo & intentione, vt vindictæ & vltionis gratia:ex auctoritate si ea desit: & ista quinque prosequi-

tur idem Bald. in consil. ccccxxxix. ad bellum iustum, lib. v. Host. vero in summ. de treu. & pa. & in c. j. de homici. in vj. septem enurat belli species: simplicius autem multò Panor. in c. sicut, col. iij. de iureiur. † duas facit species: proprium, & improprium: sunt & externa, atque interna bella. Illa quidem de quibus sum tractaturus. Altera autem de quibus scriptum est Iob. 7. militia est vita hominis super terram: & in epistola Iac. cap. 4. † bella sunt in nobis ex concupiscentijs nostris: huiusmodi milites hortatur Pau. Ephe. 6. eodemque vltimo, vt induant armaturam fidei & Dei, sumant loricam iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus. Illam verò loricam fidei, & charitatis, & galeam, spem salutis dixit in epistola ad Thesalon, c. v. licet & hoc bellum externum etiam dici posit: cum idem Apostolus Ephe. 6. moneat non esse nobis colluctationem aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates tenebrarum harum: sed isto prætermisso, cum non sit nostri propositi, prius prosequar quis posit bellum indicere.

SVMMARIVM.

1 *Princeps quilibet potest bellum indicere qui alium non recognoscit.*
2 *Venetia communis patria.*
3 *Populus qui non recognoscit superiorem, potest bellum indicere.*
4 *Seruitutes, & postliminia iure gentium inducta sunt, non iure Romano.*
5 *Qui superiorem habet, debet Domino suo referre, non sua auctoritate bellum indicere.*
6 *Princeps non potest bellum indicere ei qui superiorem recognoscit, nisi prius supremo Domino denuntiet causas.*
7 *Bellum potest indici pro vendicanda iniuria, & vlciscenda.*
8 *Prælatis an liceat bellum indicere.*
9 *Potest Princeps, etiam inferior, bellum facere contra vasallum suum rebellem.*
10 *Hostis aliud est quàm rebellis.*
11 *Capti inter Christianos non sunt serui.*
12 *Cum prædonibus iure gentium non agitur.*
13 *Cum rebelli non agitur iure gentium.*

Quis

Quis posſit bellum indicere. Titulus V.

QVVM ſuprà dictum ſit in indicendo bello auctoritatem requiri, operæpretium eſt videre quis poſſit bellum indicere, † & proculdubio Princeps, ita Inno. in c. olim, el. j. de reſt. ſpo. & Panor. d. c. ſicut, col. iij. qui exemplum ponunt in Papa & Imperatore, Regibusque Hiſpaniarum & Galliæ. Eſtque ibi additio hanc eandem tribuens facultatem Duci Mediolani, cùm in ſtatu ſuo vice ſit ſupremi Principis, & habeat poteſtatis plenitudinem, ſicut Imperator. Quod multo prius dixit Oldra. conſi. lxx. vbi latè materiam iſtam pertractat, & diſtinguit inter ius poli, & ius fori, & in hoc vltimo adhuc ſubdiſtinguit an qui indicit, & cui indicitur, alium in ſuperiorem recognoſcat, an non: & ſi quidem recognoſcat, eius licentiam dicit requiri, alias iure ſuo vtatur, cùm deſit qui iuſtitiam miniſtret. Iure autem poli, conſiderandam inquit voluntatem, & cauſam: quòd eò pertinet ne tan tam rem Princeps temerè moliatur. Hac eadem poteſtate vſuros Venetos dixit Bar. in l. hoſtes, ff. de cap. & Bal. in rub. ff. de re. diui. Hancque vrbem nouam Romam dixit Fulg. in conſ. lxij. col. ij. † Et communem patriam vocat eam Comen. in conſi. lxxij. in fine, & iterum in conſi. cxl. vbi addit non regi eam Imperialibus legibus, ſed naturali iuſtitia, & iure à ſe condito. Eamque & nos non immerito culmen, & decus Italiæ dicemus, cum ſola, vel exoriens, contra Barbaricas gentes, & rapinas, ac vaſtationes, tutiſsimum præbuerit Italis refugium, ſolaque hodie Italam libertatem, & dignitatem conſeruet & tueatur. † Ego vero ſimplicius puto populum quemlibet, ac gentem, quæ ſuis viuat legibus, atque arbitrio, aut etiam Regem, aut alium Principem ſui omnino iuris, poſſe cùm libeat, & cauſa ſubſit, bellum indicere: quòd tenuit Cald. in conſi. j. de treu. & pa. circa prin. & eſt de mente Card. Caiet. in ſua ſum. in ver. bellum, in prin. verſi. Principis autem nomine: ſic tota prima Liuij decade legimus, Sabinos, Faliſcos, Veientes, Equos, Volſcos, Samnites, Latinos, Ethruſcos, Tarentinos, Lucanos, Brutios, Gallos, Ligures cum Romanis dimicaſſe, ipſoſque Romanos cum Cartaginenſibus, Acheis, Etolis, cum Macedonum Regibus, cum Antioco, cum Mitridate certaſſe. Malè igitur reprehendit Bartolum Ang. in diſputatione ſua, quæ incipit, renouata guerra, dicitque quòd ſi Ciuitates quæ ſuperiorem

(margin: 1, 2, 3)

rem non recognoſcunt inter ſe belligerent non erit locus inter eas captiuitatis iuri, neque poſtliminij, propterea quòd deſit belli indicendi auctoritas: Et qui vult contrarium dicere, alleget legem quæ hoc probet: cuius contrarium voluit Bar. eius præceptor: ſed contra Angel. tenet Are. in l. qui à latronibus. ff. de teſta. in ij. col. verſic. ſuper ſecundo. Poſſet tamen ſeruari dictum Ang. ex ijs quæ dicam infrà titulo iſto. In alio tamen errat Are. ibi, dum præſupponit ius poſtliminij ſolum eſſe inductum inter Po. Ro. & eius hoſtes, vt ibi verſi. præterea dato. † Certum eſt enim ꝙ ipſo gentium iure inductæ ſunt ſeruitutes, & poſtliminia, vt in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. in c. ius gentium, prima diſtin. Neque quiſquàm arbitrabitur Athenienſem, vel Spartanum captum à Perſis, ſi ad ſuos reuerſus ſit, nòn ſtatim priſtinum ſtatum recuperaſſe, itidemque Perſam à Grecis captum & ad ſuos reuerſum: cùm tamen eo tempore neque Iura Romanorum, neque forte ipſa Roma eſſent condita: ſeruari tamen poſſet Aret. vt dicamus, prout dicitur de contractibus, quòd licet ſint iuriſgentium, ſunt tamen etiam iuris ciuilis Romanorum, propter ſolennitates, & approbationem eorum: & ſicut dicitur de poſſeſsione, quę ſimpliciter ſumpta eſt de iure gentium, ſed diſpoſitione eſt de iure ciuili: vt per Bar. & alios in l. j. in prin. ff. de acquir. poſſ. quòd poſſet alijs ſimilibus confirmari.

4

5 † Sciendum eſt etiam, ſi ſuperiorem habeat is qui bellum denuntiat, liber verò cui denuntiatur, quòd adhuc ſupremi Domini eſt aſſenſus requirendus, quòd, præter Old. volunt Inn. & Pan. in locis ſupra citatis. Neque huius eſt obſcura aut incerta ratio, ne ſcilicet contemnatur Dominus, cùm ſua præſertim valde poſsit intereſſe, cùm ſerpant ſæpè bella in finitimos, & cum teneatur Dominus ſuum tueri vaſallum ab opprimentibus, vimque atque iniuriam ab eo arcere, vt dixit Iſer. in c. j. §. item qui dominum, in tit. quæ fuit prima cauſa bene. amit. Debeatque pro eo pugnare, etiam extra regnum, vt per eundem Iſer. in c. j. col. j. qui. mod. feu. amitt. quòd etiam habetur in c. j. ver. contra omnes, vbi Afflic. nu. 38. in tit. hic finitur lex. vbi fortius auſus eſt idem Afflic. dicere, ꝙ ſi dominus hoc facere omittat, amittit omne ius ſuum: Nimirum igitur ſi non licet vaſallo tantam rem moliri irrequiſito domino. Bal. verò in conſi. ccccl xxxiij. cuius initium eſt, mag. D. Nannus, nu. 3. li. j. dicit ꝙ propter tres cauſas non licet mouere arma inſcio, aut inuito Domino, quia armorum vſus eſt per ll. interdictus, quia bella ſunt contra ius naturale, niſi adſit defenſionis neceſsitas, & quia deſtruuntur territoria, quæ ſunt Dominorum, pro eorum directo

dominio : vnde si vasallus eum non requirat, inquit Bald. amittit feudum:Sal.tamen in l.ab hostibus,col.pe.vers.si autem è conuerso,C.de postli.re. dicit, quòd habens superiorem,eo non requisito potest bellum indicere ei qui superiorem non habet,quòd ego pu to minus bene dictum,propter ea quæ dixi supra.

6 † Consimili ratione debet is qui bellum indicit requirere superiorem aduersarij sui : qui si sit paratus de suo vasallo iustitiam facere, bello est abstinendum : cum enim pro repetendis rebus, vel pro repellenda,siue etiam vindicanda iniuria moueantur arma. Quid eis est opus,si sit parata iustitia, & satisfactio ? Quod si hæc desit, ferro agi potest. Ita est de mente Host.in d.tit.de treu.& pac. in sum.§. quid sit iustum,col.iiij.& Bar.in tract.represa.in iij.q.ij.q.principalis,& probatur in c.Dominus,cum glo.xxiij.q.ij.vbi ponitur exemplum de Rege Angliæ, cui fuit indictum bellum, quia noluit de quibusdam subditis suis iniuriosis iustitiam facere.

7 † Neque debet absurdum videri ꝙ proximè dixi, pro vindicanda iniuria licere bellum mouere,cuius contrarium dicitur in glo.xxiij.q.ij.c.quòd autem : refert enim qualis iniuria,qualisúe sit vltio. Alias enim iniustum fuisset bellum, quod Dauid Rex intulit Regi Ammonitarum propter derisos legatos suos, vt habetur 2.Regum c.10.cum duob.seq.

Quòd si vterque tam qui indicit,quàm cui indicitur superiorem habet, fortius erit concludendum prius eum esse admonendum, aliàs fortè incidunt in crimen læsæ maiestatis, ita Cald.in d.consi.j.col.v.vers.interdum vnus Dominus.Quinimo si quis proprium vasallum suum, præpotentem fortè atque audacem, velit castigare,consultius est,vt superior, & communis Dominus adeatur : Ita Host.in d.§.quid sit iustum,col.j.versi.quid ergo, & versi.vlt. quòd & voluit Bar.in l.ex hoc iure,in j.q.ff.de iust.& iur. reprobata opi. Gul. de Cun. aliter tenentis, de quo tamen vide quòd sequitur in seq.vers.

8 Et præmissa intellige in Principibus laicis, † in ecclesiasticis verò, quod attinet ad Papam, iam supra responsum est : in cæteris verò inferioribus prælatis dicunt Doc.licere & eis bella facere,seruatis distinc.supradictis : licere etiam

9 † contra subditos rebelles:quia non tam dicuntur bellum gerere quàm iustitiam facere, & suam iurisdictionem exercere : vt per Inno.in d.c.olim, el.iij.de rest.spo.& in d.c.sicut,de iureiur.Quòd tamen repugnare videtur ijs quæ dixi in versi.præcedenti ex mente Host. & Bart. nisi pro solutione dicas,referre an aperta vi, & virtute bellica vtendum sit,forte propter potentiam rebellis, & procedet dictum Hostien.vt adeatur superior, maximè si hoc fieri potest non incommode

mode, vt per Bar. in d. l. ex hoc iure. Aut potest res geri absque periculo grauis belli, & procedet alia opinio, ita etiam Luc. de Pen. in l. j. col. ix. C. vt armo. vsus, lib. xj. & hoc etiam dixit Calder. in d. consi. j. in iiij. col. Addens tamen quòd melius eo casu facerent Dominus & vasallus si se committerent iudicio arbitrorum. Non tamen, vt id obiter dicam, Prælato licebit, etiam cùm potest bello interesse, qui casus notantur per Inno. & Panor. in d. c. olim, & d. c. sicut, non inquam licebit ei manum conserere, aut dimicare, imo neque iubere suis, vt hostes trucident: hortabitur tamen vt fortiter se gerant. Alias si clericus quicunque etiam in iusto bello hominem mutilet, vel occidat, irregularis fit. Verùm ad id quòd dixi non tam dici bellum gerere, quàm iurisdictionem suam exercere eum qui aduersus rebelles suos arma capiat, obstant quæ dixit Bar. in l. hostes, ff. de cap. in vlt. col. versi. tertio modo indicitur bellum, vbi tenet quòd si Imperator bellum indixit liberis ciuitatibus Italiæ, puta Florentiæ, aut Venetijs, illæ dicuntur verè hostes Imperij, & capti efficiuntur serui, quòd etiam dixit in l. qui à latronibus, de testa. cum enim præsupponat istas ciuitates esse sub Imperio & de Pop. Rom. iuxta glo. in d. l. hostes, vbi & ipse Bar. no. in j. col. & ij. non video quomodo hostes veniant vocandi, 10 iuxta d. l. hostes, & l. hostes, ff. de verbo. signi. † Lunge enim aliud hostis, aliud rebellis, vt dictis ll. iuncto tit. qui sint reb. neque video quomodo iura captiuitatis, & postliminij possint eis congruere, cum sint quæ cum extraneis, id est hostibus, vel exteris exercentur, vt l. postliminium, in prin. ff. de capti. Nisi Imperator hostes eos declarauerit, vt per Inno. in d. c. sicut, et l. iij. licèt Bar. in d. tit. qui sint reb. in glo. in versi. rebellando, dicat quòd si capiatur ciuitas vel populus rebellis, non efficientur serui. Allegat glos. in auct. de hære. & fal. in principio, in versi. antiquum, quòd puto intelligendum, & restringendum secundum illud dictum Inno. Caue tamen dum exemplum datur de Venetijs, cùm illa Ciuitas non subsit Imperio, vt dixi suprà. De subdito verò bellum mouente Domino suo, hæc Cald. dixit in d. consi. j. col. v. Quòd rectè faciet si Domini iniuriam perferat, siue personalem, iuxta illud Apostoli, Non vos defendentes, sed date locum iræ: siue realem, iuxta illud, si quis contendat tecum de tunica, præbe ei & pallium: verùm cùm hæc sint consilij, & non præcepti, stricto iure adeat supremum Dominum, aut si ille deest, Episcopum: si hæc non prosunt, tutari ei armis licebit causam suam, faciunt quæ no. in c. vni, per illum tex. in fi. de mil. vas. qui contu. est.

Verùm

11 Verum † quamuis supra dixerim ciuitates liberas non minus posse bella indicere quàm Reges aut cæteros Principes, non puto tamen (si ipsæ inter se hodie decertent) puta Veneti cum Florentinis, quòd inter eas locum habeant iura captiuitatis & postliminij, quàmuis Bart. id tenuerit in d.l. hostes in fin. com. verius est enim istam esse quandam ciuilem dissensionem, in qua cessant dicta iura, iuxta l. si quis ingenuam. ff. de capti. Et propterea Bal. in l. in adoptionem in vlt. col. C. de adop. merito falsam dicit opi. illam Bar. lateque eam confutat, & est etiam contra glo. in d.l. hostes, in ver. prædones, quæ dicit, quòd si Fauentia & Aretium bellum inuicem faciunt, non propterea dicuntur hostes, de quo est tex. cum gl. vbi etiam Bal. no. in l. cum cognatum. C. de inge. & huc respicit ꝙ dixit idem Bal. in l. j. col. viij. q. xiiij. C. de sacrosan. eccl. ꝙ si ciuitates duæ belligerantur, etiam si bellum sit iustum, capti non fiunt serui, neq; obsides mutant statum. Minus tamen puto bene dixisse Bal. in d.l. in adoptionē, in vlt. col. ꝙ si Sarraceni, & Barbari cæteræque gentes exteræ, quæ neque Principem, neque Apostolum fatentur, bellum inuicem habeant, non habent inter eos locum dicta iura seruitutis, & postliminij, neque enim video quid obstet quo minus eæ gentes, cùm sint liberæ, iure & ipsæ gentium
12 vtantur, ꝙ est perpetuum, & perenne omnium seculorum. † Posset tamen defendi dictum Bal. in seruili bello, vt cum Spartacus ille seruile bellum in Italia conflauit, aut cum Tacfarinas Numida in Affrica sub Tiberio, vel cum Matho, & Spendius in Cartaginenses, post secundum bellum Punicum; prout habentur hæc apud Plutar. in vita M. Crassi, qui Spartacum deuicit, apud Corn. Ta. cuius hec sunt verba, cum Tacfarinas sedem sibi & exercitui suo peteret, indoluit Imperator, quòd desertor, & predo hostium more ageret, cum neque Spartacus, cùm Italiam vreret, magnas implicitam bellis Sertorij, & Mitridatis, obtinuit vt pacto in fidem accipere-
13 tur. † Quibus verbis ostenditur cum huiusmodi prædonibus, & rebellibus, seu desertoribus iura belli & gentium, ac pacis fœdera non esse in vsu; quòd infra latius comprobabitur; vidimus tamen nostro æuo Principem quendam, cum rebellem ac desertorem suum bello persequeretur, aliud fecisse; & secum bene actum putasse si pactionibus & fœderibus res transigeretur, etiam collatis in illum donis, & dignitate. Adde postremo ꝙ si is cui bellum indicitur, offerat se paratum super querimonia stare iuri, & iuditio arbitrorum, bello est abstinendum; quia bellum debet esse necessitatis, ita dixit Cal. in d. consi. j. col. vj. ver. & similiter.

SVMMARIVM.

1 *Delectus unde dictus.*
2 *Iuramentum militum Ro.quale eſſet.*
3 *Decuriati & Centuriati.*
4 *Stigmata militum.*
5 *Matricula militum.*
6 *Matricula non inſcripti priuilegijs non gaudent.*
7 *Veterani pro tironibus non debent recipi.*
8 *Serui militia arcentur.*
9 *Scholæ xi. militares.*
10 *Primicerius,ſecundicerius,tertiocerius,& quartocerius qui.*
11 *Primicerij in omni ſchola militum.*
12 *Gradus in ſcholis.*
13 *Tirones non debent veteranis anteferri.*
14 *Milites Romani ex gente qualibet delecti.*

Qui militare poſsint aut non. Titulus VI.

VISO qui poſsint bella mouere,videndum eſt qui poſsint eis intereſſe,præmittendum eſt autem Romano florente Imperio, non paſsim neque pro cuiuſque libidine licuiſſe nomen dare militiæ,ſed ſolennibus quibuſdam ſeruatis deligebantur, vnde 1 † & delectus, quòd tangit glo. in auc. de man. Prin. §.penul.examinabantur enim ſecundum illam gl.aſſumendi, vt in l.j.C.qui mil.non poſ.lib.xij. vbi dicitur, ſi militare vultis,offerte vos ijs qui probandi ius habent: iurabant enim quædam, & inter cætera,vt putat gl. mortem ſe non euitaturos pro Republica, vt in l.penul.ff.ex quib.cau.man. &c. vbi glo. ſe x requirit in milite de-2 ſignato. † Verùm aliam fuiſſe ſacramenti huius formulam docet ,, Liui.lib.ij.3.Dec.cuius hæc ſunt verba, Milites,inquit,tunc,quòd ,, nunquàm anteà factum erat, iureiurando a Tribunis militum ada,, cti, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu abituros. Nam ad ,, 3 eam diem nihil præter ſacramentum fuerat. † Et vbi ad decuria,, tum, vel centuriatum conuenerant,ſua voluntate ipſi inter ſe equi,, tes decuriati,pedites centuriati,quòd eſt dicere,deni,atque cente,, ni,coniurabant,ſe ſe fugæ & formidinis cauſa non abituros, neque ,, ex ordine receſſuros,niſi teli ſumendi,aut hoſtis feriendi, vel ciuis

ſeruandi

seruandi causa. Id ex voluntario inter ipsos federe, a Tribunis,ad ,,
legitimam iurisiurandi adactionem translatum est,hęc ille. Aliam ,,
etiam iuramenti formulam, videbis apud Vegetium lib. ij. cap. v.
in fi. Iurabant enim per Deum, & Christum, & Spiritum sanctum,
& per maiestatem Imperatoris,cui,inquit, tãquàm corporali Deo
fides,& deuotio est præstanda,iurabant inquam, omnia strenuè se
facturos quæ Imperator iusserit,militiam nunquàm deserturos,ne
4 que mortem recusaturos pro Romana Republica. † Signabantur & milites quibusdam notis,aut stigmate,vt in l.iij.C. de fabricen.lib.xij.vbi Luc.de Pen.dicit hoc signum vocari cingulum. allegat Archid.in c. quòd quidam.j.q.j.cùm tamen cingulum pro dignitate,atque ipso ordine militari Accursius exponat in auct. iusiur.quòd præsta.ab his,§.j.in gl.in ver.cinguli, & in auct.de quæst. §.j.Alibi verò exponit pro administratione,vt in auc.de iud.§.omnis,& §.sancimus,in §.etiam sancimus,in auct. de armis.& in auct. de admin.in prin.Alibi verò exposuit cingulum,id est, ensem,alludens ad vocabulum nostri temporis, licèt ex illomet text.appareat esse dignitatis insigne,quo vti permisit Imperator perfunctos honesta militia,de quo & in l.vlt.C.de præpo. sa.cub.lib.xij.notæ verò vel stigmata illa militaria puncti erant cuti militis inusti, & picti,vt Vegetius docet lib.ij.de re mil.cap.v.quòd si hodie obseruaretur,facilius innotescerẽt trãsfugæ. Describebantur postre
5 mo in militũ numeris & † matricula, vt in l.ex eo,ff.de mil. test.vbi
6 dicitur † ꝙ etiam electus Tiro,& iam publico sumptu iter faciens, si tamen nundum sit in numeros militum relatus, priuilegijs non gaudet militaribus: Neque a signis vagabimur si quo ordine, qua cura & diligentia sacris constitutionibus militares viri assumi iuberentur,inuestigabimus. Prima autem erat cura in deligendis, & describendis Tironibus, vnde & de eis est specialis titu. in C.li.
7 xij.vbi in l.j.iubent Cæsares † nequis vagus,aut veteranus, aut censitus, ad Tirocinium assumatur. Quòd est notandum contra morem nostri temporis, in quo dum nouæ conscribuntur cohortes, quas vulgo societates,seu compagnias vocant,multi ex conscriptis in alijs veteribus cohortibus,conscribuntur,spe recentis pecuniæ.
8 † Arcebantur,& Tirocinio serui,eratq́ue pœna auri libra scriben-
9 ti,vt eo.tit.l.ij.Erant † & scholæ vndecim in quibus Tirones exercebantur,prout dicitur in l.vlt. C. locati.& aliquas ex eis recenset Luc.de Pen.in rub.C.de comit.& tribu.schol.Quibus erant & quædam concessa priuilegia, inter quæ erat ne eos comites (ij erant scholarum Præfecti) verberarent,aut gradu deijcerent, vt eod.tit.

l.j. item vt absolutis statuti temporis stipendijs ad Primiceriatus
10 gradum peruenirent. Erant vero, vt id obiter dicam, † & Primicerij & secundicerij, imo & Tertiocerij, ac Quartocerii. Ad Primicerium verò notariorum pertinebat cura & notitia omnium dignitatum & administrationum tam militarium quam ciuilium, scholas & numeros tractabat, officium non habebat, sed Adiutorem de schola notariorum, vtebaturque proprijs insignibus, vt post trac. Alcia. sub trac. de mag. ci. & mil. Roma. incerto quodam auctore videbis: quem libellum Alcia. ipse Breuiarium appellat ad Theodosium Imperatorem, de quo mox plura subijciam, Et est de eis specialis titulus d. li. xij. vbi Lu. de pen. dicit esse & Primicerios notariorum, non horum vulgarium, sed eorum qui tunc in aula Imperiali sub hoc nomine militabant, de quibus etiam fit mentio in l. pen. §. Comites C. de meta. cumque esset, vt dixi, Primiceriatus melioris gradus promotio, nihil mirum si erant in qualibet militiæ specie Primicerii, vt de Fabricensibus habetur in l. ij. C. de fabricen. & multos recitat Imperator in l. scrinijs. C. de pala sacra. largi. li. xij. Primicerium etiam mensorum dicit Imperator in l. j. C. de mens. eo. li. qui post biennium, agentium in rebus militiæ aggregabatur. vt ibi de Primicerio, ac secundicerio hæc scribit Io. Pirri in trac. de Magist. Roma. j. parte, num. xxxii. Primicerius & Secundicerius, inquit, dicti a pugilaribus cereis quos habebant.
" Pauloque post sub nu. xxxiiij. subdit, Sed de Primicerio, qui in pri-
" ma notariorum decuria præerat, & Secundicerio adde huc vt apud
" bonos auctores extat, primam ceram fuisse tabulam in qua testato
" ris nomē, secundam in qua hæredis scriptum erat: ego ferè vniuscuiusque scholę, quę principi militaret Primicerios inuenio quòd longe alio sensu quàm duobus prænarratis intelligendum arbitror, & vt ingenue fateor me non benè intelligere vim nominis, sic audacter dico me huic declarationi Pirri non acquiescere.
11 † Quòd omnium scholarum essent Primicerii dicitur in l. scriniis. C. de pallati. sacra. larg. li. xii. in principio, ibi Primicerius omnis scholæ. Alcia. in Anno. suis ad tres libros vl. C. apertiùs quàm alius quem viderim de Primicerio loquitur, recitatque verba Casiodori in vi. libro Epistolarum, per quæ, vt dicit, ostendit quæ esset huius officii dignitas, quæ tamen mihi magis ad Comitem rerum priuatarum, vel sacræ vestis pertinere videntur, inter quos fortè erant & Primicerii, postquam vt dixi, habebantur in omni schola; vel forte ad Comitem sacrarum largitionum pertinent verba illa Casiodo. Cuius quanta esset dignitas & potestas ipsa illa Casiodo.

do. verba demonstrãt, & alia quæ ego mox dicam, dum de hoc ipso comite sacra. larg. verba faciam, Quòd etiam dicit Alcia. Primicerium esse primum non solum notariorum, sed & aliarum dignitatum, repugnat tex. in l. ij C. de Fabricen. vbi Primicerius, postquam biennio seruiuit, collocatur inter Protectores eiusdem fabricæ, quòd debet vtique in maius esse promotio, & tex. in l. ij. C. de domest. & protec. vbi Primicerius eorum, post adeptum tribunatum, spectabili inter eos dignitate perfruitur, Alciato tamen fauet tex. in l. ij. C. de pri. schola. ibi, qui post emensa stipendiorum curricula ad primiceriatus gradum perueniunt, in l. j. C. de Decu. in l. j. de menso. eodem lib. Gaudebat verò hic ordo Primiceriatus, comitum priuilegio, vt solis magistris officiorum in ciuilibus causis subessent, vt l. viros, illo eodem tit. alijs etiam priuilegijs donabantur, de quibus in d. l. scrinijs, & in l. pa-
12 latinos, ac l. pen. & fi. eodem titu. † Erant & in scholis gradus, & postremi omnium ponebantur Tirones, vt eodem titu. de Ti-
13 ro. dicitur, in l. iii. vbi notabilis redditur huius dicti ratio, † Ne videlicet Nouitii iis præferantur quibus laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragatur. Quod hodie male seruant Duces, qui pro qualitate natalium, & virorum stemmate, magis quàm
14 pro bellica virtute gradus conferunt. † Sciendum est etiam illo quo cuiuscunque gentis quæ esset sub Imperio, viros militiæ ascriptos & in ordinibus receptos ac pro virtutis, & fortitudinis merito ad summos, & maximos honores promotos, ipsum ad vsque Imperiale fastigium, vt de Maximino Thrace, & Alexandro Syro legitur vnde, & apud Corn. Taci. legitur rebellasse Thracas, quòd pati delectus, & validissimum quemque suæ gentis nomen dare militiæ Romanorum recusabant.

SVMMARIVM.

1 *Pueri à militia excusantur.*
2 *Senes à militia excusantur.*
3 *Pueri & senes non excusantur cum magna est necessitas.*
4 *Aetas militiæ apta.*
5 *Colloni excusantur à militia.*

Qui

Qui militia excusentur,& de ætate militiæ apta. Titulus VII.

1 MILITIAM verò detrectant, si magna non vrgeat
2 necessitas, † senes & pueri vnde & apud Liuium legitur iussisse Cincinnatum Dictatorem, vt præsto
3 essent quicunque ætate essent militari; † at laborantibus Romanis contra Veios, delectu habito, non modo iuniores conscriptos dicit, sed & seniores coactos nomina dare, vt vrbis interea custodiam facerent; quòd & Camillus iussit vt j.Dec.scribit Liui.li.v. & vj.Rursúmque post Cannensem cladem Decius Iunius Dictator etiam iuniores septem,& decem annis,imo & prętextatos militiæ ascripsit, vt le-
4 gitur iij.Dec. lib.ij. † Quam ætatem annorum decem & septem vt postulando, ita, & militiæ aptam censuit C. Grachus in suis legibus;vnde,& li.v.iij.Dec.dicitur,Lectos qui satis roboris habebant ad ferenda arma,& si non ætate essent militari,statutumque vt qui minores annis xvij.sacramentum dixissent,eis procederent stipendia ac si maiores essent, imo & notati sunt, post dictam Cannensem cladem, qui maiores annis sexdecim bello illo non militassent atque inter ærarias reiecti,vt lib.vij.scribit Liuius iij.Dec.gl. tamen in c.j.in prin.de pa.iur.fir. in vsi. feu. dicit quòd minor annis decem & octo non est aptus pugnæ,sed loquitur in duello.Constitutio tamen regni,quæ fuit Federici Imp. quæ incipit consuetudinem,sub rub.de quali.& æta.pugna.in fi.dicit quòd maior lx. & minor xxv.annis nō tenētur per se ipsos pugnare. licèt alias per ll. Longobardas quis nō dicatur minor nisi vsque ad xviij.annum,vt in constitu.eiusdem Fede.quæ incipit,minorum,sub rub.de resti-
5 tu.mino. † Colonos etiam maritimos sacrosanctam habuisse vacationem militiæ, & nihilominus compulsos nomen dare, dicitur eodem lib. vij. vnde & docemur, si maxima vrgeat necessitas, nullam, etiam sacrosanctam, prodesse excusationem, quia necessitas non paret legibus.

SVMMARIVM.

1 *Qui status controuersiam patiuntur à militia arcentur.*
2 *Mercatores à militia arcentur.*

Clerici

Qui militare prohibentur. Titulus VIII.

1 NON excuſabantur, ſed arcebantur militia qui ſtatus controuerſiam patiebantur, ſiue ex ſeruili conditione ad libertatẽ prouocarentur, ſiue è contrà à libertate in ſeruitutem reuocarentur, aut qui ex hoſtibus redempti nundum ſuo redemptori ſatisfecerant, vt ff. de re mil. l. qui ſtatus. † 2 Prohibebantur, & mercatores, vt l. agentes C. de agen. in re. & toto tit. C. nego. ne mil. † 3 Prohibentur, & clerici, de quibus, & de ſe ipſo, dicebat Ambro. 4 Non pila quęrunt ferrea, non arma Chriſti milites, † ſed dolor, fletus, lachrimæ, & orationes fuerunt, inquit, mihi arma aduerſus milites, c. nõ pila. xxiij. q. viij. et propterea in c. clerici, ea cauſa, & q. 5 ſtatuitur, † quòd ſi in quacunque factione arma ſumpſerint, gradum amittant, quòd etiam ſtatuitur in c. ſtatim poſt ſupradictum, in ca. reprehenſibile ea q. dicitur non attinere Epiſcopis, & Chri- 6 ſti militibus, niſi vt vacent orationibus, † vidimus tamen inter Gallorum Duces, & Pręfectos, Epiſcopos arma tractantes, eosque truculentos 7 & ſæuos. † Reijciebantur etiam hæretici, vt l. quicunque C. de hære. Item & qui nomen militiæ in fraudem dabant, vt ij qui ad 8 publicas functiones detrectandas; † Aſcripticij, qui rura deſerunt; Curiales qui curiam; ſerui qui dominos; item & is, qui litem habebat, & qui ſe duriorem aduerſarium, ac precioſiorem prebere volebat, vt de his omnibus habetur in l. ij. & iij. & per totum tit. C. qui 9 mil. poſ. & l. qui cum vno. §. non omnis. ff. de re mil. † Omnes denique infamia laborantes militia prohibebantur, vt in l. ij. §. miles. ff. de infa. & ff. de re mil. d. l. qui cum vno. §. adulterij. Quòd eſt hodie ſuperuacuo ſcriptum, cum quodlibet hominum genus, & vt eſt quiſque turpiſsimus & deterrimus, ad militiam tanquam ad aſylum confugiat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Eunuchi exercitibus præpositi.*
2 *Narsetes Longobardos in Italiam induxit.*
3 *Officium Ducis.*
4 *Commeatus.*
5 *Commeatus difficillime militi dantur.*
6 *Milites vagabundi,& sine cõmeatu debent a Præside prouinciæ detineri.*
7 *Miles absens a signis, etiam ex commeatu, non dicitur abesse causa Reipublicæ.*
8 *Xenophon in pædia Principem effinxit.*

De militum Imperatore. Titulus IX.

DE IPSO verò militum Duce,nihil queri oportet, 1 cum pro Principis nutu eligatur, † qui etiam Eunuchos aliquando Italiæ,& exercitibus præposuit,sicut Iustinianus Narsetẽ:hic est Narsetes,qui (reuocato dicti Imperatoris iussu Bellisario)bello atque Imperio Ostrogottorum in Italia finem imposuit: vt latè scribit Procop. qui dicto Bellisario erat a secretis: neque Narseti illi debet multum Italia aut Imperium,quòd Ostrogottos 2 expulerit: † quando Longobardos seuiorem gentem,& barbarissimam induxit, vt Augustam vlcisceretur, quæ eum ad lanam, & pensa reuocaturam iactauerat. Leges igitur de militum Imperato-3 re deligendo in nullo, aut perexiguo nobis hodie sunt vsu. † Non pauca tamen quæ ad eius officium pertineat, conscripsit Martianus in l.officium,ff.de re mil.non minusque in danda, quàm in seruanda disciplina dixit consistere: propter quòd & monet, vt par-4 cissime militibus det commeatum, † ea est abeundi aliquò licentia, quo sensu accipitur toto illo tit. & C.de domest.& protect.l.si quis,quod & boni auctores vsurparunt, sic & in mea patria vulgus licentiam,quam ab heris petunt famuli cum abire volunt, vocant commeatum, quamuis alio sensu capiatur in l.cuiusque. ff. ad leg. 5 Iul.maiest.Neque est obscura ratio,†cur difficillime sit militi commeatus dandus, ne scilicet a signis atque exercitu aberret. Idque exiguo interuallo temporis congruit fieri, cum neque piscatum, neque venatum liceat militem mittere,vt in d.l.officium dicitur. Hincque legitur apud Cæsarem, questum eum esse quòd cohortes,

tes,contra ꝙ ipse iussisset,frumentatum essent egressæ,cùm ne minimo quidem casu locum,inquit,hosti dari côueniat,sed neq; priuati sui commodi gratia licet tribuno,siue etiam Duci milites à signis emittere, pęna quinque auri librarum constituta si secus fecerit,vt in l.nemo,C.de re mil.Imo etiam si ex causa militem ad ipsum mittat Cęsarem,iubetur statim se comitibus,quorum ea est cura præsentare,causasq; itionis exponere, vt celerem remeandi facultatem accipiat.Perperam verò, † & absq; commeatu vagantes, iubentur prouinciæ Præsides custodire, ipsumq; admonere Cæsarem,quid facto opus sit responsurum,vt habentur hæc vtraq; in d. l.nemo,†Quòd vsq; adeò receptum est ne aberret,neq;vagetur,vt etiam si ex commeatu absit,non dicatur Reipub.causa abesse,vt in l.j.ff.de re mil.Quòd quàm hodie sit contemptui, quanta sit eis vagandi licentia. Imo & deserendi,& transfugiendi,pudet dicere.

Vsq; adeò verò illis seculis curæ erat,vt nihil aliud quàm arma & rem bellicam tractarent milites, vt etiam agrum in prouincia in qua militabant,vetarêtur emere,siue suo siue supposito alterius nomine;ne studio agricolationis rem contemnerêt publicâ, quod infrà latiùs tractabitur. Qui verò plura de officio Ducis scire volet videat ex iurisconsultis Barto. Veron. in trac.de Impe.mil.del. & Lu.de Pen.in l.tribuni.C.de re mil.lib.xij.& Fla.Frôt.de re mil. li.iiij.ac Xenophontem in Cyri Prædia, † vbi cum ab ipsis cunabulis susceptum ad senectam vsque perducit, Regemque atque Imperatorem effingit veriùs quàm scribit.

SVMMARIVM.

1 *Militia togata siue ciuilis.*
2 *Militia armata.*
3 *Milites togati non absunt à puluere,& labore castrorum.*
4 *Cubicularij Principum.*
5 *Notarij Principum.*
6 *Silentiarij.*
7 *Silentiarij cur dicti.*
8 *Secretarij.*
9 *Silentiarij,id est,consiliarij Principis.*
10 *Silentiarij sunt spectabiles.*
11 *Silentiarij idem quòd decuriones Principis.*
12 *Silentiarij vacabant excubijs Principis.*
13 *Domestici,& de eis vide vsque ad nu.16.*

Militiæ ſpecies, & de ciuili ſeu togata militia. Titulus X.

1 DISTINGVEBANTVR Romanis militiæ † in toga 2 tam ſiue inermem † atque armatũ, Togatam enim vocat Imper. in l.j. C. de commit. rei mil. lib. xij. quam, & literatam dixit in l. proximos. C. de proxi. ſacro. ſcrin. in l. vni, C. de caſtren. om. pala. pecu. 3 † vbi etiam dicitur non eſſe alienos à puluere & labore caſtrorum eos qui ſigna Imperialia comitantur, & quos itinerum prolixitas, & expeditionum difficultas exercet; Porro inermis iſta penè innumeras eſt redacta in ſpecies, quarum aliquas recenſe 4 bo; † Et in primis ipſos, cubicularios Principis, vt in l. ij. in l. pen. 5 & vlt. de prepo. ſa. cub. † Item notarios vt in l. j. & ij. C. de primice. quòd tamen nolim intelligas de his, quos vulgo notarios dicimus, vt per Luc. de pen. in rub. d. tit. de primice. & in l. j. C. vt nemo 6 ad ſuum patroci. quòd iam dixi ſupra. † Item ſilentiarios † quod à 7 ſilentio tractum crediderim † quo exemplo ſecretarios vocamus, 8 qui à ſecretis ſunt dominorum, vt l. fi. C. de ſilentia. Accur. tamen 9 in rub. C. de ſilen. † dicit omnes eſſe conſiliarios Principis, quòd & paſsim doct. dicunt in l. vlt. C. de excu. tu. quòd ſi verum eſſet clariſsimi eſſent, non ſpectabiles, vt l. illa. Hi etiam ſilentiarij cum tredecim continuis annis meruerint, Senatoriam Illuſtrem nanci 10 ſcuntur dignitatem, vt l. j. & iij. §. vltimo C. de ſilen. † ſilentiarios tamen ſpectabiles dicit Imper. in l. omnimodo. §. vlti. C. de inoff. 11 teſt. vbi & Accur. intelligit eos eſſe qui ſunt à ſecretis. † Coniunguntur ij in rub. & nigro, Decurionibus Principis, & perfuncti officio etiam inter Illuſtres cenſentur, vt ibi l. j. alijs etiam gaudent priuilegijs vt in l. ij. & iij. quòd tamen de ſolis triginta ſilentiarijs, 12 & tribus decurionibus in d. l. iij. ſtatuitur; † atque etiam ijs, ſi per xxx. annos, alia lectio habet xiij. excubias peregerint; quo fit vt opiner eorum officium circa excubias principi fiendas eſſe verſatum; Alcia. tamen eos dicit miniſtros ad ea quę ſunt quietis in pa- 13 latio; † Domeſticos & † Protectores eiſdem annectimus, vt l. fi. & 14 toto tit. Cod. de dom. & protect. eratque vtrorumque ſchola, in qua eminebant Primicerius, & Tribunus, vt l. Primicerius eod. tit. erantque ſpectabiles, ſicut Duces. Ceteri eos conſequentes vſquę ad decem, Clariſsimi dicuntur, & ſic ſunt ad inſtar Præſidum, vt ca-

l.j. Qui verò sint domestici, & qui Protectores, declarat Lu. de Pen. ibi in Rub. Domestici quidem sunt qui sine speciali alio nomine vel titulo principi famulantur, Alciatus tamen censet eos fuisse ar canorum Principis conscios Protectores verò qui eius personæ & custodiæ assistunt vtrunque ab etymologia nominis coniectura 15 sumptum; militasse eos in equitum schola probat l. vlt. eo. tit. † vbi etiam statuitur, quòd qui locum secundocerij est adeptus, & sequenti anno primiceriatum expectabat, si prius mortuus sit, hæres eius etiam sequentis anni, Primiceriatus salaria & emolumenta cō sequitur; Doc. tamen communiter l. illam aliter intelligunt, vt vnum idemque esset officium quod gerebat & quod sequenti anno expectabat, colliguntque esse speciale in casu illo, vt nedum anni cepti consequatur hæres salaria, quod & in l. diem functo, de offi. assess. dicitur, sed etiam anni sequentis, quod nullibi, in iure reperitur expressum præterquam in l. illa. Ego Protectores in multis scholis fuisse existimo, ita vt esset officij generale nomen, non particulare quod arguitur ex l. ij. C. de fabricen. vbi primicerium post biennium inter protectores illius fabricæ collocat, quod tamen Doc. ibi longè aliter interpretantur. Ad vnum ex his protectoribus in epistola, si eius est, cuius est initium, Et si ignotus tibi sim facie, scribens Di. Hieronymus. dum eum hortatur vt seculi militia contempta sequatur militiam Christi, tu qui alijs, inquit, es protector, Christum incipies habere protectorem; erat igitur inditum nomen ex re, prout de deffensore dicitur, vt C. de deffen. ciuitaum. l. deffensores, Domesticique non electione Comitis, sed militiæ gradu, & quinquennali seruitio fiebant; vt l. j. circa fin. C. de pri. scol. Militiæ 16 eciam huic togatæ connumerantur † Præpositi laborum, forte hinc dicti quòd in partem solicitudinis & laborum per Principem sumereutur, quales hodie Papa Cardinales dicit, quamuis aliter exponat Lu. de Pen. in Rub. de præpo. labo. Neque tamen velim te arbitrari eos Cardinalibus æquari, cum clarissimi tantum sint, vt l. j. 17 C. eodem titu. Item & † præpositi libellis & cæteris Diualibus scriptis vt l. ij. & iij. C. de prox. sacr. scrin. qui omnes erant in no-18 mina, & gradus, ac loca distincti, Alij enim † Memoriales, Alij 19 † Antiquarij, Alij † Adiutores, † Libellenses, alij † Proximi, 20 Meloproximi nuncupabantur; vt l. hac parte, & l. vnicuique eo-21 dem titu. † Meloproximos dicit Alcia. Proximos gradu sequi, 22 & Nihil vltra declarat, & quamuis Accursius credat ideò Proxi-23 mos dictos quia se Principi proximant, vt in Rub. illius tit. dic tamen

men quòd nomen erat militiæ, Nam qui biennium in ſcrinijs meruerant, gradum proximorum acquirebant, quod poſtea ad annum eſt redactum, vt l. pro biennio. C. de proximis ſac. ſcrin. Comparanturque vicarijs, Præfectorum, atque Ducibus, vt eodem titu. l. j. Imo & expleto militiæ ſuæ tempore Comitibus Conſiſtorianis æquantur, vt eo. tit. l. Proximos, Nihil ſupra modum adepti, poſtque Principis arcana eis committuntur, vt ibi dicitur; quibus verbis oſtenditur quale eſſet eorum officium, Neque deerant alia no-
24 mina, † Numerarij, † Actuarij, † Cartularij, † ſcriniarij, qui & ex-
25 ceptores, † Antiquarij, qui antiqua Principi ſugerebant quod in
26 libro Heſter. ſcribitur Artaxerſem, qui & Aſſuerus, dum non poſ-
27 ſet dormire, iusſiſſe ſibi legi antiqua, vnde & bene ſucceſsit Mar-
28 docheo, quorum omnium valde conſimilia, vt puto, erant officia, quamuis ſub diuerſis titulis collocentur, Primi ſub Rubr. de proxi. ſacr. ſcrin. Cæteri ſub Rubr. de Numera. Sed neque errauerit qui eos armatæ etiam militiæ aſcripſerit. Cum Veg. in titu. de re mil. li. ij. c. xix. hæc de iſtis dicat. Sed in quibuſdam militibus notarum peritia, & computandi vſus exigitur, Totius enim legionis ratio ſiue obſequiorum ſiue militarium numerorum, ſeu pecuniæ quotidie actis aſcribitur; A quibus quidem, inquit, actis & numeris indita ſunt eis Actuariorum, & Numerariorum nomina. Adnotabant etiam excubitus ſiue Angarias quas viciſſim faciunt milites per centurias, ne alij plus alijs grauentur, Item & nomina eorum qui vices ſuas, quas hodie factiones vocant impleuerant, ſcribebant, Et breuia commeatuum qui militibus dabantur, nè pro libito vagarentur, qui neque dabantur niſi iuſtiſſimis ex cauſis atque probatis, ita Vege. Adiutores autem in clarisſimos inſcribi videbis in l. in ſacr. §. ſi verò. C. de prox. ſacra. ſcrin. Quot verò in ſacris ſcrinijs deberent eſſe dicitur in l. comperimus C. eodem & in l. vlt. circa finem, vbi etiam videbis quibus ex eis liceret alios ſui loco ſubrogare; Militabant, &
29 † Agentes in rebus, quos Lu. de Pen. in Rubr. de Agen. in rebus credidit eos eſſe qui preſto ſunt publicis actibus qui eis committantur, eorumque pariter diſtincta erant nomina; numerus, & dignitas, vt l. ij. cum duabus ſequ. eo. tit. Et multo ma-
30 gis ſunt inter milites cenſendi horum † Agentium Præpoſiti, vt in titu. de Præpo. agen. in re. atque etiam eorum Princeps, l. ex agētibus, cum duab. ll. ſeq. de prin. agen. in re. eorum erat prærogatiua, ne quis in iudicio exhiberetur ex militaribus viris niſi ipſo auctore, Ita vt neque cauſarū patroni quemquam poſtulēt eo incōſulto,

vt

vt eo.tit.l.j. Debentque omnia citatoria ædicta contra quoſcunque,etiam ſenatorię amplitudinis,per Principes confici,licet cæte
31 ri actus per † cenſuales expediri valeant,quod ſtatuitur eo.tit.l.ij. quam tamen Accur.aliter intelligit;Decorantur, poſtremo Principes cum inter honorarios ceperint numerari, vt vicarianæ dignitati exæquentur,quod & Adiutoribus eſt indultum;non omnibus,ſed qui ſub magiſtro officiorum militauerint, vt l. eos.C.eod. Exceptorum etiã erat diuerſa a Principibus militia, atque etiam dignior,quòd elicitur ex l. quidem,C.de pala.ſa.larg.Et de horum
32 omnium officijs,& gradibus habetur in l.ſcrinijs,eo.titu.Item † &
33 Pallatini ſacrarum largitionum, inter quos numerabantur † The
34 ſaurenſes,† Comites Theſaurorum,& eorum officiales,vt l.ij.de pa la.ſacra.larg.qui & ipſi gradu,numero,dignitate,& nomine diſtin
35 guebantur;vt d.l.ſcrinijs, eo. tit. † Palatini etiam rerum priuata-
36 rum Cæſaris,in militum erant numero,vt eo.tit.l. fi. † Item & ſtratores,in cuius officij declaratione laborant gl.& Lu.de pen.in rub. C.de ſtrato.& glo.in l.in eadem cauſa, in princ. ff.ex qui.cau.ma. Sed correctior lectio habet ſtatores,quorum officium parum abeſt a curſoribus, ſeu viatoribus, quos hodie nuncios curiarum dicimus,& qui in ius vocant quos prætor iubet,de quibus, & Cice.loquitur in quadam epiſtola ad Appium, quæ eſt inter familiares: glo.vero in l.obſeruare,in prin.in ij.glo.ff.de offi.procon. intelligit eos eſſe,qui vulgo Birroarij nuncupantur, quòd valde proxime accedit ad officium quòd dixi, male tamen arbitratur Accur. ex ea l.prohiberi ſtatoris officium. et in l.vni.C.de ſtato.concedi; nam in d. l. obſeruare non prohibetur Proconſul habere ſtatores, ſed prohibetur habere ſuos ſtatores, iubeturque militum miniſterio fungi vice ſtatorum.Magna autem horum militum pars prohibetur in ſuam Prouinciam,vnde eſt oriundus,aut in qua lares conſtituit, pati ſe ad officium in ea exercendum tranſmitti, militia ipſã,ſi ſecus fecerit,ſpoliandus,l.iij.C.de diuer. offi.lib. xij.Alcia. tamen legendum putat ſtratores, quos ſternendis itineribus dicit incumbere;ſiue etiam pro tabellarijs, quos parum diſtare putat a nuncijs curſoribus,vulgo equitantes Principis dictos,quibus equos eſſe a Prouincialibus ſubinde dandos dicit, vt velocius iter pera-
37 gant,ſunt & inter milites † Caſtrenſiarij,† Et Miniſteriani, de qui
38 bus in l.hi qui.C.de caſtren.& miniſter.quam vocem Alciatus declarat, & intelligit pro militibus in aulicum miniſterium deſumptis. Et ex eis, vt puto, deligebatur ordo alius militum quos
39 † Decanos qui decem preeſſent,ac Primicerios vocat Imperator

in

in l.j. & ij.C.de Deca.Nisi verius erant hę dignitates Ministeriano rum, & non separata militia, Decanum tamen alio nomine caput Contubernij dictum censuit Vegetius,qui decem militibus essent
40 præpositi,vt li.ij.c. viij.& c. xiij.in fi.† Item Cornicularij,vt puto nomen generale,qui Adiutorem designat vt Alcia.declarat, forte idem erant Cornicularij,qui & Cornicines: erant enim in exercitu Tubicines,Cornicines, & Bucinatores, quorum quamuis persimilia videantur munia atque officia, vere tamen in aliquibus discrepant,vt est apud Vegetium lib.ij.c.vij.& lib.iij.c.viij.Alij cornicularium,gradum esse dicunt militiæ,vt Asconius: Alij vero, vt Maternus, offitium eius in re scriptoria & potissime in damnato-
41 rum sententijs conscribendis versatum volunt.† Curiosi quibus cure erat crimina exquirere,& denunciare, siue quę vbiuis comitterentur vt Accur.sentit,siue in curia tantum, prout Alcia. Item forte etiam Curiosi alio nomine sunt Circitores dicti,de quibus fit & mentio in iure. Dicti vero sunt Circitores per sincopam,quasi circuitores.Idoneos,inquit Veg.d.c.viij. Tribuni & probatissimos eligunt qui circumeant vigilias, & renuncient si qua emerserit culpa hodie in castris,presertimque intra presidia,nuncupatur la ronda.
42 † & Mensores,siue ij castra metarentur, qui & † metati dicuntur,
43 vt in tit.de met.& epid.siue ligna,atque annonam,vt credidit gl. in rub.de menso, quam ibi Lu. de pen. sequitur; verius tamen est Metatoris esse officium pręcedere exercitũ, & locum castris eligere,quòd hodie valde est curæ Magistro,quem vocant, Campi,siue exercitus;At Mensores, castris iam positis, ad podismum loca dometiebantur,in quibus milites tentoria figerent, & in opidis domos eis signabãt & prestabant,quòd est hodie officium eius quem vulgo forerium maiorem nuncupant.Et ij quoque habebant suum Primicerium,vnoque gradu cedebant agentibus in rebus,vt ostenditur in l.j.de menso.quando & hic Primicerius,expleto biennio, Militiam sortiebatur Agentis,vt ea l.scandebantque ordine ad supremos honores,non per saltum vt hodie fieri videmus. Sunt & in
44 numero militum † Apparitores Prefecti, tã vrbi quàm Pretorio, item,& Magistri militum,proconsulis,& legati, Comitisque oriẽtis,qui singuli habent in C.speciales titulos.Item & apparitores ordinariorum Iudicum,l.ordinariorum C.de Cohartal.vbi etiam fit mentio de Apparitore Præfecti Annonæ, cui officio præfecit aliquando Allexander Imperator Vlpianum Iurisconsultum eximiũ, qui postea ab hac Pręfectura cõscendit ad Pretorianam,quòd probatur in l.iiij. C. de contrahen.stip. iuncta l.iiij. C.loca.in prima
quidem

quidem vocat eũ Imperator amicũ, in altera parentem; Hodie verò noſtri Duces loco Præfecti Annonæ deputant Commiſſarium ge
45 neralem; † Cohortales tamen ipſi, vt id obiter dicam, omni alia militia arcebantur, vt l. ſi Cohortalis, C. de Cohortal. dictoſq; à cohorte arguitur ex tex. antedicto in prin. licet Gl. in l. ij. C. vbi quis de curię vel cohor. &c. dicat cohortalẽ ideò dici, quia magis ſint coarctati quàm curiales, quod etiam dixit in rub. C. de cohort. melius tamen intellexit in l. j. in Glo. in ver. militare. C. vbi quis de cur. vel cohor. vbi dicit ꝙ erat de curia vel cohorte, Cohortales ſunt à Cohorte dicti, cui erãt addicti, vt Alc. ſiue ꝙ tributa per cohortes exigerent, vt Io. Pirri intellexit; magis tamen Alcia. adſtipulatur l. iiij. C. de Cohortalibus, officium eius verſatum eſſe in re cartaria, & ſcriptoria arguitur ex l. quicunque, & l. vlt. eo tit. Nihil tamen prohibet eſſe & horũ cohortes grauiorẽ eorum fuiſſe militiam arguitur ex l. ſi cohortalis, eo. ti. vbi ea militia non ſoluitur niſi poſt emerita triginta ſtipendia, & eorum filij eiuſdem perhibentur eſſe fortunæ; vnde parum differunt ab Aſcripticijs; vnde etiam arguitur ſpecialem illam militiam fuiſſe, quæ & Principem, & primipilum haberet, & alia officia, vt eo. tit. l. penul. Erant & inter milites Baſtagarij, vt l. æternam, C. de murileg. forte qui Annonam aũt veſtem ſeu quid aliud Principis vſui neceſſarium deferrent, eſt enim Baſtazo Græcis, id quod latinis porto, quod etiam elicitur ex l.
46 æternam, de murileg. Item & militabant † fabricenſes, vt l. iij. & iiij. C. de fabricen. his autem demandata erat armorum confectio, & cura, vt in l. j. eo. tit. inter quos erant Primicerij, & Protectores, quæ erant officiorũ, & dignitatum nomina, vt iam dixi; Exequuto-
47 res quoque atque † exactores milites eſſe dicunt iura in l. iij. & in
48 l. vlti. C. de exequutoribus, & exac. Ipſos denique † fori aduocatos & Patronos cauſarum militare dixit Imperator in l. Aduocati, C. de Aduo. diuer. Iu. Quòd minus mirabitur quòd l. j. C. de comit. Archia. lib. xij. conſiderabit, in qua vel medici Imperialis aulæ militare dicuntur, æquãturque dignitate Vicarijs, & Ducibus qui adminiſtrauerũt, ſi tamen Comitiuam primi ordinis meruerint, Neque iniuria decorantur, quibus Principis ſalus & vita ipſa eſt curę, ſed & ipſis Comitibus qui prouincias rexerunt æquantur, ſi d. l.
49 cum alia quæ ſtatim ſequitur coniungas; Militabant & † Numerarij, vt l. iij. C. de nume. lib. xij. Eorum tamen vorax officium, & fraudulentum dixit Imperator eo. tit. l. j. propter quod noluit eos immunes eſſe à quæſtionibus & tormentis, ſi ſe offerret occaſio, vt ea. l. Quę autem eis incumbant officia & curę, dicitur ibi in l. ij. vbi &

in tabu-

in tabularios formantur & denominantur; Ad eas etiam pertinet officium fiscalis arcæ in prouincia, & tituli largitionales, vt eo. tit. 50 l. in prouincijs. Item & militabant † Opinatores, de quibus in l. missi opinatores. C. de exac. Tribu. lib. x. in l. excellentia. & l. Opinatoribus. C. de erog. mil. anno. ij. erant militaris annonæ exactores, Io. tamen Pirri corrigit Opimatores, quorum cura versatur vt Opima sint castra, vulgo viuanderios dictos. vt per eum in trac. de Mag. Ro. j. parte in fin. Haloander verò dictas ll. correxit, Optiones, non autem Opinatores, forte motus ex l. pen. C. de apo. pu. eo. lib. vbi optio inter exactores genere masculino ponitur forte verior est prima lectio Opinatores, siue pro exactoribus positi, siue etiam pro his qui prædia ęstimant quę in censum rediguntur quòd ex l. vlt colligitur C. de præd. Nanicul; Ibi secũdum agri opinionem, idest censualem professionem, vt Accur. ibi exponit, hinc forte dicti quòd pretia imponat Prædijs quanti æquum opinantur Alcia. verò Optiones dicit qui ęgrum militẽ antecedunt vt pro eo pugnent, à cooptãdo dictos, quòd à Vegetio desumpsit, Optiones, inquit ille lib. ij. c. vij. ab optando appellati, quòd antecedentibus, ægritudine præpeditis, hi tanquàm adoptati eorum atque vicarij, solent vniuersa curare. Optionum mentio habetur in l. pe. de in. fi. li. x. vix tamen ex ea colligitur quòd esset eius officiũ. Quòd essent exactores, probat d. l missi optiones, si Haloandrũ sequamur; quod & apertius cõprobat d. l. pen. de apo. pu. & l. optionibus. C. de erog. mil. an. ex qua lege. videtur ostendi ꝙ non à prouincialibus, sed ab ipsis Ducibus officijsque prouincialibus exactã eam à prouincialibus pecuniam, recipiebant; de eis etiam mentio habetur in l. j. C. de excoc. & transl. mil. anno, vtrobique tamen legitur in vulg. codicibus opinator, non optio, vt correxit Haloander, cui valde refragantur Vegetij verba supra relata, exigebãt autem, in casu d. l. j. opinatores illi, vel pro sua familia, quam non habebant, vel verius, à familijs defectis, & extinctis, alios Prouinciales pro eis grauando, non à priuilegiatis vt Accur. exponit. cum in l. ij. eo. tit. prohibeatur immunitas omnis, ne domus quidem. Augustæ, de optionibus etiam fit mentio, sed alio sensu, in l. vlt. C. locat. ibi, sub diuersis optionibus fœderatorum, & in auct. vt neque mil. neque fed. §. scientibus, ibi, fęderatos ad proprias optiones transmittant; & his duobus vltimis locis ostenditur Romanos quidem milites fuisse in proprios numeros redactos, fęderatos verò in proprias 51 optiones, sunt & inter milites togatos † coactores, idest Receptores particulares, quos hodie vocant, vt tribuni ærarij, qui &

D generales

generales. Et vt tandem modum huic cathalogo togatorum mi-
52 litum imponam, † militare dicuntur omnes quotquot in sacro palatio famulantur, & seruiunt, vt habetur in toto titulo de priuile. eo. qui in sac. pala. mil. specialius etiam fiet de alijs multis sermo sequenti cap. Dum gradus & nomina militum armatorum recensebimus.

SVMMARIVM.

1 *Caligatus miles.*
2 *Tribunus.*
3 *Centurio.*
4 *Ducenarij.*
5 *Ordo militum.*
6 *Hastati.*
7 *Manipuli.*
8 *Leuis armaturæ pedites.*
9 *Principes.*
10 *Antepilani.*
11 *Primipilus.*
12 *Vexillum.*
13 *Triarij.*
14 *Rorarij.*
15 *Accensi.*

De militibus armatę militię. Titulus XI.

LIBET post recensitos togatos tot milites, armatos aliquot recensere, quamuis non ignorem non paucos ex supra relatis debuisse in hanc secundam classem reponi, prout, & non paucos, & potuisse in prima collocari; quod aliquanto altiùs repetam.

Romana florente rerumque potiente Republica, sortiebanturprouincias Consules, Proconsules, Prætores, aut Proprætores, qui & exercitibus præerant: vixque alios inuenies suprema auctoritate, ad prouincias transmissos: rebus verò ad vnius potestatem translatis, non multa immutauit Augustus, neque alij post eum in Imperium suffecti, vsque ad Adrianum. Hic verò multa innouauit: Diocletianus postea & Maximilianus multò plura adinuenerunt: vt sunt leges, ac correctores plurimi vbi commissa

plurima;

plurima;Post Bisantium in nouam Romam excitatum, & traslatas in exteras gentes Imperiales sedes, Ante Gotticas illas cęterasq; Barbaricas vastationes, longè lateq; in Diœceses & Prouincias diuisus est orbis,in ciuiliumq; ac militariũ rectorum gradus, in dignitates Palatinas,atq; officia, quod latissimè videbis in opusculo quodam innominati auctoris quod Alci.edidit post suum tract.de mag. Ciuilique ac mil. Iu. nuncupatq; illud ipse, Breuiarium ad Theodosium. Armatę verò militiæ nomina,& gradus nõ tam si-
1 gillatim iura nominant, fit tamen mẽtio de † Caligato,qui est infimus eorum gradus, in l.à Caligato.C.de nup. De Tribuno Centurione, atq; hoc ipso caligato, & alijs officijs in l.ij.ff. de ijs qui
2 no.infa. † Tribunũ à tribu tribuẽdoq; iure,dixit Vegetius, vnũq; ex eis maiorem,qui sacro Imperatoris scripto præficiebatur,mino
3 res verò suis laboribus ad illum conscendebant. † Centuriones verò erant qui Centurias curabãt,ideoq; cõtenarij ab alijs dicti,De
4 † Ducenarijs in multis legibus C.habetur,qui vt puto, vel ducentum præerant,vel erant ipsi ducẽtum in sua schola aut ordine. Vege.etiam de ducenario hæc dixit. Primus hastatus duas centurias idest ducentos homines ducebat,quem nunc, inquit,Ducenarium vocant,quæ indago parum attinet ad legalem materiam; Neq; tamen silentio præterire est animus qualiter Romani,dum maximè florerent respublicæ & militia, suos distribuebant milites, prout recitat Liuius prima Dec.li.viij.Plures in ordines inquit,Romani ,,
5 milites instruebantur; † Ordo sexaginta habebat milites, centu- ,,
6 riones duos,vexilarium vnum,Prima acies † Hastati erant. † Mani ,,
7 puli quindecim,paulum inter se distãtes, Manipulus vicenos mi- ,,
8 lites habebat leues,& aliam turbam scutatorum, † Leues autẽ di- ,,
cebantur quia hastam tantum & gessa ferebant; Hæc prima frons ,,
pubescentium iuuenum; Robustior exinde ætas totidem manipu- ,,
9 lorum,quibus † Principibus erat nomen;Hos sequebãtur, scutati, ,,
10 omnes armis insignibus,triginta manipulorum, † Antepilani di- ,,
cti sub signis alij ordines quindecim locabantur,ex quibus quisq; ,,
11 ordo tres partes habebat, & vnam quanq;. † Primipilum appella- ,,
12 bant,tribus ex vexillis constabat,† Vexillum centum octuaginta ,,
13 tres homines erant,Primum vexillum.† Triarios dicebant, vetera ,,
14 num militem spectatæ virtutis, Secundum † Rorarios, Tertium ,,
15 † Accensos,minimæ fiducię,& in vltimam aciem reijciebant, Accensorum mentionem facit Io.Pirri in trac.de mag.Ro.parte prima,num.5.qui mihi in manum venit perfecto iam hoc meo qualicunq; labore,neq; tamen declarat, sed remittit ad sua commen-

taria in iij.lib.C.tit.de appa.Proconſ. quæ nundum mihi contigit legere,vt, caſtra ſequenti. Neq; ocium,neq; cōmoditas affuit amplioris bibliothecæ parandæ, & vt vocarunt me mea fata vt nunc hos ſequerer Principes & Duces nunc illos, alienisq; potius viuerem,vt poeta inquit.Auſpitijs,quàm meis. Alcia.autem eos dicit miniſtros maioris magiſtratus, quaſi ad cenſum additos; nemo tamen eorum locum hunc Liuij citat.Haſtati omniū primi pugnam inibant; Alibi etiam Liuius primipilum primum dicit eſſe Centurionem,vt Li.vij.primæ Dec. Primipilum dixit Io. Pirri, dicto loco,parte iij.nu.7.fuiſſe legionis caput;ſed decimæ;quæ erat nobilisſima,vel primæ,quod ei magis placet; quòd ex Liuio Arguitur lunge aliter ſe habere, ac etiam ex Cæſ. in commen. Li. S.T. Baluentio,inquit,qui ſuperiore anno primipilū duxerat,viro forti,& magnæ auctoritatis vtrunq; femur tragula traijcitur, Q. Lucanius,eiuſdem ordinis,interficitur,l.Pupius, (Li.j.de bello ciuili inquit)Primipili Centurio,adducitur,qui hunc eundem ordinem in exercitu Gn Pompei anteà duxerat, rurſum Li.iij. ſcuto Sænæ Centurionis ad Cæſarem relato, inuenta ſunt in eo foramina ducenta triginta,eum ab octauis ordinibus ad Primipilum traduxit, item Li.eo.erat Craſtinus euocatus in exercitu Cæſaris, qui ſuperiore anno Primipilum in legione decima duxerat; quid enim dixiſſe opportuit in legione decima,ſi ſola ea habebat Primipilum? quòd & Pyrrhum intellexiſſe apparet ex ibi dictis qui etiam locū illum recitat ex Cæſare, de Craſtino illo euocato, Ego euocatos, (vt id obiter dicam) puto eſſe qui magnæ virtutis atq; experimenti viri poſt misſionem à Ducibus, grauisſimis vrgentibus occaſionibus,vocabātur,vel de hoc ipſo Craſtino eodem loco legitur, ſequimini me, inquit, ad milites commilitones mei qui aliquando fuiſtis,in fi.Li.j.de bello ciuili, quòd ſuperioribus, inquit, bellis probati ad obtinēdos exercitus euocentur,& eo.Li.Erant,inquit, Senatorij ordinis L.Domicius & P.Lentulus, Vibulius Rufus,Sex. Quintilius, Lu.Rubrius;Præterea filius Domicij, alijq; complures Adoleſcentes,& magnus numerus equitum Ro.& decurionū.quos ex municipijs Domicius euocauerat; Item eo. Li. Cæſar legiones in Hiſpaniam præmiſerat,ad ſex millia auxilia peditum,equitum tria millia,& parem ex Gallia numerum,quē ipſe petiuerat, nominanti ex omnibus ciuitatibus nobilisſimo quoq; euocato. Pyrrhus tamen vbi ſupra aliter intelligit. Sub Cęſaribus verò curæ Primipilarium nō pauca acceſsiſſe demonſtrant iura, quę volunt etiam vxoris dotem eſſe pro debitis Primipili fiſco obnoxiam, vt.l.ſatis

notum.C.in qui.cau.pig.ta.contraha.l.iij.C.de Primip. Li.xij. Et no.in.l.si non verum.C. de don.inter vir.& vx. filij etiam pro eisdem debitis vsq; adeò obligabantur, vt neq; possent paterna hære ditate abstinere; aut saltem cogebantur etiam absenti paternum æs persoluere; vt.l.vlt.C. de Primipi.vnde & credi debet eum pecu niam publicam ex ipso officij genere administrasse, illã fortè quæ in stipendia militum qui primipilo parebant erogabatur, cui sensui parum differunt quę de hoc ipso primipilo ex Vegetio notauit Alcia.in tit.de primipi.apud quẽ Vegetium lib.2.cap.8. latè quæ ad Primipili dignitatem atq; officium pertineant intelliges.

SVMMARIVM.

1 *Præfect. prætorio orientis.*
2 *Præfect. prætorio Illrici.*
3 *Præfect. prætorio Italiæ.*
4 *Præfect. prætorio Galliarum.*
5 *Præfect. prætorio Affricæ.*
6 *Præfect. prætorio, cui comparetur ex hodiernis magistratibus.*
7 *Præfecti prætorio prærogatiuæ.*

De præfecto Prętorio. Titulus XII.

SVPREMI oĩum magistratuũ, erant Pręfecti Prætorio, ij erãt numero quatuor; 1 † Præfectus Oriẽtis, 2 † Illirici, 3 † Italiæ, 4 † Galliarum. Aditus est postremo à Iustiniano quintus, qui 5 † Præfectus fuit Africæ, de quo est in C. specialis titulus; De Præfecto prętorio, hæc Tacitus scribit, vim præfecturæ, de Sciano loquens, modicam antea, intẽdit, dispersas Cohortes vnà in castra conducendo, vt simul Imperia acciperent, numeroq;, & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, metus cæteris crederetur, vt ibi latius vi debis I i.iiij. 6 † Hos aliqui vice ea apud Imperatores functos putãt, qua apud dictatores fungebantur Magistri Equitum; Alij eum comparant illi quem hodie Magnum appellant Cancellarium, vt Budeus: Aliqui vero Magno contestabili, quæ dignitas habetur solum in Hispania, & in Gallia. Ego vix posse eos alicui ex nostri æui magistratibus comparari censeo, cum sint in aliquibus similes & in multis absimilimi: Habetur & de quatuor Præfectis mẽtio in Auc.vt ordin.Præfec.§.renouamus, colla.5. videlicet Oriẽtis Illirici, Hespiæ, & Libię, quos & carpẽtis vehi, & p̃conũ vocibus excipi,

ac

ac in iudicialibus sedibus consistere conceditur. Neque enim, vt id obiter dicam, quòd hodie per Italiam, præsertim, Mediolani, vsurpant etiam de plebe, & de fabris ditiores. curribus per vrbem vehi pasim melioribus illis seculis licebat, sed maximis, & principibus viris.† Præfecti præto. erat inter cætera pruilegiũ ne ab eius sententia prouocetur, cum non secus eum credat Princeps iudicaturum quàm ipse giudicaret; Item ne minores, per eius sorte sententiam læsi ab alio quàm ab ipsomet restituantur, nisi forte à Principe, vt l.vni. ff. de offi. præfec præto. Quod manifestam habet rationem, ne magioris magistratus factum inferior cognoscat; Habet etiam potestatem condendæ legis, si non sit ambitiosa, sed generalis, & quæ ius anterius non corrigat, l.ij.C.eod.titu. Est etiam ei data potestas submonẽdi iudicis, si causa subsit, vt eo.ti.l.iij. cognoscitque de ipsius iudicis iniuria, & iniusticia, etiam si militari viro sit facta, neque de ea cognoscet Magister militum, vt eodem tit.l.iiij.

7

SVMMARIVM.

1 *Præfectus vrbi quando primò institutus.*
2 *Præfecti vrbi potestas.*
3 *Præfectus ærarij.*
4 *Præfectus vigilum.*
5 *Præfectus fabrum.*
6 *Præfectus castrorum.*
7 *Præfectus laborum.*
8 *Præfectus operum.*
9 *Præfecti nomen generale.*

De præfecto vrbi. Titulus XIII.

SEQVITVR præfectum præto. & dignitate, & titulorum ordine. ff. & C. præfectus vrbi. De eo hæc scribit Tacitus,† Antea profectis domo regibus ac mox magistratibus, ne vrbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet, ac subitis mederetur, feruntque à Romulo, Dentẽ Romulium, post à Tullo hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio superbo spurium Lucretium impositos; Dein. Consules mandabant, Duratque simulacrum, quoties ob ferias latinas proficiscitur qui consulare munus vsurpet. Cæterum Augustus bellis Ciuilibus Cillinium Mecænatem

1

natem equestris ordinis cunctis apud Romam, atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legũ auxilia, sumpsit è consularibus qui coherceret seruitia, & quòd ciuium audacia turbidum; nisi vim metuat, Adiunctusque est in cura annonæ Præfectus Annonæ, Ita tamen vt hic nouerit superioris gradum agnoscere quod in l. j. dicitur C. de off. præfec. vrbi.

2 † Cognoscebat hic præfectus de omni crimine intra centesimum lapidem commisso; sic in Mediolanensi prouincia concurrit hodie Capitaneus, quem vocant iustitiæ, cum prętore quolibet atque ordinario omnium Ciuitatum Iudice, solum inspecto quis in cognoscendo præuenerit, vt in l. j. in prin. ff. de offi. præfec. vr. cognoscebat & de querimonijs libertorum in Dominos, vicissimque dominorum in libertos. De eorum in seruos sæuitia vel impudicitia, de tutorum maioribus fraudibus. De numulariorum fide. Curam etiã habebat carnis, tum & quietis popularis, maximè dum fiebant ludi, & publica spectacula; vnde & stationes militum per loca apta disponebat; Negotiatione etiam atque exercitio, ex causa, interdicebat; Quæ tamen omnia cum intra terminos sibi concessos administraret, extra eos nihil expediebat; poterat tamen delegare his qui intra limites erant vt ea gererent; vt in l. vlt. ff. eo. tit. Infra vrbem verò cunctis erat magistratibus excelsior, & in omnia corporatorum, & collegiatorum corpora cognitionem habebat, vt legitur in l. iii. & iiij. illo eo. tit. Constituerunt postremo Principes
3 † Præfectum ærarij, cuius fit mentio in l. Arrianus, in princ. ff. de iu.
4 fi. Et † Præfectum vigilum, de quo habetur in tit. & l. vni. C. de off.
5 præfec. vigil. Hos à Græcis perfectos Noctium vocitatos miratur
6 Imperator in nouella constitu. xiij. tit. de plebeis præto. in princ.
7 Erant, & † Præfecti fabrum; † Præfecti castrorum, † laborum. † ope
8 rum; at atque aliorum consimilium, † Cum sit nomen generis, vt
9 præpositus, atque alia eiusmodi.

SVMMARIVM.

1 *Magister militum præsentalis.*
2 *Præfec. Præto. vrbi & magistri equitum, & peditum equalis dignitas.*
3 *Præcedit quis cæteris paribus, ne qui prius est dignitatem adeptus, aut qui prior literas obtinuit.*
Præpositus sacri cubiculi æqua est dignitate cum præfecto prętо.

De

De officio magistri militum. Titulus XIIII.

1 PRAEFECTOS sequebantur † Magistri militum præsentales, qui & multi erant, tum equitum, tum peditũ; alijque in Illirico, & Thracijs, alij per Orientem, per Occidentem etiam alij, scripsit de eis, cęterisque Romanis magistratibus antiquis, is de quo supra est habita mentio in Breuiario ad Theodosiũ. & est in operibus Alciati post trac. de Magistra. ciui. & Mil.
2 † Præfectorum verò omnium, tam Prætorio, quam vrbi, Peditumque atque equitum Magistri, par fermè erat & æqualis dignitas,
3 † ita vt cùm ad priuatam contingebat eos redire fortunam, is esset potior qui prior in promotione, & codicillorum adeptione inueniebatur, iuxta l.j.C.de præfec.præto. li.xij. Et ille est facultate sedendi: loquendi, prius decernendi potior, cui est splendor adepti magistratus vetustior, quod est no. ad omnes qui æqualis sunt offi-
4 cij, & dignitatis; vt dicitur in l.ij. illo eo.tit. † Sacri etiam Cubiculi Præpositus vt id obiter, dicam quem hodie magnum Cambellanum vocãt, antedictis Magistris atque etiã Præfectis, est dignitate æqualis, Ita vt inter eos sit ille, officio deposito, dignior, qui prius eum adeptus sit. Alterque sit posterior quem recentius examen probauerit, quod dicitur in l.j.C.de præpo.sa.cub.

SVMMARIVM.

1 *Magister scriniorum.*
2 *Magister Memoriæ.*
3 *Magistri epistolarum.*
4 *Magister epistolarum Græcarum.*
5 *Magistri libellorum.*
6 *Magister officiorum.*
7 *Magistri officiorum officium quale.*

De officio mag. scriniorum & aliorum mag. Titulus XV.

1 POST supradictos, magnæ erant auctoritatis † Magistri scriniorũ, de quibus est tit. & l.vni.C.de mag.sacro.scrin.
2 lib.xij. sub quorum potestate erant † Magister memoriæ

qui

qui annotationes omnes dictabat,& emittebat,ac precibus respon
3 debat: † Magister epistolarum,cuius erãt curæ legationes,cõsulta
4 tiones,& preces ciuitatum: † Magister alter epistolarum Græcarũ,
5 qui vel Græca dictabat,vel ea latina reddebat:† Magister libellorũ
qui cognitiones tractabat,& earum preces: de quibus magistris fit
mentio in l. eos,C.de excus.mu.li.x.vbi & de eorum priuilegio tra
ctatur,quod & fit in l.iij.C.de prox.sacr.scrin.Quot verò in quoli
bet scrinio seruirent:habetur in l.hac parte,illo eo.ti. Magnę,&
6 potestatis,& dignitatis erant † Magistri officiorum,quem & vocat
7 Imperator virũ excellẽtiss.in l.vlt.C.de off.mag.off.† Eius verò of-
ficio spectabat, inter cætera, admonere Principem quemadmodũ
se haberet militum numerus.Item & castrorum,ac clausurarum cu
ra,vt dicitur in l.iiij.C.eo.tit.sub eius etiam cura erat schola om-
nis scutariorum prima & secunda.Item & gentilium seniorum,sa-
gitariorum omnium,scutariorum, Clibanariorum Armaturarum,
Iuniorum,Gentilium Iuniorum,Agentium in rebus,ac deputato-
rum eiusdem scholæ:Mensores etiam,lampadarij,scrinium memo-
riæ,scrinium epistolarum,scrinium libellorũ,scrinium dispositio-
num,officium admissionum, omnes ij dicto officiorum Magistro
parebant,vt in d.libello post Alcia.de magist.videbis in dicto Bre
uiario ad Theodosium.

SVMMARIVM.

1 *Comitatus quid.*
2 *Comitum dignitas.*
3 *Comes sacrarum largitionum.*
4 *Comites commerciorum.*
5 *Comites metallorum.*
6 *Comites,& rationales summarum.*
7 *Præfecti thesaurorum.*
8 *Magistri vestis lineæ.*
9 *Magistri vestis priuatæ.*
10 *Procuratores gineciorum.*
11 *Procuratores lanificiorum.*
12 *Procuratores baffrorum.*
13 *Procuratores monetarum.*
14 *Præpositus bastagarum.*
15 *Comes vestiarij.*

De varijs Comitibus. Titulus XVI.

1 COMITATVS locus dicitur in quo Imperator vitam ducit, vt pluribus locis Alcia. declarat. vnde, & Comitatenses dicti, qui continuò in pallatio versantur, ac commorantur

2 rantur, vnde & Comites. Comitum, † & dignitas, & potestas ma
3 gna erat, Primiq; omnium erant †Comites sacrarum largitionum,
4 qui ferè per singulas erant prouincias dispositi: parebant enim eis
5 † Comites commerciorũ vbiq;, † Comes etiam metallorum, †Co-
6 mes & rationalis summarum Aegipti. Item & sub eius cura erant
7 † Præfecti thesaurorũ, †Magistri vestis lineæ, †Vestis priuatę, †Pro
8 curatores ginęciorum, †Lanificiorum, †Baffiorum, †Monetarum,
9 & † Propositus Bastagarum, Insuper suberat ei Comes alius largi-
10 tionum per Illiricum, †Comes vestiarij, †Comes auri, †Comes lar-
11 gitionum Italicarum, †Comes titulorum largitionalium per Affri
12 cam, & rationales vbicunq; per prouincias destituti. Comitem
13 etiã habebat Imperator, †qui rebus præerat priuatis sacræ domus:
14 de quo fit mentio in rub. & ing. C. de Comit. rei priu. sa. do. Erãtq;
15 sub eius dispositione † Bastaga priuata, †Propositi gregum, †& sta
16 bulorum, † ac Procuratores saltuum, atq; etiam † Rationales rerũ
17 priuatarum. Habebat etiam in officio Primicerium totius officij,
18 † Primiscrinium beneficiorum, †Primiscrinium canonum, †Primi
19 scrinium securitatum, † Primiscrinium scrinij priuatarum largi-
20 tionum, cæterosq; omnes scriniarios horum scriniorum. Item &
21 secundocerium totius officij, qui tractat chartas eiusdem officij,
22 quod latiùs videbis, ex antedicto Breuiario ad Theodosiũ. Sunt
23 † & speciales, tit. in C. & leges multæ tractãtes de officio. co. sacra.
24 larg. †de off. co. sa. pal. de off. Co. re. pri. de off. Co. orien. In quibus
25 tamen leuia quædam statuuntur, parum ad legalem scientiam spe
26 ctantia, neq; ad rem militarem. † Comitis etiam sacri stabuli,
27 † Comitumq; Aegipti, & Ponticæ diocęseos mentio habetur in l.
28 vni. C. de Comit. & trib. †Item & de comitibus cõsistorianis, in tit.
29 de Comit. consist. Qui & in l. j. eiusdem tit. spectabiles dicuntur, &
30 Proconsulibus ęquantur, ij Principis consistorium, & tribunal co-
31 mitabantur: cuiusmodi hodie sunt consiliarij, quos vocant, status.
32 De his loquens Lu. de Pen. in rub. C. de Com. consist. li. xij. dicit, ꝙ
Comes, nomen est dignitatis, qui nunquàm debet ornamento ca-
rere, potissimę virtutis, aliàs, nedum debent à Principis comitatu
arceri, sed neq; possunt iuxta eius pallatium habitare. l. quicũque,
de op. pu. Hodie verò, inquit, propter copiam, tot Comites reddun
33 tur ignobiliores, †& præsertim, qui ex viculis, & castellulis Comi-
tes intitulantur. Hos autem consistorianos, spectabiles dicit Impe
rator in l. j. & ij. C. eo. tit. Erant & Comites scholarum, Comites
sacri pallatij, rei militaris, qui prouincias regunt, singuliq; suos ha
34 bent titulos post d. ti. de Comi. consist. †Erant & Comites domesti

35 corum,vt C.de filentia.l.j.†Comites domorum,vt C.de pala.facr.
36 larg.l.iij. † Comites fcholarum,de quibus in l.j.C.de comit.fcho.
37 Item,& † Comites primi ordinis, quibus & milites committebantur in remotas prouincias deducendi,aut in eis regendi, quibus,& loco cedunt qui proconfulatus habent infignia: Ducibusque ęquātur qui prouincias adminiftrauerunt,præter Aegyptiam, & Ponti
38 cam:vt l.j.& ij.C.de comi.rei mil. † Archiatros etiam,qui inter comitiuam primi ordinis meruerint, Ducibus, & Vicarijs æquari legitur in l.vni,C.de comit.& Archia.& ij omnes funt fpectabiles, illis exceptis quos fupra Illuftres dixi . & de quibus loquitur Imperator in l.prouincialium.C.de eroga.mil.anno.eos etiam dignitate inæquales effe animaduertit Accur.in rub.C.de comit.qui pro-
39 uin.re.& de Archiatris dixi in præcedenti cap. † Comites verò militares Vicarijs Præfecti prætorio præponit Imperator in l.j.C. de off.vic.fi tamen negotium militare tractetur , in ciuilibus enim præfertur Vicarius:vt in ea l.dicitur:quæ & in argumentum defumitur vter præcedat Eques , an Doctor . Et poftquàm fermo de
40 maioritate , & præcedentia incidit , † quæro vter præferatur, qui magiftratum primo femel tātum gefsit,an is qui pluries , depofita ab vtroque dignitate:& in l.j.C.de confu.li.xij.dicitur quòd repetiti fafces fæpe meritam virtutem comprobant, fed non augent:re
41 ftat ergo vt qui prior eft tempore potior fit iure . Quæro†etiam an qui prior honorariam eft dignitatem adeptus, & pofterius eius eft cōfequutus adminiftrationem , illi præferatur qui pofterius obtinuit,prior tamen gefsit:& in l.pen.d.tit.de conful. dicitur honorarium illum priorem præferri,vt ibi , cunctis Confulum honoribus , & priuilegijs ex anteriori tempore prouectionis ordinem fi-
42 bimet nouerit vindicandum.Eftq; lex illa ad aliud no.†quòd qui honorariam dignitatem adipifcitur:& foluit id quòd pro adeptione folui confueuit, fi alio tēpore eandem adipifcatur dignitatem, cum adminiftratione,non foluet iterum eandem fummam. Notatur etiam ex dictis legibus, quòd qui notabili aliquando fuere dignitate confpicui,veniunt adhuc poft eam depofitam honoran-
43 di , † propter reliquias gefti officij,ad quod etiā facit tex. in l.vlt. C.de mag.fac.fcrin.quod Glo. latiùs profequitur in l.ij. in Glo.ij. C.de Præfec.præto.li.xij.ad quod etiam poteft induci. l. vlt. C.de præpo.fa.cub. prout eam fummat Bal. & prout etiam ibi Glo. innuit,licet alius forte fit fenfus illius.l.nempe præpofitos facri cubiculi.etiam Auguftæ,poft finitam militiam illam poffe vti carruca, & cingulo,non propter reliquias gefti officij, fed fi fuerint fenato

riam

riam dignitatem adepti. Nisi dicas eo ipso quòd legitimo tēpore seruierunt, senatoriam eos dignitatem consequi, quòd innuit l.iij. C.de silen.lib. xij. Quo verò ordine procedant qui honorariam sunt dignitatem adepti, & qui verā, & realem, qui rei prius aut posterius vacationem habuerunt, habetur, & no.in l.ij.C. vt dign.or. ser.li. xij. Aliud etiam super hac prælationis materia adnotandum puto, vt ita verum sit, vt qui tēpore est prior, sit dignitate potior, 44 † nisi iunior sit lungè præstātior: idque quindecim testibus eiusdem dignitatis atque professionis comprobetur: vt probatur vtrunque in l.vnicuique, C.de proxi.sa.scrin.d.lib.xij. quod videtur contrarium his quæ dixi supra vers. quæro etiam an qui prior, & solui potest, aliud in honoraria dignitate quam effectus postea sequatur, aliud in honoraria vacatione, quæ non iuuetur effectu ser uitij præstiti. Non præferuntur tamen qui aliquando seruierūt, & excusati honorariam vacationem impetrauerunt, his qui militia per debitum tempus sunt perfuncti, quāuis actu posterioribus, vt l.iiij. C.de prin.agen. in re. quod & probatur in l.ij. in fi. C. de 45 prim.lib.xij. † Preferuntur tamen emeriti, & qui missionem me ruerunt, his qui eandem dignitatem actu exercent, l.vlt.C. de pri. eo.qui in sa.pal.mil. li.xij. quod enim tu consequi niteris iam ego 46 consecutus sum. Aderant & † Comites duo domesticorum æqui tum, & peditū, quibus tam æquites q̃ pedites domestici parebant.

SVMMARIVM.

1. *Vicarij nomen generale.*
2. *Vicarius est quasi imago alterius.*
3. *Vicarius alter à Principe datus, alius qui à Magistratu.*
4. *Neque æquali gaudent prærogatiua.*
5. *Vicarius potest reuocari, etiam si sit perpetuus.*
6. *Vicarij perpetui prouinciarum similes Præfecto prætorio.*
7. *Vicarij perpetui potestas pendet à commissione ei facta.*
8. *Vicarij Imperiales qui.*
9. *Vicarium Imperialem, an possit Imperator alij subijcere.*
10. *Et an eum possit reuocare.*
11. *Vicarius nolentis nemo esse potest.*
12. *Vicario potest Imperator dare correctorem, & superintendentem.*
13. *Quod maximè potest cum enormiter grauat subditos.*
14. *Imperator in terra Ducis, Marchionis, & Comitis, est Dux, Comes, & Marchio.*

De

De officio vicarij. Titulus XVII.

VICARIORVM erat nō multo à Comitibus absimi
1 lis potestas, atq; auctoritas: † Est autem Vicarij no
men valde generale, cum & seruus Vicarium habe
re posſit, l. quis sit fugitiuus, §. idē ait, ff. de ędil. edi.
cum sim. & est etiam generale omnium magistra-
tuum, vt C. de off. eius qui vicem alte. obti. sed titu.
qui est in C. de offi. vic. eum esse Vicarium per antonomasiam for-
tè dicit, qui vicem præfecti prætorio habet: hoc declarat l. j. eo. tit.
licet gl. j. ibi aliter intelligat, quæ eum Comitis militaris Vicariū
dicit, quod est valde incongruum legi illi, qua statuitur alterum al
teri in aliquibus anteferri, quod de Comite, & eius Vicario dici nō
2 debet: † Cum qui vice est alterius sit veluti imago illius, & conse-
quenter eo inferior. l. iij. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. fortè
etiā ab ipso Principe dabatur Præfecto Vicarius, quando ad ipsum
suo nomine relationes transmittebat, vt eo. ti. l. ij. cum alias Præfe
3 cto ipsi referre deberet, aut Principi, eius nomine: † Quòd verò tā
ipse Princeps quàm Magistratus ipse Vicarium constitueret, pro-
batur in l. ij. C. de off. eius qui in vicem alt. iud. ob. ibi, qui præce-
ptione principali, vel vestræ sedis ampliſsimæ. Hinc dixit Car. in
4 cle. j. in vj. oppo. de off. vic. † quòd licet eadem regulariter præro-
gatiua non gaudeat Vicarius, qua principalis, id restringitur, cum
est ab eo datus, non si à superiore. & ibi in iij. q. dicit, quatuor esse
5 Vicariatus species: † Vicarium posse reuocari dixit Bal. in l. solēt.
§. j. ff. de off. Proconſ. Card. verò in d. cle. j. in xiij. q. dicit hoc cōtin
gere etiam Vicario perpetuo. Pau. de Caſ. in conſ. xx. visis & ponde
6 ratis omnibus supra narratis, li. ij. † Comparat hos Vicarios perpe
tuos prouincijs per Papam præpositos, præfecto prætorio: & con-
sequenter non possunt, secundum eum, statuta facere quæ sint iu-
ris communis correctiua. Dixit etiam Card. in d. clem. j. in xvj. q.
7 quòd eorum potestas pendet à comiſsione eis data. Hoc etiā, vt pu
to, interest inter Vicarium datum à Principe, & datum à Magistra
tu, vt hic non posſit alij demandare: Ille autem posſit. l. vlt. ff. de of.
eius cui man. est iur. iuncta l. more maiorum, cum l. seq. & Gl. ibi in
ver. alieno beneficio. ff. de iur. om. iud. Præfectus etiam legionis
proprius erat in ea iudex, hic absente legato tanquàm Vicarius ip
sius potestatem habebat maximam: De eo autem, atq; ipso legato
tractat Vegetius li. ij. de re mil. c. ix. Multa de legato tractāt Can•
nistæ,

nistæ, sed aliò spectant, & lungè à materia hac nostra diferunt.

Cum verò passim præfecti, comites, alijq; maiores magistratus, vsurpassent Vicarios sibi subrogare, vetuit Iustinianus id fieri, preterquàm in prouincijs Osdroena, & Mesopotamia, cunctis alijs id interdicens magistratibus: vt habetur in nouella constitutione cxxxiiij. sub ti. de Vic. seu Locūte. §. j. & §. in summam. De multiplici vicariorum species, vide latas remissiones Fel. in c. postulasti. col. ij. de rescrip. 8 Sunt, & hodie † Vicarij perpetui ab Imperatore in multis prouincijs constituti, de quibus multa tractat Bald in consi. cccxxviij. quod incipit, Quæritur si Rex Romanorum, lib. j. 9 † Ibi autem quærit an Vicarium perpetuum possit Imperator al- 10 teri suo Vicario supponere, † aut etiam eum reuocare, & tenet super vtroq; quòd sic. In quātum enim Vicarius, est merus officialis, 11 † & nemo inuitus habet Vicarium, esset enim contra naturam, vt quis nolenti prębeat officium, & ministerium: & cum idem sit auditorium, nemo sedebit in meo auditorio me inuito: Nam sicut Papa potest, inquit deponere Cardinalem, sic potest Imperator suū Ba- 12 ronem: multò ergo magis potest eum alteri subijcere. † Posset etiā (dicit Bal.) superaddere Baroni, aut Vicario suo perpetuo vnū cor- 13 rectorem, aut visitatorem, † cum pati non debeat Vicarium suum discipare illam partem sibi commissam: imponendo fortè ei noua grauamina, & insupportabilia. Aliàs posset eum reuocare: & posset etiam iubere ne absq; visitatoris consensu onera imponat, neq; bel- 14 la indicat. † Additq;, quòd Imperator est Dux, Marchio, & Comes, quod est dicere, quòd potest in terra Ducis aut Marchionis, idem quod Dux, & Marchio ipse: ita Bal. ibi.

SVMMARIVM.

1 *Duces spectabiles.*
2 *Duces multi.*
3 *Duces prius officiorum nomina, nunc dignitatum.*

De Ducibus. Titulus. XVIII.

1 NOn absimili potestate, & dignitate comitali, aut vicaria erat † Ducalis, spectabili, & ipsi dignitate, l. j. C. de comit. & tribu. l. viros. C. de diuersis off. li. xij. 2 † Ducum multorum fit mentio in d. §. sancimus, & in l. ij. C. de offi. præfect. præto. Aff. Duces etiam, præter eos, qui in l. illa enūtiātur, quamplures nominatos

minatos videbis in d.opere post Alcia.de magistr.vj.Duces tamen aliquos fuisse illustres,probatur in l.pen.C.de appella. Ducum verò nomine, & rectorum Prouinciæ sæpè mitebant Imperatores ad regendas prouincias,commissa etiam eis cura exercituũ, vt est in tit.C.de off.rec.prouinc.& in d.opere post trac. Alcia. vt dixi, quamplurium Ducum variarum prouinciarum mentio habetur.

Duces verò ac maxima pars Comitum spectabiles erant, non etiam illustres,vt in nouella constit. xxiij.§.sed ad illustrisimum, 3 & §.vlt.quod tamẽ intellige,vt dixi supra. † Ea verò ætate proculdubio hæc erant officiorum nomina,hodie verò effecta sunt dignitatum, vt habetur in decima colla.in tit. de feu. Marchię &c.& in tit.quis dicatur Dux,Comes&c.& de prohi.feu.alie.per Frid.§. præterea Ducatus,vbi & prohibentur diuidi,& alia statuũtur,quæ enarrare nimis esset prolixum,& à re nostra ista alienum.

SVMMARIVM.

1 *Consules quando exorti.*
2 *Consularis exercitus quantus esset.*
3 *Proconsulis qualis potestas.*
4 *Proconsul extra prouinciam suam iurisdictionẽ nõ exercet,nisi volũtariã.*
5 *Proconsul tenetur de delictis vxoris quam in prouinciam secum duxit.*
6 *Proconsul non delegat causas meri Imperij.*
7 *Delegat tamen vnum articulum.*
8 *Munera capiet Proconsul modestissimè.*
9 *Proconsul in sua prouincia maior est omnibus.*
10 *Proconsul curare debet nę quis in sua prouincia,propter nimiam potentiã sit horrori cæteris.*
11 *Proconsul prouincia non excedit ante aduentum successoris.*
12 *Proconsul syndicatui stabit in prouincia per quinquaginta dies.*

De officio & potestate Consulis & Proconsulis. Titulus XIX.

1 CONSVLAREM dignitatem, ac potestatem, post exactos Reges à Romanis exortam dicitur in l.ij. ff. de orig. iu. idque testantur annalium omnium scripta,& præsertim Liuij.Neq; minus bello quàm pace, aut domi quàm foris valebant: Rerum quidem à se intra vrbem consulatu suo gestarum testis

ſtis eſt vbique Cicero, qui ſe Conſule natam Romam paſsim inculcat, Pater propterea patriæ dictus, Alij ferè omnes foris ac bel-
2 lo magis quàm domi, & pace clari; † Singulos Conſules aduerſus hoſtes duabus fuiſſe contentos legionibus, totidemque aut paulo minus auxilijs, certum eſt, ea erant peditum milia viginti, equitum quattuor, Quòd ſi tanta erat hoſtium manus vt vtroque Conſule egeret in bello Reſpublica, duplicabatur ea quantitas; ita Vege-
3 tius lib. ij. de re mil. cap. iiij. rurſumque libro iij. cap. j. † Proconſules verò, Florentæ Republica & ante inuenta ac conſtituta tot officia per Principes, magno poſt conſules erant in honore, vt quibus & exercitus, atque Imperia & Prouinciç comitterentur, nihilque à Conſulibus differebant niſi quòd aut iam functi erant illo officio, & magiſtratu, & erat eis poteſtas prorogata, aut ſaltem Conſulari poteſtate mittebantur; ſed neque ſub ipſis imperatoribus ignobilis erat eorum dignitas, & poteſtas; De eius officio videbis latè in titu. de offi. proconſ. per multas leges, & l. vnicam. C. eodem tit. Hic proconſularia habet inſignia, quæ ad viuum effićta videbis in breuiario Theodoſiano, iam pluries ſupra Citato, quòd &
4 in l. j. dicitur. ff. de offi. proconſ. † Poteſtatem non exercet procon ſul, niſi poſtquàm in prouinciam ſuam venerit, vt ea l. voluntariam tamen extra eam Iuriſdictionem exercet, vt dicitur in l. ij.
5 † Recte etiam fecerit ſi vxorem in Prouinciam non traduxerit, quod ſi fecerit, commiſsionem eius tenebitur, vt eodem tit. l. iiij. §. proficiſci, ſed neque legato ſuo iuriſdictionem demandabit, niſi iam in prouinciam appulerit, Cum non prius àlij eam tribuere poſsit quàm ipſe nanciſci, vt dicitur in ea l. §. vlt. Niſi neceſſariam
6 ipſe moram in itinere patiatur, vt eo. tit. l. aliquando † Non delegabit tamen ea, quæ ſunt meri Imperij, vt in l. ſolet, & l. ſi quid,
7 † licet vnum delegare poſsit articulum, vt examen rei, vt d. l. ſo-
8 let, in princip. † Modum ſuper omnia proconſul, adhibere debet in recipiendis xenijs: valde eſt enim in humanum à nemine accipere, paſsim verò viliſsimum, at omnia auariſsimum, vt ea l. §. non verò. Ad ipſius etiam curam ſpectat publica opera inſpicere, curareque vt ſeruentur, reficiantur etiam aut conſumentur, & curatores operum præponere, militari etiam
9 adhibito miniſterio, ſi opporteat. vt ea l. † In ſua autem prouincia maior eſt quocunque alio magiſtratu, vt ea l. in fin. & l. ſequen. vnde, & omnes cauſas ſuæ prouinciæ expediet, Recte tamen faciet ſi pecuniariam fiſci cauſam Cæſaris procuratori remiſſerit, vt l. nec quicquàm, in principio eodem titu.

F Debet

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Debet & se circunspectum præstare in aduocatis audiendis, vt neque seuerus sit supra modum, neq; tamen patiatur eos causas concinnare, redimere, aut præuaricari, vt d.l.nec quicquam.§. circa.
10 & † super omnia prospicere nedum potentiorum causæ aguntur aliorum contemnantur, præsertim miserabilium, quibus & aduocatos, si egeant prouidebit: Curabitq; vt nemo sit in prouincia me tui atq; horrori cæteris ob nimiam suã potentiam, vt ca l.in fi.causas etiam parentum cum liberis, dominorum seu patronorum, cum
11 libertis de plano tractabit, vt d.l.§.de plano. Non decedet † Pro consul prouincia, neque causas deferet ante successoris aduentum, etiam si tempus aliàs ei lapsum sit sui officij, neq; legatum suum de cedere nisi secum patietur, peracto magistratu. l. meminisse.eo.ti. vtitur verò proconsul inter insignia sex tantum fascibus, vt eo tit.
12 l.Proconsules. Manere † etiã eum in prouincia per quinquaginta dies oportet, peracti officij rationem rediturum, publicè se mõstrantem, & querimonijs respõdentem: vt in auc.vt iu.sine quo.suffra.§.damus autem. Ipse Proconsul vir est spectabilis: vt in nouella const.dicitur, quæ est.xxx.§.ipsi verò, & §.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Prætor unde dictus.*
2 *Prætoris creandi formula.*
3 *Prętoris potestas annalis.*
4 *Prætor debet in loco maiorum ius dicere.*
5 *Barbarius fuit uerè Prætor.*
6 *Iason reprehensus.*
7 *Error communis facit ius, & qualiter intelligatur.*
8 *Prætor spectabilis.*

De officio Prætoris. Titulus XX.

1 PRAETOREM à præeundo, siue à præessendo dictũ Zasius dixit in l.ij.nu.52.de off.prçto.secundum tamen (meam sententiam) pręsidi magis cõgruit: primum verò cõprobatur ex tex.nouellę const.xxiiij. quæ inscribitur, de Præside Pisidię, appellatione, inquit ibi Imperator, ex eo indita, quòd cęteris omnibus
2 bus præirent, & præponerentur. Creãdi † Prætoris formulam ex legis xij.tabularum, verbis recitat Oldẽdor.in trac.de locis cõmu.

car-

cat.4.nu.7. Qualis esset prætorius exercitus videbis apud Vegetium.li.iij.cap.j.iam supra allegato,erant autem dena peditũ millia,& bina equitum. Quæsitum aliquando Romæ fuit, posset ne Prętor,cum abessent Consules,cōsularia comitia habere,& negatũ est posse:cum indecens ac contra maiorum morē esset, vt inferior magistratus maiore creando auctoritatē impartiretur: vt ex Cice.
3 refert Zas.vbi supra. Vt verò † annalis erat Prætoris potestas,sic annales erant pleræq; actiones eius:quæ verò hæ sint, & quæ perpetuæ,vide per Rog.antiquissimum Doct.in trac.de diuer. & tēp.ac. in prin. Prætorias prouincias fuisse Romanis sicut Consulares,&
4 Proconsulares omnibus bonis auctoribus ostenditur. Prætor † verò,cùm ius dicit,sedere in loco maiorum debet,aliàs perperam iudicat l.si vt proponis,la ij.C.quo.& quan.iu.l.cũ sententiā.vbi Gl. C.de sen.& interlo.om.iu.no.Bal.in l.vlt.ff.de iust.& iu. Prętorē appellare posse eum qui se ab alio prætore grauatũ putet locus vnicus,quòd meminerim ostendit, is est apud Cæsarem in commentarijs belli.Ci.li.iij.M.Cęlius Ruffus Prętor,inquit,causa debitorum „ suscepta,tribunal suum iuxta Trebonij Prætoris Vrbani sellā collo „ cauit,Et si quis appellauisset de æstimatione, & de solutionibus fo „ re auxilio pollicebatur.videbis etiam ibi potestatem habuisse Præ „ torem nouarum legum ferendarũ.Quod edicta tot locis in ff.sparsa satis comprobant. Prætorem † seruum esse posse,si ignorāte po
5 pulo eligatur,statuitur in l.Barbarius.ff.de off.præto.Mirumq; est, quòd communis Doc. opi.ibi habeat non fuisse eum verè Prætorē, cùm verba legis repugnēt,Nihil ei seruitutē obstitisse,inquit Pōponius,quasi Prætor non fuerit.Additq;, At qui vera etiam pretura eum functum,quæ verba veritatem designant non fictionem. „ Neque dicendum est Barbarium illum propterea liberum factum, cum neq; subesset causa priuandi Dominum suo iure,cui nō debet esse damno serui nequitia:& cùm eum,etiam in fuga, nihilominus possideret.l.iij.§.si seruus,ff.de acqu.pos. & l.si is qui pro emptore, §.si seruus.ff. de vsucap.neq; populus hoc cogitauerit, quãuis posset si voluisset:& est de hoc tex.in l.non mutat. C. de libe.cau.& in l.pen.& vlt.C.qui mil.pos.li.xij. quæ licèt non esset tunc lata, de-
6 clarat tamen quid esset statuendum. Mirum est etiam quòd † dubitauerit Ias.ibi,de dicto Bal.in l.ij.C.de ser.& acq.dũ voluit, etiā si à solo Imperatore fuisset Barbarius ille electus, quòd prætura valide esset functus,cōtra quod arguit Ias.satis leuiter,ibi in xiij.col. in iiij.extensione,cum hoc expressim statuat ibi Pomp. in fi.l. Ibi, „
7 quod ius in Imperatore multo magis obseruandũ est. Hoc † autē „

operantur multa, auctoritas eligētium, confidentia eorum qui electioni, & electo crediderunt, & publica vtilitas, quę licèt videatur singulorum, tot tamen per annum verisimiliter Prætorem adierunt, talia etiam potuit statuisse, quòd omnino intersit Reipub. ea non rescindi. male igitur lex illa ad aliās traheretur quæstiones, in quibus ista non concurrerent: in quo tamen Iaſ. ibi multū se effundit. Prætorē esse ex maioribus magistratibus, probat locus Auli Gel. li. xiij. c. xiiij. Hos enim dicit esse, Consules, Censores, Prætores: † Spectabilem eum dicit tex. in auct. de appel. §. simili. Eiusmodi sunt etiam Proconsul, Præfectus Vigilum, Pręfectus Augustalis, Præfectus Aegypti: Vicarij, Duces, Comites ferè omnes, vt per Spe. in tit. de iur. om. iud. §. j. versi. medij. Prætoris verò officiū, & potestatem intelligere poterit, qui percurret titulum. ff. & C. de offi. præto. qui & iteratus est in li. xij. hi in vrbe tres erant, annali tantū potestate, iudicio Senatus ordinati, quos & lares proprios in ea habere oportet, non autem prouinciales deligi, quæ omnia habentur in l. ij. C. eo. ti. Edicta verò omni larē in ff. enumerata, & per Vlp. exposita ad Pretorum curam, vigente tamen adhuc Republica pertinuisse, nemo est qui nesciat.

SVMMARIVM.

1 *Præses & officium eius.*
2 *Aedificia reficere quis cogitur, aut vendere.*
3 *Furiosus debet à suis custodiri.*
4 *Negligentia non debet esse impunita cum damno alij cedit.*
5 *Præses prouincia ne exeat.*
6 *Præses cognoscet de sua familia.*
7 *Vasallus an cognoscat de sua offensa.*
8 *Esculenta qualiter capienda.*
9 *Præses non potest deportare.*
10 *Alia ei interdicta, uide ibi.*
11 *Nobilissimi viri non subsunt Pręsidi quoad pęnam.*
12 *Artificis egregij pœna differtur consulto interim Principe.*

De officio Præsidis. Titulus XXI.

1 PRAESIDIS officium, nomenq; ipsum generale est, quòd omnes prouincias regentes eo nomine possint appellari, vt dicitur in l. j. & ij. ff. de offi. præsi. hic proprium potest filium

filium apud se emancipare, atque adoptare, ac suum seruum manumittere, vt eodem titu. l. ij. Habet regulariter auctoritatem, in suæ tantum prouinciæ homines, si quid tamen exteri in ea commiserint, non finet inultum, & curabit malis hominibus, eam purgare, vt eodem titu. l. iij. Ad eius etiam officium spectat illicitas, violentasque exactiones, & contractus prohibere. Et ne quis iniquum lucrum, aut damnum sentiat, ne humilioribus potentiores iniuriam inferant, ne qui licita negociatione prohibeantur, aut illicitas attemptent, ne quòd sępè est in vsu nostro hoc æuo, tenuiores homines ad militaria obsequia, & collationes, ditioribus immunibus, prægrauentur: quæ omnia habentur in di-

2 cta l. illicitas. Compellet etiam † Præses collabentia ædificia reficere, causa tamen cognita, vt l. Pręses, la. v. eodem titu. Quod tamen dicitur causa cognita, intellige vt distinguunt Docto. in l. singularum. C. de ædi. priuat. Curialis enim cogitur, & reficere, & construere: cæteri autem solum coguntur reficere, quod Bald. in dicta l. singularum, restringit ad potentiam, cum impossibilium nulla sit obligatio: fortè tamen, eo casu, cogetur vendere, ne ciuitas ruinis sit deformis, & in ea materia aliam pleniorem distinctionem facit Alb. in l. si vt proponis. C. eodem titu.

Officio etiam eius congruit pacatam (vt dixi) tenere prouinciam, quod facilè faciet, si malos viros diligenter conquiret, & puniet: quinimmo, & eorum receptatores, cùm sine eis latere nequeant latrocinia, & alia pleraque crimina. l. congruit, eod. titu.

3 Sed † & furiosos, qui & in alios sæuiunt, si tales sint qui per suos custodiri non valeant, fortè ob paupertatem, vt ego vidi, Præses carcere custodiet, quod ego de illo quem dixi admonui vasallum cui erat suppositus, vt ipse faceret, ne aliàs cogerer ego in suum hominē manum inijcere, cū esset sæuus, & maleficus in meos: Verum quia simulatur quandoq; furor, vt eo sub clypeo tuti sint à maleficio Præses, isque ad quem spectat, inspiciet veritatem rei, & secundum eam prospiciet futuris casibus, aut veteres castigabit, & puniet, vt d. l. congruit, in fi. cum l. seq. vbi etiam iubetur, in eo qui interualla habet furoris, inspici quo tempore actum sit, inspici etiā

4 quis custodiret, cur neglexit, quando † & negligentia horum impunita esse non debeat, siue illi in se ipsos commiserint, siue in alios,

5 vt ea. l. in fin. Prouinciam † verò suam Præses ne exeat nisi voti

6 soluendi causa, & vt extra non pernoctet. l. illud. Præses † an de familiarium suorum causis, assectarum, Comitum, seruorumque cognoscat variè prouisum est, & quod attinet ad crimina,

præsertim

præsertim quæ deffendi, aut excusari nequeant, rectè fecerit si ea impunita, siue etiam per successorem vindicanda, non dimiserit, l.quis fortè.§.si quos comitum,ff.de pę.Bar. tamen distinguit inter ea commissa quæ ad officium pertinent,& ea quæ sunt ab eo extra nea,per l.illā.& l.ij.C.de sportu. Item, si quid in eos sit cōmissum, distinguit inter notoria crimina,& alia,quę non sint notoria, Canonistæ tamen,etiam in notorio crimine,subdistinguunt,an pęna sit à iure declarata, an verò sit arbitrio iudicantis commissa, hoc enim secundo casu posset modum excedere. Ideoque iustè recusabitur,vt in c.cum venissent,de iud.vbi Feli. in ij. col. Et ista in-

7 ducunt ibi ad casum,†cum vasallus est offensus à suo subdito, vtrū posset contra eū procedere,& allegant Old.consi.vij. qui respōdet quòd non,de qua materia tractat etiam Bru.cons.xxx.concludens iure quidem mero non tenere processum,siue vasalli,siue etiam iudicis ab eo dati,pro quo multa allegat,sustinetur tamen in illo casu suo propter contrariam consuetudinem, & quia reus passus erat iudicari,& verè magna æquitate suadetur,ne quis in sua,suorumúe causa iudicet.l.qui iurisdictioni.ff.de iur.om.iu. Abdicādo se præses officio,non amittit imperiū,l.pe.eo.tit.ratio est, vt puto, quia non tam sui commodi gratia,quàm prouincialium collatum fuit.

Abstinere autem muneribus Præsidem oportet, prout supra de

8 Proconsule est dictum. † potest tamen esculenta, ac poculenta capere,quæ die proxima consumantur,l.plebiscito,eo. tit. fortè non perperam adderetur ne sint adeò continuata hæc ipsa esculēta, vt dies diem pręoccupet,ita vt fiant ordinaria,ne fiat fraus legi: Modum verò statuat,suæ conuersationi,ita vt neq; sit morosus,& difficilis nimium aditu,& alloquio. Neq; facilis vsque ad vilitatem & contemptum:neq; etiam prædurus atq; asper: neq; contrà miseri-

9 cors nimium.l.obseruandum,illo eo.ti. Sciant verò†Præsides deportationis pœnam suæ iurisdictionis non esse,l.rei,§.j.ff. de pœ.

10 Neq; pœnam † carceris,aut temporalis,aut perpetui,l.aut damnum.§.solent,eo. tit. interdictum est etiam ei ne suam sententiam

11 retractet,l.diui,in prin.ff.de pœ. Item,& ne in † decuriones,aut principales homines suæ prouinciæ, etiam sontes magnorum criminum,iudicent, minusúe exequantur, sed Principi factum referant,& quid suæ sit sentētiæ expectent: Interim tamen vinctum ho

12 minem habebunt,vt ea.l.§.pen.& vlt. Idem faciet si† magni alicuius roboris,aut rari artificij sit reus: vel si eum populus enixe liberatum velit,vt eo.tit.l.ad bestias. Relegare Præsides possunt in loca quæ sint suę potestati subiecta: sed extra ea non:nisi impetrēt

à Prin-

à Principe,l.relegatorum.§.j.ff.de interdic.& releg.poteſt tamen ſua prouincia facinoroſo interdicere, vt ea l.§. ſicut, & §. interdicere. Præſides triginta,& vnum per occidentem ſeriatim enumerat libellus,quem ſupra pluries citaui, in Breuiario Theodoſiano.

Præſides multarum prouinciarum enumerat Iuſtinianus in nouella conſtitut.viij.quæ inſcribitur, vt Præſides abſque vlla datione pecuniarum.& in vulg.codicibus,habetur in auctẽ.vt iud.ſine quo.ſuffra.ſed lungè pleniùs eum reſtituit Haloander d.conſt.viij. Neque mirum cuiquam videatur. ſi eandem in prouinciam inueniat miſſos Rectores,Duces,aut Comites,atque etiam Præſides,aut Proconſules,vel Prætores:quando illi magiſtratus erant militares, ij verò ciuiles: et ſinguli ſua peragebant munia,quod tamen Iuſtinianus vſu cõperit non expedire prouincialibus, vt in nouella conſtitutio.dicit,quæ eſt iiij.ſub tit.de Præſide Piſidiæ.§. hæc nos.vidimus tamẽ nos noſtro hoc æuo miſſos à Carolo Imperatore in Inſubribus, qui tam militaribus quàm ciuilibus negotijs præeſſent, Vaſti Marchionem, vt Ferdinandum Gonzagam, vt poſtremò Sinueſſæ Ducem : aliquando etiam diuiſas poteſtates, vt vnus eſſet cui ciuilia negotia curæ eſſent, alter qui rebus præeſſet bellicis, quibus parum abſuit quin contingeret, quod in illa conſtitutio.dicitur : Diciturque in conſtitutio. illa,in §.obtemperet autem, quòd hæc habebat Prætor inſignia, ſellam currulem ex argento faſces.

SVMMARIVM.

1 *Quæstores unde dicti.*
2 *Quæstor illuſtris.*
3 *Quæſtor magnificus.*
4 *Quæſtorum uariæ ſpecies.*
5 *Quæſtoris cura & officium.*
6 *Quæſtura in Præfectum ærarij tranſlata.*
7 *Quæſtores parricidij.*
8 *Parricidium pro ſimplici homicidio.*
9 *Clauſula ſi preces ueritate nitantur, debet apponi in reſcripto, aliàs culpatur Quæſtor.*
10 *Quæſtor idem quòd magnus Cancellarius.*
11 *Quæſtores candidati,& cancellarij.*
12 *Quæſtoris dignitas.*

De

De Quæstore. Titulus. XXII.

QVAESTOREM Vetuſtiſſimum Romæ Magiſtratum dixit Vlp.in.l.j.ff.de off. Quæſt.& ab ipſo Romulo,aut indubiè à Tullo Rege in Rempub.inue-
1 ctum. Quæſtores † à quærendo dictos ipſum nomen indicat. pecuniæ nempè quærēdę atq; etiam conſeruandę erat eius munus, vt.l.ij.§. Idemq;.ff. de orig. iur. ſecundum quem modum non erit abſimile eius officium ei quem hodie Principis Theſaurarium dicunt; In d. etiam l.j.dicitur quòd hic eſt quaſi ingreſſus & primordium gerendorũ honorum; verum in auct. de manda.Prin. quòd ad Tribonianum
2 inſcribitur, Quæſtorem & exconſulem,in.§.j. decoratur † Illuſtri titulo:Et pariter in.l.comperimus, &.l.pen. & vlt. C. de prox. ſa. ſcrin.li.xij.Rurſum in auct. vt diui.ius §.j. vocat eum Imperator,
3 † magnificum, ſed Illuſtrem vocat in.l.vlt.C.de pe. bo. ſubla. li. x. Iaſ.in.l.j.nu.6.ff.de off.eius cui man.eſt iur.allegando Bal. facit
4 tres ſiue etiam quatuor† differentias Quæſtorum, aliquos ve inter illuſtres reponit,alios inter ſpectabiles, vide ibi; At in libello iam ſæpius ſupra citato,de Mag.Ro. & Breuiario ad Theod. vbi & eorum inſignia effinguntur,illuſtres vocantur.Diciturq; quòd ad eo
5 rum † curam pertinebat leges dictare,& preces, & quòd officium non habent,ſed Adiutores de ſcrinijs quos volebant,prout,& ſubadiunas,& memoriales:& in nouella conſtit.xxxv.quæ inſcribitur de Adiuto. Quæſto, dicitur quòd licet Quæſtori ſui loco Adiutores cõſtituere:& ꝙ ſunt numero viginti ſex. In nouella etiã conſtitit.lxxx.quę eſt de quęſtore,& habetur etiam ſub eo.tit. in auct. in vj.collat. Quęſtor alius ab Imperatore eſt inductus qui præſit perquirendis ruſticis, cæteriſq; aduenis in Ciuitatem illam confluentibus. Quæſtori curæ fuiſſe rem pecuniariam declarat,præter loca ſupradicta,locus Cor.Taciti, is enim libro xiij.ita,inquit,
›› creati primi Valerius Poſthumius, & Emilius Mamereus vt rem
›› militarem comitarētur,dein gliſcentibus negotijs duo additi,qui
›› Romæ curarent,mox duplicatus numerus,ſtipendiaria iam Italia,
›› & accedentibus prouinciarum vectigalibus, cuius loci meminit Zaſ.in.d.l.ij.in verſ.Quęſtores, vbi & locum Gellij citat in nocti-
6 bus Atticis.† Quæ eſt li.xiij.c.xxiij.qui,& ærarij curam à quæſtore poſtea ad ęrarij præfectum tranſlatam dicit.Cuius præfecti,vt ſuo dixi loco,fit mentio in.l.Arrianus.ff. de pœnis, & in.l. Senatus.§.

quòd

quòd si tribus,& §.vlt.ff.de iu.fi. Hos Io. Pyrrhi,ex Budeo,esse di cit eos qui hodie generales finantia tum vocantur; Quæstores 7 etiam erant † parricidij, prout dixit Zaſ.in.d.l.ij. Quo nomine 8 † quodlibet homicidium veteres intellexisse etiam dicit;Quo for tè sensu dixit Virgil.

Quæsitor Minos vrnam mouet.

Eo vero sensu quo dixi supra, curæ esse quæstori leges & præces 9 dictandas,capitur in.l.vlt.C.de diuer.rescript. † vbi Quæstor reprehensioni subijcitur si patiatur rescripta de curia prodire quibus non sit adiecta clausula, si preces veritate nituntur. Et Gl. 10 ibi dicit † eum esse qui hodie canzellarius vocatur; Quod de magno canzellario, quem solent curis præficere maximi Principes, intellexit Io. Montaygne in tract. de auct. concil.numero 5. quo etiam sensu capitur in.d.l.j.ff. de quęsto.verſ.hi etenim: Qua ex l. ostenditur alios alijs fuisse maiores: vnosq; Prouincias sortitos alteros non:quòd etiam dixit Gl.in.d.l.vlt.C.de pe.bo.subla. Qui 11 verò non sortiebantur † Principis candidati erant, vt.d.l.j. Alio autē respicit quod Vegetius li.ij.cap.vij.de cādidatis dixit: Erant & secundum annonam candidati duplares,& candidati simplares, Hi sunt, inquit, milites Principales, qui priuilegijs muniuntur, Nam reliqui milites munifices appellantur: quòd munera subire cogantur,forte & candidati Quęstores, erant Quæstorijs muneribus soluti,sed non etiam commodis,atq; honoribus: Qui plura de eis scire cupient videāt tract. Io.Pyrrhi de magistratibus Ro.par. ij.videant potius Lu.de Pen.in Rub.C.de Quæsto.li.xij. qui sum-12 mis hoc officium extollit præconijs: si tamen dignè collocetur: † est enim,inquit, Assessor Principis,frenum,& Dux consilij eius, vocem deniq; eum appellat linguæ Principis,quæ propriè quod ille sentit possit dicere: Hunc consilia Principis dicit Principi subministrare,estq; in eius verbis posita conscientia Principis, lausq; & fama ipsius.Cogitent igitur quibus hi sunt collati honores vt tales se pręstent quòd honori eis non oneri sit eis esse functos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Cæsaris.*
2 *Procurator fisci.*
3 *Rationalis.*
4 *Aduocatus fisci.*

5 *Dispensator.*
6 *Rationalis est Præses computorum.*
7 *Procuratoris Cæs. potestas in iure reddendo.*
8 *Procurator Cæs. de quibus causis cognoscat.*
9 *Lex.iij.C. quando fis. uel pri.declarata.*
10 *Lex pen. C.de fi.instr.& iu.ha.fis.li.x. aliter declarata quàm ab Accursio,& cæteris doctoribus.*
11 *Procuratori Cæsaris quæ sint interdicta.*
12 *Aduocatus fisci debet adesse cum fiscales causæ aguntur.*
13 *Iudicium quandoq; claudicat.*
14 *Fiscales habent retia.*
15 *Fiscalium pœna si sint contumeliosi,& iniurij.*
16 *Fiscus lieni similis.*
17 *Aduocati Fisci necessarium malum.*

De officio Procur. Cæs. Titulus XXIII.

1 DVBITAVI an de ꝑcuratore Cæsaris aut fisci verba facerem quando vix sint in militum numero recensendi, de quibus solis mihi est sermo, vereq; de eis dici posset cum Glo. ꝙ militant sicut catuli in sylvis; verum cum dixerim iam supra militare omnes quotquot Imperatori asistunt & famulantur, neq; 2 ipse erit silentio prætereũdus. Hunc ego etiam † procuratorem 3 fisci in legibus vocatum inuenio. Alibi † Rationalem. † Aduo 4 catum fisci, † Dispensatorem, quamquàm non nesciam varia ac 5 distincta eorum fuisse officia, præsertim fisci,& Cæsaris, quod dixit Gl.in l.vlt.C.si aduer.fisc. in.l.ij.& in.l.iij.eo. tit. sæpius tamen Rationalem pro Cæsaris ꝑcuratore vsurpatũ inuenies, vt in l. ad fiscum.C.vbi cau.fis.in.l.vlt. C. si aduer.fis.in.l.iij.C. de conue.fi. debi.li.x. Aduocatũ etiam fisci pro fisci Procuratore accipi,& ẽ contra,dixit Gl.in.l.iij.§.diuus,lo vlt.ff.de iur.fi.vsurpãtur tamen 6 & alij promiscue. † Rationalem esse hodie Præsidem computorũ dixit Io.Pyrrhi loco supra citato, & eos Iustiniano dictos Præfe 7 ctos seu Præsides erarij. Scribit hæc † de procurator Cæs. Corn. Tacitus, Augustus, inqt, apud equestres qui Aegypto pręessẽt lege agi, decretaq; eorum perinde haberi iusserat, ac si magistratus Romam constituissent: Mox alias per Prouincias & in vrbe plæraq; concessa quæ olim à Prætoribus cognoscebantur, Claudius omne ius tradidit, libertosq; quos rei familiari præfecerat, sibi & legibus adęqua-

adæquauit, Paremq; vim esse iussit rerum à procuratoribus suis iudicaturum ac si ipse statuisset:Idq; est quòd in d.l.j.de off. pcur. Cæs.Vlp.dixit. Cognoscit †procurator Cæsaris de priuatorũ cũ fisco causis,l.j.& iij.C.si aduer.fis.l.si debitor & l.pen. C. de pri.fi. in.l.iij.vbi Rationalis vocatur,C.de conuen.fi.debi.li.x. Non tamen cognoscit de causis inter priuatos vertentibus, l.j.C. de iurisd. omnium iu.vtrunq; probatur in.l.ij.C.si aduer. fis. potest tamen eorum iurisdictio prærogari, vt ibi. Et forte hoc est quod
9 statuit Imperator † in.l.iij.C. quando fisc. vel priua. vt si debitum non inficiatur debitoris fiscalis debitor, posit ad solutionem per procuratorem Cæsaris distringi, sed si controuersiam faciat, concedi id non opportet. Licet Bal. ibi aliter intelligat, qui notat illam.l.quòd fiscus, etiam ex persona sui debitoris, addit proprium Iudicem, quod est tamen contra tex.iũcta Gl.in.l.iiij.C.vbi causæ fisc. Cognoscit etiam causas merè fiscales, vt l.ad fiscum, C.vbi causę fis.vnà tamẽ cũ pręside, vt ibi vult Gl.per.l.ij.C.si aduer.fis. quæ etiam vult adesse Aduocatum fisci. Item cognoscit colonorum dominicalium ac patrimonialium causas, vt l. dominicis, C. vbi causę fis.si vera est inscriptio.l.ad Rationalem, quãuis Glo. ibi intelligat de Præfecto, nisi contra ipsum hunc colonum sit criminaliter agendum, tunc enim cognoscit Rector prouintiæ, pręsente tamẽ Rationali, vt.l.cum aliquid C. vbi causæ fis. Dixit etiam Gl. in d.l.vlt.ff.de off. procurator. Cæs.quòd officium eius est de causis maximis, aliàs dicit quòd officium eius est de negotijs maximis. Dicitur autem in d.l.j.de off. procura. Cæs. quòd alienare res Cæsaris non est eis concessum, sed diligenter gerere, Contrarium tamen videtur statui in l.j.C.de vendi.re. fis.li.x. & in.l.j. C. cre.euic.non de.Gl.in.l.j.C.de fi.inst.& iu.ha.fis.li.x.soluit, quòd procurator Cęsaris nõ potest vẽdere, fisci procurator potest, quod subinnuit Gl.in.d.l.j.C.cred.euic. non de; dum exponit procurator meus, id est fisci: Ego puto posse simplicius dici & indistinste, neutrum eorum posse vendere rem principis aut fisci, res verò debitorum fiscalium vtrunq; posse, vt in casu dictarum.ll. de ven.re.
10 fisc.& cre.euic.non de; † Et etiam in casu l.pen.C.de fide.instr. & iu.ha.fis.vbi iubẽtur vendi bona pro reliquis prodigorum, quos ego arbitror eos esse qui cum annonarios titulos atque exactiones curarent, prodigaliter ea cõsumpserunt, licet Gl. aliter intelligat
11 verba illa, prodigorum. † Prohibetur etiam procurator vendere res quæ sunt in controuersia, vt l. res quæ, in prin.ff. de iu. fi. & res nexas aut datas pignori, vt ea.l.§.res autem, sed & si cum ven-

dit duplum aut triplum pro euictione promittit in simplum tantum obligatur, vt eo.tit.l.si procurator.fortè tamen vendet res tẽpore perituras, argumento l.mulier quæ, §.sed etenim, ff.ad Treb. idem crederem in seruo inutili, nisi esset actor, l.bonorum, & l.ne procuratores, de iu.fi.ratio colligitur in l.aufertur, §.actores, e.ti.

Non cognoscit tamen procurator Cæsaris de causa criminali, si de pœna agatur, secus si de bonis rei, vtrunque probatur, C. vbi causæ fis.l.j. & ij. neque cognoscit de causa status, l.ij.C.vbi causa sta.& l.si pater.C.ne de sta.defunc.Contrarium tamen videtur statui in l.pe.illo eo.tit.Gl.in d.l.j. soluit quatuor modis, & communiter tenetur vltima solutio, quòd si agitur de ingenuitate ipsa vel seruitute non cognoscit procurator, secus si de libertinitate & seruitute: Et fortè est ratio, quia qui fatetur se libertum fatetur vti que se aliquando seruitutem seruijsse, vnde non de tanto præiudicio agitur. Ius etiam mulctandi non habet.l.ij. C.de mo.mulct. & longè minus potest deportare, vt l. vlt.ff.de offi. procu.Cæs.potest tamen aliquibus personis, & ex causa, certo loco interdicere, sed cui accessum prohibuit, & regressum non poterit impartiri, vt 12 ea l.dicitur. De fisci † Aduocato dicitur quòd debet adesse cum causa fisci criminalis agitur.l.iij.§.diuus, de iu.fi.l.j.& l.iij.C.si ad-13 uer.fis.l.vlt.C.de bo.va.li.x.l.vlt.C.de Aduo.fi.quòd † si nõ affuit; sententia valet pro fisco, sed contra eum est nulla.l.si fiscus, de iu. fi.l.iij.§.diuus, cum Glo.eo.titu. Neque sine fisci Aduocato potest recipi delatio.l.omnes, C.de bo.vacan. Cogitur Aduocatus ceptã fiscalem causam prosequi, etiam si sibi non sit de salario conuento satisfactum, vt l.j.C.de aduo.fi.potestque cõtra fiscum aduocare, etiam si aliàs Aduocatus fisci fuerit, dum ne in eademmet causa, vt eo.tit.l.ij.Cauere etiam debet, ne fiscalia commoda occultet, ne ue priuatis, fisci nomine, calumnias commoueat, vt eod.titu.l.pen.

In curiarum fiscales, quorum bona pars nedum (vt aiunt) in scir po quærunt, inuehitur Iac.de Belui.in sua prac.iud.nu. 15. vbi eos 14 vocat Crassatores. † Hos etiam retia habere (quæ tamen tẽdant co lumbis, & non miluis) dixit Clau.Cantiun.in trac. de off. iu.tit.de mero Imperio, nu.29.alludens ad vulg.carmen,

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

15 Caueant † tamen omnes suprascripti procuratores, ne cõtumelias, neque deprædationes in prouinciales intẽtent, conuicti enim pœnam ignis viui subire condemnantur, vt l.vniuersi. C.vbi causa 16 fis. Imitentur verò Principes Traianum, † qui fiscum lieni com probat, qui quanto plus iusto augetur, tanto magis contabescunt

membra

17 membra cætera. Habeant autem † fisci Aduocatos exemplo Alexandri Seueri, tanquam necessarium malum.

De Referendarjis. Titulus XXIIII.

MILITABANT denique in Aula Cæsaris Referendarij, de quibus habes titulum in auct. de Referen. Quale verò eorum esset officium, dignoscitur ex text. in auct. vt litigan. iurent. §. quia verò, vbi sic legitur. Nihil enim aliud eos facere concedimus nisi solas nostras iussiones, aut ex scripto, aut ex non scripto prolatas competentibus, aut deputatis insinuare iudicibus, si quid autem contrarium præsumpserint, cinguli amissionem incurrunt. Est igitur eorum officium nomini valde consimile, vt cum sint Referendarij referant, & hoc sedulo carent. Cætera ad eorum & numerum, & curam videbis cum voles in d. titu. de Referen. Adnotabis etiam ibi Imperatoris modestiam, cum enim plures cerneret Referendarios, quàm esset expediens, neminem tamen dimitti voluit, ne immerentes notaret, & iniuriam afficeret, tãtum neminem in demoriẽtium locum suffici permisit, donec ad præstitutum numerũ redacti essent.

*

FINIS PRIMAE PARTIS.

INCIPIT SECVNDA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

Quæ sint belli indicendi causæ   Titulus primus.

BELLA nisi ex magna causa non susci pi, eaque iusta, & necessaria, censent boni omnes.hinc dixit Bal. in c.j. sub nu.6.in tit. hic fi.lex, in vsi. feu. quòd 1 † iniusta bella sunt manifesta latrocinia.Idemque Bal.in consi. ccccxxxix. 2 Cuius initium est: † Ad bellum iustũ, lib.v. quinque dicit esse necessaria ad bellum iustum.Hęc sunt Persona,Res, Causa, Animus, & Auctoritas quod sumpsit ab Host. qui hoc idem dixit in summa.in tit.de treu.& pa.§. quid sit iustum, vers. sunt tamen qui dicunt. Hæc tamen ad tria reduxit Hasten. in sua sum. lib. j. c. xxix.

xxix.& Car.Caiet.etiam in sua sum.in ver.bellum, in prin.Ad personam videlicet,causamque & animum;quod latius vterque in dictis locis prosequitur.Et.Can.omnes in dd. cc. olim, & sicut; posset, & restringi ad duo illa, Personam, & Causam; illa enim animum atque auctoritatem continet; Hæc verò & Rem, & Causam. Quamuis enim dicat Bal.in d.c.sicut, quòd alia potest esse in Bello iusticia potestatis, alia verò iusticia causæ, non puto alteram posse ab alia diuidi;cùm neque fiat bellum si desit potestas, neque deceat fieri si desit causa, & iusticia: Cùm neque aliud quæratur in
3 bello quàm pax,† neque est pax absque institia;iuxsta illud psalmo graphi,Iustitia,& Pax osculatæ sunt. Debentque habere ante occu
4 los Principes, atque in corde quod scriptũ est.1 Regum 17. † quòd Domini est bellum,et quòd neque in gladio,neque in hasta seruat præliãtes: Scire etiam debent,& cordi figere, quòd Deum sunt habituri iudicem: & quòd qui iniustum mouet bellum tenetur dãna omnia tam suis quàm hostibus illata sarcire,& satisfacere,quod dixit Inn.in d.c.sicut,& in c.fi.quod me.cau.quem refert & sequitur Mar.de Lau.in trac.de bello.q.xiiij. Quod non minus procedit in eo qui se iniustè defendit,quàm in eo qui iniustè prouocat, vt bene dixit Bal.in d.c.j.nu.5.hic finitur lex.Dixitq; Cald. in consil.j.
5 de treu.& pa.col.ij.vers.ego dico, †quòd eo casu neque propriam patriam licitum est defendere.Cogitent denique quantis, & animum,& animam despondeant curis & periculis,propter difficiles atq; incertos bellorum exitus, habeant etiam ante oculos quæ dixit Card.post Host.in c. super his,de voto, quòd capta in bello iniusto,siue sint vrbes,siue alia,non fiunt capientium,& debent restitui. Et propterea infert quòd confessores eos absoluentes male faciunt,& omnes cateruatim vadunt in infernum. Additq; quòd nulla valet in hoc tẽporis præscriptio. Hoc amplius,cũ sint principes Christiani, sciant quòd etiam cum bellum iusta ex causa susceperuut, si tamen tantũ ex ipso bello acquisiuerunt,quòd eis sufficit pro satisfactione causæ quæ impulit ad bellũ,debent ab eo abstinere;de quo est Glo.in c.dominus.xxiij. q.ij. quam latè examinat sum.Tabia.in ver.bellum,§.vij.post medium, quòd tamen non firmo,quia Bal.in tit.de mil.vas.qui contu.est.nu.8.vers.sed nunquid quod capitur,aliter loquitur,etiam de mẽte Theologorum.

Dixitq; Cald.in d.consi.j.col.ij.quòd etiam cùm ex iusta causa bellum indicitur,si tamen geratur ex rancore, & vltionis intuitu, efficitur illicitum,ita vt capta licitè non retineantur.Nemo tamẽ audet aduersari Principi.Estq; gratior,atq; vtilior adulatio quàm

veritas:nihil igitur mirũ ſi ſępiſsimè pro iuſta eſt cauſa, ipſa Princi pis libido. Verũ vt ad cauſas bellorũ deſcendamus, quis eas facile quæat enarrare, quis vel omnium populorũ meminerit, qui per tot

6 retroacta ſæcula, quærendarum † Sedium nouarum cauſa, dum vel faſtidiunt veteres & conſuetas, vel deſerere coguntur, velut apum examina vagantes in quoſcunque obuios ſæuieruut, Cùm id ſibi iu re gentium licere arbitrarentur, quod & in d.c. iuriſgentium dicitur; ſic Iudæorum gens ex Aegipto Syriam Paleſtinam inuaſit, ſic Cimbri lungo poſt tempore Galliam, atq; Italiam, licèt fęlicius repulſi, ſic poſt paulò Heluetij eandem Galliam, eodem penè fato; ſic Arioniſtus, ſic eadem ętate Vſipetes, atq; Teneterij; ſic maiori Italię immò, & orbis damno Gotti, Vuãdali, Alani, Hunni, Longobardi, quàm plurimis prouincijs vaſtitatem ac ſolitudinem indùxerunt; ſic Tamerlanes ille proauorum noſtrorum memoria rapidiſsimi torrentis Inſtar Aſiam omnem conſpurcauit atque obtexit, Quod fęlicius, maximo chriſtiani nominis malo atque dedecore, Othomano contigit, Is enim ſiue è Scythia, ſiue è Perſide egreſſus multis gentibus comitantibus, & prædarum, ac rapinę dulcedine allectis, tantum armis effecit, eòque rem perduxit vt regnum nullum poſt Rom. Imperium maius viſum neque auditum ſit. Suntque hæc bella omnium ſęuiſsima, Cùm neque pro imperio neque pro gloria, ſed pro aris, pro focis, pro liberis & coniugibus, pro vita denique ipſa ſit decertandùm. Neque enim, vt Cice. inquit, vtri vincant, ſed vtri ſint, dimicatur. Neque his multo fuere diſsimilia quę Aſsyrii illi Reges in Iudæos mouiſſe narratur Regũ

7 iiij.c.xvij. cum victos in remotiſsimas terras tranſtulerint, † Non pauca etiam leguntur geſta pro imperio; & pro gloria; qualia primi illi orbis dominatores Caldei atq; Aſsyrij, Medi poſtea, & Perſæ, ac gens Macedonum atque Græcorum: Reges quidem tollentes, atque alios inducentes, Cęteris verò parcentes. Qua & lege ſic, cum Romanis Pyrrhus, hoc ſolùm, iuxta Ennium, tentans (vos ne velit an me regnare Hera.) ſic Romani ipſi cùm latio, Cęteriſq; Italis, cum Gallis, Cartaginenſibus, Macedonibus, Antiocho Mithridate dimicauerunt, ſed quid vltra cauſas proſequor, Cum vel mulierculæ cauſa Europam, atque Aſiam magno flagraſſe incendio plena ſit Ilias. Scribatque alius poeta in hęc verba.

Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli,
Cauſa, ſed ignotis perierunt uiribus. &c.

8 † Cumque vel fructuum vinique dulcedine captos Gallos primi

9 tus in Italiam traieciſſe dicat Liui. pe. dec. lib. v. Exoriuntur † iu-

ſtiora

ſtiora bella propellendæ iniuriæ gratia ſiue etiam vlciſcendæ, vt habetur xxiij.q.ij.c.iuſtum,ſiue quis propriam proſequatur offen-
10 ſam,ſiue alienam,ſocij, amici, vel fęderati. † Natura quippe ipſa docemur vim vi. & arma armis repellere,l.vt vim. ff. de iuſt. & iu.
11 c. niſi bella xxiij.q.j.quod non minus licet †Chriſtianis quàm cęteris gentibus: Neque aliàs vir ille Deo acceptiſsimus Ioannes
12 Romanos milites ad ſe venientes † Et de ſalute ſolicitos monuiſſet contentos eſſe ſuis ſtipendijs,neminem cõcutientes, neminem calumniantes:niſi iſta ſeruantes ſeruarẽtur & ipſi. vt legitur Lucę iij.& c.paratus.§.nam ſi Chriſtiana,xxiij.q.j.lex quidem breuis, & dictu facilis, militibusq; cõueniens,quibus ſunt longe leges & mãdata exoſa,verùm vſu perdificilis,atque à paucis recepta. Nam noſtri milites,à ſalute abhorrentes,quaſi qui Deum aut nõ credant, aut non metuant,rapinis & cunctis ſceleribus ſtudent,meritóque in eos inuehitur Lu.de pen.in l.j.C.de re mil. lib. xij. ſint ſemper
13 boni excepti. Quum † verò ſuarum rerum cauſa decertare liceat,multo magis ob ſalutem publicam, pro libertate, pro patria: hinc poeticum illud.

Aeneadę in ferrum pro libertate ruebant, Et alterius Poetę.
Dulce,& Decorum eſt pro patria mori.

Et ſapientis vulgatius,

Pugna pro patria.

Quod emiſtichion non eſt dedignatus allegare Bal.in c.j.§. Vaſal
14 li qui tempore, de pa. conſtan. Neque minus † pro Rege, pro Principe, & Domino ſuo ſunt arma ſumenda, ipſe enim publica gerit & tuetur poſteaquam viſum eſt Reipu. per vnum conſuli, vt dicitur in l. ij.§.nouiſsimè. ff. de origin. iur. Et in l.j.de conſti. princ. non ſecus igitur quàm patriam quis eum, & reuerebitur, & defendet, cum ſit omnibus comunis parens,vt dicitur in aucto. neq; vi, quòd ex do. in fi. neque eius fruſtra eſt inſtituta poteſtas, c.non fruſtra,c.Principes.& c.regum. xxiij. q. 5.Neq; erit homicidij reus apud Deũ qui in tali bello hominẽ occiderit, c.miles,ea cauſa,q.j.vt & Aug.ſcribens ad Bonifa.dixit, prout legitur in cap. noli, ea cauſa, & q. Noli inquit exiſtimare neminem Deo placere qui armis bellicis miniſtret, cum & Dauit Deo acceptiſsimus, Et centurio ille cuius fides diuino teſtimonio extollitur, Et alij multi Sanctiſsimi viri operam militię dederint, Rurſumque idem Aug.in c.quid culpatur,ea q.& cauſa inquit militare non eſt deli-
15 ctum † Sed propter prædam militare peccatum eſt, Neque culpatur, inquit in bellis etiam mors ipſa,moriuntur quippe aliquando

morituri, vnde qui eam reprehendit, aut exhorret non tam est reli giosus quàm timidus, At culpanda sunt, inquit, nocendi cupiditas vlciscendi crudelitas, implacatus animus, libido dominandi, & cætera consimilia.

SVMMARIVM.

1 *Principi vacanti ad bellum quando obediendum sit.*
2 *Principi non est obediendum contra pręcepta Dei.*
3 *Vasallus an teneatur seruire domino in bello iniusto.*
4 *Miles seruiens in bello iniusto tenetur ad damna illata aduersarijs.*
5 *Milites qui ad sonitum timpani currunt ad bellum nihil curantes de Iustitia sunt in manifesto statu damnationis.*
6 *Defensio non est licita ei contra quem bellum est licitè indictum.*
7 *Princeps non potest cogere subditum, aut vasallum ad seruiendum sibi in bello si sit euidenter iniustum.*

An semper parendum sit Principi ad militiam vocanti. Titulus II.

1 EXORITVR autem hic quæstio, † an parendum sit omnino Principi, etiam si iniustum faciat bellum, & Aug. quidem in d.c. quid culpatur, hæc dicit, Suscipiendi belli consilium, atq; auctoritas est penes Principes, quòd si humana cupiditate bellū gerant, non nocent Sanctis. Additq; post paulò, Non est potestas nisi à Deo, iubente vel sinente, ergo vir iustus, si fortè sub Rege, homine sacrilego militat, rectè potest illo iubente bellare, cū Regem facere posit reum iniquitas imperandi, At militem inno2 centem ostēdit ordo seruiendi: Addit tamē, †Nisi quod iubet Rex sit contra Dei præceptum; facit etiam pro hac parte tex. in c. Iulianus, ij.q.iij. vbi dicitur, quòd licèt Iulianus esset apostata, habebat tamen sub se Christianos, qui ei parebant cùm iubebat, vt arma caperent, & est impertinens quod dicit ibi Glo. quòd tolerabatur ab Ecclesia, ne suscitaretur scandalum, cum nulla esset eo tēpore in secularibus curis potestas Ecclesiæ, vt patet ex Cronicis, quod etiam dixit Fel. in c. inter quatuor, in j.col. de maio. & obe. Iuris verò con3 sulti, sequentes Glo. in c.j. qui.mo.feu.amit. dicunt quòd † quando Domini iniustitia est certa, & nota, nō tenetur vasallus iuuare dominum

minum, vt in d.c.j.no.omnes, Et quamuis facilè sit vt vasallus se ponat in discrimine, cum tractetur de concesso, aut inconcesso, non de vtili vel inutili, Procedit tamen quod dicitur Actuum v. Deo est obediẽdum magis quàm hominibus. si verò iustitia sit in incerto, si quidem loquimur de milite subdito Regi, si is iubeat, parẽdũ est ei, sed si nõ subsit, tutius est abstinere bello, ita Bal. in d.c.j.col. iij.nu.4.ita etiã Abb.in d.c.sicut, el iij.de iureiur.in vj.col.† Aliás

4 verò miles tenetur parti aduersę ad damna quæ ei intulit, per ea quæ no. in c.fi.de eo quod me.cau. pręter etiã quòd nullam habeat actionem contra eum cui auxiliatur, si quid passus est: cùm vterq; det operam rei illicitæ, & non detur actio pro re turpi, & incõcessa, l.si mandauero, §.qui pedem, ff.manda.& l.si remunerandi, §.rei turpis: vt etiam per Abb.d.c.sicut, nu.16. quòd si in bello iusto operam impendisset, actionem mandati haberet contra dominum pro damno passo, vt per Inn.in d.c.sicut, vbi etiam Abb. in q.v. Caueãt igitur voluntarij milites, cuiusmodi maxima pars est hodie, ne se ponant in discrimine, nõ tam propter periculum amissionis actionis, quod hodie non est in vsu, quàm propter periculũ animæ, cùm non liceat, vt dixi, seruire in bello iniusto; vtanturq; potius cõsilio Alcia.in l.neminem, C.de sacro eccle.dum hortatur, vt infructuosam deserant militiam potiusquàm furari, & Deo displicere, quòd vtinam ne pręd icemus surdis. Caueant etiam isti mercenarij milites, qui; vt dicit Car. Caiet. in sum. statim audito belli nomine, & strepitu currunt ad pecuniæ sonitum, nihil curantes Iustitiam, vel

5 iniustitiam, † quia tales, inquit, sunt in manifesto statu æternę dãnationis, donec resipiscant. & hoc idem dixit Archiep. Flor. in sua sum. iij.par.tit.iiij.c.ij.§.j.& refert ac sequitur sum. Tabia. in vers. bellum, §.vj. in fi. dicentes, quòd huiusmodi milites non debent absolui, nisi artem dimittant, vel saltem disponant se ad seruiendum iustitiæ. Sunt tamẽ qui etiã in iniusto bello arbitrãtur teneri vasallos, & subditos iniuriam à domino propellere, eumq; defendere, non tamen ad inferendam auxiliari, quod Bal. dixit in d.c.j.nu.4. qui.mo.feu.ami.de quo etiam per Iac. à San. Geor. in sua inuest. in Glo.& promiserunt domino præstare debita seruitia, in q.v. cum duabus seq. de quo etiam videtur text. in c.j. in prin. hic fi. lex, vbi Ober. de Orto.& Gerar. Cagapisti dicũt, Adiuuet dominũ ad eius

6 defensionem, ad offensionem verò alterius. † Adiuuet eum si vult. Ego tamen vereor ne hoc verum non sit, propter confusionem bellorum quę inuicem vim inferunt, & repellunt, inuadunt, & tuẽtur, & vix est, cum de concesso agatur, vel prohibito, vt ius suum iure

gentium persequenti liceat resistere, vixque vllam ob causam iniu riosi Regis populi prædæ sunt hostibus, nisi quia opem ferunt impio, & iniquam tutantur causam. Cum non minus malus sit qui fauet mala committenti, quàm quis cõmittit, c. dominus. xxiij. q. ij. & c. ita planè, ea causa, q. iiij. vnde & in c. qui consentit. ij. q. iij. dicitur, eum qui peccantem defendit acrius, quàm peccantem ipsum esse coercendum: Et denique quia est impossibile, vt duobus Regibus, aut populis decertantibus vterque iure agat, quod dicitur argumentum ab oppositis, facit quod in q. de bãnito, dixit Bar. in d. l. vt vim, post Gl. ibi, quòd vbi licita est offensio, non potest esse licita defensio. Et quamuis in oppositione quam ibi facit de tex. in l. j. §. cum arietes, ff. si qua. pau. fe. di. distinguat inter ius naturale, & gentium. Et primò quidem casu dicat licere vti defensione, & vim repellere, Secundò verò casu non licere, puto eum in priore membro loqui, non de eo iure quod æquum secernit ab iniquo, sed de iure, id est, instinctu naturali animantibus indito, vt conseruari cupiant, & propterea sibi, vt possunt, consulant. Et in hanc partem inclinare videtur Bal. in d. c. j. in prin. hic fin. lex, num. 5. & 6. inferens propterea, quod Ober. & Gerar. supra dicti, fuerunt duo peccora, neque habuerunt in consideratione ius ciuile vel gentiũ, aut diuinũ, quia iniusta bella, inquit, sunt aperta latrocinia, quod & supra retuli, & confirmatur ex his quæ dixi suprà allegando Calde. in d. consil. j. de treu. & pac. vbi dicit quòd neque patriam licet defendere contra iustitiam belli. quod dixit etiam Cardi. in clem. pastoralis, §. cæterum, de re iud. allegat c. qui resistit, xj. q. iij. Quid quid tamen distinguant Doct. periculosum esset vasallis, & subditis causas perquirere, tutiusque est vt dominorum iussibus acquiescant, siue inferant bella, siue propulsent, in quã opi. inclinat Afflic. post Iser. in d. c. j. col. iij. qui. mo. feu. amit. in ver. quid autem si est dubium: & quamuis Lu. de Pen. in l. j. col. iij. in fi. C. vt rusti. ad mil. obse. deuo. li. x. quem idem Afflic. citat in c. j. in princ. hic fin. lex, vbi etiam tractat hanc materiam, videatur distinguere inter vasallos, & subditos, & inter casus cùm regna Barbarica inuasione offenduntur, Et cùm alia subest causa minus periculosa, tutius tamen puto sequi indistinctè quod supra conclusum est, vt pareãt dominis, iuxta sententiam Di. Aug. in d. c. quid culpatur, facit quod dicit Bal. in consi. ccclviij. licet latrunculis, li. ij. quòd præsumẽdũ est in dubio, quòd Reges iure gentium inter se belligerent, & quã uis non sit iustum in capite, id est, in ipso Rege, necessitas tamẽ facit licitum in subditis, quia dominus est persona publica, cui ne-

cesse

cesse est parere: Dicit tamen hoc esse verum in foro fori, sed in foro conscientiæ secus esset, quando subditi haberent conscientiam læsam, ita Bal. ibi, sed idem ipse Bal. in consi. cccclxxxiij. magnifi 7 cus, nu. 4. li. j. dicit † quòd quando bellum est iniustum non possunt domini cogere subditos, vt sibi auxilientur, sed vt puto non errauerit qui domino quidem ita consulat, subdito verò vt tertiò dicam simpliciter suadeat quod obediat, nisi sit notoria Principis iniustitia.

SVMMARIVM.

1. *Vasallus quibus casibus excusetur à seruitio in bello.*
2. *Vasallus duorum inuicem belligerantium cui seruiet.*
3. *Vasallus ligius dominum cunctis præferat.*
4. *Vasallus habens feudum, non potest ab alio domino accipere feudum ligium.*
5. *Vasallus quid faciet quando ignorat quis sit prior Dominus, & antiquior.*
6. *Vasallus vasalli quando seruiat primo Domino.*
7. *Vasallus vasalli mei non est vasallus meus, qualiter intelligatur.*
8. *Subditi vasalli non tenentur iurare fidelitatem supremo domino.*
9. *Fallit tamen vt ibi.*
10. *Vasalli hæredes non obligantur omnes insolidum domino seruire.*
11. *Vasalli Ducis seruient Regi domino Ducis, & non Duci contra Regem.*
12. *Vasallus in vniuersali bello debet seruire domino supremo, In particulari verò seruiet immediato.*

Qualiter Vasallus obligetur domino in bello. Titulus tertius.

1 SCIENDVM est tamen non passim, neque indistinctè teneri vasallum domino seruire in bello. †Nam hoc fallit primo in feudo francho, vt per Bal. in c. j. in princ. nu. 17. de capi. qui. cu. ven. quia franchum dicit ipse, idem importat quòd sui iuris, his saluis quæ sunt in inuestitura comprehensa, si tamen aliquo casu teneretur, seruiret expensis domini, non autem proprijs, ita Bald. ibi, & sequuntur alij, & fuerunt originalia dicta Oldr. in consil. ccxxxiiij. factum tale est quidam miles. Et de materia feudi

franchi

franchi habetur per Cur. in trac. feud. in j. parte. q. viij. col. ix. Secũdò † fallit si ab alio domino fuit prius inuestitus de alio feudo, Et ij inter se certent, tunc enim de persona, & consilio seruiet primo domino, non autem secundo. Quia consilium non est diuisibile. Et vtriq; seruiet de bursa pro natura & qualitate feudorum, ita Bal. C. de cadu. tol. l. vni. §. nc autem, circa fi. vers. habeo duo feuda, & in. §. fi. hic fi. lex, vbi tamen vnum dicit non obliuiscendum, quòd vasallus qui secundo Domino facit fidelitatem de feudo debet eum certiorare de priori Domino, & protestari quòd sit saluum ius illius, quod etiam tãgitur ibi in Gl. Aliàs tenetur ei ad interesse, & de vasallo habente varios dominos pro diuersis feudis tractat idem Bal. in cons. cccxiij. ista questio, li. iij. vbi dicit quòd tenetur vtriq; domino conferre pro qualitate feudorum & patrimonij quod habet sub vtroq;. De persona verò sua, inquit, seruiet secundum suam conscientiam, vel ei qui habet apertam iustitiam, vel ei qui est supra alium, prout aliquando contingit, sed in feudis seruiet antiquiori domino. Idem tamen Bal. hanc materiam latius tractat in cons. ccxci. ad euidentiam premittendum, li. ij. in. ij. col. circa fi. † & dicit quòd si feudum sit ligium vasallus non potest deserere dominum, etiam si non sit antiquior, aliàs posset ei dominus dicere qui non est mecum contra me est, & ibi late vide de materia feudi Ligij. Aliquid etiam tangitur de hac. q. per eum in cons. cccxiij. ista questio, li. iij. vbi in vlt. verbis dicit quòd duorum equalis vasallus de persona sua præferet illum cuius iustitia est notior.

Sed hic incidit quæstio, quis est inuestitus à Duce de vno feudo, posteà contingit ei succedere agnato suo in alio feudo quod erat antiquum in agnatione sua, & pro eo præstat Iuramentum alteri domino, contingit istos dominos inuicem bellari, vter dicetur prius iurasse & obligari ratione antiquioris feudi, & videtur dicẽdum, quòd Duci, ipsi enim prius est iuratum, & tẽpore est prior ergo, & iure potior. In contrarium est veritas, ita Afflict. in. d. §. fi. hic fi. lex. numero 47, qui allegat Iac. de Ardiz. in tit. de success. feu. §. conuenit etiam, & tex. in, c. ij. §. quidam satis. de extraordi. cap. in vsi. feu. poterat allegare tex. in. c. satis bene, de prohi. feu. alie. per Loth. vbi est consimilis casus, in eo qui duo feuda habebat à duobus dominis, & reseruauerat ius prioris, duoq; eius filij castra diuiserant, & quilibet suum à suo domino in feudum ligium seu contra omnem hominem recognouerat, si altero moriente reuertatur feudum ad superstitem, reuertetur, cum illa primæua natura qua vtrunq; erat apud patrem, nullo habito respectu ad posterius

iura-

iuramentum filiorum. Item fallit si alterum tantum ex feudis sit ligium, id est, vt dixi, quòd neminem excipit, vt Bal. dicit in pro-
4 œm. feu. nume. 52.† Non debet tamen vasallus qui iam habet prio rem Dominum, feudum ab alio hac lege accipere, cum non possit
5 ius prioris domini lædere, vt p Bal. ibi, & in. d. §. fi. † Sed vbi vtrūq; feudum est adeo antiquũ quòd ignoratur quis sit Prior dominus, seruiet maiori, & vbi essent æquales, locus erit gratificationi, secundum Afflict. in. d. §. fi. numero 45. Bal. verò in. l. quæritur, in prima lect. ff. de sta. ho. dicit quòd seruiet illi à quo habet maius feudum, quod videtur mihi rationabilius quàm quod dicit Afflict. de maiori Domino: Cum enim afficiatur pro re, quod maius est, debet præualere. Est etiam consimilis quæstio cum multi filij succedunt directo domino, cui eorum vasallus seruiet, si inuicem dissideant, & dicit Bal. quòd seniori, vel digniori, vel nemini, cum sibi inuicem obstent, vt per eum in. l. j. in xxiij. q. ff. de re. di. & sequitur Alua. in. §. omnes col. 7. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. Quæ omnia intellige in indiuiduis, vt in persona & consilio, vt dixi supra, secus verò in diuiduis, vt p Bal. ff. loca. l. in operis, quę omnia latius tractantur in Sp. in tit. de feu. §. quoniam. q. xij. cum multis sequen.
6 † Item fallit in vasallo vasalli, is enim non tenetur seruire primo domino, secundum Gl. fi. in. §. fi. de contro. inuesti. vbi Bal. allegat rationem quare vasallus vasalli mei non est vasallus meus & tamen hæres hæredis est hæres primi, quia in hęrede hoc opatur vniuersitas quæ in eum transit, at in vasallum non transit, inquit, ius nisi ex prouidentia & contractu concedentis, & quia à me non habet primam causam, neq; secundam. Ipse tamen Bal. ibi aliter loquitur: quem ibi Alua. sequitur, dicens, quòd primus Dominus
7 per subtractionem feudi coget eũ sibi seruire.† Ad id tamen quòd dixi, quòd vasallus vasalli mei non est vasallus meus. Aduertas & intelligas ratione diuersorum feudorum, nõ enim sequitur, vt Gl. dicit in. l. de accessionibus. ff. de perpe. & tẽpo. excep. Si ego sum vasallus tuus, & tu alterius, quòd & ego sim alterius, At si pro eodem feudo ego te recognosco, & tu alium, iam & ego alium, prout cõstat ĩ subinfeudatio ne, ita declarat Bar. in. d. l. de accessionibus, & apertius in. l. Claudius felix. ff. qui po. in pi. ha. & est tex. in. c. j. §. illud, de prohi. feu. alie. per Fed. Andr. tamen de Iser. in commento consti. Regni super. l. j. de assecura. dom. latè hunc Artic. examinat, & concludit quòd quo ad quædam est vasallus primi do-
8 mini, & quo ad quædam non, etiam pro eodem feudo,† vnde iurabit, secundum eum, fidelitatem primo domino sed immediato, &

im-

immediatus cognoſcet de feudo non autem ſupremus: vbi etiam dicit quòd Rober. de Campis, qui feudum tenebat ab eccleſia, prohibuit valuaſoribus ſuis ſub debito fidelitatis ne iurarent Eccleſiæ. Bal. etiam in. l. j. col. iij. ver. quæro teſtator. C. comu. de lega. dicit ꝙ ex lege conuentionis non eſt vaſallus primi, ſed re inſpecta ſic. Idemq; Bal. de pa. conſtan. §. ſi col. j. dicit quòd † Dominus ſupremus non exigit iuramentum fidelitatis à ſubditis ſui vaſalli, niſi ita ſit expreſſum in inueſtitura ex pacto, vel niſi habeat generalem iuriſdictionem in territorio: allegat Sp. in. d. §. quoniam, ver. xiiij. quæritur & verſ. ſeq. & ipſum Bal. citat ſimpliciter, more ſuo, Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. qui quidem inueſtiti præſtite. iur. numero 14. quod eſt no. ad ſubditos vaſallorum Ducum, & Marchionum, aut aliorum Principum qui ſunt vniuerſales Domini Prouinciæ. Et etiam iſtud fuit originale dictum Oldr. d. conſ. ccxxxiiij. numero 4. vbi dicit quòd vaſallus Baronis qui iuit ad ſeruiendum Regi ex generali mandato, dicitur parere maiori magiſtratui, & propterea excuſatur erga Baronẽ: & in dicto conſ. verſ. non videtur, dicit quòd nulla ſubeſt ratio per quam Baro compellat vaſallum ſuũ, vt ſeruiat domino & ſuperiori ſuo, id eſt ſupremo ipſius Baronis. † Quid vero in pluribus eidem vaſallo ſuccedentibus, an omnes teneantur; Dic quòd ſi ſeruitium conſiſtit in dando tenebuntur viritim, & pro partibus ſibi ex feudo debitis, ſi verò in faciendo, quilibet tenebitur inſolidum, quia ea eſt natura obligationis indiuiduæ: vnus tamen ſoluet pro omnibus, Aut cõcordabunt inter ſe quis ſeruiat, ita Spe. in. d. §, quoniam. q. ix. Conferunt verò prædicta ad quæſtionem aliam, † Si Dux rebellet à Rege cui debeat ſeruire vaſallus Ducis, Regi an Duci? quã q. tractat Sp. in d. tit. de feu. §. quoniam verſ. xiiij. quæritur, vbi tenet, quòd ſeruiet Regi, ſed Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. & promiſerunt præſtare debita ſer. in. x. q. tenet contrarium, diſtinguendo tamen, an ille ſupremus Dominus ſit etiam immediatus dominus Prouinciæ an non: qui caſus contigit diebus noſtris, nam quidam nobilis vaſallus Ducis ſeruiebat Cæſari, & Dux inijt fœdus contra Cæſarem, cum alijs Principibus, iſte autem nobilis tradidit ciuitatem ſuam Duci, rebellando contra Cæſarem, propter quod fuit prouocatus ad Duellum ab alio nobili, comilitone ſuo, qui eum appellauit proditorem, de quo tamen, ſe in campo defendit, & nõ fuit victus, poſſet tamen dici cum lõgobarda, quòd multos vidimus ſub iuſto clipeo perire, quia re vera iuditiũ Duelli nõ eſt iudicium veritatis, ſed temeritatis & fortunæ. Quòd tamen

attinet

attinet ad dictum nobilem ipse etiam ab ipsis Cæsareanis fuit po stea tentus pro fideli, & forti viro, fueruntq; ei commissæ validæ Arces,& præsidia, in quibus se probè gessit, Priorem tamen partem tenet Mar.Lauden. in tract.de bello.q.xl. quę incipit si Baro, vbi dicit quòd non excusat vasallum præceptum domini sui, quia debet parere maiori magistratui,vt ibi latius probatur, quam par tem puto veriorem, quando mediatè pendet feudum à primo do-
12 mino. Quærit etiam Sp. in.d.§. quoniam in xv.q. † Si Baro habeat particulare bellum, & Rex aliud,cui debeat vasallus immediatus Baronis seruire?& concludit quòd Regi, quia publica vtili tas versatur in defensione Regni, & est præponenda priuatæ. Quòd si bellum Regis esset & ipsum priuatum, puta contra Baronem alium sibi rebellem,præualebit ius immediati Domini, & illi seruiet,ita distinguit Iac.à sancto Georg.in.d.inuest.& Gl.nume ro 12.vbi latè tractat hanc materiam.

SVMMARIVM.

1. *Vasallus sequitur Dominum ad bellum extra prouinciam.*
2. *Vasallus an sequatur Dominum in bello,ita in remotum sicut in vicinam prouinciam.*
3. *Vasallus an ita in inuadendo sicut in defendendo, vel recuperando sequatur Dominum extra prouinciam.*

An Vasallus teneatur sequi Dominum ad externum Bellum. Titulus. IIII.

1 NVNQVID † verò teneatur vasallus Dominũ suum comitari extra prouinciam quærit Bal. in dicto cap.j.in prin.nume. 4. qui.mo.feu. amit? & conclu dit teneri, inferens quòd si Rex Francorum vadat in Hiberniam ad gerendum bellum, si vasallus recuset sequi,amitet feudum Afflict.tamen ibi in.iij. & iiij.col.hoc restringit ad casum cum agitur de iniuria Regi illa
2 ta vindicanda: simplicius meo iudicio dixisset. † et melius hoc procedere in bello quod habet causam necessariam,non si voluntariam, Allegat Iser. in capit.primo.§. Similiter de cap. qui cu. ven.& in capitu.primo.§.Sed nec est iustior; quæ fuit prima causa be.amit. de quo etiam per Iaco. in dicta Gl. & promiserunt, &c.

3 nu.3.& dictum est supra. †Hoc etiam restringitur,cum parum distat prouincia ad quam vasallus ducitur,& si de ea recuperãda agitur,non si de acquirenda,de quo per Iser.Alua.& alios in d. cap.j. quib.mo.feu.amit.sed & si bellum sit in remotis locis adhuc vasallus tenebitur dominum sequi , si est consuetus dominus, etiam in consimilibus locis pergere,quia ita censetur tacitè ab initio actũ, & ponit exemplum in Rege Franciæ, quòd potest hodie magis cõgruere Imperatori, & Regi Hispaniæ qui in omnẽ Europam, atq; etiam in Africam consueuit expeditiones facere,& se ac exercitus suos transferre,& fuit originale dictum Spe.in tit.de feu.§.quoniã super homagijs,versi.xxiij.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus non debet in prælio dominum suum deserere.*
2 *Fallit si cum videat mortuum vel lętaliter uulneratum.*
3 *Quid si præsentia eius non erat domino profutura?*
4 *Vasallo grauiter uulnerato licitum est recedere.*
5 *Quid si fuga eius domino nihil nocuit?*
6 *Quid si dominus mortuus est ex mala cura cum uulnera non essent lętalia an excusetur fuga uasalli?*
7 *Et quid si metu aufugit ignorans quòd dominus esset ita uulneratus?*
8 *Vasallo an liceat deserere dominum in prælio uel bello iniusto?*
9 *Differentia quæ sit deserere in bello uel in prælio.*
10 *Societatis intempestiua solutio non conceditur.*
11 *Vasallus qui non potest consulere domino, licitè consulit sibi ipsi.*

An liceat Vasallo Dominum in prælio deserere. Titulus quintus.

1 VSQVE adeò verò † tenetur vasallus dominum suum comitari,vt neque ei liceat ipsum in prælio desere-
2 re,& fuga sibi consulere. † nisi eum viderit mortuũ, aut lætaliter vulneratũ,vt est tex.in d.c.j.in princ.
3 qui.mo.feu.amit. † Quòd tamen restringitur, si eũ iuuare,& liberare potuit,vt in c.ij. in fin. de feu.si.cul.non amit.quod verbum, si potuerit, dicit ibi Bal. esse notabilissimum.Debet tamen,inquit,esse impedimentum graue,& quòd culpa non præcesserit,aliàs enim non excusaretur. Est etiam text.

consi-

consimilis in l.iij.§.fi.& in l.omne delictum,§.fi. ff. de re mil.dicit
4 etiam Glo.in d.c.j. † quòd si vasallus discesit è prælio malè mulctatus,puta attritus plagis,aut truncis manibus,excusatur:Quod si dominus æquè erat moriturus,puta, quia iam erat atrociter vulneratus,& post fugam vasalli vulneribus illis est confossus, Bal.ibi disputat,& tandem concludit quòd vasallus excusatur, quæ tamē disputatio,propter illum tex.redditur superuacua, postquàm parificantur ibi casus,quòd derelinquat eum mortuum , siue moribun-
5 dum .In tantum etiam punitur vasallus propter hāc culpam† quòd etiam si fuga ipsius nihil domino nocuit, nihilo tamē minus amittat feudū,cuius dicti non est ratio obscura. Cùm enim fuga sit crimen,& dignum pœna,iam per eam consumatum est delictum,neque aliud quæritur,est enim in milite graue,etiam aliunde, crimē fugere ex acie , & aliquando dignum morte, vt in l.omne crimen, §.qui in acie,ff.de re mil. propter quòd dubitabile redditur dictū
6 Bald.in d.c.j.in vj. q. † quòd si dominus ex malo regimine,aut per chirurgi incuriam,vel inscitiam mortuus est,non plectetur vasallus qui aufugerat in toto,sed in tanto: verius enim puto eum de to
7 to teneri , cum perfectè deliquerit : † posset fortè mitigari pœna quando dominus verè erat ad mortem cæsus , vasallus tamen hoc ignorans aufugit. Excusabitur enim, quia error cedit veritati , ita Iac.in d.inuest.in Glo.& promis.præsta.debita serui.nu. 21.Quamuis stricto iure possit dici contrarium , quia secundum vasalli intētionem:fuga eius versata est in solo metu,& segnitie,quæ in milite sunt crimina,vt in d.l.omne delictum,in prin.neque consideratur quid intersit domini,sed quid vasallus in animo gesserit,prout dictum est,cum fuga non nocuit domino,vt per Bal.in d.q. iiij. & ferè omnes quæstiones istas examinat Cur.in trac. feudo.in iiij.parte principali,in tredecim primis quæstionibus , & in multis aliter concludit,quàm ego hic dicam:Lectoris erit iudicium quid sequa
8 tur , Idem quoque Iac.dicit , † quòd quando bellum est iniustum , estq; hoc certū,impunè licebit vasallo deserere dominum , ita ipse in d.Gl.& promis.&c. Ego verò hoc instar proditionis existimo, vbi hoc nō ex metu faciat,sed ex proposito,& Glo.& Doc.quos al-
9 legat Iac.d.c.j.qui. mo. feu. amit. † non loquuntur de eo qui deseruit in prælio,sed in bello,qui casus longè differunt, neque iura dicunt quòd vasallus deserēs dominum in bello amittat feudum, sed si deserat in prælio,id est , in ipso conflictu , & certamine : Possunt enim in bello alia parari auxilia,potestq; parum,aut nihil interesse domini.At in prælio res nō expectat moras,quia agitur permo-

potens ad sumptus sustinendos, & aut bellum est in prouincia, & vasallus seruiet de suo, Aut feudum est tenuè, vel est exeundum è prouincia,& fiet impensis domini,quod etiam dixit Aluar. in c.j. 2 col.vij.de no.for.fid. † sed cùm Imperator vadit Romam ad coronam suscipiendam,& Barones eum comitantur,tunc est expressum 3 quòd vadant, † vel subsistitutum domino acceptum mittant, vel 4 † dimidiũ annalis reditus feudi persoluant, ita habetur in c.j.§.similiter,de cap. Corra.& in c.j.§.firmiter,de prohi.feu.ali.p Frid.

Eritque in electione Baronis quid ex supradictis præstet,& fa-5 ciat,vt in d.§.firmiter. & quod † dicitur de substituto domino accepto,debet intelligi secundum boni viri arbitrium, vt ibi declarat Bal.Debet igitur & prudentia, & comitatu esse par substituenti,prout etiam elicitur ex his quæ dicit Iac. in d.Glo. & promiserunt &c.quæst.xx.cum ij.seq.& ibi in xxiiij.q.ponit sexdecim causas,in quibus vasallus excusatur etiam si domino non præstitit debita seruitia,quæ ibi poterunt videri.

SVMMARIVM.

1 *Subditi quando possint grauari propter Bellum.*
2 *Domino debent sufficere sui redditus,& vectigalia.*
3 *Dominus licitè grauat subditos cùm magna vrget necessitas.*
4 *Dominus grauat subditos Vasallorum quando magna urget necessitas.*
5 *Fallit si in alio grauentur à dominis immediatis.*
6 *Subditi seruient Domino de persona & bonis in casu necessitatis.*
7 *Bellum non debent facere Principes cum damno subditorum.*
8 *Princeps debet consumere ærarium suum priusquàm mittat manum in bursam subditorum.*
9 *Princeps debet æqualiter omnes grauare,& proportionabiliter.*
10 *Periculum ubi est in mora capitur pecunia,vbi est magis parata,sed debet posteà fieri peræquatio.*
11 *Fœderatus cui ex multis fœderatis debet primo subuenire quando concurrunt?*
12 *Vrgere aliud est quàm vrgeri.*
13 *Equius est subuenire defendenti quàm offendenti.*
14 *Princeps non debet parcere suo ærario grauando populares suos.*
15 *Princeps abutens sua pecunia illicitè extorquet à subditis, etiam cum imminet necessitas.*
16 *Necessitas quatenus extenditur, eatenus, & subsidium, & nihil vltra.*

Discretio

17 *Discretio militum.*
18 *Populos alienos propter suam necessitatem non potest Princeps grauare, & si de facto possit.*

An posſit Dominus grauare ſubditos propter cauſam Belli. Titulus. VII.

1 QVERI etiam poteſt, an posſit Princeps propter cauſam belli grauare ſubditos & populos ſuper in dcis & alijs extra ordinarijs exactionibus? & quòd attinet ad vaſallos iam ſupra reſponſum eſt: Quod
2 verò ad populares, † ſatis eſt quòd domino ſeruiāt de gabellis & alijs ordinarijs pręſtationibus, abſq;
3 eo quòd vltra in perſonā grauentur aut bona, † Tanta tamen poſſet eſſe necesſitas quòd excuſaretur etiam ſuperindicta exigendo, ita Panor. in. d. c. ſicut, de iureiur. & Iac. in. d. Gl. & promiſ. in. xviij q. ac in tit. de homag. numero 36. verſ. ſed hic cadit alia dubitatio,
4 vbi dicit † quòd etiam poteſt grauare ſubditos vaſallorum quando maxima imminet necesſitas: quod tamen ibi in verſ. & ad id
5 quòd dixi, † reſtringit niſi tales ſubditi grauentur in alio erga im mediatos dominos ſuos. Tunc enim non debent duplici onere gra uari, quod tamen male obſeruatur; Bal. etiam in prællegato conſ.
6 ccccclxxxiij. li. j. in. ij. q. dicit, † quòd ſi bellum eſt iuſtum tenentur ſubditi iuuare dominos de perſona & de patrimonio, in caſu tamē necesſitatis, eo ſaluo quòd poſſunt ſeruire per ſubſtitutum ęqualem; Quia ire in exercitum eſt munus, dicit ipſe, publicum & neceſſarium ſuadente iuſtitia, ſicut Angaria & perangaria, imò & ſi egeat Dominus ipſa perſona & præſentia ſubditi cogere cū poterit perſonaliter & pręciſe, vt ibi in iiij. dubio, ſed ſi nō indiget perſona ſufficit quòd mittatur ſubſtitutus; Dicit etiam Gui. Pap. in
7 deciſ. cxiij. in fi. † quòd Princeps non debet facere bellum cū prę-
8 iudicio ſubditorum. † Sed debet prius expendere aurum ſuum, poſtea verò, in ſubſidium, poteſt ſumere à ſubditis, allegat Cy. C. de
9 ſacro eccle. l. Neminem, vbi Cy. hoc dicit, † Subiciens quòd non debet Princeps, eo in caſu, vnam tantum Ciuitatem vel prouinciā
10 grauare, ſed omnes, † Niſi tanta immineret celeritas & necesſitas quòd periculum eſſet in mora, licet enim eo in caſu capere vbi eſt magis imprompto, etiam ex auro eccleſię, ita tamen vt diſtribuatur exinde pro rata, & reſtituatur vnde eſt ſumptū, hæc Cy. Quòd

verò

verò subditi teneantur seruire domino de persona,& de bonis,dixit simpliciter, & indistincte Marti. Lauden. in tract. de bello.q. xli.Sed nimis perfunctoriè pertractat. Quod verò dixi supra seruire vasallum domino expensis domini: Dic aliud esse si ex pacto vel ex fœdere debeat quis seruire, puta de vnò æquite, vel pedite in bello,nã in dubio hoc faciet suo sumptu, ita Bal.in cõs.ccccvij.
11 super facto domini Cortonen. col.j. circa fi.li.v. † Itẽ quòd etiã supra tactum est cui debeat vasallus seruire ex multis dominis,in ducitur ad quæstionem quando multæ ciuitates vel principes amĩcitiam & fœdus inierunt, ita vt se inuicem in bello iuuare teneantur,si duobus ex eis,eodem tempore, moueatur bellum, neq; possint eorum fœderati vtrisq; succurrere,quem præponent? & Ang. in.l.si quis in graui.§.si quis moriens, ff. ad Syllan. dicit quòd locus erit gratificationi,seruato tamen semper tenore capitulorum & fœderis, hoc idem dicit ibi Albe. in. §. si cum omnes; inferens & ipse ad vasallum plurium dominorum,sed Io. An.in Add.ad Sp. in rub.de treu.& pa.in vltimis verbis,dicit quòd seruiet ei qui habet ius potentius;de quo etiam per Roma.in cons.xlvij.In quo casu puto Ro.bene consuluisse. Nam comes ille prius pepigerat cum Rege Francię,quàm cum Rege Angliæ, sed in fœdere multarum ciuitatum vel Principum si sit eodem tempore factum, non video quis dici possit habere ius potentius,nisi is fortè,cui primo est indictum bellum, vel qui primo interpellauit, sed si sunt contracta fœdera diuerso tempore qui prior est tẽpore potior est iure, iuxta d.cons.Roma. Sed alibi nõ lunge à materia ista dixit Bal.quòd
12 † aliud est vrgere aliud vrgeri, propter quòd infert quòd priuilegiati, qui non conferunt etiam in bellicis oneribus, si graue bellum insurgat,collectabuntur priuilegio non obstãte; quod tamen dicit intelligi si Princeps aut ciuitas vrgeatur, non si ipsa vrgeat,
13 idest † in defensiuo bello, non in offensiuo, quasi in offensiuo sit quòd imputetur ciuitati illi quæ mouit bellum,malè pensatis suis viribus. Quod posset induci ad præcedentem casum vt æquius sit fęderatum auxiliari ei qui vrgetur, quàm ei qui vrget. Ita Bal. in cons.ccccclviij.lata fuit sententia, li.iiij. quod est repetitum in.v. li. cons. ccccvi. Cum igitur subditorum facultates sint Principi
14 quędam velut subsidiaria actio, & extremum refugium in bello, † caueant ne,dum parcunt suo ærario,consumant & spolient prouinciales,habebunt enim Deum vltorem, qui in perscrutãdis viribus ęrarij ipsius liberius & certius pernoscet veritatem, quàm liceat
15 facere ipsis miseris subditis. † Caueant etiam ne abutãtur sua pecunia

De Belli denuntiatione. Titulus octauus.

LVNGA serie ad ipsam Belli denuntiationem velut
1 quodam omine deuenimus † multa animo voluere,
multa pensare diuque militare opportere qui bel-
lum machinatur & parat Res est enim cui maximè
congruit Poeticum illud?

Facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

Vtinam secum bene cogitarent Reges suas curas, populorum
ęrumnas, & strages, euentus bellorum varios, cum sæpius, quæ faci
lia videbantur initio, difficilimos exitus inueniant: Neque enim
frustra de Aenea dixit illustris Poeta.

Hic magnus sedet Aeneas, secumq; volutat
Euentus belli uarios.

Lentius profectò si saperent festinarent. Ego quidem, pro tenui-
tate mei ingenij, cum hęc mecum reputo, cernoque, quàm facile,
quàm leui ex causa, sit verbo venia, quàm inconsulto sæpe reno-
uentur bella his nostris infelicibus diebus, facile adducor vt cre-
dam populorum simul, & Principum reatus, mentem, diuina acce
dente iustitia, eripere Principibus ipsis, vt suæ, atque alienæ quie-
tis immemores, in tam vastum & patens pellagus se demittant vn-
de vix, nisi diuina ope, posfint eripi, & reduci, verum ceptum opus
prosequar. Postquàm igitur decretum est ius suum bello prose-
2 qui, † non est mouendum priusquàm denuntiandum, sic per Græ-
cos Principes Menelaum, atque Vlyssem Troiam missos Helenam
repetitum scribit Home. Antèquàm diutinum illud inchoarent
3 bellum. † Hi erant Romanis feciales, iusque hoc feciale vocaba-
tur, Quo iure, inquit Cice. nullum potest esse iustum bellum, nisi
quòd aut repetitis rebus geratur, aut denuntiatum prius sit atque
indictum. Quo autem ritu repeterent, atq; indicerent docet Liui.
primo ab vrbe condita sub Tullo enim Rege legatos eum ad repe
tenda ablata Albam misisse ait: Neq; vllā vetustioris fœderis me-
moriā extare, quod & sub Anco, eius successore factū dicit, & ius
istud à gēte antiqua Equiculis acceptū. Quo etiā iure (ne solis Ro
manis feciale ius fuisse arbitremur) vsos etiā samnites idē Liu. est
auctor, eos enim, nedu ablata, sed & ipsum suę gentis Ducē, inducia
rū violatorē, Romanis restituisse & dedidisse scribit lib. j. dec. viij.

4 vicissimque Romani eisdem Samnitibus, † Sp. Posthumiũ, quo Duce famosa illa pax Caudina facta fuerat, per feciales & ipsi dediderunt, libet ipsius Posthumij verba recitare, dedamur, inquit, per feciales nudi, vinctique, exoluamus religione populum, si qua obligauimus, ne quid diuini aut humani obstet, quo minus iustum de cætero ineatur bellum. Sed & ipsam deditionis huius formulam á fecialibus factam non erit absonum referre: Quãdoquidem hisce homines, inquiunt, iniussu popu. Roman. Quiritium fœdus ictum iri spoponderunt, neque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem quo populus Roman. noxa sit solutus, hosce homines vobis dedo.

5 † Aliò etiam posteriore seculo Numantinis eadẽ ex causa, Romani Mancinũ dediderunt: Meritò igitur dixit Bal. in l. si manumis-

6 sor. C. de obse. á li. pa. præst. † quòd species est proditionis arma mouere sine difidatione, quod etiam dixit in l. ij. nu. 20. C. de ser. & aqua. in auc. item nulla, C. de epis. & cle. & in c. j. in princ. nu. 16. qui. mo. feu. ami. quod prius dixerat Io. An. in c. pro humani, de homici. li. vj. Alio tamen quàm ad denuntiationem Bellicam pertinet quod dixi de Posthumio, & Mancino, ipsi enim sponte sua, & non pop. iussu pacem inierunt, propter quòd hostibus dediti fuerunt, qui de eis, vt vellent statuerent, Ne aliàs argueretur populus Ro. iniustitiæ, quod fœdus reprobaret, ipsos verò autores fœderis

7 retineret, vnde & quæstio est exorta. † Cum hostes neutrum eorum receperint, an ciues Romani manserint, & mihi quidem visi sunt non remansisse, passi sunt enim capitis diminutionem maximam, per quam & ciuitas amittitur & libertas, vt in l. fi. ff. de capi. dimi. Desijtque ciuitas suum possidere, aut habere ciuem quem repudiauit, atque abiecit, etiam si eum hostes non receperint, argumento tex. in l. iij. § si vir, ff. de acquiren. possess. Contrarium tamen Alcia. dixit in lib. Parergon iij. capit. xiij. qui allegat Cicer. in Topicis, & quæstio ista inter Brutum, & Scæuolam variè tractata est: Modestinus tamen censuit, si ij non sint á suis recepti cum reuersi sunt, non adipisci ciuitatem. vt in l. iiij. ff. de capti. & postli. re. quod etiã dicitur in l. fin. in fin. ff. de legatio. quod mirum est Alcia. non adno-

8 tasse, vel spreuisse loco supra nominato. Quæri etiã posset, † quę temporis dilatio debeat intercedere ab indicto bello, ad motum, & geri ceptum? Ego, vt ingenuè fatear, nullibi ex annalibus comperi, aut adnotaui status esse dies, ipsam tamen naturalis ratio dictat ęquum esse, vt aliquid intercedat temporis, quo quis se præmuniat, & defensioni præparet, vix enim á dolo & perfidia excusaretur qui eodem ferè momento, & indiceret, & aggrederetur: facit

in

in argumentum text. in l. & qui aliter, §. si quis se denunciauerit, ff. quod vi aut clam. Ibi, neque tam arctare aduersarium, vt intra diem occurrere ad prohibendum non posit: sed & causas bellorum puto intuendas, paratum enim se præstare oportet, qui causam belli sibi indicendi præbuit, maximè si sit recens, si ardua, si inexcusabilis. Inuenio etiam quòd Guid. Pap. in decisio. sua cxcj. cuius initium est, eos qui de cætero, recitat ad verbum vnam constitutionem Imperialem in hac materia omnino videndam his qui hæc curant, quam & ipse ibi commentatur, atque interpretatur. Diciturque in ea inter cætera, tridui dilationem requiri.

SVMMARIVM.

1 *Fœminæ Bellum patiuntur.*
2 *Item & pueri.*
3 *Pueri non deberent captiuari.*
4 *Presbyteri alijque ecclesiastici sunt hostibus tuti inter Christianos.*
5 *Peregrini sunt tuti à captiuitate.*
6 *Mercatores tuti & ipsi.*
7 *Rustici tuti ab hostibus vnà cum eorum animalibus.*
8 *Abutentes priuilegio illud amittunt.*
9 *Armorum strepitus leges audiri non sinit.*
10 *Legati hostium tuti a à bello.*
11 *Legati aliquid hostile machinantes non sunt securi.*

An sint aliqui à Bello tuti, & immunes. Titulus IX.

BELLO AVTEM indicto, cum sint belli sicut & pacis iura, quæritur primò positne passim in quoscunque exerceri, cuiuscunque sint ordinis, sexus, ætatis, professionis? † Et quod attinet ad fœminas, & eas captiuas ductas probant iura in l. prima, C. de postlim. re. quam ad hoc citat Bartol. in tracta. repræsa. in quarta quæst. tertiæ quæst. principalis, probatur etiam in l. fœdissimè, in l. præses, in l. si is qui te, cum l. sequen. & l. commertio, illo eodem titu. & ff. eodem. l. mulier, & l. non vt à patre, cum l. sequen. quod & hodie cum ijs hostibus, quibuscum

vigent nobis antiqua iura, Turcis nempè, & Mauris, in vsu est.
2 † Neque tutiores sunt pueri, vt probant iura in l. lex Cornelia. ff. de vulga. substitutio. in l. pater, in princip. & l. quod si filius, ff. de
3 capt. † Abstinuit tamen pueris, raro & laudabili exemplo, Camillus, cui cum ludi magister nobilissimos Faliscorũ, quos obsidebat, pueros in castra per astum perduxisset, Nobis, inquit Camillus, quæ pacto fit humano, Cum Faliscis societas non est, quam ingenerauit natura est, eritque, sunt & belli sicut & pacis iura, Arma habemus non aduersus eam ætatem, cui etiam captis vrbibus parcitur, sed aduersus armatos: hæc ille. Quantò ergo æquius atque decentius parceretur insontibus pueris in bellis, quæ inuicem Christiani faciunt? Cauendas tamen suadeo militum rapaces manus, propter extremam eorum auaritiam, cum maior pars nihil
4 pensi habeat præter pecuniam. † Parci autem iubent Canones,
5 presbyteris, Monachis, conuersis, † Peregrinis, † mercatoribus,
6 † rusticis, eorumque animalibus, vt in cap. ij. de treug. & pac. ibi
7 tamen Panormi. dixit hoc priuilegium malè obseruari, quod hoc nostro æuo satis in comperto est, propter quod non ab re dixit etiam ibi Panormi. illa iura contrario esse vsu abrogata? cum distinctione tamen, de qua per eum: Crederem tamen non esse abrogata quo ad ipsos ecclesiasticos viros, nempè presbyteros, monacos, aliosque huiusmodi, in quos manuum iniectio est interdicta sub graui anatematis pœna, capit. si quis suadente diabolo. xvij. quæstio. iiij. qui Canon proculdubio non est abrogatus. Qui milites igitur Deum verentur manum contineanto, & à viris Deo dicatis abstinento, Moneo etiam vt militum Magistri, Auditores, & qui inter milites præsunt iuri redundo, vt eos compellant abstinere hoc sacrilegio. Caueant tamen & ipsi ecclesiastici viri ne suo abutantur priuilegio, neúe ingerant se rebus bellicis,
8 † quia priuilegium amittit qui eo abutitur, cap. vbi, lxxiiij. distin. l. liberam, ff. de pecul. cum vulg. Aliàs incident, non immeritò in promptum sui periculum: Neque confidant de fori priuilegio, non enim solent fieri, in his atrocioribus, remissiones: vtuntur enim Principes, & exercituum Ductores, in consimili-
9 bus, Mariano illo dicto, † quòd armorum sonitus, & rumor leges non sinit exaudiri. Idem etiam censeo in verè peregrinis, iuxta text. in cap. si qui Romipetas. xxiiij. quæst. iij. vbi Arch. no. quòd huiusmodi personæ sunt sub protectione, & de foro ecclesiæ, & eius interest illas ab omni iniuria defendere, allegat cap. ij. xxxvij.
10 distin. Sunt & † tuti legati hostium, quod dixit Glo. in l. conuentionum

uentionum, ff. de pac.censeri tacitè actum inter Duces, verius est tamen quod hoc sit iure gentium inductum, vt d.cap. ius gentium, j.distin.& l.fina.ff.de legatio. Quod vsque adeò erat primis illis seculis inuiolatum, vt cùm Romam venissent Tarquinij, iam Regno pulsi, legati, res ablatas repetitum, occultèque cum nobilissimis adolescentibus de Rege reducendo tractarent, re detecta, quanquam visi essent commeriti, vt hostium loco haberentur, va-
11 luit tamen (vt ait Liuius) Ius gentium. † Quo tamen exemplo non putarem tutos hodie legatos consimilia molientes, quia fines mandati non sunt egrediendi. l. in re mandata, ff.manda. Hincque malè contigit Romanis à Senonibus Gallis, nam cum ij Clusinos inuasissent, Romaniqúe legatos misissent qui peterent ne Clusinos fœderatos suos offenderent, vidissentque Senones legatos ipsos, post exequutam legationem, inter Clusinos in acie versantes, & cum eis dimicantes, missis Romam legatis suis petierunt legatos illos qui ius gentium violassent sibi dedi, & cùm non impetrassent, Romam recta, relictis Clusinis, petierunt, captamq; post Aliensem pugnam, fœde dirripuerunt, prout legitur apud Liui. li.v.j. Dec. apud quem & legitur li.j. Taticum, qui cum Romulo Rege regnabat, à Laurentibus interemptum, quòd eorum legatos, contra ius gentium, pulsari passus esset.

SVMMARIVM.

1 *Dies quibus est à bello abstinendum.*
2 *Treuga Canonica.*
3 *Treuga conuentionalis.*
4 *Præliares Dies.*

An liceat omni tempore bellari. Titulus X.

SEd neq; omni tempore licet bella gerere, & hostilia tractare. Canõ enim primus de tre.& pa. † quosdam dies interdicit, Iouis, scilicet, veneris, sabbati, & dominicæ, cuius reddit ibi Abb. rationem, quæ fuit prius Arch. licèt eum non alleget, in c. illi oratores. xxiiij.q.iij. ad quos me remitto, Prohibentur & bella cunctis diebus qui sunt inter Aduẽtum domini, & octauam Epiphaniæ, & à Septuagesima, vsque ad octauam Paschæ, appel-
2 laturque † hæc treuga Canonica, siue legalis, ad differentiam eius

quæ

3 quæ eſt ex † conuentione Ducum; ſed de canonica iſta parum eſt curandum, cum Gl. & Doc. ibi concludant. l. illam non eſſe moribus vtentium receptam: Et quamuis in. c. ſi nulla, xxiij. q. viij. dicatur licere dimicare quocũq; tempore, intelligendum eſt tamen ſi vrgeat neceſsitas, vt legitur Machab. primo c. ij. & tranſumptiuè in c. ſi nulla, de reg. iu. Neque tamen nouum eſt aut Pontificio iure inductum vt ſint certi dies, & tempora bello abſtinendi, quando
4 & apud feſtum legitur † Prȩliares dies Antiquis dictos, quibus eſſet, citra omnem conuentionalem treugam, atque inducias, bello parcendum, publicis ceu ferijs, à pugna; Noſtro tamen ęuo, vt ſunt ludibrio ſacra prophanaq; omnia, nulli ſunt à prȩlio feſti dies, cũ vel ipſo ſanctiſsimo paſchȩ die, Pontificis Iulij. II. ac Hiſpaniarum Regis Ferdinandi milites contra Gallos apud Rauennam ſæuum prælium commiſerint; Rurſumq; , iiſdem Paſchæ diebus ſanctiſsimis, apud Cereſolas, quòd eſt vicus in Haſtenſi Comitatu, atrox prælium inter Hiſpanos & Gallos eſt factum

SVMMARIVM.

1 *Piratis non denunciandum bellum.*
2 *Piratæ poſſunt impunè à quocunq; offendi.*
3 *Bellum poteſt exerceri in omnes ſubditos diffidati, ſi iuuant eum de perſona vel bonis.*
4 *Bellum non exercetur in eum qui origine eſt hoſtis, ſed non incolatu.*
5 *Hoſtes non ſunt qui ſunt ex locis occupatis, etiam ſi omnes ſubditi habeantur pro hoſtibus.*

In quos diffidatio & denuntiatio belli exerceatur quoſuè comprehendat. Titulus. XI.

IAM dixi nòn eſſe mouenda arma niſi prȩcedat denuntiatio, ſiue vt dicunt, diffidatio, ſolent tamen
1 excipi † Piratæ; ij enim ſunt ipſo iure & facto diffi-
2 dati, † qui enim omnes habent pro hoſtibus, debent ab omnibus expectare rependi vices, & omnibus licere debet in eos inſurgere, quòd Bal. dixit in Auth. nauigia. C. de fur. Poſſunt & à quocunque offendi ij quos Papa vel Imperator hoſtes pronunciauit publicos, cum ſint extra omne legum præſidium, ita no. Can. in. c. j. de homi. in vj. & Ang. in

in conf.xiiij. Dicens quòd etiam priuata persona in eiusmodi con
3 surget, etiam vsque ad internitionem. Sed incidit quæstio, † an denuntiato, bello liceat illud exercere in omnes diffidati subditos, vasallos & fęderatos, & Anto. de Bu. in. d. c. olim, de rest. spo. in v. col. vers. sed est dubium, dixit quòd licet, quod & dixit Bal. in. l. ij. col. antepen. vers. & no. quòd quando aliquis, C. de seruitu. & Alex. in Add. ad Bar. in. l. si quid in bello. ff. de capti. ac Ang. de claua. in sum. in vers. bellum. §. xiij. qui tamen hoc dictum restringit ad subditos qui iuuāt dominum de persona vel bonis: quod est etiam de mente Archiep. Floren. in sum. in iij. parte, tit. iiij. §. j. in fin. & §. iij. col. pen. Quæ restrictio nescio quomodo procedat cum omnes subditi, si non actu, saltem habitu & potentia, præsto sint
4 domino si egeat, iuxta ea quæ dicta sunt supra; † Nisi essent subditi origine, qui aliò domicilium suum, & fortunas transtulerunt, in quos forte bellica non exercebuntur neque hostilia, sicut in simili dicit Bar. quòd in huiusmodi non exequuntur represalię. Et vide quæ dicam infra in tit. pacis fœdera, per totum primum cap. parte
5 vltima. † Vnum tamen omniuo est in hoc proposito notandum, quòd quamuis liceat subditos hostiles prędari & captiuos ducere, si tamen aliqua hostes occupent loca ex nostris, & ea per vim vti propria possideant, non ideò licebit nostris militibus ius belli in illos municipes exercere, aut eos, eorumque res hostium loco habere, cum non possint dici rebelles nisi passiuè: Et cum in nulla sint culpa vel dolo, si bello tamen abstineant, & rebus suis intendant, ita Bal. respondit in cons. xcvi. proponitur quòd consuetudo ciuitatis Hastensis, li. iij. in vltimis verbis. Quamuis enim illa loca conferant inuasori ad rem bellicam, præsumitur tamen idem metus & vis continuari, arg. l. qui neque, in fi. ff. de vers. sig. & eorū quę per illam. l. dicit Bar. in. l. qui in carcere. ff. de eo quod me. causa. Et Panor. in. c accedens, extra de procur. quòd in eo qui non est pristinę libertati restitutus semper pręsumitur durare idē metus, & verè de eis dici potest quod Bal. in. d. cons. dixit de mente Azo. tolle voluntatem de medio & omnis actus erit indifferens. Hoc tamen militaris licentia & rapacitas malè seruauit in hac patria Pedemontana, in qua Galli multa opida & vicos Ducis, occupauerant, quę nihilominus patebant prædæ & rapinis militibus Cæsareis quàm si de antiquo fuissent Gallorum dominio, quòd tamen puto iure factum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Capta in bello fiunt capientium.*
2 *Agri hostiles fiunt capientium, videlicet Principis.*
3 *Agrariæ leges.*
4 *Captiuitas absque bello potest esse licita.*
5 *Indi ab Hispanis subacti licitè fiebant serui capientium.*
6 *Capti à piratis non amittunt libertatem.*
7 *Serui à seruando dicti.*
8 *Captiui occidi non possunt.*

Capta an capientium fiant. Titulus XII.

T. M. 19.

1 BEllo † quęsita capientium fieri probant iura in d.c.Iusgentium in d.l.ex hoc iure.ff.de iust.& iure, in.§.item quæ ex hostibus, Inst.de re.di.in l.natura
2 lem, in fi.ff.de acqui.re.do. † Et nedum mobilia aut se mouentia, sed & immobilia, quod probatur in l.
3 si captiuus.§.j.de capti. † Hinc leges illæ Agrariæ
4 exortę, diutina Romanis dissidij semina. Et nedum † bello contingit captiuitas sed & eo cessante; si quis enim ad gentem eat cum qua suis nulla sunt hospicij neque amicitiæ fœdera, aut si quis ex illis ad nos venerit, capientis fiet seruus. Ita probat tex. in l.postli-
5 minij.§.j.ff.de capti. Meritò igitur † Hispani Indos illos occidentales ab orbe nostro diuisos, & Græcis ac Latinis incognitos, periculosa, atque audaci nauigatione nostro æuo inuentos, Auspicijs quidem Hispanicis & Ferdinandi, atque Isabellę Regum, demumque Caroli quinti huius nominis Cæsaris ac Regis, opera tamen & labore Italici viri Christofori Colloni Ianuēsis, meritò inquam Hispani, Indos illos in seruitutē trahebāt, lege illa, postliminij, ita cō cedēte; Nisi dicas legē illā loqui in extero capto, dum vadit ad extraneos, non autem in extraneis alieno orbe quęsitis, qua fortè ratione moti dicti Reges, pro Christiana pietate quam summè colunt, iusserunt illas gentes, si Christo inicientur, suis legibus liberas
6 viuere: † Non erunt tamen à Piratis, aut latrunculis capti serui capientium, neque libertatem aut Ciuitatem amittent, l. postliminium.§. à Piratis ff. de capti. Quid autem latrunculi ab hostibus differant habetur & not. in l.hostes.ff.de cap.& l.hostes.ff. de verb.
7 sig. † Serui verò proculdubio à seruando sunt dicti, natura ipsa monente

nente humanum eſſe hoſtem captum ſeruare & non occidere, vt
8 l.libertas.ff.de ſta.ho.& inſt.de iu.perſo.§.ſerui † Neque enim fas
eſt in dediticium ſęuire,aut eum occidere,lungeque minus eſt inhumanum
deditionem ipſam reiicere,& iure belli agere,vnde,&
apud Cornelium Tac.legitur,cum Romani Soracorum vrbem viſpen
aggrederentur offerrentque oppidani decem milia ſeruitiorum,aſpernati,inquit,
ea ſunt victores, quia trucidare dediticios
ſæuum,cuſtodire tantam moltitudinem arduum, præſtare igitur
vt iure belli caderent:ſęuum quippe eſt,& barbarum ſęuire in captos.
Sed hoc etiam quandoque factum legimus, Tarquinienſes
enim, vt eſt apud Liuium lib. vii. primæ Dec. Trecentos ſeptem
Romanos captos immolauerunt,quod tamen eis non ceſsit impunè:
victis enim eis Romani trecentos quadraginta octo captiuos
ex maiore numero ſelectos,virgis cęſos,ſecuri percuſſerunt, Idemque
factum contra Cluuianos, ij enim Præſidium Rom. in Sammo,quòd
expugnare nequiuerant,famę ad deditionem compulſum
verberibus cęſſum,necauerūt, Romani verò viciſsim oppido
eorum per vim capto,puberes omnes ad vnum occiderunt. Sed &
apud eximium Poetam legitimo in Pallantis funere.

Vinxerat & poſt terga manus,quos mitteret vmbris.
Inferias,cæſo ſparſuras ſanguine flammas.

Sed & noſtris bellis vidimus quandoque in captos ſęuitum, fędiſſimo
tamen more, niſi capiantur transfugæ: de quo latius dicetur
infra ſuo loco.

SVMMARIVM.

1 *Fœderati qui dicantur:*
2 *Dediticij.*
3 *Deditionis formula.*
4 *Captiui à Capiendo dicti.*

Fœderati,Dediticij,Captiui quid differant. Titulus XIII.

POSTQVAM fœderatorum, deditītiorum,captiuorum,
ſermo incidit, opere pretiū eſt videre quid interſint,
1 † fœderati ſunt qui nobis amicitia & ſocietate ſunt iūcti,Liberi
tamē & ipſi,ſiue ęquo iure in fędus venerint,

 ſiue

siue etiam conuenerit vt alteri alterius maiestatem comiter obser
2 uent, vt dicitur in l. non dubito. §. j. ff. de capti. † At deditici j Romano Iure medio quodam erant discrimine, vt neque omnino liberi, neque tamen essent regulariter captiui vel serui, Quod vel formula ipsa deditionis declarat, quam Refert Liui. j. primę Dec.
3 Interrogauit enim Collatinos Rex Tarquinius, his verbis, † Estis
,, ne vos legati, oratoresque à Populo Collatino vt vos Pop. que Col
,, latinum dederetis ? sumus, inquit illi, Estne Pop. Collatinus in
,, sua libertate ? Est, deditis ne vos Pop. Collatinum vrbem, agros
,, aquam, terminos, delubra, vtensilia diuina humanaque omnia in
,, meam Pop. quę Romani deditionē? dedimus, & ego recipio: hęc Liuius. Propius tamen accedere dedititios ad captiuos quàm ad fęderatos vel hinc licet conijcere, quòd quandoque & ipsi seruorum instar venierunt, quod multis locis posset ostendi, nam vt est apud Liui. li. iiij. cùm Fidenis captis populus se Dictatori Mamerco dedidisset, ipse postero die singulis captiuis ab equite ad centurionem sorte ductis, & pro cuiusque virtute donatis, cęteros sub corona vendidit. Sed & humanius agitur cum spōte deditis, quàm si vi & virtute bellica: quamuis vtrique in hostium potestatem trāseant quod vel locus ille Liuij, ostendit li. vij. primę Dec. cùm Campani enim Romanorum auxilium implorarēt aduersus Samnites, excusarent verò Romani non licere tueri eos contra Samnites, etiam amicos, Quandoquidem rñderunt legati nostra tueri aduersus vim atque iniuriam non vultis, certe vestra defendetis, Itaque Pop. Campanum vrbem Capuam, agros, delubra, Deum, humanaque omnia in vestram Pop. que Romani ditionem dedimus, quidquid deinde patiemur deditij vestri passuri, hęc Liui. declarat, & alter eius locus, Cum M. valerius Coruinus Satricum cępisset, quatuor milia deditiorum vendidit, Additque Liuius, sunt qui hanc multitudinē captiuā seruorum fuisse dicunt, id magis verisimile est quàm deditos venisse, vt per eum li. vij. Durius igitur cū dediticijs agebatur pro re, & causa, Qui verò plura de his volet scire videat Alcia. lib. Parergon j. c. xiiij. cum ij. seq. Aliquid per Bald. in rub. C. de dediti. li. tol. vbi etiā hoc notabiliter dicit quòd si hodie aliqua Ciuitas exēplo antiquę deditionis se alteri dederet, posset victor de ea facere quidquid liberet, nō deberet tamen vitā adimere. quod no. ad eos qui etiā hodie se dedunt ad discrettionē, quod
4 infra dicā plenius, † Captiuos verò a capiendo dictos declarat vox ipsa, quod & dixit Bal. in l. adoptio. C. de adoptionibus. Eos autem seruos fieri declarant Iura in pręcedēti capitulo allegata in princ.

SVMMARIVM.

1 *Fides seruanda hostibus.*
2 *Fides prędonibus non est seruanda.*
3 *Insidiæ quæ nihil habent perfidiæ, bonæ.*

Fidem hosti esse seruandam. Titulus XIIII.

1 ADIVS gen.pertinet,† ne fides violetur, sed quod conuenit etiam inter hostes, seruetur: vt dicitur in c.noli,xxiij.q.i.quod tractat bea. Tho. ii. secundæ q.xl.Sic & Cicero.ius hoc ait esse bellicum, & fidē iusiurandumque hosti seruandum, 2 † At si prædoni bus, inquit, pactum pro capite aurum non attuleris nulla fraus est nesi iuratus quidem id feceris: Nam Pirata non est ex perduelium numero deffinitus. Sed cōmunis hostis omniū, vt & supra dixi, vnde & passim in historia taxantur Pęni perfidię, contra quę iusticię, & fidei laudatur Fabricius qui oblatum graui hosti venenum repudiauit. Reprenditur, & Ladislaus Imper. qui cum pacem fecisset cum Amurato Turca, male persuassus quòd fidem quam inconsulto Papa dederat seruare non teneretur, pacē violauit; quod tamen ei male cessit, acie enim victus interiit.

3 Insidiis † verò quæ nihil habeant perfidiæ, vti, fas est, & decet, quę vocantur stratagemmata, huc tendit Leonidæ dictum, cum non prodesset pellis leonina induere se vulpinā, Vergilianūque illud.

Dolus an virtus quis in hoste requirat.

De quo est textus in c.Dominus, xxiiii. q.ii. & pleni sunt annales his stratagemmatibus, & commendantiss. sunt ac laudatissimi qui eis vti nouerunt in tempore, quamuis ea referre nihil ad hanc rē nostrā conferat. Ingenio igitur atque armis pugnetur cum hoste, dolis etiam, si nihil habeant fraudis, neque perfidiæ, cum in his nihil esse possit virtutis, & gloriæ, Sed neque veneno vtetur quis aduersus hostem, si sit etiā accerrimus, Et periculosus, etiam si perfuga id offerat aut proditor, vt iam dixi comprobatum, in Fabricio quanto igitur minus procurandum, aut emendum. Non desunt tamen quibus hodie hæc via videatur ad victoriam compendiosior atque commodior.

SVMMARIVM.

1 *Romulus dimicauit ſingulari certamine cum Tacio Sabinorum Rege.*
2 *Alexander dimicauit ſingulari certamine.*
3 *Duci an liceat ſingulari uti certamine.*
4 *Regnum non eſt comittendum ſingulari pugnæ.*
5 *Carolus Andegauenſis pepigit de dimicando cum Petro Aragonēſe, vtri cederet regnum Neapolis.*
6 *Mora quæ noceat prima, an ultima.*

An Duci ipſi liceat vti ſingulari certamine. Titulus XV.

QVAESITVM eſt liceatne Duci & Principi, aut etiam Regi ipſi, ſingulare inire cum aduerſo Rege certamen? aut paciſci, aut victori cędat Regnum? quòd quidam comprobant 1 † exemplo Romuli, qui dimicauit aduerſus Tacium Sabinorum Regem. Sicut 2 † & Alexander Macedo, cum Poro Indorum, Sic Egregius Poeta Aeneam, & Turnum dimicaſſe ſcribit de Lauinia. Oldr. hoc tractat in conſi. cxcj. quod incipit, nullo modo. 3 † dicitque quòd iſta eſſet magna abuſio, quia inuitat ad delicta, & ad arma, & quia Deus tentatur, quia res ſorti committitur, quod fieri non debet. tractat hoc idem Paris de Pu. in tract. de re mil. li. vij. c. ij. cum duob. ſeq. & ſibi videtur repugnans, & malè conſtans, Nam in ij. & iiij. c. concludit non licere, In tertio autem dicit Regem poſſe prouocare Imperatorem, quorſum enim prouocatio ſi eſt interdicta pugna. 4 † Ego omninò cenſeo non licere, ſiue ſint Reges, ſiue etiam Imperator, tum per rationes Oldr. tum & quia ſunt certi modi à iure & moribus introducti dandi Regna, vel per electionem, vt in Rege Ro. vel per ſucceſsionem, vt in cæteris Regibus, quos non poteſt Rex ipſe tollere, neq; reſcindere, ſicut dixit in ſimili Bar. ꝙ ſunt certi modi à Iure adinuenti deferēdæ hæreditatis, extra quos non defertur, etiam ſi ita ſit cōuentum, & actum, vt per eū in cōſ. ccxij. promitto tibi, quē ſequitur Dec. in conſi. ccc. col. j. & ij. ccxxv. col. iij. ccxxxvj. col. pe. nu. 16. & dclv. & idē Bar. in cōſ. lxxij. Itē quia hoc eſſet prędiudiciale filijs ac cęteris ad quos defertur Regnum ex ſucceſsione, quorum iura non poteſt

Rex

Rex tollere, prout ſtatuunt iura, & conſuetudines feudorum, etiam in minoribus feudis, vt in tit. de prohi. feu. alie. per Lotha. & per Fed. Intereſt & populorum ne ſubiciantur nouo & inconſueto domino, vnde & dicitur quòd neque vnam Ciuitatem poſſet Rex transferre in alium ea inuita, vt per Cano. in c. dilecti de maio. & obe. per Inno. in c. auditis de pręſcrip. per Abb. in c. cum deputati, col. vij. de Iudi. & in c. expoſuit, col. vj. de dila. vbi tamen ſupremi domini, ſi eum habeant Reges, accederet auctoritas, & conſenſus, & parum intereſt populorum, ſecus dicerem ſic Auorum memoria 5 † cùm Carolus Andegauenſis Comes Prouinciæ, & Petrus Aragonum contenderent de Regno Neapolitano ſiue Siciliæ, de conſenſu Martini. v. huius nominis, Pontificis, conuenit vt vterque Rex, centum ſuis æquitibus comitatus, certarent, & Regnum victori cederet, & in Ciuitate Burdegalenſi, quæ erat tunc ſub Rege Angliæ, pugna fieri debebat. In eaque, ſtatuta die, ſummō mane comparuit Carolus cum ſuis centum comilitonibus, & expectato hoſte vſque in vigeſimam ſecundam horam, diſceſsit, Qua hora ſtatim comparuit Petrus, qui non inuento aduerſario, teſtatus eſt per ſe non ſtare quin pugna comitteretur. Diuque poſtea diſputatum eſt vter eſſet in mora, qui ſummo venerat mane, ſed non expectauerat. An is qui vltimis horis comparuerat; quaſi vltima mora magis noceret quàm prima; Contrarium tamen euentus comprobauit, reuerſi ſunt enim Reges prędicti ad arma, quod tandem infeliciter ceſsit Petro.

SVMMARIVM.

1 *Duci Belli capto an parci debeat.*
2 *Homo mortuus non ciet bellum.*
3 *Corradino fuit abſciſum caput.*

An duci hoſtium capto parci debeat. Titulus XVI.

QVOD verò dixi ſupra non eſſe in captos ſęuiendum, & quod proxime dictum eſt de Carolo Rege; ad memoriam traxit quæſtionem aliã, 1 † an ipſi duci hoſtium, ſi capi eum contingat, parcendum ſit, & tex. eſt quòd ſic, in c.

in cap. noli, ad fi. xxiij. quæst. j. maximè si in eo pacis perturbatio non timetur, vt est ibi in tex. vbi Archi. exponit maximè, id est, dũ taxat, inferens, eo dumtaxat casu parci debere cum non timetur 2 belli renouatio, prout est in vulgari prouerbio. † Homo mortuus non renouat bellum. At si de bello dubitetur, videtur inferri vt tu 3 tius sit perdere hominem funditus; † Et propter illam expositionem Archidiaconi, dixit Mart. Lauden. in tracta. de mil. quæst. lj. quòd Carolus Andegauẽsis amputari fecit caput Corradino Sueuo. Refert tamen Fely. quòd cùm recitaretur sententia illa coram ipso damnato, vt est plerunque moris, conuersus ad iudicem dixit Serue nequàm, serue nequàm, Nescis quòd par in parem non habet Imperium? Quod & recitat Collenutius in Neapolitana sua historia.

SVMMARIVM.

1 *Dauid diuertit ad infideles.*
2 *Solomon contraxit affinitatem cum infideli.*
3 *Asa Rex conduxit Regem infidelem contra populum Hebræum.*
4 *Fœdera fidelis Principis cum infideli aduersus infidelem sunt licita.*
5 *Machabæi iunxerunt fœdus cum Romanis.*
6 *Abraham etiam duxit secum extraneos in pugnam.*
7 *Infidelium auxilio vti non debent fideles inter se bellantes.*
8 *Fœdera, quòd amicos habeant pro amicis inimicos pro inimicis debent intelligi salua iustitia.*
9 *Iuramentum illicitum non est seruandum.*

An Christiano Regi liceat auxilio vti infidelis Principis. Titulus XVII.

TACTVM est etiam aliquid supra de dominorum, & Principum fœderibus, Quærendum est igitur, an etiam infideles liceat fidelibus, & Christianis Principibus assumere in fœdera, eorumque vti ope 1 ra atque auxilio? Et † quòd liceat videtur in argumen. Dauid vir ille Deo acceptissimus, qui cũ Saulem fugeret, diuertit ad Regem Geth. vt legitur Regum j. c. xxvij. Accessitque cum eo, cum iret cum cæteris Palestinis dimicaturis contra Saulem, vt habetur Reg. j. c. xxix. Misit etiam Dauid legatos

tos suos, vt consolarentur Hanon Amonitarum Regem super morte patris eius, eo quòd esset ei amicus, & fecisset cum eo misericor-
2 diam, vt habetur Regum ij. cap. x. Eius † quoque filius Solomon, & amicitiam, & affinitatem contraxit cum Rege Aegypti, quod factum legitur antequàm peccaret, & antequàm templum illud miraculosissimum construeret, vt legitur iij. Regum. Iunctus est etiã
3 fœdere Tyriorum Regi, vt iij. Reg. c. v. † Assa etiam Rex inter bonos ascriptus, & de quo scribitur, quòd fecit rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius, mercede conduxit Regem Syriæ, vt dimicaret contra Bassa Regem Israel, vt legitur Regum iij. c. xv. Regum etiam iiij. c. xvj. dicitur misisse Achaz Regem Iudæorum nuncios cum thesauris ad Assyriorum Regem, vt pro eo dimicaret contra Reges Syriæ, & Israel, qui ei bellum intulerant.
4 Ego puto distinguendum, † Aut iungitur fœdus cum infideli contra alium infidelem, aut aduersus alium fidelem. Primò casu, vt cũ Imperator Carolus quintus fœdus iniuit cum Rege Tuneti contra Aenobarbum Archipiratam, qui Tunetum cœperat, & Regnum illud inuaserat, Aut si quandoque consilio aut armis iuit Persarum Regem, quem Sophi vocant, cõtra Turcam, puto id licuisse, & licere. quid enim magis expedit Christianis, quàm vt Satan in se ipsum diuisus sit, & pariter omnia membra eius? quales sunt Maumetani omnes, sicut enim nobis fidelibus expedit, vt vnum simus, & sentiamus, vt dicitur Ioannis xvij. vnde & monet Pau. Ephes. iiij. vt soliciti simus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnde, & omnes nos vnum esse dicit in Epistola ad Gal. c. iij. sic expedit il-
5 los esse seiunctos, & scisos, vt contrariorum sit ratio contraria. † Et huc spectat quòd Machabei fœdus iunxerunt cum Romanis, neq; enim illud inierunt contra suos, sed contra Antiochum, qui eos ad
6 idolatriam cogebat. † Sic & Abraham secũ duxit Mãbre, & alios ex Amorreis fœderatos suos, dum liberauit nepotem suum Loth, & gẽtem Sodomorum ab alijs Regibus, vt legitur Gen. xiiij. At se-
7 cundò casu, † cùm res est inter fideles, omnino abstinendum puto à tali fœdere & auxilio. Quod probatur illismet auctoritatibus quæ sunt supra in contrarium adductæ, Aessa enim Regem increpuit, pro inuocato auxilio illo. Hanam Propheta dixitque ei, stulte egisti, & prptereà ex hoc tempore in te bella consurgent, vt habetur Parali. ij. c. xvj. Achaz verò pessimus Regum fuit, neque ei profuerũt, inuocata auxilia, imò ab illismet quos sibi inuocauerat est spoliatus, vt habetur Paralip. ij. c. xxviij. Debẽt igitur Christiani Reges habere in corde, quod Regi optimo Iosaphat Propheta respõ-
dit,

dit,impio prębes auxilium; Et ijs qui oderunt dominum amicitia iungeris, iccirco iram domini merebaris, &c.vt habetur Paralip. ij.cap.xix.Item & id quòd Amasię Regi,Propheta alius dixit, Nō egrediatur ò Rex exercitus Israel tecum, non est enim dominus cum eo.Quòd si putas in robore exercitus bella consistere,superari te faciet Deus;Dei est quippe,inquit,adiuuare, & in fugam con uertere;Quod verò dictum est de Dauid qui venerat inter Palestinos,contra Saulem, non fatua fuit eorum suspicio, dum iusserunt eum dimitti,ne fieret eis aduersarius in prælio, hoc enim credi potest eum fuisse facturum, si alia consideremus quæ fecit, cùm esset apud dictum Regem Geth.vt legitur Regum primo cap.xxvij.fingens enim se prędari suam gentem,irruebat in suos hostes Amalechitas Regis amicos, Aliosq; finitimos,& omnes ad vnum trucidabat,ne superesset qui eum doli,& noxę argueret; Quod tamen dicendum est eum iure fecisse,cum essent omnes hostes gentis suę.& occuparent prouinciam à Deo eis concessam. Cætera verò exempla magis pertinent ad superius membrum; Hanc ipsam quæstionem tractauit etiam Io.Lupi hispanus sub tit.de confed.Prin. † Et eam confundit cum alia,an teneant Ligæ,& fœdera,quę inter Principes Christianos fiunt, etiam adiecto Papa, pacto vt amicos habeant omnes pro amicis, & inimicos pro inimicis, vbi concludit non valere hęc fœdera,quia inuitant ad delinquendum,maximè si fœderatus meus iniustum bellum, aut inferat aut defendat, vt ibi latius; Poterat tamen simplicius dicere tenere quidem ipsa fœdera,sed restringenda salua iustitia, quando iam supra est conclusum iustas esse oportere bellorum causas, & quando etiam fidelibus & gētilibus,sola ipsa naturali ratione ductis,ipso feciali,quòd dictum est,iure,æquitas sanctisimè est attendenda,& amplectenda; † Qui enim promisit alium defendere non propterea ei obligatur ad rem illicitam,maximè si nota & euidens sit iniustitia, præstat enim tali casu non stare pactis,sicut dicitur in.c.quòd Dauid, in.c.Iurauit,xxij.quæstione iiij.Et in.c.in malis,ea causa, &.q. lungè enim iustius Dauid fecit,quòd non stetit iuramento quod fecerat de perdendo Nabal, quàm Herodes qui propter iusiurādum occidit virum sanctisimum,vt ea.q.dicitur c.est etiam, & c.si aliquid,habetur & no.in c.cū iuramento, de homi.in c.j. de iureiur. in.vj.in c.Quintaualis,& c.veniēs,eo. tit. facit quod dicit Ang. in l. si quis in graui,in prin.ff.ad Syllan.quòd in istis fœderibus, etiā si sit promissum generale & amplum auxilium,non tamen extenditur ad iniustum, quod Specialius infra tractabitur, tit. Iterum de

varijs

varijs quęſt.quę bello contingunt.verſ.quęro etiam duo Principes. Hanc eandem quæſtionem tractat Old.in conſ.lxxj.Incipiente,nũ quid Chriſtophorus,quod ad verbũ tranſcripſit Corſ.in tra.de poteſt.Regia.q.lxxxiij. & vterque dicit, Quòd hę colligationes ſunt permiſſę,& licitę,quod etiam dixit Marti.de Lau. in trac.de bello, ſed valde ieiunę omnes & perfunctoriè,neque reſpõdent ad dictas auctoritates Paralip.xvj.& xxviij.neque de eis fuerunt recordati, quod non multo latius tractat Alb.in l.j.ad fi.còm.C.vnde vi,tranſiens ſimpliciter cum Old. Ideò non puto dicendum colligationẽ illam conceſſam,niſi cum diſt.de qua ſupra.

SVMMARIVM.

1 *Capti in bello contra Imperatorem inter Chriſtianos non ſunt ſerui.*
2 *Capta debent conſignari Duci Belli.*
3 *Dux belli debet ſpolia hoſtilia diuidere pro virtute militum.*
4 *Pręda aliquando abſolutè fit Capientium.*
5 *Mos ex lege Moſaica diuidendæ prædę hoſtilis.*
6 *Capta ex hoſtibus qualiter diuidantur per legem Moſaicam.*
7 *Decima Præda Deo dicata.*
8 *Immobilia ſunt Principis.*
9 *Et dux non poteſt ea donare.*
10 *Milites non debent damno afficere inſontes, & ſi damnum dant prouincialibus in tranſitu,licitè offenduntur.*
11 *Homo captus in bello redigitur ad inſtar rei inanimæ.*
12 *Chriſtiano non licet ſeruum facere captum ex hoſtibus Chriſtianis.*

Additio ad capitulum de quo ſupra capta an capientium fiant. Tit. XVIII.

QVOD verò ſupra dictum eſt capta in bello capientium fieri,tam animata quàm inanima; dixit Sali. in l.ab hoſtibus,nu.7.C.de poſtli. re. quòd † hodie Chriſtiani non fiunt ſerui capientium, vbi fortius dixit hoc verum eſſe etiam ſi Imperator ipſe Bellum indixerit, Cuius tamen contrarium dixit Bar. in l.hoſtes,colum.iij.verſi.& ideò puto quòd Ciuitates.ff.de capti. quòd ſequitur Bal.in l.iiii.C.de inge.& ma.dicens quòd tempore ſuo,cùm mòrtuus eſſet in captiuitate Comes Bergaminus de Martiano,& in ea condidiſſet teſtamentum,fuit ſuper eo magna quæſtio, quia protendebatur quòd prius mortuus erat Imperator,

cum quo erat bellum antequam dictus Comes caperetur, Et propterea erat finitum bellum, propter quod fuerat licitum dicto Comiti testari, quòd si fuisset captus ante mortem Imperatoris proculdubio mortuus esset in seruitute, Et non valuisset testamentū, Presupponit igitur Bal. ibi duo, primum quòd mortuo Imperatore finiatur bellum quod indixerat, alterum quòd captus in eo bello esset seruus, quorum vtrunque habeo pro valde dubio, & dicetur de vtroque aliquid alio loco, hoc eodem tractatu. Idē etiā, in casu d. comitis, tenuit idem Bald. in l. j. col. viij. q. xiiij. C. de Sac. Eccle. vbi dicit se ab antiquis Aduocatis audiuisse quòd de hæreditate illius Comitis fuit magna quæstio, Et tenet, quòd fuisset indubitanter seruus capientium si captus fuisset viuo Imperatore, sed dubitatur de validitate testamēti, cum captus esset eo iam mortuo, & sic, vt præsupponebatur, finito bello, Ad id etiam quod dixi captos in bello ꝙ Cesar indixit seruos fieri, faciunt ea, quę dixi supra tit. in quos diff. belli exerce. & quę dicam infra titu. an inter Christ. capti fiant ser. in principio. Alcia. tamen in l. hostes ff. de ver. sig. nouam conatus est hęresim inducere, vt neque captiui fiant serui inter Christianos, neque etiam capta fiant capiētium, inuehiturque in Theologos aliud dicentes, quos & matęologos vocat, id est vaniloquos. Item quod dictum est † capta Capientium fieri, dubitari posset propter tex. ī c. dicat, xxiij. q. v. vbi dicitur quòd sunt Ducis belli, hoc tamen intelligi debet quantum ad tuitionem, quod dixit Glo. in d. c. ius militare, j. dist. † seu verius vt posteà diuidat spolia inter milites pro vnius cuiusque virtute, & merito, vt etiam in d. Glo. & habetur nu. 31. & Iosue 8. & in c. dicat aliquis, xxiij. q. v. super quo tamen Sali. in d. l. ab hostibus, col. ij. C. de postli. re. distinguit, Aut † præda facta est in hostico sine vlla dimicatione, & efficitur capientium, Aut cum dimicatione, puta quia pars militum certat, & altera pars est in insidijs vel stat firma in acie vt sit dimicantibus presidio, aut etiam remansit ad custodiam sarcinarum, & consignatur Duci, qui Diuidet pro merito militum etiam eorum qui non certauerunt, quod etiam est de mente Bal. ibi, vbi dat exēplum Dauit Regis, vt scribitur Reg. j. capit. xxx. dixit etiam idem Bald. in l. si quis pro redemptione, C. de dona. quòd capta fiunt capientium, consignanda tamen Duci, & per eum diuidenda pro virtute militum, Ita quòd fortiores habeant meliorem partem, & ignaui aut fugientes nihil, Et ratio huius est æquissima. viri enim strenui incumbunt pugnæ & fugandis ac sternendis hostibus, Interim verò ignaui vacant prædę, & spolijs, quòd si omnes vacarent

prædę

prædę,& ſtuderent, lucro,reſtitueretur forte pugna, magno victorum damno,Nam ob hanc cauſam victrices acies non raro profligatę fuerunt,& excedit eis è manu certa victoria, Hunc etiam morẽ ſeruaſſe Romanos oſtendunt Vergilij verſus in ij.

Et iam porticibus vacuis Iunonis Asylo
Custodes lecti phœnix,& dirus Vliſſes
Prædam aſſeruabant,huc vndique Troia gaza
Incenſis erepta adytis,menſæque Deorum.
Crateresque auro ſolidi.Captiuaque veſtis
Congeritur:

Non debent igitur pati Duces hanc iniquitatem , neque hoc pati
5 diſcrimẽ & periculum veteris † tamen legis iure legitur aliter ſer
6 uatum,† Animalia enim omnia Duci conſignabantur,qui ea diuidebat inter eos qui ad pręlium proceſſerant , & aliam turbam quæ remanſerat,Dimidium quidem illis,reliquum verò alijs,Inanima verò capientium erant,Ita habetur Num.c.xxxj. Niſi enim ita intelligas illum tex.repugnarẽt vltima verba Ibi,vnusquisque enim quod in præda rapuerat ſuum erat, his,quę prius ibi dicuntur.
7 Vnumque obiter hic dicam † quòd eo Iure ſeponebatur ex præda illa animantium quingenteſima in primitias Deo, ex parte verò obuenta turbæ, quæ non dimicauerat,ſeponebatur quinquageſima in decimas ſacerdotum & leuitarum. Quod non ſolum in eo populo qui verum colebat Deum factum legitur loco ſupra allegato,ſed & ij qui Deum ignorabant & colebant idola,Herculi plerunque vt fortis iuuaret fortes,Decimam captorum vouebant,aliquãdo verò Apollini,vt Camillus cùm cepit Veios,aliquando ipſi Vulcano:At noſtri Duces quantum humana curent , quantumque etiam diuina,nimis in cõperto eſt,vidi ego ex manubijs hiſtrioni centena aureorum dari , At forti militi debilitato etiam in acie, paucos regales,Ipſi verò Deo aut miniſtris eius,ne obolum quidẽ Imò cùm eis bene ageretur ſi in vrbium expugnationem,quas , ét militum noſtrorũ culpa amiſſas,recuperamus,& expugnamus Deo ſacriſue eius parceretur : Nimirum igitur ſi malos malè perdit ,ſi de inimicis vindicat inimicos ſuos,ſed ad particularia procedere vt eſt in prouerbio,vetat Plato:Materiam etiam qualiter capta in bello fiant capientium,& intra quod ſpatiũ tẽporis,& etiam qualiter diuidantur,tractat Iaſ.poſt.alios in l.j.in prin.ff.de acquiren.
8 poſſeſ.† At immobilia ſunt Principis, vt l.ſi captiui.§.i.ff.de capti. & per Bartol. in l. ſi quid in bello , eodem titul. vbi Alexand. in
9 add. dicit quòd †. Dux belli non poteſt ipſa immobilia diſtribue

re: Et hoc facit ad casum qui fuit frequentatus diebus nostris, Gallorum enim Duces nedum bona eorum qui seruiebant Duci, aut Cæsari, sed & quorumcumq; qui apud eos possiderent, & alibi incolerent, etiam si erant ecclesiastici, etiam claustrales, inuaserunt & publicauerunt, ac suis militibus dono dederunt, si enim pace facta milites illi ad fructuum restitutionem interpellarentur malè defendi possent, cum enim Dux belli ea donare non potuerit, non fecerunt ipsi fructus suos, nisi capitula fœderis & pacis sint adeò latè concepta vt faciant eos tutos. Sed quamuis in hostico liceat
10 militibus prædari, secus † tamen cum per alienas terras exercitus pertransit vadens in hostem, tunc enim non debet damna inferre prouincialibus, prout legitur numeri xx. via Regia gradiemur, neque ad sinistram, neque ad dextram gradientes, donec transierimus terminos suos non ibimus per agros neq; per vineas, & si biberimus aquam tuam dabimus quod iustum est & non erit in pretio difficultas, quod repetitum legitur, ibi. c. xxi. & ex iuris cõsul. hoc dixit Ang. in. l. qui sella. in fi. prin. ff. de ser. rusti. præ. Addens quòd si damna inferant in transitu licet eis resisti, ipsosque offendere. vnum etiam est no. ad materiam captiuorũ quod dixit Bal.
11 in cons. ccclviij. li. ij. quòd † homo qui in bello capitur de persona fit res, & vice cuiusdã Asini vel alterius rei mobilis censetur: Quod etiam eò pertinet vt fiant serui capientium: Quòd in bello quod est à Cęsare indictum tenebant omnes antiqui Doct. vt per Cald. in cons. pri. de treu. & pa. col. iij. ver. & dicit Inn. quod tamen Sali.
12 in d. l. ab hostibus dicit hodie non esse in vsu, † sed loco captiuitatis & seruitutis imponi taleã capto, quę opi. hodie inualuit, & probatur in tex. l. si quis ingenuam. ff. de capti. in. §. fi. quod infra dicam latius. Quærit Sozi. in. l. j. in prin. col. j. vers. Item prędicta, an liceat captiuum facere hostem in tertio territorio inuentum, videlicet extra territorium ipsorum belligerantium, & arguit ad partes, tandemq; concludit non licere, allegat Ang. in sua disputatione quæ incipit renouata guerra, & iura in. l. denunciamus, &. l. præsenti. C. de his qui ad Eccle. confu. facit quod dixit Bar. in. l. si cui. §. vltimo, ver. ij. quæro. ff. de accusa. quòd captus in alieno territorio, etiam per familiam extranei Iudicis, non est iure captus. Et potest repeti, quod dictum ref. & sequitur Pano. in. c. inter alia, col. viij. extra de immu. eccle. In contrariũ facit quod dicitur bannitum qui ex forma statutorum potest impune occidi posse occidi etiam extra territorium statuentium, vt per Bal. in. l. cunctos populos. C. de sum. Tri. in. vij. col. vers. sed hic quæritur si bannitus.

tus. Nam in Aretino occidente bannitum Aretinum in territorio Florentino dixit Bal. esse quidem liberum & tutum territorium Florentinum respectu Florentinorum, sed non respectu Aretinorum, & inimicorum à quibus est diffidatus, & sic mens Bal. est vt quo ad ipsas partes licuerit, licet non quo ad Florentinos, quorum posset propterea Iudex homicidam illum, si in eius manum deueniat, punire, quod etiam dixit Feli. in c. quę in ecclesiarum, col. iij. ver. octauus casus, de consti. Bal. etiam idem voluit in l. ij. ver. quid ergo si Iudex, C. de ser. fug. dixit enim ibi quòd valet processus agitatus contra eum qui fuit captus in alieno territorio, & pariter valet executio: potest tamen, inquit, iudex territorii, in quo facta est captura, suam prosequi iniuriam, Ad idem facit quod dicitur vbicunque sit Dux cum exercitu ibi eum habere territorium Bart. in l. pupillus. §. territorium. ff. de verbor. significatio. vnde, & dixit Bald. in l. præses, la. ij. versicu. quęrunt Doc. vtrum Dux exercitus, ff. de offi. præsi. quòd potest Dux, qui est in alieno territorio sontem punire. Quibus tamen non obstantibus tutius puto tenere cum Angel. & Sozi. quòd non liceat, illud enim de bannito est quid facti, inter priuatos concessum, & prohibitum, pro locorum varietate, nos loquimur de concessis iure gentium & belli, & vbi sunt distinctę iurisdictiones, & territoria, non est æquum pati Ducem exercitus violari, aut turbari quietem alieni territorii, cum quo bellum non vigeat. Quòd si non valent capi hostes in alieno territorio cogita quomodo capi possint miseri prouinciales dum depopulantur vrbes, in ecclesiis, quę nō minus sunt aliени territorii quàm loca extranea, prout videmus de eis in hac eadem quæstione, arguere Sozi. in d. l. j. dum allegat d. ll. pen. & vlt. C. de his qui ad eccle. confu. Quidquid tamen ius dictet, militaris rapacitas, & barbara impietas parum has curat immunitates, atque vtinam abstineretur ipsis personis, & vasis sacris: Confirmantur supradicta ex his quę voluit Io. de Imo. in consi. lj. quod incipit in casu præmisso, quòd etiam cum Bellum est licitum non tamen potest exerceri in alienos subditos à casu repertos in territorio hostili, qui tamen nihil se intromittant in rebus bellicis, Neque poterit hostis captus duci ad loca capientium pertranseundo territorium tertium, quia illud debet esse omnino tutum, etiam per transitum Ita Imo. ibi.

HIC INCIPIT TERTIA PARS OPERIS.

SUMMARIUM.

1 *Postliminium est de iure gentium.*
2 *Postliminium quid.*
3 *Postliminium quibus competat.*
4 *Deditis non competit postliminium.*
5 *Liber magis peccat quàm seruus.*
6 *Præscriptio nulla currit contra ius postliminij.*
7 *Arma non habent postliminium.*
8 *Postliminium pacis & belli.*
9 *Intellectus ad l. in bello, in prin. ff. de capti.*
10 *Intellectus ad l. postliminij. §. in pace, & l. in bello. §. in pace, ff. de cap. & postli. reuersis.*
11 *Iuuentus cùm bellum renouatur, potest captiuari, etiam si venerit cum ad huc esset pax.*
12 *Capta quando hostium fiant, & quando in priorem statum reuertantur.*
13 *Bona recuperata ex hostibus, quando sint prioribus dominis restituenda.*
14 *Genitus apud hostes, etiam inter coniugatos, non est legitimus quantum ad leges.*
15 *Neque habet ius postliminij.*
16 *Neque patri hæres esset nisi ei esset per constitutiones subuentum.*
17 *Mortuus apud hostes hæreditatem paternam transmittit, maternam non.*
18 *Filius qui habet patrem apud hostes non potest paterna bona distrahere.*
19 *Aditio hæreditatis stat in pendenti dum quis est apud hostes.*
20 *Idem etiam si sit redemptus, sed nundum redemptori satisfecit.*
21 *Hæres redempti non tenetur pretium redemptori restituere.*
22 *Fideiussor pro talea captiui, si is interim moritur, nõ tenetur ad solutionẽ.*
23 *Venditio rei hostilis non valet.*
24 *Venditio rei occupatæ per hostes valet.*
25 *Tabulæ pupillares quãdo valeãt patre seruo hostiũ effecto, & quid si filio.*
26 *Intellectus ad l. quod si filius, ff. de cap. & postli. re.*
27 *Hostes habent & ipsi postliminium, ẽt in his quæ ex nobis quæsierant.*
28 *Quæsita ꝑ hostes & recuperata si iterũ eis q̃rãtur, an ĩ priorẽ statũ ĩcidãt.*

De

De poſtliminio reuerſis. Titulus primus.

1 QVO IVRE bella inducta ſunt, † & captiuitates, ac ſeruitutes, eodem fuerunt introducta & poſtliminia, vt in d.c.Iuſgentium. † Eſt autem poſtliminium ius amiſſæ cum hoſte rei recuperandæ, l. poſtliminium, in prin. ff. de capti. Hoc tamen ius neque ad omnes neque ad omnia bello amiſſa pertinet, ſed his dumtaxat quibus legibus aut moribus eſt conceſſum † Et q̃ ad homines attinet omnibus regulariter competit, ſeruis æque ac liberis, vt d. l. poſtliminium, in fin.

2

3

4 † Excipiuntur autem qui ſe hoſtibus dediderunt, Tantum refert capi per vim, aut per metum dedi; Ita eſt tex. in l. poſtliminia. ff. eo. tit. hinc dixit Bal. in l. Adoptionem, col. fi. C. de adop. quòd cauere debent milites ne ſe dedant quia amittunt Ius poſtliminij, & eſt eis valde ignominioſum; Sed hæc ignominia, vt ipſe dicit, Vſq; tunc parum curabatur. Excipiuntur ſecundo transfugæ, vt d. l. poſtliminium. §. transfugæ. Quod tamen ſub limitatur in ſeruo, ne fuga & fraus eius damno ſit Domino cum recuperatur, † Eritque melior in hoc conditio domini, quàm patris. Is enim filium perfugam, ſi recipiatur, in patriam poteſtatem non recuperat; ratio quæ eſt, ni fallor, quia in eum animaduertitur quòd liber patriam contempſerit, & tantum flagitium ac ſcelus commiſerit; Caſtrorum namque diſciplina, Romanis etiam ipſa patria caritate fuit antiquior, vt dicitur in d. l. poſtliminium. §. filius; Neque enim tantum ſcelus committit hoc caſu ſeruus, quantum liberi, qui erit de caſibus in quibus grauius punitur nobilis quàm ignobilis, de quo in l. quędam. ff. de pęn. & quod dicit Bal. in l. pen. C. de ſumma. Tri. quòd quando dignitas auget crimen, grauius peccat nobilis quàm plebeius, quis enim à ſeruo alios mores exigat quàm ſeruiles? Excipiuntur etiam quibus ex fœdere licebat ad ſuos redire, ſi manere apud hoſtes maluerint, l. ſi captiuus, eo. tit. quòd habet rationem, quando neque ſi ad ſuos reuertantur hoc ius recuperent, niſi animo remanendi venerint; vnde neque habuit Atil. Regu. ius teſtandi, aut aliud quippiam, etiam dum Romæ manſit, cum Cartaginē eſſet reuerſurus, vt dicitur in l. in bello. §. manumittendi, & d. l.

5

poſtli-

postliminij. §. captiuus, ac l. nihil interest, d. ti. de capti. Reuertuntur igitur omnes, extra suprascriptos casus, in eundem statum quo erant cùm capti sunt, vt dicitur in l. mulier, in l. in bello, §. si quis capiatur, §. si statuliber, §. si pignori, & §. si deportatum, ac etiã in l. cum duo, §. j. ff. de capti. & C. eo. tit. in multis legibus, neq; minus competit, hoc ius ijs qui per fallatiam aut per gratiam euaserũt, quàm ijs qui per vim & virtutem bellicã, vt d. l. nihil interest. Agris etiam hoc ius competit, vnde quem agrum hostes ceperunt, recuperabit prior dominus statim cum per bellum, aut fœdera recuperabitur, vt d. l. si captiuus, §. j. † Quod verum puto quocunque temporis lapsu non obstante, etiam si longissimum vel antiquum, quæ enim actio ad vẽdicandum toto eo tempore competijt domino? aut quæ potuit decursa esse præscriptio non valenti agere? & est de hoc tex. in cap. prima actione. xvj. q. iij. in vltimis verbis. Quomodo autem consulatur domino postquam recuperatum est, an per rescissoriam, an per in integrum restitutionem, not. in l. fi. ff. ex qui. cau. ma. licet autem varientur modus & solennitates, nõ desinit tamẽ effectus, vt in ea. l. dicit Bal. quæ lex est appositissima quo ad hoc vt succurratur non obstante temporis lapsu. Et hic casus posset de facili contingere cum Rex prouinciam, aut Regnũ quæsiuit, & donauit suis castra & terras, vt aliquando Galli fecerũt in Regno Neapolis, & in Ducatu Mediolani, Si amiserint prouinciam, & iterum, lõgo etiam interuallo, requisiuerint, possent enim illi priores donatarij, & eorũ heredes iterum redire ad antiqua bona. Datur etiam postliminium nauibus, non quibuscunque, sed militaribus, vt l. ij. de capti. itẽ & equis, vt ea. l. si igitur equus meus perueniat in manus hostium, iterumq; ad nos reuertatur, mihi erit restituendus. Nisi pretio redemptus fuerit, tunc enim recuperabitur restituto redemptori pretio, arg l. mulier, & l. in bello, §. si quis seruum, de capti. Idem etiam censeo in eo equo quem famulus subtraxit, & fortè cum eo ad hostes transiuit, per l. latrones, eo. titu. de cap. sed vbi in hostium potestatem tam equus, quàm dominus per deditionem venerint, redeatq; casu aliquo dominus in libertatem & subinde equus ad nos reuertatur, non habebit hoc ius postliminij, cum iam dictum erit, illud dediticiis non competere, per d. §. postliminio. Arma † verò, quia plerunque sine flagitio non amittuntur: Itemque militaris vestis, negantur postliminio reuerti ad priores dominos, l. ij. & iij. de capt. Hinc Lacenæ ad filium admonitio, cum scutum ei porrigeret, aut cum hoc, aut in hoc. Sciendũ est etiam, vt est seruitus belli, & pacis, quod iam supra ostẽsum est,

Ita

8 † Ita est vtriusq; temporis postliminium, Non est tamē eorum qui bello capiuntur & eorum qui in pace par aut ęqua conditio, nam bello capti tam in bello quàm in pace habent postliminium, At qui in pace capitur, si bellum posteà inter eas gentes exoriatur, fœderibusque exinde à bello discedant, nō includent fęderá captum illum pacis tempore, nisi tam latè sint concepta vt aliud dicendum
9 sit; Et ratio huius differentiæ habetur † in l. in bello, in princ. ff. de cap. quia spem reuertendi in virtute bellica magis quàm in pace Romani repositam esse voluerunt, Glo. tamen ibi intelligit quòd recuperati in bello semper habent postliminium, neque valent contraria fœdera, sed recuperati in pace possunt hoc ius amittere, ego tamen non intelligo quomodo, priore membro; egeant fœdere, aut qui illud metuant qui iam sunt recuperati; meliusque distinxisset Gloss. inter amissos bello, & amissos pace. Cui tamen displicebit prior meus sensus vtatur suo, vel Gloss. Et quamuis iu-
10 ra † in d. l. postliminij. §. in pace, & in l. in bello. §. in pace, videantur inuicem pugnare, verè tamen nihil contrariatur, Nam. §. in pace, loquitur in eo qui gentem ignotam adiuit cum qua nulla erat pacis aut amicitiæ fœdera, At in d. §. item qui in pace, apparet quòd cum ea gente iam erat pax facta, Est tamen no. casus ille. §. Item qui in bello, & contingit mihi super eo iudicare, Quidam enim ditionis Gallicæ induciarum tempore venit in Cœsareum præsidium, & cum bellum esset ex insperato exortum, & illum hominem præfectus præsidio fecisset captiuum, & cogeretur per taleam se redimere, respondi eum iure captum, motus per illum
11 textum. Insuper sciendum est † ab hostibus captos non statim in eorum potestatem transire; Idemque in rebus, Sed postquam vt vulgus militum existimat, per viginti quatuor horas in capientium potestate fuerunt, quòd Ang. refert in d. l. ab hostibus. C. de postli. re. vbi dicit quòd sodales dicunt quòd præda nūquam perfectè facta est sua nisi in eorum manu pernoctauerit, Iura tamē hoc non dicunt, Neque hoc videtur mihi rationabile, cū fieri possint vt minoris temporis spatio prædę dominium nanciscantur, itē & vt longe maiori illud non acquirant. Quid enim si vel triduò in syluis latitent non valentes ad suos reuerti? aut quid si intra horam se cū præda intra sua præsidia reduxerint; an priore casū dicerentur effecti domini, aut posteriore non statim dicentur? rationabilius est igitur quòd lex statuit, vt præda sit eorum effecta cū primū sunt intra suas munitiones reducti, vt d. l. postliminij, in prin. Et hoc pōt in his quæ postliminiū non habent magni esse momēti.

12 † Quid enim si hostes, meos boues capiant, statimque intra sua præsidia perducant, postque paulo, curatis & refectis equis, ante horas illas viginti quatuor, aliò ituri discedant, Et in nostrorum manum incidant qui eis boues eripiant? certè erunt recuperantium, neque mihi reddentur, cum mei esse desiissent: Hostium esse cti statim cum ingressi sunt eorum prę sidia: Aut quid si vel quatriduo hostes, meos boues, in syluis vel alibi latitantes, retinuerunt, cum timerent reuerti ad suos, & interim capiantur à nostris? mei erunt boues, quando nundum in nouorum hominum dominium transiuerant, quam materiam Ias. post alios tractat in l. j. in princ. col. iij. ff. de acqui. pos. licet, aliter quàm ego hic diffiniat, Et etiã Ripa ibi in ij. col. qui facit aliam distinctionem, videlicet an recuperetur à stipendiarijs militibus an à voluntarijs, quæ distinctio iure non probatur, & errat etiam ipse in intellectu l. ab hostibus. C. de postli. re. & l. si captiuus. §. expulsis. ff. eo. non animaduertens quòd illis iuribus fit restitutio propter ius postliminij, & distinctio sua de stipendiarijs vel non, fuit Calde. in d. consi. j. de treu. & pa. col. iij. versi. aut talis capiens. Sicut verò capti, statim cum intra capientium claustra sunt perducti, transeunt in potestatem capientium, & ita & cum eorum manus effugiunt non statim sui iuris fiunt neque pristinum in statum reuertuntur, sed cum & ipsi intra nostra præsidia sunt reuersi, aut saltem ad Regem vel gentem nobis fœderatam atque amicam peruenerint, vt d. l. postliminij, in prin. & d. l. postliminium. §. postliminio. Cuius dicti ratio, dicitur in l. Pomponius, in prin. ff. de acquir. rer. do. Ad id tamen quòd dixi bona quæ nundum transierint in dominium Capiẽtium restitui debere dominis quorum erant ante capturã, obstat quòd dixit Io. An. relatus ab Alex. in l. j. in prin. ff. de acqui. pos. quòd imò debent indistincte eis restitui, & allegant iura in d. l. Pomponius, & in l. ab hostibus. la. ij. C. de postli. re, Et conferunt exempla non pauca ex annalibus, vbi capta per hostes, & per multos dies etiam retenta, ac etiam intra præsidia ducta, restituta sunt tamen antiquis dominis, sic Lucræ. Tricipitinus prædam quam Volsci, atque equi in Romanorum agro & in Hernico eis fœderato fecerant, in campo Martio exposuit, & quòd quisque suum intra triduum cognouit restitui iussit, vt per Liui. lib. iii. sic & Au. Posthumius Dictator Latinis atque Hernicis prędam per eosdem Volscos multis ante diebus ablatam, & intra eorum claustra reductam, vt per Liuium lib. iiij. sic Aure. Posthumius & L. Iulius, biduo dato ad agnoscenda bona per Tarquinienses capta restituerunt, vt habetur li-

bro eiusdem v.sic & Voluminius per Sãnites capta, vocatis per edi ctum dominis, die data ad res agnoscendas Campanis Romanorũ socijs, vt habetur lib.x. Imò & bello. Punico, ij. Gracus Proconsul triginta diebus datis ad res agnoscendas, prædam & ipse voluit re stitui, vt habetur lib. iij. terciæ Dec. eiusdem operis. Sed quod obiicitur de l. Pomponius, apparet capta fuisse statim recepta, d. verò lex ab hostibus, loquitur in homine, qui habet post quodcun que tempus postliminium, exempla autem illa ius non constituũt. postquã iure aliter cautum reperitur. Et quamuis Marti. de Laude in d. trac. de bello q. vii. dicat indistinctè quòd ablata sunt priori- bus dominis restituenda, nimis perfunctoriè loquitur, Et repu- gnant d. Iura, secundum quæ omnino res debet distingui, & deci- di. Quamuis autem in bellis quæ inter Christianos sępè nimium geruntur raro posśint esse in vsu, extra supradictos casus, iura post liminij, maxime ea quę de homine sunt conscripta, possunt tamen esse in his quæ cum Turcis & Mauris geruntur, Cum quibus anti- quum iusgentium seruatur, vnde & multi possunt casus continge-
13 re in quibus ad hæc postliminii iura recurri oportebit, † Quid enim si duo coniuges ex Pannonia, quam Vngariam dicunt, ca- ptiui sint in Traciam ducti, & ibi captiua ex marito filium habeat qui & in patriam, bono euentu, reuertatur, an non ad hæc iura re- curremus, & distinguemus an cum patre reuertatur, an cum so- la matre, vt primo quidem casu patri agnascatur, ideoque ei pos- sit esse hæres, secũdo verò casu nequaquã, sed matris tãtum condi-
14 tionem sequatur, † Idque ea ratione, quia cum ex propria qui- dem persona sua postliminium non habeat, cum sit ad priorem sta- tum reuersio, quem hic nunquam habuit, neque patris vllum sit postliminium quod ei posśit filium restituere, nullum neque acti-
15 uum, neque pasśiuum, neque ex paterna, † neque ex propria perso- na potest habere postliminium, qui est casus vnicus in l. j. C. de po stli. re. Imò hunc filium vocat Iurisconſ. spurium & sine patre in l. di uus. ff. de capti. vnico exemplo, vt sit spurius ex legitimis coniugi-
16 bus natus, † Non erit igitur huic naturali patri hæres, tantum ob- stant ei ciuilia iura, & sunt fortiora hoc casu quàm naturalia. Nisi ei per Principem extra ordinem subueniatur, exemplo Prætoris emancipato subuenientis, vel nisi dicamus ei iam prouisum ex re- scripto Di. Antonini, & Di. patris eius, de quo ĩ l. apud hostes. ff. de capt. Aut quid si captiua mater filiũ relinquat in ciuitate qui ante eã naturaliter moriatur, an non matri erit hæres is qui erit gradu proximus cum ea moritur, non autem filius vel hæres eius? quòd

ſtatuitur in l.nec nos.C.de poſtli.re.Cui eſt cõſimilis caſus,de quo in l.ſi quidem,C.ſol.ma.vbi dicitur.quòd ſi vxor ducta eſt captiua non tenetur maritus ante naturalem eius mortem dotem reſtituere.Neque valde eſt abſimilis alius caſus de quo in l.iij.C.de poſtli. re. dum huiuſmodi captiuorum bonis, fictè quidem mortuorum verè tamen & naturaliter adhuc viuentium, iubetur de curatore
17 prouideri. Et quod dixi ſuprà non † tranſmittere filium maternam hæreditatem ad hæredem quamuis ſi apud hoſtes moriatur, ipſa præambula hora captiuitatis mortua fingatur, nihil mirandum eſt, tum quia ipſa naturalis mors in hoc attenditur, tum & quia eam etiam in fortiore caſu non tranſmitteret etiam ſi verè mortua eſſet cum ipſe moritur, ſi tamen ipſe de eius morte nõ erat certus,vt d. l. nec nos. Quod tamen ſecus eſt in patre, nam ſi is ſit apud hoſtes,& filius quem in ciuitate reliquit,cum moritur ignorat patrem vita functum,tranſmittet tamen hæreditatem ipſius ad hæredem,ſi verè mortuus erat,quod operatur ius ſuitatis,vt habetur in l.apud hoſtes.C. de ſuis & leg. quæ non poteſt aliter concordari cum dicta l.nec nos,vt no.ſcrib.omnes in l. qui ſe patris,C.vnde lib.Fatentur tamen quòd etiam ſuus hæres ante habitam noticiam paternæ mortis,non habet plenam adminiſtrationem, vnde neque valebunt contractus quos geſsit de paternis bonis, quod dixit Bal.eſſe notatu dignum in d.l.apud hoſtes,ver.ſed opponitur, & verſ.& ideò co itigit. Et ſicut ſtat in pendẽti,ſupradicto caſu,
18 † hæreditatis aditio,& immixtio,ſic ſtabit, Et ipſa bonorum poſſeſsio quæ emancipatis dabatur,vt in l.j.§.ſi ex tribus.ff.de bo.poſ. ſec.tab. Et propterea ſi patronus erat apud hoſtes, & libertus in ciuitate moritur, patroni filius qui et ipſe eſt in ciuitate, non habebit bonorum eius poſſeſsionem,vt dicitur in l.ſi necem.§.ſi deportatus.ff.de bo.lib.quod & dixit Gl. in l. propter ſpem.ff.fam.ercię.
19 & non † ſolum capti ſtat hæreditas in ſuſpenſo,ſed quod eſt mirabile, etiam redempti & ad ſuos reuerſi,ſi is nundum redemptori ſuo ſatisfecit,vt in l.j.§.ſi filius.ff.de ſuis & legi. Vnum etiam eſt
20 no.dignum † circa hunc redemptum,vt ſi interim, & ante reſtitutum pretium,moriatur,liberetur morte ab ipſo redemptore,vt neque eius hæres teneatur,tex.eſt not. in l. ſi patre,in fi.ff. de poſtli.
21 re. Quod etiam † hodie poſſet vſu contingere, vt in captiuo qui fecit taleam, & dedit fideiuſſorem de ea ſoluenda ad certam diem ſi interim moriatur,non teneatur hæres,neque fideiuſſor per d. l.
22 quod non eſt obliuiſcendum. Conferre etiam † poteſt hodie poſtliminium ſi quæratur an quis poſsit rem ſuam, prędium forte vrbanum

banum aut rusticum, nunc ab hostibus occupatum, vendere, & an teneat venditio, & posset videri quòd non possit, propter tex. in l. 23 liber homo la.j.ff.de ver.ob.vbi dicitur† quòd res quæ sunt hostiũ non sunt in comertio, nostro, Contrarium tamen est verius, quia valet cõtractus, propter spem postliminij, vt l. Item labeo.§.fi. cùm 24 l seq. ff.fam. er. & in l.id quòd apud. ff. de leg. j. † Hinc apud Liuium legitur quòd cum Hanibal. ad quartum lapidem Romam accessisset, & tanti venditum esse agrum audisset in quo castra habebat quanti ante aductum eius valebat, ira percitus vocato præcone, tabernas argentarias quæ in foro Romanorum erant vendi iussit, vt est ibi lib. v. tertiæ Dec. & agri quidem venditio valuit, per d.l. Item labeo, & propter spem postliminii, non autem tabernarum, quia erant hostium proprię, & cessabat ratio dictè spei Confert & postliminium ad pupillares tabulas, si pater post eas confectas capiatur, & apud hostes moriatur, qui casus in alios multos subdiuiditur, Aliquando enim pater apud hostes moritur, & filius Impubes in Ciuitate, ac superstes patri, & sustinentur tabulæ ipsæ, vt l. pater, in princi. ff. de capt. & l. lex Cornelia, in princip. ff. de vulg. sub. Aut filius non fuit patri naturaliter superstes, & corruunt tabulæ, l. quòd si filius, de capti. Aliquando verò è contrà filius ipse capitur, & pater in Ciuitate moritur, & distingue, quia aut filius viuo patre fuit captus, & intereunt tabulæ, quia præãbula Captiuitatis hora vt dixi, fingitur mortuus, & quia nulla bona in ciuitate reliquit, & consequenter neque hæredem, Aut captus fuit patre iam mortuo, & sustinentur tabulæ, vt d.l. lex Cornelia.§.j. Quod an sit mero iure an prætoris æquitate, disputãt Doc. in d.l. pater, & in Glo. ibi, in ver. testamento, de capti. & in d. l. lex Cornelia. Aliquando verò vterque capitur tam pater quàm filius, primò tamen pater, & mox filius, tunc si vterque ibi moritur pereunt tabulæ, quod tamen mirum potest videri, cùm vterq; præambula hora captiuitatis mori fingatur, vnde pater primò captus, primò mori fingitur, & maximè si etiam verè, & naturaliter primò decesserit, vnde sustinendæ videntur pupillares tabulæ, sed Glo. in d.l. lex Cornelia, in ver. ex ea. l. in fi. soluit hoc obiectum, dicens quòd ad hoc vt tabulæ illæ sustineantur cum filius capitur mortuo patre, debet intelligi de naturali morte, nõ de ficta: quia licet fingatur mortuus, potest tamẽ reuerti, vt ẽt dicit Gl. in d.l. si pater, in Glo. vlt. ff. de vulg. vbi est casus de hoc, quæ Glo. dicit quòd licet filij status qui est in ciuitatem sit interim liber, est tamẽ in suspenso, pp dictam spẽ paternæ reuersionis, de quo est bonus tex. in

l.bona.§.quod si filius,ff.de capti.vnde cum eum mori verè & naturaliter contingit,quod tempus necessariò inspicitur,cunque tunc non reperiatur filius paternæ successionis capax,nimirum si pater num testamentum deficit,deficiuntque,& cōsequenter ipsę secun-
26 dæ tabulæ, vt Inst.de pu.sub.§.liberis. † Hoc tamen videtur contra tex.in l.quod si filius,in fi.ff.de capti.Nisi intelligas sufficere legem Corneliam substituto nō aliter,id est,ita demum,si apud hostes patre mortuo filius in ciuitate reuersus moriatur,quo casu verba illa,non aliter,non stabunt exemplificatiuè, sed illatiuè, quod tamen Doct.non tangunt. Sed & conferunt iura ista postliminij in casu de quo in d.l.in bello,§.cōdicilli, vt sustineantur codicilli captiui qui testamentum fecerat, priusquàm hostium potiretur, si tamen ad suos reuertatur:Item & ad casum cum captiuus qui prius testamentum fecerat,filiumque postea susceperat qui & prædecesserat apud hostes moritur,tunc enim hæres scriptus in testamento illo non admittetur, sed erit nullum testamentum propter superuenientiam filij,quamuis postea mortui, licet si in ciuitate pater mortuus esset,reconualuisset ex æquitate testamentum ipsum, ita est tex.in d.l.bona,§.fi.de capti.& in l.qui vxorem, ff.de iniu.rup.
27 iuncta l.posthumus,illo eo.ti. Et vt†modum imponam huic sermoni,de postliminio,illud sciendum est,quòd vt nobis in recuperatis ex hostibus hoc ius competit, ita & vicissim competit eis in his quæ recuperant à nobis,quo enim iure fiunt nostra quæ ex hostibus acquirimus,eodem etiā fiunt eorum quæ ex nostris capiunt. quod Areti.dixit in l.qui à latronibus,col.ij.in fi.ff. de testa.vbi allegat Host.& Anchar.quod etiam dixit Alb. in l.cunctos populos,
28 col.vj.ver.ex prædictis satis patet,C.de sum.Tri. † Ne dum igitur recuperabit hostis agrum suum, aut rem aliam nobiscum bello amissam, sed & si quid ex nostris quæsiuerat,si illud nos recuperauerimus,atque exinde ad eos reuertatur; habetque hoc manifestā rationem,cum enim illud hostis iure belli, nihilo secus esset effectum,quàm si ex contractu quæsijsset,l.naturalem,in fi. cum l.seq. de acqui.re.do.& d.§.item in bello capta, illud recuperat propter postliminium sicut & nos.Hoc tamē fallit,nisi cum finitum est bellum,inter pacis fœdera,cautum sit,vt captiui reddātur, tunc enim remanet vsq; adeò liberi vt renouato bello, si iterū ij captiui fiant, non reincidant in manum prioris domini,neque in priorem illam captiuitatem,& seruitutem,sed fiant capientis, vt est text. vnicus in l.si quid in bello,in fi.ff.de capt. & postli.re. Hincque mihi inferendum videtur, vt si ex fędere, puta quòd Galli cum Hispanis,

& Cæ-

& Cæſare contraxerunt anno 1544. quod nomen habuit pacis, pa
ctum eſt, vt exulibus, & rebellibus reſtituantur bona, ſi exinde re-
nouetur bellum, prout contigit anno ſeptimo poſt dictam pacem,
certè rebellio illa antiqua nihil nocebit, neque eo prætextu bona
illa per fiſcum, aut eos quibus erant donata vendicabuntur.

Dico etiam quòd ſi quid medio illo tempore inter pacem, &
vltimum bellum rebelles illi (ita eos impropriè libet nuncupare)
neque enim ſunt vltra rebelles, quibus parcitum eſt, etiam ſi do-
mum non ſint reuerſi, ſi inquam medio illo tempore aliquid quæ-
ſierunt, puta, quia vni ex eis mortua eſt vxor, cuius dos ex forma
ſtatutorum cedit viro, quæſita ſunt ei irreuocabiliter, neq; enim
dici poteſt non gaudere beneficio ſtatutorum ſuę patrię, eum qui
plenam eſt adeptus ſui reatus remiſsionem, ita vt ſi nouam com-
mittat rebellionem, ex noua cauſa fiſco diferantur, non autē agna
tis defunctæ vxoris, De quo vidi Mediolani diſceptari contra Ber
nardum de Comite. ita eſt text, in dicta l. ſi quid in bello, in fine.

Secus tamen dicerem, ſi idē caſus cōtigiſſet in fędere icto anno
1555. quod nomen habuit induciarum quinquennalium, licet pau
lò plus quinquemeſtri durauerint, Ex iſto enim fędere ſolus bono
rum fructus, & perceptio fuit exulibus conceſſa, ſuſpenſio etenim
hęc magis fuit quàm abolitio reatus, & reſtitutio, nimirum ſi fini-
ta ſuſpenſione, reincidimus in priorem ſtatum. Bal. in conſi.
xcvj. proponitur quòd conſuetudo ciuitatis Aſt. lib. iij.
tractat materiam, an is qui rebellat à ſua ciuita-
te perdat eius priuilegia, & dicit eſſe inſpi-
ciendum an eſſet rebellis eo inſtanti
quo mortua eſt vxor, vt ſciamus
an gaudeat eius ſucceſsio-
ne, & lucro dotis bene-
ficio ſtatuti, vi-
de ibi la-
tius.

*

HIC INCIPIT QVARTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Christiani capti à Christianis hostibus, an serui fiant.*
2 *Capti in bello per Papam, vel Imperatorem indicto fiunt serui capientium, fallit de consuetudine.*
3 *Christiani sunt inuicem fratres.*

An inter Christianos capti in bello serui fiant. Titulus primus.

VERVM vt & nos ceu postliminio ad ceptam reuertamur captiuitatum materiam, quod dixi supra parum ad bella quæ inter Christianos fiunt pertinere hæc iura postliminij, hoc eò spectat, vt videamus, † an capti inter eos fiant serui capientium, vbi enim serui fierent pertinentissima adhuc essent iura ista, & vt iam supra dixi seruos eos fieri dixit Inn. in d. c. sicut, de iureiur. & Bar. in d. l. qui à latronibus, de testa. & apertius in d. l. hostes, col. vlt. versi. tertiò modo. Vterq; tamen intelligit in bello indicto à Cæsare vel Papa, quod est etiã de mente Bal. in d. l. cum cognatum, C. de inge. & Io. An. in Spe. de instr. edi. §. compendiosè, versi. xv. vbi ponit quæstionem de Henrico filio Federici Imperatoris, capto à Bononiensibus, qui apud eos testatus, & mortuus est, & dicit illud testamentum fuisse inualidum

lidum, prout etiam ref. Are. in d.l. qui à latronibus, col. ij. vbi tamē dicit standum esse consuetudini, & facit quod dixit Bal. in d. cons. ccclviij. li. ij. quòd tales captiui sunt ad instar pecudis, vel alterius rei mobilis, quia de persona fit res, quod etiā tenuit Cal. in d. cons. 2 j. de treu. & pa. in iij. col. versi. & dicit Inno. † Sed contrarium, etiā in bello à Cæsare indicto, voluit Sal. in d.l. ab hostibus, & est de mē te Bart. in d.l. hostes, in vlt. verbis, & hic mos præualuit, vidimus enim sæpissimè huiusmodi captiuos remanere liberos, imponi tamen eis iugum redemptionis, quanti possunt, aut quanti conuenit, & interim sunt apud capiētes iure pignoris, arg. l. ij. C. de post li. re. & l. cum & postliminij, l. præses, & l. fi. illo eo. tit. quod etiam tenuit Are. in d.l. qui à latronibus, de testa. Et si nolunt se redimere, possunt ad hoc compelli, quòd faciunt milites etiam per tormē ta, quod dixit Salycc. in l. ab hostibus, C. de postlimi. reuer.

Neque hoc casu iuuabitur captiuus edicto de eo, quod metus causa, vt per Sal. ibi col. pen. vbi dicit, quòd edictum illud nō procedit in actu bellico, & publicæ guerræ, & aliter dicere esset bella in infinitum proferre, & eorum causas nunquam submouere. Hinc etiam dixit Alb. in l. qui in carcerem, ff. de eo quod met. cau. quòd iustè carceratus, licitè cōtrahit cum carcerante, Dixit etiam Bal. in rub. C. de dediti. lib. tol. quòd iste metus est de natura victoriæ, ideoq; est licitum illud inferre, sed & quod dixi præualuisse hunc morem, defendi posset esse etiam ex iure, lex enim, si quis ingenuam, §. fi. ff. de capt. dicit quòd in ciuilibus dissensionibus qui est alterutrius partis non est hostis loco, ideòque neq; captiuus effici 3 tur, neque postliminio eget, † non sunt enim minus Christiani, quàm Romani inuicem, & conciues, & fratres, quod comprobatur auctoritate sacrarum literarum, Paralip. ij. cap. xxviij. Cum enim Israelitæ captiuorum magnum numerum traherent de Hierusalem, occurrit eis Propheta valde increpans captiuitatem illā, Iussitque omnes dimitti, quia magnus (vt dixit) furor Domini eis imminebat, vt sunt igitur fratres, & non hostes, etiam si dissideant, non efficiuntur serui capientium. vide tamen quod dixi supra tit. in quos diffid. belli exer. & tit. add. ad cap. capta an cap. fiant. nu. 1.

SVMMARIVM.

1 *Commilitones an captiuos sibi inuicem rapere possint.*

2 *Et quid de reliqua præda hostili.*

3 *Rapiens à Commilitone prædam tenetur, etiam si possidere desierit.*

O Quid

Quid agendum victoribus de captiuo contendentibus. Titulus secundus.

SED VT tandem ad ipsam bellicam materiam reuertamur, cum iam dictum sit captiuos non transire in capientium dominium donec sint intra eorum præsidia perducti, queritur an † liceat interim commilitoni per vim eripere hunc captiuum de manu capientis, quod sępè vsu venit † tam in acie quàm in dirreptione vrbium, digladiantur enim inter se milites de pręda, & captiuis, eosque sibi inuicem extorquent, † Ego quamuis dixerim non transire capta in potestatem capientium donec loco tuto ea traxerint: non ideò tamen censeo licere suis de eis cōtrouersiam mouere, facit in argumen. l. naturalem. §.j, de acquiren. rerum domi. Institu. de rerum diuisio. §. illud quæsitum, Imò dici potest raptorem huiusmodi, furti obligari, aut de vi. publica, vt in d.l. Pomponius. §. fina. & l. in laqueum, in fin. de acquiren. rerum domi. Imò & hoc erit vitium reale afficiens eum ad quem res ipsa transierit, vt l. iij. §. his qui nescit. ff. de lib. ho. exhi. Ibi, si certioratus retinet dolo malo non caret, tenebitur etiam si eum non retineat, sed dimiserit, vt l. Iulianus in prin. ff. de rei vendi. Et nedum tenebitur si dolo desierit possidere, imò etiam si Ducis iussu, si tamen aliquid ad eum peruenit, l. Item si verberatum. §. j. de rei vend. & si mala fide dimisit tenebitur etiam insolidum & quanti interest, vt per Gloss. ibi & Doctor. vide questio. istam latius tractatam infra titu. Captiui an possint iterum capi per discursum.

SVMMARIVM.

1. *Captiuus cedi an possit vel vendi alteri.*
2. *Taleæ ius in captiuum, an cedi alteri possit.*
3. *Cessionarius an possit taleam cessam suo arbitrio imponere.*
4. *Cedere quilibet potest iura sua.*
5. *Arbitrium an cedi possit, & nu. 7.*
6. *Talea hodie successit loco seruitutis.*

An captiui cędi aut vendi poſsint. Tit. III.

1 QVAERITVR & de quæſtione alia,† Incidunt ſępè in cõflictu in manus gregariorum militum nobiliſsimi captiui ex hoſtibus, qui eos vendunt vt poſſunt, vel vt conuenit,emptores verò exigunt poſteà à captiuis illis immenſum redẽptionis pretium,etiam ad multa millia ſcutorum,quamuis paucis
2 centenis emerint,quæritur an hic contractus ſit permiſſus, † Et an liceat maiorem taleam exigere à captiuo quàm ſit pretium quo ve
3 nijt?† Et quòd non liceat neque valeat contractus allegabatur tex. in l.j. ſecundum vnum intellectum.C. de epiſco.au. vbi etiam Gl. & videtur tex.planior,in l.poſtliminium.§.ſi is qui emerat, ff. de capti.vbi dicitur quòd nõ licet plus à redempto extorquere quàm ſit pretium quod impenſum eſt in redemptionem eius, quod pro ſing.allegat Fran. Cremen. ſing. ſuo clxvj. qui tamen allegat not. d.§.is qui emerat,ſed d.l.j.& l.vlt.C.de poſtli.re.quod etiam tetigit Fely.in c.ſignificauit,iij.no.de iudi.quod ſuadetur tertio quia liberum corpus non eſt in commertio,l.liberi hominis.ff. de contrahen.emp.l.liber homo,la.j.ff.de ver.ob.Cum igitur, hi non fiãt ſerui,vt iã dixi, ſequitur eos non eſſe promercales,facit.& quarto, ratio,Nam capiens iã declarauit ſe contentum illo pretio quod accepit,non poteſt igitur hic captiuus ad inſtar ſtatuliberi, in duriorem cauſam obligari,vel diſtrahi.l. ſtatuliberis,C.de teſta. manu. l.ſtatuliberum,in prin.l.ſtatuliberi à cęteris,& l.generaliter. §.la-
4 tius.ff. de fideico.lib. † In contrarium facit quòd vnicuique licet ius ſuum vendere ſeu qualitercunque cedere,poterat autem cedẽs pro ſuo arbitrio taleam imponere,hoc eſt enim ius belli,quod ſuccesſit loco ſeruitutis,Idem ergo poterit, & ceſsionarius, quando,
5 † & ius arbitrandi cedi poteſt,vt voluit Bal.C.de fideicom.l. voluntatis,col.fi.ver.pone teſtator,& in l.fin.in v.q.vbi etiam Sali.C. de cont.emp.Et quamuis Alex.poſt Imo. in l.ſi ſic, ff. de leg. j.dubitet de hoc dicto Bal.non audet tamen ab eo recedere,Quod fortius in caſu iſto videtur dicendum quando arbitrium ipſum non eſt abſolutè conceſſum cedenti:quia ſi iniquè arbitretur,& immoderatam exigat taleam,moderabitur per Ducem belli, quod dixit Sal.in d.
6 l.ab hoſtibus,C.de poſtli.re.Idem igitur fiet cum ceſsionario.† Cõcurrit quia talea,vt dictum eſt,ſuccedit loco ſeruitutis, debet igitur ſubrogatum eſſe eiuſdem facultatis & iuris,ſerui autẽ illi pro-
7 culdubio erant in commertio,† Dubium tamen in hoc verſatur an

istud arbitrium sit cessibile,& Bar. dixit non esse,in l.si stipulatus fuerim illud,aut illud,de ver.ob.allegat iura,in d.l. generaliter,& d.l.is qui,de fideicom.lib. Alcia. tenet in ter. priorem partem in l.pacta,quæ contra,car. j.C.de pac. dicens quòd huiusmodi mangonium non multum distat à plagio,& est contra bonos mores,tractat hanc eandem quæstionem Ripa in l.obligatione generali, nu. 18.de pigno.& dicit ius cedi posse,fieri tamen debere sine captiui prȩiudicio,vnde non poterit,inquit,augeri talea facta cum cedente, Neque in plus grauari potest quàm fuisset à cedente grauatus, quia talea debet esse humana, hæc ille. Ego tamen vidi magnos viros in Castris non abstinentes hoc contractu,& maximas taleas cõsequutos,etiam ad quinquaginta scutorum milia, cũ captiuus vix quingentis aut mille venijsset,Et propterea dubito quòd difficillimum esset succurrere captiuo quin staretur vsui castrorum, licet ȩquiorem & iustiorem credam priorem contrariam partem.

SVMMARIVM.

1 *Talea semel Imposita non potest augeri.*

An talea poßit augeri. Titulus IIII.

1 QVAERITVR etiam† an liceat taleam immutare atque augere postquã semel super ea pactum & conuẽtum est,cum captiuo,forte quia melius innotuit eius qualitas aut nobilitas.& diuitiȩ,& Gui.pa.decis.cxiij.in facto guerrarum,dicit quòd in illa curia iudicatum fuit non licere,quæ opi. habet ȩquitatem, sibi enim imputet qui melius non inuestigauit,male tamẽ hoc seruatur in facto, propter corruptam militarem disciplinam rationes verò vide ibi.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales an licitè dimicent cum militibus hostibus.*
2 *Rustici in milites atrocis.*
3 *Miles esse non potes qui est iuramento solutus.*
4 *Vim vi repellere licet.*
5 *Vltio non est permissa.*
6 *Militia soluti non debent pugnare.*

Iustitia

7 *Iustitia in iustorum.*
8 *Prouinciales iussu Ducis licitè pugnant.*
9 *Iniussi rei sunt sanguinis effusi.*

An liceat Prouincialibus cum hostibus dimicare. Titulus quintus.

EXORITVR etiã ex supradictis aliã nõ vulg. quęst.
1 Dictum[†] est enim licere militibus prędari etiam ipsos Prouinciales hostium, nũquid vicissim liceat ipsis prouĩcialibus facere captiuos milites, Et vt est in prouerbio par pari referre? Quod non raro con-
2 tingit, † Incidunt enim sępè milites, dũ eunt pręda tum, in manus rusticorum, qui sunt quandoque in eos atrocissimi,
3 Et est in argumentum Ciceronis auctoritas, † refert enim in officijs, quòd dum Pompilius legionem vnam certis de causis dimisisset in qua militabat Catonis filius, Cumque is amore pugnandi in exercitu remansisset, scripsit Cato ad Pompilium vt si filium pateretur in exercitu remanere, secundò eũ obligaret militiæ sacramẽto, quia priore amisso iure pugnare cum hostibus non poterat, Monuitque filium ne ante renouatum iuramentum prælium iniret, negabat enim ius esse ei qui miles non sit pugnare cum hoste, hæc Cice. Hinc videmus grauiter indignari Duces si audiuerint prouinciales aliquid in suos ausos, licet parum, aut nihil curent quantumuis mali inferri Prouincialibus per milites. In cõtrarium vrget ipsa naturalis ęquitas, Cur enim ego te hostem sentiam, & tu non vicissim me? Nam & ipsa diuina iustitia videtur hoc concedi, iuxta illud quæcunque vultis vt vobis faciant homines, hæc vos facitè, & illis, In hac quæstione non reuoco in dubium quòd dixi supra si bellum sit iniustum, neque ipsam defensionem esse concessam, sed
4 id tantum quæro, quid liceat prouincialibus, † Censeo ergo licere
5 vim repellere, † non tamen vlcisci, aut inferre, requiri etiam in defensione puto debitum moderamen, argum. l. vt vim, cum ibi no. ff.
6 de iusti. & iu. † Aliàs solutis militia non licet pugnare, quod dicit Glo. in c. quid culpatur xxiij. q. j. in ver. princeps, et in c. si homici
7 dium, ea. causa q. v. † Ratio enim illa vt hostilia hosti rependantur, extra debitam defensionem, est iustitia iniustorum, vt dicitur in cap. sex differentiæ, xxiij. q. iij. Sufficitque quòd defendantur à militibus suæ partis, absque eo quòd ipsi arma capiãt iuxta tex. in

c. nostri

8 c.nostri,ea causa & q. † Si autem iuberet Princeps vt prouinciales in eiusmodi verius prędones quàm hostes insurgerent id facere liceret,arg.tex.in c.ille gladium,xxiij.q.iiij. & eorum quæ dixi supra tit.in quos diffid.belli exer. † At si hoc faciant propria au-
9 ctoritate in reatum incidunt effusi humani sanguinis, vt habetur ea causa.quæst.v.cap.miles,& cap.lex æterna,& ea causa.quæst. vltima.cap.quicunque,Caueant igitur omninò Prouinciales à tanto flagitio, repugnare tamen videtur quod dixi supra in titu.add. ad cap.capta an fiant capien.allegando Ange.in l. qui sella.de seruitu.rust.prædio.Sed puto illud dictum esse secundum hanc distinctionem intelligendum.

SVMMARIVM.

1 *Hostilia loca licet adire ex causa.*
2 *Est tamen de genere prohibitorum regulariter.*
3 *Dominus potest prohibere subditis ne vadant ad loca hostilia.*
4 *Subdito non potest prohiberi ne vadat quo vult.*

An liceat adire loca hostilia. Titulus VI.

1 INcidenter etiam quæro, † an ipsis Prouincialibus liceat, tuto à suis dominis, accedere ad loca hostilia, vel literas aut nuntios ad ea transmittere, & Iser.atq; Affli.in tit.quæ fuit pri.cau. bene.amit. §.porrò,nu.Afflicto 25. concludũt quòd licet posiit ex aliquibus causis esse permissum,putavt cõsulatur peritis.Aduocatus vel medicus, siue etiam vt visat amicum vel co-
2 gnatum,vel vt æs alienum exigat à suo debitore. † Cùm tamen res sit de genere prohibitorum,vt in l.j.& ij.ff.ad leg.Iul.ma. oportebit causam iustæ itionis comprobare,& interim in vinculis custodiri.Caueant igitur ne se ponant in discrimine, Minus est propterea mirum quod dixit Bal.in consi.ccccclxxxiij.mag. dominus Nã
4 nus.nu. 5.li. j. † quòd Dominus habens guerram potest prohibere subditis suis ne accedant ad loca hostilia, vt tollatur omnis suspicio, & proditionis occasio, licèt sint aliàs liberi, & ingenui,
3 † quantumcunque subditi, neque posiint eis absque causa interdici commercia, neque loca.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus an possit iterum ab alio eiusdem partis capi.*
2 *Captiuus an fiat is qui ensem aut galeam dedit in signum deditionis.*
3 *Captiuus suæ relictus fidei in acie aut prælio, an licitè ad suos reuertatur?*
4 *Captiui à capiendo dicti.*
5 *Fides ita obstringit sicut carcer.*
6 *Talea succedit loco seruitutis.*
7 *Vsu est comprobatum, vt captus & fidei commissus, nõ possit ab alio capi.*
8 *Talea secundum Bal. est reiterabilis.*
9 *Bal. opi. reprobatur.*

Captiuus an posśit iterum capi. Titulus VII.

1 QVOD etiam dixi supra † non licere victoribus captiuos sibi inuicem eripere, trahitur ad quæstionem aliam. Miles in pugna hostem cepit, & dum alios insequitur, alius hunc eundem captiuum facit, quæritur vtrius sit dicendus captiuus. 2 † Ego distinguebam aut suæ ipsius est commissus fidei, & tunc si sui præualeant, eumque recuperent, licitè apud eos remaneat, etiam promisśione illa sua non obstante, aut vltra conuentũ est de non fugiendo, etiam si sui præualeant, & tunc non licet ei fidem fallere, etiam si præualeant sui. ita Sal. in d. l. ab hostibus, col. pen. versi. aut dixit, C. de postli. re. 3 † Cum igitur casus euenisset, vt captiuus vni ex nostris in signum deditionis ensem tradidisset, & promisisset non aufugere, remansit tamen armatus in suo equo, cũ claua, incidissetque post paulò in alium nostrum equitem, qui claua ei erepta, & dimisśis de equi ceruicibus habenis ipsum captiuũ ducebat, occurrissent verò hostibus, qui præualuerunt, & Turmã omnem nostrorum longè latèque insequuti sunt, Equus verò ille effrenis cursim sponte sua insequutus sit nostros fugientes, donec inciderunt in pedites nostros, qui & fugam nostrorum compresserunt, & hostes repulerunt, captiuum verò illum, quem equus suo arbitrio ducebat, ceperunt, quærebatur cuius diceretur verè captiuus, primi, cui ensem & fidem dederat, Secundi qui clauam ei eripuerat, & infrenem in equo fecerat, an peditis qui tertio ipsum vagantem ceperat, Dicebam ego pro pedite pronunciandum, Cũ enim suis ingruentibus (quod ad eos attinebat qui ipsum primo &

secundo

ſecundo loco ceperant, erat priſtinæ libertati reſtitutus, vt eſt tex. in l. iij. in fi. & l. Pomponius, in prin. ff. de acqui. re. do. & §. ferè igitur beſtiæ, Inſt. de re. di. & quod naturali libertati relinquitur poſſideri non dicitur, vt in l. iij. §. item feras, de acqui. poſ. & facit dictum Sal. ſupra allegatum, in d. l. ab hoſtibus, erit igitur, vt dixi, pe ditis, per rationem dicti §. ferę igitur beſtię, & §. item ea quæ ex hoſtibus, illo eo. tit. quia quod in nullius bonis eſt, id primo occupanti conceditur. Cauendum eſt tamen, quia Bal. in l. adoptionem, col. iij. verſi. ſubſequenter quæro, C. de adop. videtur tenere contrarium, quãuis enim liber meus, & alij quos vidi, ſit valde corruptus, pro quanto tamen elicitur, ipſe ponit caſum in eo qui fuit à pluribus pluries captus in eodem certamine, et quærit quid ſtatuendũ, & in hoc pulchro, vt ait, dubio, diſtinguit, quia aut primus capiẽs eum actu retinuit, aut ſuæ fidei commiſit, primò caſu eſt verè, & inſolidum illius primi, quia eum ducebat, † Captiui enim, inquit, ſunt à capiẽdo dicti, ſicut mancipia, quia manu capiuntur, Aut non fuerat ductus, ſed ſub fide relaxatus, & eius verba, & promſsio non curantur, poſtquàm virtute bellica per alium captus, & ductus fuit: veruntamen adhuc iſto ſecundo caſu ſubdiſtinguit, quia aut etiam poſterior capiens, & ipſe reliquit eum ſub fide, & tunc aut ob reuerentiam eorum qui prius eum ceperãt, & amittit ius ſuum, & remanet captiuus primorum, aut per vim primorum fuit liberatus à manu ſecundi, prout videmus ſæpè inter Commilitones contingere, & iſto etiam caſu dicendum eſt, quòd remaneat captiuus illorum primorum eripientium, quia non dicitur, inquit, captus qui non durat captus. l. in laqueum, ff. de acqui. re. do. & C. de fideiuſſo. l. ſi barſatorem. Et licet d. l. in laqueum, videatur obſtare, cum dicat agi poſſe contra eum qui aprum, qui in laqueum meum inciderat, ſoluit, vel cepit, ſoluitur tamẽ, dicit ipſe, quia aliud in beſtia, quæ ſtatim cùm eſt capta, tranſit in dominium capientis, aliud in iſtis captiuis, in quibus dominium non quæritur, niſi tales eſſent qui capti efficerentur ſerui, vt cùm Imperator, vel Papa bellum, inquit, indixit rebellibus ſuis, Dicit tamen quòd iſto caſu, cũ primus extrahit per vim captiuum de manu ſecundi, agi poteſt contra eũ actione infactum ad intereſſe, per d. l. in laqueum, Sicut ſocius tenetur ſocio de damno dato. l. cum duobus, §. damna, ff. pro ſo. & ita tenebitur miles erga hunc Commilitonem ſuum, & hæc dicit vera eſſe de iure armorum, conſuetudine circunſcripta, quæ vbi aliud vellet, eſſet obſeruanda, ita Bald. Cuius licèt ſit magna auctoritas, mihi videtur indiſtinctè concludendum captiuum iſtum ſiue manu ductum

nu ductum,siue suæ fidei cōmissum,non posse per alium illius partis capi,siue enim seruus fiat, iam non potest qui sui iuris amplius non est,sed primi occupantis est factus,de illius potestate exire, nisi virtute bellica recuperetur à suis, aut saltem postliminio reuertatur,vt l.iij.in prin.& per totam l.ff.de acqui.re.do.id enim quod

5 cepi,eousq; durat meum,donec mea custodia coercetur;†Et nihilòminus mea custodia coercetur,quem fides obstringit quā is quem manus aut vincula,quia animo meo, & fide ipsius possessionem retineo, non secus quàm serui, cuius per momenta, quibus non est apud me nō amitto possesionem,l. peregrè,in prin.de acqui.poss.siue etiam non fiat seruus capientis, Succedit tamē ius redemptio

6 nis, † & taleæ,quæ est loco seruitutis, & debet eodem iure censeri, arg.l.eum qui,§.qui iniuriarum,ff.si quis cau.& l.j.§.hæc actio,ff.si

7 quis testa.lib.esse ius fue.†Et hanc partem vidi moribus,atque vsu receptam,statim enim cùm quis se dedit, & in signū deditionis cōsignat & tradit ensem,vel quod aliud armorum genus,ita trāsit in potestatem illius,vt nemo alius qui sit eius partis ius in eum possit acquirere,nisi à suis esset fortè recuperatus.Neq; Dux belli pati debet aliter fieri,ne oriantur rixæ inter suos,& ne cogantur pugnam deserere qui captiuos faciunt. Minus etiam puto bene dixisse Bal. in eadem l.in ij.col.versi.quęro quidam sunt capti,dum distinguēdo dicit,aut qui capitur seruus fit capientis, & non potest per aliū eius partis capi,etiam si sit suę fidei commissus, cum nō possit duorum seruus insolidum esse. l.si vt certo, §.cum duobus vehiculum,

8 ff.commo. Aut non fit seruus, †sed est taleæ obnoxius,& cum istud sit reiterabile,potest & ipsa captura esse reiterabilis, vnde ne dum vnius,aut duorum,sed etiam multorum potest quis esse insolidum captiuus,ad instar vasalli,qui potest multorū esse vasallus, & liber

9 tus multorum libertus fieri. † Nam & hoc secundo membro puto contrarium dicendum,per ea quæ supra dixi,Imò & ratio ista Bal. procederet in eo qui captus ducitur ita vt in suæ commisso fidei, cùm enim actus sit reiterabilis,non facio tibi iniuriam, si & ego captiuum facio,& in eum manum inijcio, quem ita ducis,postquàm vtrique potest satisfacere,Cuius tamen ipse contrarium dicit, Sequeretur etiam,vt cum quis se redemerit quanti debuit,vel quanti primo placuit, idem faciet cum secundo, & tertio, ac deinceps,& esset processus in infinitum, sed vt dixi contrarium seruatur, quia primus ius habet in captiuo priuatiuè ad omnes alios, quòd est etiam iustius, cùm talea successerit, vt dixi, loco seruitutis, cum vnius tantum posset seruus effici.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus sub fide reuertendi liberatus an reuerti debeat.*
2 *Captus à latrunculis non tenetur fidem seruare.*
3 *Iuramentum tam de iure quàm ex vsu armorum est seruandum.*
4 *Iuramentum an seruandum sit si timor mortis, aut cruciatus immineat, in quo reprobatur opi. dicentium quòd non.*
5 *Captiuus qui promisit reuerti in carcerem hostis an fidem seruare debeat si Princeps contrarium iubeat.*
6 *Glo. & Doc. in l. conuentionum, de pactis, quòd Dux belli debet fidem hosti seruare sed non miles, reprobatur.*
7 *Pacta contra publicum bonum non sunt seruanda.*
8 *Pacta contra prius iuramentum non obligant.*
9 *Aequitas in iudicijs multum est attendenda.*
10 *Militares causæ debent decidi ex bono, & æquo.*
11 *Brauium debetur domino equi commodati in alium vsum, non desultori.*
12 *Equum commodans militi an participet de lucro facto in excursione.*
13 *Pactiones, & societas militum super prǽda hostili sunt concessæ.*
14 *Causa si ad non causam redierit soluta repetuntur.*
15 *Capientes monasterium an dicatur cepisse etiam singula loca intra eum, & omnes in eo reconditos.*
16 *Continens, & contentum à pari procedunt.*
17 *Fera vulnerata non efficitur vulnerantis.*
18 *Animo non acquiritur quod corporali aliquo ministerio apprehenditur.*
19 *Domum qui possidet non possidet omnia quæ sunt intra eam.*
20 *Visus quando sufficiat ad possessionem acquirendam.*
21 *Loca sacra debent esse tuta etiam in vrbium concessa direptione.*
22 *Goti ecclesiis abstinebant in direptione vrbium.*
23 *Direptio vrbium non est licita nisi vniuersitas peccauerit.*

Captus sub fide reuertendi dimissus an debeat fidem obseruare Titulus VIII.

QVAERIT etiam Bald. in d. l. in adoptionem, de adop. in iij. col. versi. quæro an isti, † Captiuus sub fide admissus debeat ne reuerti, & dicit quòd si captiuus est hostis Reipublicę non est ei fides seruãda, non igitur obligatur quis reuerti, poteſt tamẽ si vult, & quia liber est valde corruptus, † si ipse intelligit

telligit de hostibus, id est latrunculis, credo eum rectè loqui, propter Glo.in l.nam & seruius, in prin.vbi etiam Doc.ff.de neg.gest. vbi Ang. dicit quòd prudenter facit ita liberatus si nõ reuertitur, postquam non erat iustè captus neque ab hostibus, vnde neque debetur talibus talea etiam si promittatur, vt per Ange.ibi in j.no.& per Bar.in fi.com.sed si intelligamus propriè de hostibus, iuxta l. hostes, de cap.et de ver.sig.certè sunt nobis cùm eis iura captiuitatis, & postliminij, sicut & eis nobiscum, vt d.l.hostes, Et sunt obseruanda, Idemque dico in bello inter Christianos, quamuis capti nõ fiant serui, Nam & captus debet reuerti si promisit, Et pariter taleam persoluere si promisit, quidquid ibi dicat Bald. in versicu. Sed si non essent captiuantes de numero soldalium Neque ob. Gloss. in clem. pastoralis, quam allegat, quia loquitur in eo qui si reuertitur subit periculum capitis, & vitæ per iniuriam, quo casu etiam si iurauit reuerti non cogitur, vt ibi, in versi.per violentiam, quod secus est cum agitur de periculo ęris & crumenæ. Tractat hanc eandem quæst.Bal.in consi.cclviij.licet latrunculis, supra etiam citato, li.ij.& concludit latrunculis non esse seruandam fidem, etiam si sit promissum & iuratum, sed si sit iustum bellum

3 ibi & prædę & pactiones sunt licitę, † Et iuramentum tam de iure, quàm de vsu armorum est seruandum, Concludit etiam ibi Bald. quòd non dicitur liberatus is, qui sub fide vel obsidibus fuit dimis-

4 sus, quòd facit ad supradicta. † Tanta tamen posset imminere sęuitia, vt si ipsius vitę esset discrimen subeundum, quòd liceret fidem fallere, quia etiam per dolum licet vitę consulere, ita Bal.in d.cõs. Hęc autem vltima nescio an vera atque honesta sint; quando, & gẽtes quę solo naturali lumine regebantur, dixerint, si quid singuli, ,, temporibus adducti, hosti promiserunt est in eo ipso fides seruan- ,, da Addit etiam Cicero.cuius hæc est sententia, primo bello Puni- ,, co captus à Pœnis Regulus, cùm de captiuis commutandis Romã missus esset Iurassetque se rediturum primum vt venit captiuos esse reddendos non censuit, Deinde cùm retineretur à propinquis & ab amicis, ad supplicium redire maluit, quàm fidem hosti datã fallere, Quid igitur Christiano viro iuranti cõueniat cẽseant alij, Tractat etiam hanc quæst.Paris de Pu. in trac. de duello siue de re mil.& distinguit inter captum in duello, & captum in bello, pri-

5 mum membrum non prosequor, secundò † verò dicit esse seruandam fidem, etiam si Princeps ipse aliud iubeat, quia ex ipso iure gentium, & belli conuenit vt iura belli seruentur, & princeps qui bellum suscepit obligat tam se, quàm suos, vt ibi latius per eum, li.

ix.c.iij.sub ti.an captus in duello.& propterea dico quòd si captiuus suę ipsius custodiæ relinquitur cum fide,& promissione non fugiendi vel reuertendi,quòd tenetur stare promissis,& taleam soluere,vel declaratam,& cõuentam,vel quę declarabitur, etiã per arbitros,si aliter non conueniat inter eos,vt dicit Bal.in fi.d. conf.& maximè quando sęuitia magna non timetur,secundum eum,& secundum suprascriptam distinctionem debet intelligi quòd in facto respondet Fulg.quem ref.Ias.in l.conuentionum.ff.de pac.in quæstione de medico qui captus à Germanis & composita ac promissa talea & redẽptionis suæ pretio in mille aureis, dimissus fuit sub fide vt iret Bononiã captum pecuniã, & responsum fuit quòd non tenebatur reuerti,neque pretium soluere, si enim Germani illi erant latrunculi,& cum quibus non esset bellum, rectè consultũ fuit,aliàs vbi verè fuissent hostes,consultum fuit pecuniæ & non fidei neque veritati,† Et quamuis Glos.& Doc. in d.l.conuentionũ, & in l.j.§.non fuit. ff. de dolo,dicant quòd Dux belli debet fidem seruare,secus verò in priuato milite contra quod est dictum Cice. supra relatum,si quid singuli tẽporibus adducti hosti promiserint est in eo ipso fides conseruanda. puto tamẽ distingui posse,Nã aut miles aliquid promisit ad sui prǫiudicium,& ius belli respiciẽs, & debet illud obseruare, † Aut ad Reipublicę præiudicium aliquid promisit,non concernens consuetũ ius belli,& non tenebitur,fortius enim obligatur Reipublicę,quàm proprię promissioni. Et propterea cùm Gallorũ Duces in deditione Carignani exegissent à Pyrrho Columna & militibus Germanis & Hispanis,qui post diutinã obsidionem coacti fuerũt inopia cibariorũ dedere illud præsidiũ,promissionẽ † & forte iuramentũ,de non seruiendo Cęsari toto illo bello,cùm ad id prius tenerentur ex debito fidelitatis & iuramenti,uisum fuit non obligare secũdũ illud iusiurandum maximè insuetũ bello,vt est Glo.vbi ẽt Doc.no.in c.licèt mulieres, de iureiur. in vj. Et quia superioris auctoritas est supra hoc iuramentũ, can.in c.venientes,eo.ti.in antiquis,Fely.latè in c.constitutus,col. v. in ij.amplia. de rescrip. Fui & de alia quęstione interrogatus cùm essem Bruxelis in curia Serenissimi Hispaniarum Regis. Turmę equitum Hispanorũ præfectus,quẽ Capitaneũ vocant,cũ pręlij tuba caneret,obuiũ habuit vnũ ex equitibus suę turmę,pedestrem, & magna parte corporis armatũ,qui dũ cõquereretur quòd paucis ante diebus equũ suũ in certamine amiserat,propter quod non poterat imminenti prælio interesse,iussit Præfectus vt vnum ex suis equis conscenderet & sequeretur ac committaretur, cũ esset ipse febricitans

febricitans, Et vix posset in equo consistere, Miles verò ille equo conscenso, aliò diuertit, & inter fugandū hostes, incidit in ipsum Ducem hostiū, quē captū consignauit Duci suo, atque exercitus, a quo vicena aureorū nūmū milia est cōsequtus: Dicebat Præfectus partē sibi huius redēptionis deberi, qñ ille suo equo dimicauerat. non aliàs prælio interfuturus, Dicebā pro præfecto facere, ęquitatē 9 † quę multū potest in iudicio, vt l. placuit. C. de iud. & quā debet iudex solicitè sequi, l. at si quis. §. idē Labeo, de relig. cum vulg. quòd 10 pręsertim recipitur inter milites, † quorū controuersię ex bono & ęquo dirimuntur, propter quod dr̄ quòd ēt extra cōuenta obligatur quis ex eo quod alterum alteri pręstare opportet, l. cōsensu, in fi. ff. de ac. & ob. vnde & subueniet eo casu iudex, ēt si quis actione destituatur, l. si & me, & Titium, vbi omnes, no. ff. si cer. pe. quę ęquitas in præsenti casu est euidens. Dicebā etiam videri agi posse ex commodato, cū enim ego tibi ea lege equū cōmodauerim vt me sequereris essemque comitatior, & securior, non aliàs fortè commodaturus, si quem quęstū ex re mea vel propter eā feceris id mihi prę stare debes, l. si is qui cōmodatū. §. j. ff. cōmo. Præscriptis ēt verbis dicebā agi posse, habet enim cōuentio ista, vt me sequaris, negociū aliquod, prout in simili dicit iurisćō. in l. solent, ff. de præscri. ver. aut ēt de dolo agitur vt ibi ēt dr̄, Et magis proximè ad hūc casum accedit tex. in l. apud Labeonem, in prin. ff. de præscrip. ver. vbi dr̄ 11 † quòd si venales equos experiundos tibi tradidero, Tuque desultor in eis cucurreris & viceris, mihi, non tibi vicisti, propter quod & mihi præstas quòd eo nomine accepisti. Sed hic miles equū acceperat vt pręfectū cōmittaretur, aliò igitur pergens fuit in dolo, nō pertinet igitur ad eū lucrum propter equum factum, Etiam si ad eum pertinuisset equi periculum, Ita Barto. in l. si is qui. §. si quem quæstum, quem. §. legit cum princip. d. l. ff. commo. quòd etiam no, 12 ibi Bald. † Proponebat etiam præfectus consuetudinem castrorum, vt qui equum commodat admittatur in partem lucri, hanc litem recedens è curia reliqui indecisam, postea audiui fuisse pronūciatum contra Præfectum, iure, an iniuria non est nunc quærendi locus, credendum est tamen iudicantem ratione motum & iure.

Quæro & de alia quæstione, Quidam commilitones conuenerunt 13 inter se de communicando sibi inuice lucra quæ facient, † Quæ pactiones sunt concessę, vt per Bald. d. consi. ccclviij. li. ij. fecerunt quendam prouincialem captiuum, qui fecit taleam, & composuit ad ducenta scuta, vnus ex socijs vendidit partem suam commilitoni viliori pretio, & præsenti, Dux belli iussit posteà captiuū illū

gratis

gratis dimitti. Quæritur an miles pretium repetat à commilitone? Respō. q̄ repetit, per l. bona fides, ff. de ac. emp. vbi Bar. no. & Bal. 14 in l. vlt. C. de peri. & com. rei vē. ver. sed pone, vbi dicitur † q̄ si causa reuertitur ad non causam solutum condicitur. Item quæro de 15 alia, † Ciuitas quędā, Ducis permissu diripitur, Cōtingit q̄ quidā signifer cum aliquot suis cōmilitonibus ingressus est vnū monasteriū. Illudq; secundum militarē licentiam, diripuit, erat autē in illo monasterio absconsus in quadā camera, seu cubiculo nobilis quidam, qui anteq̄ perueniret in manū signiferi, & anteq̄ aperiretur ei illa cella, quia non inueniebatur clauis, peruenit in manum cuiusdam Capitanei, qui & ipse ingressus erat illud monasterium ad monitus de isto nobili à quodam eius famulo, quæritur cuius sit captus, signiferi, an Capitanei: & omissa immunitate ecclesię, de qua frustra fit sermo, propter corruptam disciplinam, & contemptam, religionem, videbatur pronunciandum pro signifero, qui primus ingressus est monasterium, primus perquisiuit ingredi illam cellā, & iam animo ceperat, & posidebat captiuum in ea inclusum, facit in argu. l. succurritur, in fi. ff. ex qui. cau. ma. ibi, quia nihil interest parietibus an compedibus quis detineatur, & in l. j. §. si iusserim, de acqui. pos. ibi, non enim corpore, & actu necesse est apprehendere possessionem, sed etiam oculis, & affectu, & tex. melior in l. iij. §. Ne16 ratius, eo. ti. Item pro eo facit, quia † cùm sit possessor continentis, id est, monasterij, videtur & possessor contentorum, d. l. iij. §. Neratius, declarat Pau. de Ca. in l. qui vniuersas, in prin. eo. tit. quæ lex tamen multum facit, primo intuitu, pro parte cōtraria, & pro eadem contraria parte fuit iudicatum, per tex. in l. naturalē, in prin. versi. 17 proinde, ff. de acqui. re. do. quia † etiā in fera vulnerata, & quā vulnerans persequitur, multa possunt contingere, per quæ ab eo nō capiatur, nimirum igitur si alius præoccupet eam capere si eius efficitur, vt ibi, & l. in laqueum, vers. summam, eo. ti. & in l. iij. in prin. de 18 acqui. pos. † Neq; rem quæ, neq; oculis cōspicitur, neq; corpore cōprehenditur, possumus animo acquirere, vt eo. ti. l. quemadmodū. Ad allegata verò in contrarium respōdetur, nam d. l. succurritur, loquitur in capto, & incluso, non in absconso, & d. §. Neratius, secūdum Sabini sentētiam, quæ est recepta, facit in contrarium, prout etiam facit in contrarium d. l. qui vniuersas, quamuis enim posit 19 verum esse quod ibi dicit Pau. de Ca. † quòd is qui domū posidet, non propterea dicatur posidere columnas vel asseres, aut tegulas domus, hoc tamen aliò spectat, vt in l. rerum mixtura, ff. de vsucap. sed nihilo est minus in se vera litera illa & sententia in d. l. qui vniuersas

uersas,quòd qui domum aut nauem possidet non ideo omnia possi
det quæ in eis sunt, Alex.tamen in d.l.iij.in prin.nu. 27. post Bar.
ibi aliter intelligit,& sequitur eum Ias.nu.33.qui allegat l. si ergo.
§.dotis,ver.quid enim interest.ff.de iur.do.quam l. allegauit prius
ad hoc Bal.C.de fur.l.de his,sed meo iudicio potest solui,licet Ias.
ibi in sol. ista hæreat, quia aut concurrit animus tradentis qui &
20 possidebat, † & sufficit visus,& conspectus qui sit coram re ipsa,
neque requiritur vera,& corporalis apprehensio,vt d.l.si ego,vers.
quid enim, & in l. clauibus.ff. de contrah. emp.Aut non concurrit
animus possidentis,seu aliàs res per neminem possidebatur, & re-
quiritur vera,& realis apprehensio,ita Bar.in l.j. in prin. in iiij.q.
prin.de acqui.pos.Soluitur etiam per Ias.in d.§. Neratius, nu.4.ꝙ
in quibus requiritur actualis apprehẽsio nõ sufficit apprehẽsio cõ-
tinẽtis tãtũ.Allegat ẽt capitaneus ille ꝑ se cõsuetudinẽ militarẽ ꝙ
licet in priuata domo is qui eam ingreditur cẽseatur quęsijsse om-
nia in ea existentia. secus tamen in ecclesijs, & monasterijs, fortè
propter multiplices & diuersas habitationes quæ sunt in eis, quæ
21 est tamen differẽtia facti magisquàm iuris. † Et sanctius multo es-
set ac iustius abstinere penitus ab ingressu, & rapinis locorum sa-
crorum,quia ita sacrilegium committitur pro re profana in sacro
rapta, sicut pro re sacra, xij.q.iiij.c. quisquis,& c.sacrilegium,in
22 Glo.†Nam si Gotti gens effera,& barbara,atq; etiam tum infidelis
cùm Romam cepit,& diripuit,parci iussit basilicæ Diuorum Petri
& Pauli,omnibusq; in ea inuentis, quod scribit Bea. Aug.in lib.de
Ciui.Dei.li.j.c.si rectè.memini etiam primo.quanto magis debẽt
Christiani milites pij esse,& reuerẽtes sacrorum?quanto etiam de-
berent esse circa id vigilantiores,& prouidentiores Duces? Eo etiã
magis cum huiusmodi rapinæ,& direptiones vrbium sint ex magna
23 parte iniustæ, † quia non deberent vrbes diripi nisi pro magno fla
gitio, & scelere, in quod omnis populus conspirauerit, vel maior
pars,quod maximè dicendum est de oppidis illis quæ hostes furti
uè nobis eripiunt,etiam quandoq; somnolentia,& incuria nostro-
rum Præfectorum,& militum, etiam si ea postea per vim ex hosti-
bus recuperemus:quia non possunt eiusmodi vocari rebelles, vt di
cit Bar.in tit.qui sint rebelles,in Glo.in ver.rebellando,vers. Do-
mino quædam sunt ciuitates. Caueant igitur Duces belli, nedum
militibus fauere student, & eos sibi beniuolos reddere, in Dei in-
dignationem incidant. De quo est aliquid dictum supra alio loco.

HIC

HIC INCIPIT QVINTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Treuga, & treugare voces barbaræ.*
2 *Induciæ quid.*
3 *Inducias, an licitè faciat Dux belli.*

De Inducijs. Titulus primus.

INCIDVNT bello induciæ, quam hodie vocant Treugam, vox tamen insolês, & minimè Latina, vsi sunt tamen ea Canones, vt in ru. & nigro, de treu. & pa. vsus est autem Archid. non solũ hoc treugæ nomine, sed etiam verbo, treugare, vt in c. illi oratores, xxiiij. q. v. vnde & Treugarium dixit eum, qui Treugam facit, vt ibi, 1 † quę sunt tamen voces barbaræ. Non est etiam (vt puto) comprobanda differentia, quã facit Gl. in l. conuentionũ, ff. de pact. quòd treuga sit lõgi temporis, induciæ verò breuis, cum etiam breuis temporis treugam viderim, Et qualemcunque, ita vocãt hodie, prout antiqui qualemcunque, vocabant nomine induciarum.

2 Quæro igitur primò quid sunt induciæ. † Et dicit lex postliminium,, §. induciæ, ff. de capti. & postli. re. quòd est suspensio armorum ad breue tempus facta. 3 Quæro secundò, † An ad Ducem belli pertineat inducias facere, Et si quidem sit ipse Princeps, nulli dubium est posse, sed si sit alius per eum exercitui præpositus, dixit

xit Bar.in d.l.conuentionum,de pac. quòd poteſt inducias facere, ſed non pacem. At Pau.de Ca.ibi dicit vtrunq; ei interdictum:niſi liberam habeat adminiſtrationem,& hæc eſt communis Doc. opi. limitat tamen ibi Fulg.& Alex.tacitè cōprobat,niſi ſit treuga breuis tēporis, ſic legimus inter Duces Græcos factas ſæpè à ducibus īducias bidui, aut tridui,ad ſepulturā cęſorū militū:Sic tamē eſſet vera opi.Bar.cum inducię fiant ad breue tempus,vt d.§.inducię,vidimus etiam his noſtris bellis,anno 1540. Marchionem Vaſti menſtruas inducias paciſci cum Domino de Anguiē.Gallorum Duce, rurſumq; alias,etiā mēſtruas, contraxit Ferdinandus Gonzaga cū Domino de Briſac,anno(ni fallor)1553. fortè tamen habebaut hi Duces ampliorem,& liberam poteſtatem:quo caſu, vt dixi, ita eis licet,vt per Iaſ.poſt alios in d.l.conuentionum,col.fi.in iij.limi.

SVMMARIVM.

1 *Induciæ an accedant paci, an bello.*
2 *Pax aliud quàm induciæ.*
3 *Obliuio inducitur ex curſu longi temporis.*
4 *Vectigalia læduntur etiam propter belli ſuſpicionem.*

Induciæ cui magis comparentur bello, an paci. Titulus ſecundus.

1 QVAERITVR etiam †cui magis accedant induciæ,paci,an bello:Arch.in d.c.illi oratores,xxiiij.q. iij. dicit ꝙ treuga(ſecundum Hoſt.)eſt pax. Dicit etiam Abb. in c.nouit,nu.10.de iudi.quòd ad tempus facta, poteſt dici pax,Quod ibi inducit ad quæſtionē de eo qui conduxerat,Pręfectū equitum quandiu vigeret bellū,ſiue etiā donec ſequatur pax, & quærit an dicatur finita conductio per huiuſmodi inducias,quę fuit quæſtio diſputata, prius per Io.An. & concludit eſſe finitam, & propterea non teneri eum ad ſtipendium temporis induciarum,Ego tamen in caſu,cùm eſt facta conductio,donec pax ſequatur,dubitarem ne contra eſſet ſtatuendum,cùm aliud ſit pax,aliud treuga,vt mox dicam,&verba in cōtractibus ſtrictè,&propriè ſint intelligenda,per iura ad hoc vulg. putarem etiā inſpiciendum,an conductor ſtatim factis inducijs Præfectum illum admonuerit, & dimiſerit, an verò retinuerit. Ex auctorantur enim, & dimittuntur, cum non eſt neceſſaria amplius militum opera, arg. l.milites

agrum,§.misſionum,ff.de re mil.in ipſa autem principali quæſtione ſolet allegari tex.in c.nouit,de iudi.vbi probari videtur, quòd dicatur pax: dicitur enim ibi, pacis fœdera violaſſe, qui violauit treugam, quod etiam probatur in d. c. illi oratores, Pacem vocat etiam eam Virgilius,dum inquit,

Bis ſenos pepigere dies, & pace ſequeſtra.

Contrarium verò no.Glo.& Doct.in c.ſignificauit, de iudi. verius videtur quod dixit Pet.de Ancha.in conſi.lxxxviij. quod incipit, præmiſſa facti ſerie,quòd tria ſunt, quorum vnum nõ eſt aliud bellum,treuga,pax:quam materiam latè etiam explicat Fel.in d.c.ſignificauit, & concludit, † quòd treuga bello magis accedit quàm paci,quod ego puto verum in propria treuga,id eſt,quæ iuxta diffinitionem ſuam,de qua in d.§.induciæ,ad breue tempus eſt facta, Sed in ea quæ eſſet ad longum tempus,qualis facta fuit anno 1538. apud Niceam,inter Carolum Imperatorem,& Franciſcum Francorum Regem, quæ erat in decem annos, crederem eam eſſe ad inſtar pacis,& ea finita,noua eſſe opus denuntiatione, & diffidatione: † quia tanto tempore creduntur partes belli oblitæ, & pariter Prouinciales,arg.l.furtum,§.fi.cum l.ſeq.ff.de vſucap. Licèt poſſit in contrarium argui, quòd neq; ex diutino temporis lapſu obliuio præſumitur,cùm factum eſt memorabile,& graue, per tex.qui ſolet allegari pro ſing.in c.cum illorum,de ſen.excom. qui tamen loquitur de ſimplici obliuione.Et nihil dicit de decennio. Neque in caſu tam longeuæ treugæ crederem verum quod dixit Anchar. in d.conſi.lxxxviij. † quòd ita fieri debeat remiſsio cõductori propter bellum per tempus treugę,prout fieret in ipſo ardore belli, licet ſecus ſit ſi treuga ſit modici temporis.Quo caſu rectè conuenit quod dixit Cice.in oratione pro lege Manilia.Cæteris in rebus,inquit,cum venit calamitas,tum detrimentum accipitur, at in vectigalibus,non ſolum aduentus mali,ſed etiam metus, ipſe affert calamitatem.Et vide infra ſub titu.de multis quæſt.&c.verſicu. an verò ipſe timor.

(Marginal numbers: 2, 3, 4)

SVMMARIVM.

1 *Inducias violanti an debeant obſeruari.*
2 *Conditionis melioris non debet eſſe fedifragus quàm fidelis.*
3 *Paria delicta mutua compenſatione quando tollantur.*
4 *Frangenti fidem,fides frangatur eidem.*
5 *Fœdera & pactiones cauillari non debent.*

Poſſeſſio

De varijs quæstionibus quæ incidunt in Inducijs. Titulus III.

1 QVAERO etiam † an violatis ex altera parte inducijs liceat eas violare etiam ex altera. Et Vincent. Hispanus Doct. antiquus dixit non licere: quem refert & sequitur Arch. in dicto cap. illi oratores, nume. 4. idem volunt Ioan. And. & Anto. de Butr. in capitu. sicut, el iij. de iureiuran. Idemque Ioan. And. in Sp. in rub. de treug. & pac. & idem Ant. de But. in cap. per uenit, de iureiuran. quem ad hoc simpliciter, vt ei mos est ista tractare, allegat Martin. Lauden. in tractat. de confeder. & pa. quæst. xvj. In quam sententiam accedunt Alexand. & Ias. in l. cum proponas. la ij. C. de pact. & Ias. in consi. clxx. lib. ij. Quod fortius procederet, vbi esset ex fœdere pactum non recedi ab inducijs, etiam si aliquid nouetur. Quod capitulum vidi appositum in illis decennalibus inducijs factis Niciæ. Et in hac materia est consi. Bart. Sozi. cclxij. lib. ij. quem allegat Corse. in tracta. de priuile. pacis, in

prin.nu.117.vbi latè hanc quæſtionem tractat,Ego aliàs cõtrariũ, reſpondi,fretus autoritate Io.de Imo.qui hanc partem tenuit,in l. quod ſeruum,ff.de ver.ob.quod latius cõfirmat Abb.in c.j.de treu. & pa.& Archiep.floren.in ſum.in tertia parte,tit.iiij.c.ij.§.i. c.fi.

2 † Quod maximè verũ puto in induciis lungi temporis, ne melioris ſit conditionis fœdifragus,& perfidus quàm fidelis,& verax , & quia malè ageretur in bello ſi quis ſoli vacet deffenſioni, dũ alter rapit per fas,& nefas, præſertim ſi loca hoſtilia ſint valde proxima,quod conſiderat & dicit Sal.in d.l.ab hoſtibus,C.de poſtli.re. in ii. colum. verſicu. ſi autem non tantum ſe deffendit , dictum verò Vin.poſſet procedere in treuga paucarũ horarum, vel dierũ, & adhuc ex vrbanitate magis quàm deſtricto iure, Ad quòd appoſitiſsimè congruit exemplum ſuperioris Affricani, Cum enim induciarum tempore Cartaginenſes diſiectam vi tempeſtatis Romanam claſſem inuaſiſſent, & intra eaſdem inducias Cartaginenſium legatos fortuna ipſi Affricano in manum obieciſſet, Præfetus ipſe eos non induciarum modo fidem, ſed etiam ipſum ius gẽtium violaſſe, nihil tamen ſe facturum dixit nec inſtitutis Populi Romani, neque ſuis moribus indignum, ſicque liberos legatos dimiſit,quod refert Liuius terciæ Dec.li. vltimo,& ſunt valde leues rationes contrariæ partis,Nam quod dicit Arch. quòd licèt tu comburas domum meam non itidem licèt, & mihi tuam, Et licet tu proditionem facias,non etiam licet mihi, hæc militant inter pri-

3 uatos,† inter quos crimina & delicta mutua compenſatione non tolluntur,l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.At in caſu iſto debet eſſe locus regulæ d.l.cum proponas,& c.peruenit,de iureiu.ac cap.fruſtra,de

4 reg.iur.in vj.quòd † frangenti fidem, fides frangatur eidem.quia fruſtra legis auxilium poſtulat, qui in legem committit, & quod dicitur in l.quòd ſeruum,ff.de ver.ob.quòd offendens ex noua cauſa ſuperuenta non dicitur pacem frangere: Alia etiam ratio quòd poterit offenſus vlciſci finitis inducijs, non eſt honeſta neque tuta, maximè ſi eſſent diutinę, Dicit etiam Corn.in conſi.xlij.ſub num. 8.lib.ij.quòd illud dictum Vincen.Hiſpani reſtringi debet vt non procedat,niſi in actu promiſcuo,& qui non pertineat merè ad rem bellicam, aliàs dicit, quòd nullibi terrarum ſeruaretur. Aequum eſt igitur,vt qui ſibi vult obſeruari obſeruet etiam ipſe, quod etiã

5 inter priuatos procedit.† Neque decet cauillari pactiones & fœdera,prout Spartanus ille,ſiue Cleomenes, ſeu quiuis alius, qui cum triginta dierum inducias cum hoſte pepigiſſet, noctu agros hoſtiles populabatur, quaſi de diebus non de noctibus eſſet conuẽtum.

Huc

Huc pertinet factũ quod vidi, Pactum erat de induciis, Antequam publicandarum earundem dies aduenisset Dux alterius partis, cui de induciis innotuerat, licèt non etiã innotuisset alteri, Cumque pactum esset vt eis durantibus ita ab armis discederent vt eodẽ statu interim res essent, & vti possidebant, aut detinebant, ita posside rẽt, & detinerent, multos ex militibus suę partis, etiam ternos, aut quaternos, dispersit in quã plures vicos, & oppida, & cum in eis reperti fuerint momento publicatæ Treugæ, crediderunt illa loca eis cedere belli & fœderis illius iure, fortè tamen de iure aliter se habebat, quando ea cautela fortè vti non licuit, argumento eorũ quæ dicuntur de decurione, cui innotuit diminuendum pretiũ tritici aut etiã cursum pecuniæ, & momento expendidit omne quod habebat, de quo per Bar. in l. contra, ff. de legi. in l. quæro, ff. de ac. emp. & argumento, eius quod dicit idem Bar. in l. i. in prin. ff. si qs test. lib. esse ius. fue. in q. de pręfecto vrbis, cui de more Imperator, cùm coronatur ex soluit omne ęs alienum, & ipse sciẽs proximam imminere coronationem, grauę ęs alienum studiosè contrahit, vbi ẽt inducit Bar. ad eos qui in bello festinãt facinora cõmittere sub cõfidẽtia pacis de proximo fiendę. Neq; pręsentia aliquorũ pauco
6 rum militum proderat ad acquisitionem illorum locorum, † cùm neq; solo animo, neque solo corpore quęratur possessio, vt d. l. iii.
7 in prin. & l. quemadmodum, de acqui. pos. † Neq; tam pauci homines poterant illa loca acquirere, & antiquum dominũ & possessorẽ expellere, facit tex. in l. quod meo, §. fi. de acqui. pos. & potest dici, quòd illi pauci milites sparsi per loca detinebantur verius, quàm detinebant, quod in sim. dixit Bar. in l. vt habet, §. i. in vltimis verbis. ff. de preca. quod etiam infra latius dicetur. Disceptatum ẽt vidi super alio casu, occupabant Galli in Pedemontana hac patria seu Cisalpina loca quædã validis firmata præsidiis, inter quæ erant Ciuitates, etiam metropolitanę, vt Casale, & Taurinum, cùm autẽ ex fędere & induciis, sępè renouatis cautũ esset, vt partes ita possiderent sicut bello possederant, cùm multi pagi, & villæ vtrisque parerent belli tempore, vtrisque etiam conferrent in functionibus, & muneribus, multa etiam diplomata ab vtrisque ducibus impetrassent per quæ reducebantur sub protectione, quam vocant saluaguardiam, ipsorum præstitissent etiam aliquæ ex eis vtris-
8 que fidelitatis iuramenta, † quærebatur vtris cederent Pagi illi, & villæ, & quòd vici, qui subsunt præsidio cedant præsidio, videtur textus in l. qui ex vico, ff. ad municip. Imò etiam ei cedunt, cui sunt viciniora, argumento l. Insula, ff. de acquiren. rerum

domi.

domi. Aut saltem cùm ea loca in bello vtrisque paterent, videbantur ex fœdere restare communia, iuxta l. si duo, ff. vti possi.

9 † Dicebam in ista acquisitione quæ fit ex ipso iure gentium, naturale factum magis quàm ciuile debere inspici, vnde vera, & fortis apprehensio requiritur, iuxta l.j. in prin. de acquir. pos. vbi omnes

10 not. maximè Ias. † Dum quærit, quare à corpore magis quàm ab animo possessio denominetur, ad quòd etiam facit text. in ea l. §.j. cum Glo. in ver. eam rem, & in l. denique. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicitur quòd possessio plurimum habet facti, quod etiam tractatur in l. iij. in prin. de acqui. pos. Ad hoc igitur vt pagi illi dicantur iure gentium, & belli quæsiti etiam præsupposita iustitia ex parte inferentis bellum, de qua non est nunc dicendi locus, vera, & actualis apprehensio requiritur, neque acquisitione, aut inuasione partis sequitur acquisitio alterius partis non inuasæ, l. quòd meo, in fi.

11 ff. de acquiren. pos. xij. † Neque per iuramentum fidelitatis, vt de hoc incipiam dicere, quæsita est hostibus possessio, aut interuersa domino, ita Inno. in c. dilectus, de capel. mona. quem Bald. sequi-

12 tur, in l. ij. nume. 50. C. de serui. † Sicut neque per recognitionem factam à vasallo quæritur ius directum illi cui est facta, vt per Odo fre. C. de pac. l. traditionibus, quem Bal. sequitur, in cap. j. num. 13. de cap. qui. cu. ven. vbi etiam Afflic. num. 59. No. Can. in c. verum, vbi Panor. de fo. competen. & in cap. eam te, per illum textum, de iureiur. in cap. olim. el. j. eodem tit. quod etiam voluit Aret. in cō sil. xiiij. col. iiij. fortius dixit Gloss. in l. j. in fi. ff. de vsufruc. quemadmo. ca. et in l. j. C. vti pos. quod etiam si vasallus tradat rem feudalem non prę iudicat domino in sua ciuili possessione, Quod tamen vix in materia bellica reciperetur, quia factum naturaliter attenditur, videnda sunt etiam ea, quæ Doc. scribunt in l. interdum.

13 §. si qui alienam, de acquiren. pos. † Neque pariter acquiritur possessio per illas præstationes, & functiones siue reales, siue etiā personales, licet enim ex præceptis quibus paretur, maximè si in faciē do consistant, acquiratur quasi possessio iurisditionis, vt per Inno. in cap. olim de restitu. spo. quem Bal. refert, & sequitur, in d. l. ij. de serui. nu. 54. si tamen antiquus dominus interim possideat continuātur eius iura, & dominij, & possessionis, vt l. quamuis. §. j. de acquiren. pos. vbi Bar. notabiliter distinguit, quia aut is, cuius ministerio possideo verè & naturaliter trāsfert possessionem in alium et ego eam amitto, Aut fictæ transfert, et eam non perdo. Quod si primus possidet, impossibile est vt alius possideat, per rationem; l. si vt certo. §. si duobus, ff. commo. & l. iij. §. ex contrario, de acquir.

possess.

posses. Quod fortius dicendum est cum supradicti actus essent indifferentes,& generales,ipsasque personas vicaneorum magis quã ipsos vicos,afficientes, qui non propterea necessario inferunt occupationem locorum.Non igitur probatur per tales actus possessionis translatio, sed locus erit dicto Inn.quem Bal.refert in d.l.ij. nu.15.vbi dicit quòd actus in differentes,pro miscui & inordinati non probant possessionẽ.facit etiã quod dixit Bal.in l.j.col.iiij.C.
14 de ser.fug.† quòd domini non pendent à subditis,qui possidentur
15 inuiti.† Et propterea infert,quòd si subditus meus ab aliquo detinetur inuitus,ipse tamen vocat se subditum meum,& pro tali se gerit in eo quòd potest,non perdo possessionem meam, quam habeo in eo,vt ibi versi.plus dico;loquitur tamẽ de ciuili possessione,sed. neque in huiusmodi inuasionibus vici cedunt ciuitati,vt per Bar. & alios in d.l.iij.in prin.per Bal.in d.l.ij.nu. 58.qui allegat l.j.§.Iulianus.ff.de iti.actuque pri.Et facit d.l.quòd meo, §.fi. Quæ tamen disputationes nunquam fuerunt decisę, quia non habebatur Iudicis copia,& ius in armis erat. Neque iustior aut melior fuit causa præfecti cuidam præsidio qui nobilem virum iter illac facientem rogauit, & coegit apud se manere illo vespere,qui erat dies induciarum,Et cùm insequenti nocte sui inducias violassent,quod præfectus iam sciebat euenturum, mane retinuit nobilem illum, tamquam iure belli captum,& eum coegit ad taleam mille scuto-
16 rum† Initium enim capturæ,est inspiciendum, & cõsiderandum, vt l.iii.§.Scio.ff.de mino.vbi Glos.& Bart.Quod maximè procedit quãdo finis necessariò regulatur à principio,vt ibi Doc. declarãt, maximè Albe.ante fi.propter quod dico, quod si iste nobilis sponte sua remansisset ea nocte in præsidio, iustè capi poterat, iuxta tex.in l.in bello,§.itẽ in pace.ff.de capti. sed cum calliditate præfecti, & contra voluntatem suam remanserit verè dici debet eum vespere retentum, & sic induciarum tempore. Neque enim is solum qui vinctus est,sed & qui intra parietes tenetur vim, & carcerem patitur,l.succurritur,ff.ex qui.cau.ma.nam & carceratus dicitur qui non potest pro libito discedere,vt dixit Ang. in l.qui in carcerem,ff.de eo,quod me.causa,potest tamen dici cum Bald.illa loquebatur, nauem solebat Vlysses,sic nobilis illæ,qui & erat iuris. con.allegabat iura verè facientia pro se, & alter qui erat miles,armis,& vi tutatus est causam suam. Incidit & alia quæstio die quinta februarii anni,vt puto,1555.Fuerũt factæ iuduciæ quinquennales vltra mõtes per Serenissimos Reges Philippum Hispaniarum, & Henricum Francorum, ea die citra montes Dominus de Brisac,

Dux,

Dux armorum Francorum, expugnauit Vignale vbi erat præsidium Hispanicum, dicebatur autem in induciis ab hac die suspendatur bellum &c. quærebatur an dies illa esset de inducijs, & consequenter præsidium retineri non posset, tamquam captum extra
18 tempus belli, † verba enim illa, ab hac die, possunt & inclusiuè intelligi, & exclusiuè, in dubio dicit Cy. qui tractat materiam istam in l. à calligato, C. de nup. vbi etiam Bal. quòd si materia est fauorabilis stabunt inclusiuè, vel exclusiuè si sit odiosa, At treuga fauorabilior est quàm bellum, & retentio, quàm occupatio. Hanc eandē quæstionē latius tractat Bart. ff. de leg. iij. in l. patronus. §. j. & quòd attinet ad tempus, dicit quòd si terminus potest contineri, stabit
19 inclusiuè, Ego credidi attendendum momentum. Nam † in his quæ sunt momenti ipsum valde inspicitur, vt per Bal. C. de fideicom. l. prædia, col. fi. & in, §. quin etiam, in tit. Episco. vel Abb. in vsi. feu. quod hic maximè est dicendum. Absonum est enim quòd perfectis induciis bellica vltra tractentur. Absonum est etiam, antequā concludantur, etiam dum tractantur, dicere quòd non sit tempus belli, & quòd non liceat omnia facere quæ ad bellum pertinent, neque est verisimile quòd partes in induciis voluerint includere tempus iā elapsum, Debet igitur bello & fato imputari quidquid ante inducias contigit. siue aduersum siue prosperum, pro quo facit quod dicit Bar. in d. §. i. quòd sequimur partem quæ excludit irrationabilem intellectum, quod etiam sensit Bal. in d. l. à calligato, in vltimis verbis, Dum dixit quòd stabunt dicta verba secun-
20 dum quòd dictabit recta ratio, & contrahentium intentio, † estq; omnino absurdum vitandum, prout in hac eadem materia dixit Bal. in consi. cccclvii. incipiente, Reuerendus pater, lib. i. quod est repetitum, licet trunco capite libr. v. consi. cccexii. Cum igitur eadie, ante conclusas inducias, liceret tractare hostilia, & post conclusas vltra non liceret, necessariò reducimus ad momentū, Quod in terminis pacis, nempè quòd quidquid agitur pendeat à momento, dixit Bal. in l. contractus, col. iii. versi. quæro quid de die, C. de fi. instr. quod idem Bal. dicit esse no. quia vidit in facto contingere, in l. si quis, §. si suo, versi. sed quam horam, ff. de vulg. sub. Quæ-
21 ro etiam † an transacto induciarum tempore noua requiratur denuntiatio, seu diffidatio, & Bal. in tit. de pa. const. in §. vasalli, lo vltimo, distinguit, quia aut non erat indictum, neque ceptum bellū, licet forte immineret, & essent iam partes in præparatoriis, & denuntiatio requiritur, quia tempus, inquit, non est modus tollendæ vel inducendæ obligationis, aut iam erat bellum, & non est necessaria

ſaria; allegat l. ſi vnus, §.ſi cum eo,ff.de pac.quod ſupra arguebam poſſe reſtringi,niſi induciæ fuerint ad longus tempus,& vltra decennium.Gui.tamen Papæ Deci.cxcj.verſi.dic ergo,ſimpliciter tenet quòd non requiratur diffidatio Ang.etiam in d.l.ſi vnus,§.j.de pac.dicit quòd lapſis inducijs,reincidimus in illum actum qui fuit
22 per eas ſuſpen ſus,† Sed idem Bal.vt eſt in omni quæſtione inconſtans,in l.illud, in vltimis verbis,ff.de acqui.hær.dicit,quòd ſi non habentes guerram faciunt treugam.videtur tacitè actum inter eos vt lapſa treuga ſint in bello,quod tamen non puto bene dictum & forte Tutius eſt ſequi ſimpliciter,& indiſtinctè dictum Ang.

HIC INCIPIT SEXTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Pacta illicitæ ſocietatis non ſunt obligatoria.*
2 *Societas illicita non valet.*
3 *Socius an ſocio communicet quæſita ex ſocietate altera.*
4 *Societas non debet claudicare.*
5 *Cauſa proxima eſt attendenda non cauſa remota,& nu.8.el ij.*
6 *Amicos pro amicis inimicos ꝑ inimicis habere paciſcẽtes qũo intelligatur.*
7 *Emens ab inimico fœderati,& dans illi pretium conuentum non dicitur facere contra fœdera.*
8 *Ex,ob,pp,hę dictiones an importent cauſam immediatã an ẽt mediatam.*
9 *Vulnus letale qualiter intelligatur.*
10 *Penſionis remiſſio propter bellum an fieri debeat.*
11 *Conductori an fiat remiſſio pp modicũ damnũ,& qualiter hoc intelligatur.*
12 *Emphyteutæ an fiat remiſſio propter bellum.*
13 *Damnum quod quis ſua culpa ſentit ſibi imputet.*
14 *Quęſtuarijs an fiat remiſſio propter bellum.*
15 *Suſpicio,& timor belli an proſit ad remiſſionem penſionis.*

De varijs quæstionibus bello contingentibus. Titulus primus.

SED VT ad ipsam belli materiam reuertamur, iam dixi supra licere militibus inter se pacisci de lucro ex hostibus quærendo inter se communicando, vt dixit Bal. in allegato consi. ccclviij. lib. ij. qui allegat l. licet C. de pac. Quæro igitur nunquid hæc pacta valeat inter latrunculos, id est eos qui verè non sunt hostes, siue ẽt cùm veri milites societatem contra hunt ad inconcessa, puta cum prędan
1 tur prouinciales suos, siue etiam hostiles, contra tamen fœdera, † & proculdubio non valent consimilia pacta, per l. si reo, in fi. ff. de fi-
2 deius. vbi pulchrè & no. dicitur quòd † rei flagitiosæ coita societas vim nullam habet, quod non minus eleganter dicitur in l. nec prætermittendum, ff. pro so. ibi, rerum inhonestarum nullam societatẽ esse, neque est contra quòd Cice. in offi. dixit, leges esse, & latronũ quibus pareant, quas obseruent, laudarique dicit Bargulum insignem latronem Illyricum, Viriatumq;, Lusitanũ, qui propter æquabilem prędæ partitionem magnum nomen quæsiuere, magnasque opes. Nam quod dixit Cice. est facti, quod ego dixi est iuris, Cùm enim delictorum turpis, & fœda, vt dixi societas sit, vt etiam in l. quod autem. ff. pro socio, dicitur, non se intromittet de eis Iudex,
3 neque pro eis datur actio. Incidit autem hic quæstio de qua contigit mihi iudicare, † Duo commilitones, Titius, & Seius societatem inierunt eorum quæ in vrbis direptione æquirerent, Titius ignorante Seio, Sempronium sibi socium assumpsit, quæritur qualiter quæsita communicabuntur, Et quidem non esse Sempronium Seio socium certum est, socij enim mei socius meus socius non est, vt dicitur, in l. qui admittitur, in fi. cum l. seq. ff. pro so. communicabit igitur Titius, qui eum assumpsit, Sempronio, quidquid ex Sei societate consequetur, Seius verò nihil ei cõmunicabit vt l. quidquid, quæ sequitur, d. l. qui admittitur, & d. l. Nam socij, & consequenter dimidium partis Titij habebit Sempronius; Credo tamen si celauit Sempronium de priori societate cum Seio, quod ei tenebitur

bitur ad interesse, iniquum est enim si quid lucratur Titius communicare eum Sempronio solum pro quarta parte, dimidium habiturus lucri ipsius, † Cum tamen non debeat claudicare societas, l. Iulianus, §. à pupillo, ff. de ac. emp. qui est de casibus in quibus damno est tacuisse, de quo per Glo. in l. scire, ff. pro soc. Sed an sit communicaturus Seio Titius obuenta ad se ex societate illa Sempronij? tex. in d. l. Et quidquid, ibi, sed factum eius præstabit societati. innuit, quòd sic, & ita Bald. intelligit in summario, d. l. q. admittitur, Dicit enim, qui assumpsit, solus assumpto communicat, & quod ab eo consequitur, pariter primo socio communicat, quod est etiam de mente Fulg. ibi, Quod vereor verum ne non sit. Societas enim hæc, quæstus videtur ex propria persona quærendi, non igitur extenditur ad aliunde quæsita, l. coire, cũ lege seq. ff. pro so. vbi Bar. & Bald. ita summant. Pro societate simpliciter contracta lucra tantum personalia communicantur, ad idem facit, l. cum duobus, §. fi. qui incipit, cum erant duo, ff. pro so. vbi dicitur, quòd vnius negociationis societas ad aliam non prorrigitur. ad quòd etiam facit, §. Papinianus illa ea, l. aliàs est lex, si fratres essent tamẽ, vt puto † consideranda verba contrahentium, & secundũ quòd latè aut strictè sunt concepta, ita iudicandum. In dubio vbi quæsita ex prȩda essent communicãda, non diceremus hoc lucrum quòd à Sempronio processit esse ex prȩda, sed verius ex quȩstu, & contractu, inspecta immediata causa & proxima, non primæua, & remota, vt d. l. quæstus, ff. pro so. & propter dictionem ex, quȩ immediatam & ipsa causam respicit, propter quod dixit Bal. in c. j. §. iniuria, circa fi. de pa. iur. fir. quòd statutum loquens de condemnato ex homicidio, non comprendit mandãtẽ, neque obstat d. l. & quidquid, debet enim intelligi quòd prȩstabit communitati factum socij, id est damnum iniuria vel incuria datum, quòd declarant sequentes ll. maximè, l. de illo, in prin. & ita intelligunt ibi Glo. & Doc. Quæro etiam, duo Principes fœdus inierunt, quo cautum est vt teneantur amicos vtriusq; habere pro amicis & hostes pro hostibus, & quòd pro terris quas posside nt se inuicem iuuabunt, & bellum ac pacem faciẽt: modo alter ex eis emit à quodam alio Principe vnam ciuitatem, quam ante hoc fœdus occupauerat huic fœderato suo, an dicatur fȩdus violasse? Pau. de Cast in consi. ccxcv. viso suprascripto puncto, lib. j. concludit quòd non; quia fœdus loquitur de terris quas possident cùm fit fœdus, non ergo extenditur ad ante illud amissas, sed neque tenebatur, inquit, virtute fœderis auxiliari fœderato suo si bellum voluisset mouere pro illa ciuitate, vel occupatorem illum

6 habere pro hoste, † quia illud capitulum de tenendo amicos pro amicis,& hostes pro hostibus,intelligi debet quo ad bella necessaria,non quo ad voluntaria, Et quo ad iusta, non ad iniusta,Item & ad deffensam non etiam ad offensam, vnde neque inuasor ille an-
7 tiquus, & ante fœdus, erat, vt dixi pro hoste habendus, † neque ex eo quòd sit ei data pecunia & pretium pro empta Ciuitate,dicitur fieri contra fœdera,aut pręberi hosti auxilium,ita Pau. subiungitque ibi,in iiii. col. versi.praeterea & vasallus, quòd hic tercius Princeps erat prius amicitia coniunctus huic emptori, & erant compatres. incidimus ergo in circularem quæstionem illã, quòd si ego debeo habere pro inimico inimicum tuum,& tu amicum eum qui est amicus meus,si idem sit tibi inimicus,& mihi amicus iam non poterit stari pacto propter repugnantiam,vel præualebit quod est humanius. Quæro & de alia quæstione,pactũ est vt damna ex bello illata sarciantur, restringentur ne pacta ad immediata illa damna quæ intulit calamitas belli, an verò,& ad illa etiam quę propter belli causam prouenerunt,& tex.in l.j.§.ex incẽdio,ff.de incen.rui.naufra.dicit quòd bello amissum dicitur quod propter causam belli amittitur,& in hanc partem inclinat maior, & communior pars Doc.vt in d.§.ex incendio,& in l.bello amisi, ff.de excu.tu.Et propterea infert Alb.ibi, quòd cum equus cuiusdam nobilis de Sabaudia,qui erat prætor Pataui, in prælio fuisset vulneratus,& subinde mortuus,fuit ei equus satisfactus de consilio Vber.de Bo.quòd etiam dicit ibi Bar.in principali quęstione, Puto distinguendum an propter ipsum bellum damnum contigerit aliàs non euenturum,tũc quasi ex ipso bello dicitur quis damnum illud pati, & erit tunc locus pacto vt reficiatur & satisfiat, Aut aliàs euenturum erat,& secus puto,facit in argumentum, l.socium qui in eo, §.socius, ff. pro so. dum sit differentia an incidat quid in societatem an verò propter societatem, prout distinguitur an ex re mea processerit pecunia,an verô propter meam rem,
8 vt in l. eo tempore, ,in fin. ff. de pecu. vbi Bartol. facit † consimilem differentiam inter ob, & ex,& inter de, & ex, per iura quæ allegat.Causa enim proxima, & immediata inspicitur vt dictis iuribus, item & origininaria non accidentalis, l. si hæres, de acti.emptio.declaratur in l.vltima in tercia oppo. C. de contrahen. empti. Idem tamen Alber. in l. abesse. ff.ex quibus cau. ma. Dicit quòd si militibus ex pacto debent equi satisfieri qui peribunt in caualcata, si miles iuit Mediolanum missus à paciscente, & incendio in hospitio exorto equum amisit, dicit quòd

debet

debet ei satisfieri, quia dicitur esse in caualcata quousque sit reuersus, quod etiam dicit in l. legato .ff. de legatio. vbi dicit se obtinuisse in facto. Verum quia in hac materia iura videntur variè statuisse, nam in dict. l. j. §. ex incendio. dicitur à pari procedere, siue ex bello damnum sequatur, siue propter bellum, quod etiam dicitur in l. prætor. §. si cum seruum .ff. vi bo. rapto. alibi verò magna vis, & differentia sit an aliquid sequatur ex re vel propter rem, vt in l. vnica .C. si ser. exte. in l. eo tempore, in fin. ff. de pecu. Doctores solent distinguere, aut casus superueniens habet necessariam consequentiam ad Principem, aut non, primo casu idem iudicatur vt de primo, secundo verò non, ita Alber. in l. damni .§. Sabini, in summario .ff. de damno infecto, quod est consonum ei, quod dixi suprà, an esset necessario euenturum, an non. Alibi verò distinguunt inter materiam correctiuam iuris communis, & eam quæ illud non corrigat, & inter materiam odiosam, & fauorabilem. in materia enim correctiua, vel odiosa, quod propter bellum fit non dicitur ex eo fieri, at cùm sumus in fauorabilibus latius interpretamur, & causa etiam remota inspicitur, siue etiam impulsiua, aut materialis, vt per Alber. in dicto §. ex incendio, in dicto §. Sabini, vbi inducit ad multas quæstiones, & in l. bello amissi, per illum text. vbi etiam Bal. ff. de excusatio. tutorum.

Et ex supradictis apparet quòd ex varietate casuum variè potest statui. Quid enim si stante statuto aut pactione quòd equi militum, qui in bello morientur, vel boues quos villa mittere cogitur cum exercitu, satisfiant dominis si eos in exercitu mori contingat, & eueniat vt vulneretur equus in acie, & cum domum est reductus incendio vel ruina opprimatur in stabulo: vel bos lassus dum dum reducitur incidit in latrones, qui illum rapiant; certè non dicentur bello amissi, facit in argumentum tex. in l. huic scripturę .§. si seruus, in l. item Mela. §. Celsus ff. ad l. Aquil. In casu tamen bouis suadet æquitas contrarium, nam casus ille ex latronibus contigit propter exercitum, cùm ille pauper rusticus non esset aliàs illò iturus; In casu etiam de equo vbi in acie ita esset vulneratus, quòd certum est eum euadere non posse, crederem attendi vulnera & non casum ruinæ, argumen. l. ita vulneratus .§. j. ad legem Aquil. Et quamuis d. l. ita vulneratus, videatur contraria dictis legibus, Item Mela. §. Celsus, & dicto §. si seruus, dum vbique præsupponitur lætaliter vulneratum & tamen variè statuitur, Puto pro solutione dicendum

quod

9 † quòd aliqua sunt vulnera quæ videntur quidem medicis lętalia, vel ex loco vel ex alijs circumstantijs, non sunt tamen sine spe auxilij, Aliqua verò sunt omnino mortifera ita quòd impossibilis ex chirurgica arte conspicitur eius curatio, & primo quidem casu mors ex aliquo casu superueniens excusabit primum vulnerantem, quod facit ad casum, quem vidi in facto contingere, cùm quis esset grauiter vulneratus, & medici ab initio respondidissent vulnus aliquod videri lętale nō tamē omnino id esse certū & post mēsem superuenit fębris, & mortuus est, censetur enim vel ex fębre, vel ex mala cura, aut malo regimine mortuus non ex vulneribus, & ita vidi consultum per Sozi. Altero verò casu quidquid postea contingat vulnerato, nō excusabitur vulnerans, etiam à reatu, & pęna homicidij, ita est de mente Glo. in d. §. si seruus, in versi. mortiferé, & in d. l. ita vulneratus, in ver. teneri. vide etiam aliqua in materia per Fely. extra de homici. c. significasti, cl ij. col. ij. & in c presbyterum, col. j. eo. tit. Hinc etiam infertur ad quæstionem

10 de Conductore † an ei debeat propter causam belli fieri remisio, & dic quòd aut pactum est, & stabitur pactis, quod dicitur, in l. j. C. de in. emph. ibi, quæ inter partes placuerint illibata seruentur, Aut nihil est dictum, & tunc aut damnum est graue, & fit remisio,

11 cùm fit damnum fatale, l. ex conducto, §. j. ff. loca. † aut est leue, & nihil remittitur, quia modicum damnum debet pati coductor, cui immodicum lucrum non aufertur: vt dicitur: in l. conductor, §. si

12 merces, illo eo. tit. † In emphyteuta tamen solet aliter distingui, prout latè Ias. prosequitur in l. j. nu. 81. de iu. emphy. & de mente antiquorum concludit nullam fieri remisionem, nisi cum nulli penitus percipiuntur fructus. Ego verò aliàs in facto respondi, quòd si nomen quidem contractu; sonet in emphyteusim, effectus verò sit ad instar locationis, vt cum respondet fictus, & pensio portioni dominicæ fructuum prout fit cōmuniter in ciuitate Asten. in qua omnes vocant emphyteusim, & nihilominus pensio est de quincuncæ, siue ad rationem quinque pro centum, sequar effectum, magis quàm nomen, cum magis sit considerādus effectus contractus, quā ipsum nomen, l. si vno, §. j. ff. loca. l. insulam, ff. de prescrip. ver. & c. constitutus. de relig. do. vbi emphyteusis capitur pro cęnsu, aliquā do etiam capitur pro locatione, vt per Ias. in d. l. j. nu. 35. per Felyn. in c. in tantū, col. ij. de simo. & de materia potest videri Deci. cōsi. clx. col. j. clxiiij. col. ij. in fi. cccxv. nu. 2. 413. nu. 5. & mille alijs lo-

13 cis. Solet etiam inspici tempus celebrati contractus, † an potuerit conductor casum prævidere, vt si in ipso belli ardore contraxit,

xit,neque enim fiet ei remisio,propter regulam damnum, quod quis sua culpa sentit &c.& est tex.i l.qui bona.§. de illo.ff.de dam. infec.quod Bal.tractat in tit.de pace constan.in §.vasalli,qui tem pore.Quæ autem dicatur magna,vel leuis læsio tractat Bart. in l.si vno,§.pen.ff.loca. Quærit etiam Bal. in consi.ccxlvij.si propter 14 guerras,lib.iij.† An istis Quæstuariis sancti Bernardi, sancti Anto nij sancti Bouis,cæterisque istiusmodi,conducentibus, seu ementibus à Dominis Abbatibus illorum locorum, quæstum istum annuum debeat fieri remisio propter bellum, & ad partem negatiuam dicit quòd videntur emisse iactum retis,aut aleę,contrarium tamen concludit, quia non est similis incertitudo huius quęstus, & aleæ cũ vno casu sit omnimoda incertitudo,Altera verò sit quid 15 certum de incertis. An verò † ipse timor belli ita prosit conductori ad remisionem impetrandam sicut ipsum bellum, tetigi supra in quęstione cui magis accedant inducię paci an bello, allegã do Pe.de Ancha.consi.lxxxviii.& præter ibi dicta vide Io.de Imo. in consi.vii.versi.restat videre,qui tenet quòd prodest, ipsumque refert,& sequitur Dec.in consi.DCXCVII.num. 12.& faciunt verba Cice.in oratione pro L.Manilia,supra relata,cõsideranda erunt tamen multa,& in specie quàm diutinum fuerit tempus vigentis suspicionis,quale,quantumuè damnum attulerit vanus ne fuerit timor,an omnium,vel maioris partis dubitatio,vt in l.habitatores, §.fi.ff.loca.in materia verò ista dicit Ripa in trac.de peste in c.de priui.nu.133.quòd tempus, quo timetur renouari bellum, magis accedit bello,quàm paci,vbi etiam citat locum Cice.de quo supra licet dicat in oratione pro Gn.Pomp.quæ est tamen ea, quã dixi.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati an propter bellum collectari possint.*
2 *Collecta si multiplicatur qualiter,& quos obliget.*
3 *Subrogatum est eiusdem naturæ cum eo,cuius loco est subrogatum.*
4 *Collecta quando imponatur propter bellum his qui habent priuilegia immunitatis.*
5 *Immunitas in extrema necessitate non prodest.*
6 *Ecclesia quando teneatur conferre cum laicis.*
7 *Facultates laicorum non sufficere quando dicantur.*
8 *Laici opido infesti sunt clericis.*
9 *Clerici sunt sanctiores laicis.*
10 *Clerici debent esse misericordes erga laicos.*

Professio

11 *Professio,& desiderium tuum inter se discrepant.*
12 *Ecclesiastici ragulariter ad onera,& collectas non tenentur.*
13 *Ecclesia an possit muniri pro propugnaculo.*

An priuilegiati conferant ad Bellum. Titulus II.

1 QVAERO etiam † an priuilegiati conferant in collectis & publicis alijs functionibus quæ imponuntur propter bellum?& tex.cum Glo.in l.j. C. vt ne. li.in emp.spe.se excu. lib. xij. dicit quòd sic; & ibi hoc tenet Bar.qui allegat Dy.in l. si ex toto .ff. de lega.j.vbi hanc materiam explicant scrib. omnes, vbi Ias.dicit quòd opi.Dyn.cōmuniter tenetur; Bal. verò in consil.cccclviij.cuius initium est,lata fuit sententia,li.iij.quod est repetitum lib.v.consf.ccccvj.latè examinat materiam d.l.j.& distinguit inter stipendia militaria,& cætera, quę propter bellum contingunt,stipendia quidem ipsa habent, inquit, certam,& ordinatam prouidentiam, & ad ea sufficiunt vectigalia, & cętera quæ à collatoribus pręstantur,vt in auc.vt iudi.sine quo. suffra.§. oportet.At in his quę raro contingunt, neque facile pręuideri possunt, prout in emptione specierum tempore famis, secus innuit, propter quod colligitur ex dictis eius quòd si desint stipendia illi soli conferent,qui solent in cæteris conferre quæ ad stipendia prętantur; cum istud sit grauamen ordinarium, habens ordinatam formam,neque grauabuntur priuilegiati, secus si quid contingat, inopinatum & graue; Quæ fuit fortè ratio specialitatis quam dixit Ray.in d.l.si ex toto, licet Iaso. non memor illius consil. dicat, quòd illud est refugium miserorum;& fortè etiam huc tendit ratio Bal.in d.l.si ex toto,dum distinguit an collecta imponatur per nomina multiplicatiua,an verò simpliciter; 2 † dum enim simplex duplicatur vel multiplicatur is solus tenebitur ad multiplicatum qui tenebatur ad simplex,argu.eorum quæ dicit Bar.in l.j.vers.quæro vtrum.C.de mulie.& in quo lo.li.x.Et Bal.C. de execu. rei iu. in l. etiam,col.vlt.vers.hoc modo, dum volunt 3 † quòd quando vna pecunia subrogatur loco alterius ad aliquod munus publicum, inspicitur origo,vt sciamus qui teneantur;de quo etiam per Bal.in c. j. §.conuenticulas,col pen.& fi.de pa.iur.fir. & per Ripam lib.ij. respon.c.xxvj.col.vlt.quamuis Ias.in d,l.si ex toto col.iij.ver.iij. fuit opin.mordeat istam rationem Bal. At quando munus simpliciter imponitur,facilius potest priuilegiatis pręiudicari, posset tamen

esse

esse tanta amplitudo clausularum,& priuilegij quòd et casus belli continebitur,quod dixit Paris.in consi.lxviij.lib.j. quod reddidit dominis de Sarralunga conciuibus meis Alben.quod tamen priuilegiū in retrofluxis calamitatibus bellicis malè fuit eis obseruatū.
4 † Et verè tāta tanquā vrgens posset esse necessitas,maximè si non posset ei prouideri sine collatione priuilegiatorū. quòd tūc ęquū esset ipsos debere conferre,quod dixit Soz.in .d.l.si ex toto.in iij. & iiij.concl.faciunt quę habetur et no.in c.non minus, de immu. eccle.si enim his casibus confert ecclesia,quanto magis conferent qui habent priuilegia à principibus,qui non raro sunt liberales,& munifici de alieno,quod reprehendit Lu.de Pen.in l.actores. C.de
5 exac.tribu.li.x.† Imò tanta posset esse necessitas quòd et conuentionalis immunitas,& quæ trāsiuisset in contractū,nō prodesset argumento l.Fistulas,§.frumenta,ff.de cont.emp.& eorū quæ Bar.dixit in l.Seio.§.medico,ff.de ann.lega.& quæ habentur,in l.sed & si
6 quis.§.quæsitum.ff.si quis cau. vbi dicitur † quòd is, qui in se suscipit omne periculum casus fortuiti non tenetur de valde insolido.
7 Quod autem dixi suprà † teneri ecclesiam conferre cum laicis quādo eorum facultates non sunt habiles ad ferenda onera,extenditur etiam ad casum quando damnum quod pecunia redimitur,futurū erat commune ecclesiasticis sicut laicis,prout in casu quando imminet dirreptio ciuitatis, vel inuasio, & deprædatio territorij, ęt fit compositio in pecunia,de quo per Bartol.in l.nullus,C.de cursu pub.lib.xii.quòd latè tractat Ias.in d.l.si ex toto,nu. 16.qui tamen non allegat Pet. de Anchar. in consi. xcvj. super dicto dubio. Quando verò dicantur laicorum facultates non suppetere,non de
8 claratur,solent autem sępe laici occasionem pro causa sumere,† cū sint opido infesti clericis,c.clericos,& c.laici,ii.q.vij.Aequius est igitur hoc committere arbitrio Diœcesiani, cum & in d.cap.non minus dicatur, quòd Episcopus, & Clerus inspiciant quanta sit vtilitas, & necessitas occurrens,quando dicitur, quòd facultates
9 non sunt idoneæ, & hoc videtur iustius, † cum sint perfectiores laicis,& sanctiores , et dignius ad se trahat minus dignum, argum. cap.quod indubijs,de consecra.ecclesiæ,no.Bar.C. de appel.l.præ
10 cipimus.§.eo. † Sed & ipsi debent,cum verè subest causa,faciles se pbere collationi & subleuatiōi afflictorū,ne possit eis obijci quod Impator obiecit Philosopho immunitatē à collectis perēti in l.pro
11 fessio.C.de mun.patri.li.x.† professio,& desideriū,inquit,tuū inter se discrepant,nā cū Philosophū te esse proponas vinceris auaritię rapacitate,quę verba ad hoc cōtra Clericos vsurpat.Lu. de Pe.ī

S l.fin.

l.fi.circa fi.cõ.verſ.honeſtè igitur facerẽt clerici.C.de exac. tribu. libr. x.Et quamuis idem Lucas dé Penna,in d.l. vltima,in ſecunda colum.verſic.& quidem Eccleſiæ, enumeret multos caſus in qui-12 bus eccleſia & clerici, tenentur conferrè cum laicis, † tutius & verius puto ſimpliciter dicere quòd ad nullos teneatur, extra duos ſupradictos,cũ de cõi cõmodo agitur, & valde exhauſti ſunt laici,& deficientes ſub onere collectarũ, quòd adhuc intelligo ſecũdũ diſtinctionẽ de qua in c.aduerſus,d.ti.de immu.eccle. vt fiat cõſulta ſede Apoſtolica,niſi vrgeat neceſsitas: Fortè dici poſſet non ſufficere laicorũ facultates qñ onera abſorbent paulo minus quàm totos annuos fructus & reditus,ar.l.qui bonis,ff.de ceſ.bo.vbi Bar. &per eũ in l.pe.ff.de ali.& cib. lega. Hic verò incidenter quæ-13 ro,† liceat ne tempore belli facere in eccleſia propugnacula, eãq; munire,ſeu vt aiunt,incaſtellare aduerſus hoſtes:Et legiſtæ dicunt quòd licet,ita Bal.C.de ſum.Tri.l.nullus,qui allegat ad hoc Iaco. de Are. Cy. & Pet.Dicit tamen, quòd Canoniſtę hoc non concedunt, & verè Can. in hoc diſtinguunt, Hoſt. enim in ſumm.§.in quantum, verſicu. item eccleſia, dicit quòd hoc non poſſunt facere qui bellum inferunt, maximè prædones, Tempore tamen neceſsitatis, cum licentia Epiſcopi, metu hæreticorum vel paganorum, ſeu etiam latronum, vel pro rebus eccleſiæ tuendis, dicit ad tempus poſſe hoc fieri, ita vt ceſſante difficultate & neceſsitate illa, demoliantur conſtructa, quod ſatis eſt de mente Arch. in cap.ſanctorum, x.q.ij. vbi breuius dicit poſſe hoc fieri ad defenſam,non ad offenſam,quod latius Abb. proſequitur in d.c.non minus,aliàs in c.cum eccleſia, d. tit.de immu. eccle.

HIC INCIPIT SEPTIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Præmio, & pœna Respublica sustinetur.*
2 *Pater donat filio, & uxor viro in castrensem vsum.*
3 *Lucrum dotis an sit mariti militantis an verò patris ipsius.*
4 *Filiusfa. miles testatur de castrensibus.*
5 *Filiusfa. miles togatæ militiæ testatur etiam ipse de suo peculio.*
6 *Cardinalis filiusfa. an validè testetur.*
7 *Filiusfa. miles substituit filio pupillariter.*
8 *Miles testatur vt vult, & vt potest.*
9 *Testes duo in testamento sufficiunt, hoc tamen intellige vt ibi.*
10 *Clausula codicillaris subintelligitur in testamento militis.*
11 *Miles in castrensibus directo potest substituere omni tempore.*
12 *Intellectus nouus ad l. precibus, C. de impub. & alijs sub. & ad l. Centurio, ff. de vulg. sub.*
13 *Lex precibus, & lex Centurio aliter declaratæ quã alij Doc. intellexerint.*
14 *Miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.*
15 *Leges multæ, quæ videntur contrariæ declaratę in eo quòd dicitur quòd institutus in re certa capit totum, quod in militis testamento videtur variè per ll. decisum.*
16 *Ius accrescendi an in testamento militis locum habeat.*
17 *Prohibitus succedere per ius accrescendi an censeatur. prohibitus, & ab intestato.*
18 *Lex si filius, §. Papinianus. ff. de bo. libe. aliter declarata quàm Doct. intellexerint.*
19 *Hęreditas potest ad tempus per militem dari.*
20 *Filij natiuitas non rumpit testamentum militis.*
21 *Miles de statu suo incertus potest testari.*
22 *Miles ita reuocat testamentum prout conficit.*

De priuilegijs militum. Titulus primus.

1 SOLON, vt inquit Cicero. † duabus rebus Rempub. contineri dixit, pręmio, & pęna, digna talibus viris sententia: Cum sit impossibile diu Ciuitatẽ posse subsistere in qua non sit virtuti honor & pręmium, Crimini autem pęna. Cùm igitur antiqui milites graues ferrent labores pro Repub. non immerito, & pręmia. & prerogatiuę, ac priuilegia non pauca sunt eis constituta; quæ si non omnia, maximam certè eorum partem re censere est animus, vt certent nostri quoque milites fortiter, & bene faciendo dignos se præbere quibus ea ipsa ét nunc debeantur.. 2 Primum † sit igitur priuilegium vt quęcunque miles à parentibus dono accepit, quæ sint tamen vsui apta militari, Castrensis iuris, & pęculii efficiantur, l. si mulier, l. miles, & l. Castrense, ff. de castren. pecu. quamuis aliàs non subsistant donationes parentum in liberos. Qua etiam ratione potest, & mulier ea donare viro ad militiam eunti, quæ & ipsa sint apta militari vsui. si tamen dictum sit donari ob militiam, vt l. si fortè, versi. planè illo eodem titu. At si donet vxor simpliciter, siue si non congruant militię res datę, non valet donatio, neque si dictũ sit ob militiã do-

nari

nari; hoc posteriore casu cum res inepta & indecens est militi; veritate verborum fuco magis valente, vt d.l. si fortè, de castren.pecu. posset tamen etiam in re inepta donum valere, si datum esset vt eo vendito apta coemantur, arma fortè aut equi, vt Bart.declarat in l.illa, variè igitur vt vides lector statuitur in his quæ donat vxor viro in militia. Sed, & variè in alio notabili casu inter easdem personas statuunt iura; † cum militis vxor moritur, si is patrem habeat superstitem, nam si ad virum pacto vel statuto deferatur dotis lucrum, id, ceu matrimonio cohærens, eius oneribus ascribitur, liberisque communibus, qui in aui sunt potestate, confertur; At si hæreditas ipsa vxoris deferatur, aduentitio iure ipsi filiofa. quæritur, & inter castrensia habetur, l.cotem, in princi.ff. de castren. peccu. in qua etiam l.in.§.j.vt id obiter dicam, statuitur, quòd etiam fratris cõmilitonis hęreditas fratri delata iure castrensi habeatur, si ipsi fratres in ijsdem castris, aut in eadem prouincia militent, at si in diuersis secus; quasi contubernium attendatur magisquam ius ipsum sanguinis; vsque adeo verò habet filiusfa. miles castrensium liberam administrationem vt etiam si sui iuris effectus rursum se adoptione in patriã manum reponat administrationem nihilominus retineat, vt l.miles.§. paterfa. de castren. pecul.

4 Secundum est priuilegiũ † filij fa.militis vt liberè possit de castrẽsibus testari, l.ex militari.§.si filius, l.si certatũ.§.si pater, l. mi-

5 les, & l.se.ff.de mili.te. † Quod priuilegiũ etiã ad incermẽ seu togatã militiã extenditur, vt l.fi.C. de inoff.tes. Poterit igitur testari filius fa.Doctor de suo castrẽsi peculio vt ibi; Seruata tamẽ iuris cõmunis solẽnitate, vt ea l.§.in his, Ibi, vltima secũdũ leges condere elogia. Cuius legis nõ fuit memor Ias.in l. quãquã.C. de mil. test.

6 nu.iiij.& v.in quæst. de Cardinali filiofa. † an ei testari liceat, vbi Bal.reprobat, qui dixit quòd poterit testari iure militari, nã debet intelligi, vt puto, secũdũ distinctionẽ d.§.in his, Dixit tamẽ Mar. Lau.in trac.j.de Cardinali, q. xlij.quòd secundum Host.Cardinales de consuetudine Rom.Curiæ non possunt testari, nisi de licentia Papæ; sed idem Lauden.in trac.ij.de Card.q. lvij. vbi etiam allegat dictum Host.illud restringit ad monacum vel aliàs claustralem factum Cardinalem, vt per Bal.in auten.licet.C.de epis.& cleri. Aliàs dicit se nõ videre quid obstet quominus testari possit, per iura in c.j.in c.cũ in officijs, & c.relatũ, de testa.vbi tamẽ vera esset cõsuetudo dictæ Curiæ illa esset omnino seruãda; quod verũ puto.

7 Extẽditur † militare hoc testãdi priuilegiũ etiã quo ad pupillarẽ substitutionem, quod est quidẽ testamẽtũ filij, cõceditur tamen

patri

patri eidemque filiofa.illud condere,l.cum filiusfa.ff. de mil. test. Non potest tamen huic filio suo tutorem dare,ne incipiat auo esse iniuriosum priuilegium, vt ea l. Potest etiã hunc eundem filium suum à successione castrensium bonorum excludere,etiam inclusa legitima arg.l.si à milite,in fi.& l.seq.eo.ti.& per Bar.in l.preci bus,col.ij.in fi.C.de impub.et aliis sub. quod latius infra explicabitur. Testabitur autem filio suo impuberi siue soli, siue secum 8 vt l.in fraudem.§.miles eo.tit. Aliud & quartum est circa † testa menta ipsa priuilegium,vt quo modo velint, & quomodo possint testentur, l.j.de milita.testa. cum distinctione tamen, quia aut in 9 Castris testatur, & extra omne vitæ discrimen, † & debet adesse te stamento duo testes rogati, l. diuus,eo. titu. Aut in ipso conflictu, et sufficit probatio vel per duos fortuitos testes, vt eo. tit. l. Lucius; quod declarat Glo.in l.j. illo tit. Quinimò eo in casu sufficeret si in clypeo, aut in puluere,sanguine forsitan suo,& digito, hæ redem scripserit,vt dicitur in l.milites.C.de mili.tes. Aut testatur domi,& iure communi testabitur,vt d.l.milites. Est & aliud pri 10 uilegium, † vt in eius testamento quod iure communi condidit, sub intelligatur clausula,si non valet communi iure, valeat speci 11 li, vt l.iij. ff. eod. tit. Est etiam aliud † vt possit in castrensibus cuicunque hæredi directò substituere,sicut si testaretur pater impuberi filio, l.milites,la i. vbi etiam Glo. eo. tit. Minus igitur mirum est quòd in l.Centurio,ff.de vul.sub.dicitur quòd etiã filio suo post pubertatem eodem modo substituit, Erit tamen hæc differen tia inter castrẽsia bona,& paganica,vt in illis quidem,etiã post pu bertatem,valeat iure directo, intra ætatem verò pupillarẽ valeat quo ad omnia,verùm quia via hæc est salebricosa, attende lector, 12 † Nam quòd pater possit filio impuberi intra pupillarem ætatem in omnibus bonis, etiam exclusa penitus matre, directò substituere & pupillariter, ex nullo versatur militari priuilegio, sed com muni iure omnibus conceditur,l.Papinianus, §.sed nec impu beri,ff.de inoff.testa.no.omnes in l. precibus C. de impube. Sed in hoc priuilegiatur miles, quòd potest in omne tempus directò sub stituere,& valet semper,Quod est secus in pagano,quia post puber tatem expirat substitutio illa directa, penitus, vt per Glo. in d. l. Centurio. fateor tamen quòd in milite post pubertatem filij, non extenditur substitutio ad alia bona quàm quæ à patre obuenta sunt,in quibus etiam mater excluditur,vt per Bar.in d.l.precibus, & in d.l. Cẽturio,& quamuis hæc iura videantur inuicem pugnan 13 tia,& ecõtraria,† quia in l.precibus,innuitur quòd in testamento militis

militis cōpendiosa substitutio post pubertatem trahatur ad fideicommissariam, Et in d.l. Cēturio probatur quod substinetur vti directa, pro cuius contrarij solutione Ias. in d.l. precibus, multū laborat, Enarratis septē opinionibus antiquorū doctorū qui varia senserunt, vt ego homūcio pro paruitate ingenij aliquid dicā eius qđ sentio, salua tantorum patrum reuerentia; Dicendum puto, quod in d.l. precibus, sit substitutio fideicōmissaria, & verba illa, velut ex causa fideicōmissi, vim habent veritatis non autem similitudinis; quidquid Fulg. ibi, & Ias.. subtilizent; Neque enim minus potest dictio, velut, nota esse veritatis quàm dictio, Quasi, vt per Glo. & Doc. in c. gratum, de offic. del. vbi Feli. col. iiij. c. fi. more suo latè comprobat: At in l. Cēturio, erat substitutio verè directa. Ratio autem differentiæ, ex facto non ex Iure insurgit, nam in l. Centurio, clarè dicitur quòd miles vsque in vigesimum quintum annum directò substituit, Constat igitur voluisse eum iure speciali & militari testari, quando ita aliter non poterat in eam ętatem substituere nisi ex priuilegio, nimirum si toto illo tempore ex militari priuilegio valet vniformiter. At in l. precibus, apertè dicitur quòd miles nullum tempus expressit, vt ibi. Non vsque ad certam ætatem; & Glo. ibi quę dicit, Idem si vsque ad vigesimum quintum annum, destruit sensum illius legis: Et melius dixisset, Secus si vsque ad vigesimum quintum annum, concordasset enim dictas ll. Postquam enim lex illa ętatem non designat, & potest substitutio valere iure communi, & etiam militari, in dubio censetur voluisse testari communi iure; iuxta l. in testamento, la j. C. de testamen. mili. qui intellectus, videtur mihi planissimus. super quo tamen est cogitandum, cùm sit præter omnes alios. Est quoque ex militari 14 priuilegio † vt possit miles partim testatus decedere, partim intestatus, l. si miles vnum. ff. de testamen. mili. & l. j. & ij. C. eod. titu. Vnde & correlariè sequitur vt alterum castrensium hæredem relinquat, paganicarumque alterum, vt. ff. eod. l. si certarum. §. j. Quo in casu suum hęredem sequetur cuiuslibet patrimonij ęs alienum. Quòd si alter ex eis pręgrauatus repudiet, cum maxima essent fortè militaria & debita & relicta, alter (etiam si iam adierit) cogetur vel hanc quoque amplecti, vel vtraque carere, vt d.l. si 15 certum. Sed quod † in prin. illius l. dicitur, quod si miles totum suum patrimonium inter multos institutos diuidat, erunt nihilo minus æquales hæredes, & vice pręlegatorum particulares illas institutiones accipient, non puto ad militare priuilegium spectare, cum id habeat commune cum cæteris, prout & alia multa quę dictam

cam in alia parte, quod probatur in l. ex facto, in prin. & §. j. ff. de hęre. insti. videntur tamen inuicem repugnantia iura in d. l. si miles vnum, & in d. l. si certarum, in princi. ac etiam iura in l. j. & in l. quamquam. C. eo. ti. Item & in l. cogi. §. sed si miles. ff. ad Trebel. & in l. si filius. §. j. ff. de bo. lib. super quo laborat Glo. in d. locis, & præsertim in d. l. j. vbi etiam scrib. omnes, & præcipuè Alex. & Ias. qui alios referunt, & Gloss. quidem vbique intelligit probari opportere quòd miles ea mente in re certa instituit, quia voluerit in residuo intestatus decedere, & hæc communiter tenetur, Saly. verò distinxit, aut miles in testando commune ius seruauit, & censendus est voluisse iure communi per omnia testari, locus ergo erit iuri accrescendi, & in re certa institutus totum consequetur, nisi adsit dictio taxatiua: Aut solemnitas militaris est seruata, & nō erit locus iuri accrescendi, quod habet rationem, quia vna & eadem res non debet diuerso iure censeri: Alia fuit distinctio, Ioan. de Imol. prout refert ibi Alexand. quia aut miles instituit in re particulari, & certa, & residuum erit legitimi hæredis, aut totum patrimonium distribuit, & ad vniuersa trahitur, vt d. l. si certarum, in princip. Aut instituit in quotas, puta alium in vncia, alium in sextante, qui est casus, d. l. quamquam, & credi potest voluisse vncias facere maiores, ita tamen vt totum exauriant, nempè, vt qui ex vncia est vocatus capiat trientem, qui verò ex sextante bessem quasi nihil intersit instituerit alterum in tercia parte, alterum in duabus partibus, an alterum, vt dictum est, in vncia, & alterum in sextante, siue in duabus, quod est dicere, quòd voluerit iure communi testari, per tex. Insti. de hære. instit. §. hæreditas, versi. non autem, & seq. & l. interdum. §. pater. ff. eo. quod non potest considerari cum facta est institutio incertis speciebus & corporibus, quam opi. sequntur, ibi Fulgo & Ro. & ad tex. in l. cogi. §. sed si miles. ff. ad Treb. qui videtur facere in contrarium, dum ibi dicitur, quòd qua ratione valet militaris institutio ex re certa, & actiones dantur; pariter transibunt ex Senatus consulto illo pro re certa: & tamen certum est in hunc institutum ex re certa actiones ex iure communi non transire, l. quoties. C. de hæ. insti. respondent, subaudiendo ad d. §. sed si miles, & ad verba illa, ex re certa, scilicet, vniuersali, quod secundum Alex. est violare illum tex. licet, meo iudicio, nulla adsit violatio, quia in ipso tex. præsupponitur quòd fidei commissum factum erat de re vniuersali, nempè de rebus Italicis, vel prouincialibus, debet igitur sequens illatio Iurisconsulti ibi intelligi de casu consimili: Potest & illatio illa intelligi quod si in

re

re certa iniunctum sit fideicommissum transibunt actiones, nempè ad rem illam, & eius occasione quod sensit ibi Alex. in versic. ideò substinendo, vel denique dici potest, quòd transibunt, ex iure speciali, & militari prærogatiua: Non obs.d.l. quoties, quæ loquitur in pagano, & secundum ius commune. Alia est distinctio Ange. vt etiam refert ibi Alexã. quia aut facta est institutio in quantitate vel re certa, & in residuo est intestatus, aut in quota, & tunc secus, quod Alex. non placet, licet neque distinctio illa sit dicenda absona, quia facilius quota portio trahit ad se residuum quàm si sit facta in re certa, etiam in militari testamento: quia in habentibus symbolũ facilior est transitus, l. in rem, §. Item quęcunque, ff. de rei ven. sed improbatur distinctio ista in d.l.j. & ij. C. de mil. test. licet solui posset, propter distinctionem, specialiter, quæ est in d.l.j. & propter aliam taxatiuam, tantummodo, quæ est in d.l.ij. Obstat ẽt Glo. in d.l.j. in fi. dũ vult, quòd institutio in paganicis vel castrensibus non trahitur ad cętera: mihi videtur planius esse si dictam, l. si miles vnũ, simpliciter intelligamus prout iacet, videlicet, vt eo ipso, quòd miles aliquem in fundo instituit, vel in alia re particulari, cętera omnia voluerit ad ĩtestato successuros pertinere, quod vbique dicitur, nempè in dictis ll.j. & ij. C. de mil. testa. in d.l. sed & si miles, & alijs consimilibus iuribus: Neque obstat, d.l. si certarum vera enim lectio, & germana ita habet, quòd alium vrbanarum, rusticarum alterum, tertium verò cęterarum hæredes instituit, Quis enim, vel mediocriter latinus, tertium certarum diceret, aut quæ esset hæc locutio? & ita etiam loquitur text. in ea. l. §. i. alium castrensium, alium cęterarum, ita in l. hæredes. §. i. ff. famil. ercis. ita etiam in l. si filius. §. Papinianus. ff. de bonis libe. & ita illam, l. qui certarum, corrigit Haloander vt ego habeo in pandectis. Nurembergensibus, secundum quem sensum concordantur omnia supradicta iura. Nam si miles commilitonem fecit hæredem paganicarum rerum, si quidem alium instituit in cæteris, is ea omnia consequitur, quòd si repudiet, non accrescet ininstituto in paganicis, non enim sunt cohęredes, quamuis cogatur vel totum amplecti, & omnibus soluere creditoribus, vel totum repudiare, vt dixi supra, allegando, d.l. si certarum, §. quod si alteru tra. neque est inter ita institutos iudiciũ fa. ercis. cum sint ad instar duarum, hæreditatũ, vt dicitur in d.l. si certarũ, §. j. & in l. hæredes, §. i. ff. fa. er. sed si neminem vocabit ad residuum pertinebit ad hæredem legitimum, cum censeatur voluisse intestatus decedere, vt d.l. si miles vnum. ff. de mil. testa. neque faciendã puto differentiã

siue pars illa in qua instituit sit vniuersalis siue particularis, quia eadem credenda est fuisse mens militis, vt in residuo voluerit intestatus mori: Cum enim hoc sit eius priuilegium, quid refert, an in vno fundo quod habebat, puta in Gallia, hęredem instituat, an pro vncialium omniũ bonorum quæ habet in Gallia: Aut cur hoc magis secundo casu quàm primò institutus omnia trahet ad se? quæ opinio probatur Inst. de hære. inst. §. hæreditas. versi. neque enim si illum versi. ibi, Nisi sit miles, referas ad id quod iam supra dictum est in eo. §. si quis in semisse sit institutus quod totum as in semisse cõtinetur. Ad l. verò. iij. C. de test. mil. quæ videtur aduersari huic dicto, dum in ea legitur, quòd filia quæ erat instituta in duabus vncijs, & vxor quæ in vna, totam capient hæreditatem, quasi ita institutę fuerint vt filia habeat bessem vxor verò trientem. Respondeo id ibi esse, quia filia ipsa, quæ aliàs erat legitima hæres, fuit instituta, vnde facilius est credere, quòd miles voluerit vncias maiores facere, & in tantum augere vt totum exhauriant, quod potest facere, prout, & paganus, vt d. §. hæreditas Inst. de hęre. insti. quàm quòd voluerit residuum, & dodrantem ab intestato transire, ad legitimos, postquam legitimus erat hęc ipsa filia instituta, in qua nõ est adeò verisimile voluisse militem transire, hæreditatem diuersis modis, partim scilicet ex testamento & partim ab intestato, prout est verisimile quòd iure communi vti voluerit, vncias, vt dixi, maiores faciendo: Nam quando miles extraneum in re certa instituit nullo instituto in residuo, creditur voluisse cętera ad legitimos pertinere, At quũ ipsum legitimum ita instituit, quid potest credi voluisse aliud quàm id quod quasi necessariò ius exigit, vt institutus totum capiat ex testamento postquam non potest esse locus illi tacitę coniecturæ. Et licet obici posit quòd nihilominus in casu, d. l. iij. poterat præsumi voluisse militem dodrantem illum iure intestati et ad filiã pertinere, postquã neutrã ex eis in illo instituerat, responderi potest concurrere in eo casu duo specialia, vnum vt eandem ipsam filiam voluerit partim ex testamento, partimque ab intestato sibi hæredẽ esse, quod alibi in iure non inuenit: Alterũ, quòd valeat institutio illa pro parte, solũ quo ad ipsam partem, neque trahat ad sese residuũ iure testamenti, cũ tamẽ aliàs duo specialia in iure non concurrant, vt habetur, in l. j. C. de do. promiss. & hic intellectus parũ est difformis ab eo quod dixit Imo, vt est supra relatum, nisi in quantum confirmatur alijs rationibus, quas fortè, & ipse in animo habuit, Et quod dixi, supra nihil referre an sit facta institutio in re particulari, an in vniuersali quæ non

totum

totum includat patrimonium, probatur, in l. qui non militabat, in prin. ff. de hæ. insti. argumento à contrario sumpto, ibi enim dicitur, quòd qui non militabat alterũ instituit in Pannonicis rebus, Alterum in Syrijs, & dicitur censeri eos æqualiter, & in vniuersum institutos, quasi inferatur secus esse in testamento militis: quid enim aliud inferri potest ex verbis illis, Qui non militabat, & ita dicit ibi Gloss. j. secus, inquit, in milite. Insuper quod ad mate-
16 riam, d. l. qui non iure militari, attinet, † certum est inter illos ita institutos locum esse iuri accrescendi, sed puto aliud dicendũ esse si eodẽ modo testaretur miles, repudiata enim ab altero ex institutis hæreditate, non accrescet alteri, sed ad intestatum ibit, vt dicitur in d. l. si filius. §. Papinianus, ff. de bo lib. in qua l. hærent Glo. & Doc. in d. l. i. C. de test. mil. vt per Alex. ibi nu. 7. Dum ex l. illa no.
17 † quòd prohibitus venire per ius accrescendi, non ideò censetur prohibitus succedere ab intestato, quod nescio quõ ex illa l. colligatur, Nam neque ille Titius libertus talis erat qui posset legitimo iure succedere, cum liberti non vocentur iure Roma. ad legitimas patronorum hæreditates, sed contrà patroni ad libertorum, neque in illa l. succesit libertus alia ex causa quã quia ad
18 castrensia bona erat vocatus, † Et dum in tex. dicitur, Ab intesta to addita est à Titio hæreditas, corruptè addita sunt verba illa, Ab intestato, & non sunt in correctis codicibus, quod etiam patet ex illa ipsa litera, dũ enim dicitur, quòd si adita sit à Titio hæreditas nũdum competit patrono contratabulas, iam præsupponitur quòd etiam in paganicis alius erat factus hæres in illo testamento, nihil enim necesse erat patrono ab intestato cõtratabulare, vt l. iij. §. Patronus, imo neque etiam ex testamento, donec sit hæreditas adita, vt ibi probatur, quod etiam dicit Glo. in d. §. Papinianus, vnde neque ille Titius ab intestato adiuit castrensia in quibus erat institutus, neque paganica, quæ caduca sunt effecta per repudiationem alterius hęredis, ipsi Titio accreuerunt, sed ad legitimum militis hæredem transierunt, Neque quicquam facit ille tex. ad illud propositum, quod prohibitus capere per ius accrescendi non censeatur prohibitus capere ab intestato, forte tamen si is fuisset ille Titius, qui aliàs fuisset ab intestato successurus testatori, si alius institutus in paganicis repudiasset, etiam si non iure accrescendi residuum accepisset, illud tamen accepisset iure intestati, voluit enim testator in eis pręferre ei hæredem scriptum, Sed si is repudiet, iam nihil obstat quominus sit iuri communi locus, & ab intestato succedatur; Probatur tamen, in d. §. Papinianus id quod dixi supra

nihil referre inter institutionem in re certa, vel incerta vniuersitate, vt ibi in versi. ac si partes eiusdem hæreditatis accepisset. Et ibi etiam Gloss. quæ differentiam facit an sint relictę partes eiusdem hæreditatis, an verò certa quædam vniuersitas ex duabus quæ finguntur esse in bonis defuncti militis; Aliud etiam in militis testamento est no. in materia ista iuris accrescendi, quòd nedum inter institutos in diuersis patrimonijs, prout in casu d. l. si certarum. §. j. & d. §. Papinianus, Sed etiam in coniunctis & indistinctè institutis, cessat ius accrescendi si alter repudiet; Nisi hęc esse defuncti voluntas probetur, iuxta tex. singularem in l. si duobus, ff. de mil. te. vbi longè melius probatur quòd potentior est causa intestati quàm ius accrescendi, in testamẽto militis. Potest 19 † etiam miles ad certũ tẽpus, & conditionem hęreditatem dare, & postea adimere, & alij directo dare, vt d. l. in fraudem. §. miles, de mil. testa. quòd si neminem in testamento vocet, lapso tẽpore, vel conditione defecta, capient legitimi hęredes eius, vt eo. titu, 20 l. miles ita, in prin. Est & inter priuilegia, † vt agnatione filij non rumpatur testamentum, si ea fit mente pater vt hæredem illum malit habere quàm filium, vt dicta. l. qui iure militari, etiam si id in genere cogitauerit, & voluerit; vnde, & allegatur passim lex illa quòd sufficit esse in genere cogitatum de illo iure cui quis renunciat, nisi cum specialis derogatio requiritur, quam materiam latè tractat Feli. de for. comp. c. si diligenti, col. iiij. Quinimo si non ea fuit mens patris ab initio, superuenerit tamen, etiam nato filio, & rupto testamento, conualidabitur, vt eo. tit. l. 21 si filiusfam. ante fi. & l. idemque. Item est inter priuilegia, † vt de suo statu incertus validè testetur, vt eod. titu. l. ex militari. §. si miles, quod est contra in pagano, vt ibi not. restringitur tamen quo ad illa dumtaxat bona, quę sciebat testator se habere, Quid enim si credebat patrem adhuc viuere, qui iam decesserat, vtique paterna bona hæres non capiet vt d. l. ex militari, in fi. cum l. seq. secus si id postea innotescat, & in ea voluntate perseueret, siue etiam si veteranus factus decedat, vt eodem titulo. l. idem est, cum prin. l. sequen. quod priuilegium tractat Bald. in l. 22 j. in xiiij. q. C. de sacrosan. eccles. Sunt & eadem priuilegia † in reuocando testamento, quæ & in condendo, vt d. l. in fraudem, §. j. quod habet rationem, nihil enim tam naturale &c. Et hoc est militi vsque adeò permissum, vt permissa sit ei variatio, etiam sępius, nempè hæredem scribere, inducere, rursumque renouare, vt sola relinquatur quæstio voluntatis, vt dict. §. j. Neque

filij

filij natiuitas inter media hoc impedit fieri, vt l. Centurio, de mil. test. Vsque adeò etiam fauetur militibus in condendis testamentis vt etiam † à pagano militari modo factum, conualidetur si is miles postea decedat, vt d. l. in fraudem. §. testamentum, vbi Bal. no. quòd eo ipso quòd illud non mutat, confirmare videtur. Debet tamen probari quod miles ita voluerit, l. Tribunus. §. j. & l. Titius, illo eo. tit. quamuis enim dici possit testamentum militis, quod factum est ante militiam, non est tamen testamentum factum à milite. Neque minus est inter priuilegia, † quòd potest miles cum duobus testamentis, separatim factis, vtroque valido, decedere, siue primum velit valere iure fideicommissi, siue directo, imò & potest codicillos antea factos, ex noua dispositione, ad directam institutionem perducere, si tamen eum ita voluisse appareat, vt probantur hæc omnia, in l. quærebatur, in eodem titul. Et potest eosdem codicillos statim vt directo valeant iubere, & vt sint testamentum, vt eodem titul. l. militis, in princ. Puto, & inter priuilegia ascribendum id quod iam dixi suprà, vt inter duos, etiam æqualiter institutos, non sit locus iuri accrescendi si alter repudiet, vt d. l. si duobus, licet eam Doc. aliter intelligant. Item est inter priuilegia, † vt etiam ex imperfecto testamento reuocaretur anterius solemne, siue communi iure siue militari factum, vt dicitur, ind. l. eius militis, de mili. testa. Hoc tamen differunt factum prius testamentum communi iure, ab illo quod est factum iure speciali, vt illud non reuocetur per imperfectū sequens, conditū post missionem, intra annū tamen ab ea, hoc verò posterius reuocetur, ēt si intra annū à missione factū sit, vt d. l. eius militis, in fi. & l. seq. propter quod, & solent allegari iura illa quod facilius derogatur iuri speciali quàm cōi. † Potest ēt ad aliud allegari, d. l. sequens, quæ incipit miles si testamentū, in vltimis verbis quòd potest miles, ēt magno ex interuallo, & multis diebus, testamentū condere, quod est secus in pagano, quod erit, & inter priuilegia, vt in l. hæredes. §. fi. ff. de testa. Et in l. cū antiquitas, C. eo. tit. Aliter tamen intelligunt Doc. d. l. miles. Nā Ang. ibi dicit, quòd qui diuersis diebus testando disponit, diuersa intelligitur facere testamenta, & propterea vltimū præualet, quod nescio quid ad militare testamentum attineat cum idem sit in pagani testamēto, vnde rectius intelligemus verba illa, qui plura per varios dies scribit sepè testamentū facere videtur, secundum sensum meum supradictum, cum sit aliud dicere sępè fieri testamentum, id est, accedi ad illud conficiendum, Et aliud, multa fieri testamenta prout

aliud

aliud est plura scribere,& aliud pluries, quòd potest pertinere ad plura capitula, aliud verò, quòd plura scribat testamenta. Non solum autem militibus ipsis fauetur in hac testamẽtorum factione

27 † sed & eorum Asseclis,& cęteris quòd castra comitãtur,si & ipsi, dum in hostico inueniuntur testamentũm faciant,Nam & ipsi militari iure testabuntur,quód dicitur in l. vlt.ff.de mili.testa.Quod tamen minus bene videtur intellexisse Bal.qui in summario illius legis intelligit,in hostico,id est in manu hostium, esset enim is hostium seruus & intestabilis,siue sit miles seu quiuis alius;l.in bello. §.codicilli.ff.de capti.& postli.re. vnde tempore quo erat Imperator cum exercitu in Germania,vel inter Partos,aut etiam cum hac nostra tempestate erat Carolus Imperator supra Tunetum,vel supra Algerium, hoc iure testari potuissent quot quot erant in castris, & hoc idem dicitur in l.j. ff.de bo.pos.ex testamento milita. Fortius etiam dixit idem Bal. in l.j. C. de vxo. mil. quód etiam militum vt ipse dicit, scutiferi, & familiares, si sint eis necessarij pro dignitate personæ, gaudẽt dominorũ seu militum priuilegijs.

28 An autem militiæ destinatus, † nundum tamen in numeros relatus,possit iure militari testari variè videntur iura statuere, nam in l.ex eo tempore;quæ est lex antepenulti.C.de mil.testa.dicitur quòd non;etiam si sit electus Tiro, & iam publica impensa iter faciat;in l.autem statim seq.quæ est pen.dicitur quòd filius familiàs equestri militia exornatus,& in comitatu Principis retentus, cingique confestim iussus,testamentum de castrensi peculio potest facere,vnde, & no. Glo.illum tex. quòd de proximo fiendum habetur pro iam facto; Potest solui , quòd Tiro non est ita de proximo assumendus sicut iam assumptus & describi iussus,quę est etiam ratio d.l.vnicæ in fi.de bo. possess. ex testa.dum & ibi dicitur quòd ex alio numero translatus ad alium,quamuis à primò iam sit exemptus & nundum ad alium peruenerit,potest tamen hoc iure testari,secundum est etiam quòd Tirocinio electus adhuc poterat reijci si dum exercebatur inueniebatur inhabilis, ita Vegetius lib. j. cap. viij. quod non potest de eo dici quem Princeps cingi iussit.

29 Priuilegiatur etiam † miles qui ad mortem damnatur vt de castrensibus bonis,non etiam de reliquis , militarique solum iure, testari possit,d.l.ex militari,in princi.de mili.testa.& l. si quis filio. §. sed & si quis fuerit.ff. de iniu. rup. quod etiam præter supradictos duos modos, restringitur si id à iudice impetrauerit, vel sit ei in sententia reseruatum,vt l.cum hic status.§. si miles. ff. de dona.inter vir. & vxor. Item & restringitur ad damnatos ex militar

crimine non etiam ex communi, vt d.§.sed & si quis, & l. & militi bus. C.eo.tit.& l.j.de vetera.mil.succeff.Imò & in ipso militari cri mine adhuc restringitur vt non habeat locum si sacramenti fides rupta sit, vt d.l.ex militari, vbi Bal.& Ange. fratres notant quòd damnati de fide rupta non habent testamenti factionem, quod for tè alium habet sensum, cum lungè aliud putem & specialiorem in fidelitatem, sacramenti militaris fidem violare, aliud aliter fidem fallere, & de militari sacramento habetur in Glos.ff. de infa. l.ij.§.

30 miles, & dixi supra. Est & aliud priuilegium huic affine † vt in Castrensi peculio damnati militis, quamuis non sit testatus, succe dant proximi, ad quintum vsque gradum, fisco excluso l. j. & ij. ff.de vetera.mil.succes.vbi Gloss.no.& no.latius in d. l. militibus.

Annumeratur & priuilegiis vt posit miles deportatum insti tuere, l. neque enim.§.j.de mili.testa.& l.deportati.§.si miles, de le ga.iij. quod est secus in pagano, vt l.j.C.de hęre.insti.verum si post annum à missione moriatur miles, corruit illa institutio, quod sin gulariter dicitur in l.nam si miles, ff.de iniu.rup. Item quamuis communi iure tria inspiciātur tempora, vt constet capax ne sit hæ res institutionis an non, nempè institutionis, mortis, & adite hæ reditatis, vt l.si alienum.§.j.ff.de hære.inst. in hærede tamen mili tis sufficit si sit capax, mortis tempore, vt d.l.neque enim.§.j.de mi li.testa. In ea etiam l.in fi.dicitur fauore militis fideicommissa riam libertatem trahi ad directam, cum tamen in pagani testamen to distinguatur, prout in l.tractabatur, illo eo.tit. Solebat & in

31 ter priuilegia militaria censeri † quòd in eorum testamentis ne que falcidia, neque Trebellianica detraheretur, sed id posteà fuit per nouissima iura sublatum, quod infra dicetur. Vnum est ta

32 men in hac militaris testamenti materia maximè notandū † quòd ita demum valet hoc testamentum, si testator in militia, aut intra annum missionis moriatur, vt Insti.de mili. testa.§.& quod in ca

33 stris.† Sed neque existimari, velim nihil in cęteris referre militiæ ne tempore quis testamentum vel codicillos faciat, an intra annū ipsum à missione, ea enim quę in militia fiunt Trebellianicam, aut Falcidiam iure veteri non patiuntur, ista autem patiuntur ēt antiquo iure, quod idem est de fideicommisso, vt l.si miles.ff.ad l.

34 Falc. Sed & eorum † quæ intra annum missionis fiunt nulla erūt priuilegia, nisi missio honesta sit, non etiam si ignominiosa, vt l.ex testamento, C.de testa.mil.& l.testamento, ff.eod. Aliud etiam. & terciò censeo circa hunc annum hancque missionem cauendū, vt ad eos solos restringātur, supra dicta qui mitti solent, vt l.quod constitu-

constitutum,ff.de mil.test.Mitti inquam intelligas, non vt Gloss. ibi exponit,id est remitti.sed qui missionem,hoc est commeatum à Duce impetrant,vt militia soluantur, ita vt de cętero vltra non militent,non autem ad tribunos præfectos, & alios eiusmodi,qui mitti non solent,sed à principe suorum officiorum successores expectant,vt d.l.quod constitutum,Quod fortè & hodie rectius esset obseruari quàm prò Ducũ libidine ascribi, & mitti: Neque enim vt hoc obiter dicam, passim licebat tempore & iure illo nomen militiæ dare, vt iam dixi suprà sub tit. qui mil.pos.neque pariter licebat militiã deserere, sed mittebantur,aut si ex primis erãt ordinibus,successores à Principe expectabant,vel emeritis stipen-
35 dijs exauctorabantur,† Erantque præstituta tempora militiæ,qui
36 bus elapsis veterani,atque emeriti soluebantur sacramento,† præmiis acceptis:vt no.in tex. & Gl.in l.ii.§.ignominiæ, ff.de his qui no.infa.& l.sed & si miles.ff.de excus.tu. vnde & apud Corne.Tacitũ,li.suorũ annaliũ,primò in seditione illa Pannonica,cõquerebãtur Ro.milites quòd tricena aut quadragena stipendia tolerarent quòd traherentur in diuersas terras,vbi per nomen agrorum, vliginosas paludes,& incultos montes pręmio acciperent.Quodq; denis in diem assibus anima,& corpus eis ęstimaretur,compositaque est tandem seditio,cõstituto ac concesso, inter cętera, missionem dari vicena stipendia emeritis, quod intellige qui viginti annis militassent,retineri sub vexillo tamen, cętererorum omnium immunes,pręterquam pro pulsandi hostis. qui senadena fecissent,hęc
37 ipse, † vnde & intelligis quid differant exauctoratio, & missio.

SVMMARIVM.

1 *Denarius quid.*
2 *As,& asses quid,& nu.5.*
3 *Sextertius,*
4 *Denarius Turonensis idem quòd quatrinus Mediolanensis.*
6 *Denarius Drachma est argenti.*
7 *Denarij antiqui vario pondere fuerunt.*

De denario & stipendio militis Romani. Tit. II.

SED vt aliud obiter dicam,ex verbis illis Taciti,Denis in diem assibus vitam extimari.quæ proculdubio ad stipẽdium quod eis de publico pendebant intelligentur, ita Alcia.

1 Alcia.ea declarat,ostendit,inquit, † hic locus denarium decem asses æris esse, quód erat diurnum, stipendium militis, quam summam Germani pedites in præsentiarum accipiunt, tres videlicet coronatos singulis mensibus; Cui sententiæ ad stipidatur Germanus quidam qui libellum de ponde.& mensu. antiquis & vocabula quędam rei numerarię conscripsit, Decem inquit, denarij valent vno coronato,quòd nos scutū appellamus.Neq; est absimile q̄ Bu-
2 deus in opusculo quod breuiariū assis dicitur, † Duo inquit Asses,
3 & semis †sesterciū faciunt,id est Caroleū vnū,& semissem denarioli,& rursum,Denarius quaternos valet sestertios nummos, hoc est
4 quaternos Caroleos, & binos denariolos Turonēses, † Est autē hic denariolus id quod Mediolani,vocāt quatrinū: Caroleus enim, vt dicitur in supputatione Gallicorū nūmum ad Germanicos,decem valet denariolis Turonēsibus,porro Caroleus, quā nos parpagliolā dicimus, decē valet quatrinus Mediolanēsibus, seu duobus solidis
5 & semis,duobus autē grossis nostris Pedemontanis. † Qua ratione perpēdimus fuisse Romanis Assē æris id,quod est Mediolanēsibus solidus: Erūt igitur decē illi diurni Asses, idē ferè quod numisma Hispanū,quod hodie Regale vocamus,Quod ante Budeum,& alios Prętatos,declarauerat Leo nar.Portius,Iurisecon. Vicētinus in opusculo quòd inscribitur de sestertio ponde. & mensu. anti. in quo
6 pluribus in locis dicit,quòd sestertius pars est quarta denarij: †Denarius verò drachma est argenti,propter quod infert,satis probatum est,inquit decem asses denarium,Triginta autem denarios antiquos,triginta Iulios,vel triginta sex marcellos. Aureos verò tres nostri temporis cōficere. In eadem est sententia de Asse & sestertio Dionisius lābini nouis.interpres Horatianus sup satirā iij.li.ij. As,inquit,nūmus erat ab initio libralis ęrens,& per l.scribebatur, valebatque quattuor nostros Turonēses,idest vnum marchetū Venetū , In quo tamē fallitur quarta enim parte minor est marchetus q̄ solidus.Itaque sestertius , inquit , qui duos asses & semisē valet, per duo ll.& S.à veteribus notabatur,hoc modo lls. nō vt hodie in scite Hs.taleq; repetit in epistola ij.li.j. vnde miror in hoc cōueni re omnes idē esse decē Asses,quod denariū,quod Alci.ex loco Taciti supra citato colligit.Cū tamē subinferat eodē loco Tacitus,Neq; aliud leuamētū quàm si certis sub legibus militia iniretur,vt singulos denarios mererēt, sextus decimus stipendij annus finē afferret. Hęc enim erāt militū in seditione illa postulata,si igitur diurnos illos decē Asses denario commutari poscebāt,iā sequitur plus esse aliquid denariū:Aut est igitur illeTaciti locus corruptus,aut aliquid,

V vt di-

7 vt dixi plus erat denarius. † Quod & arguitur ex opusculo Geor. Agrico.de ponde.Ro. libro iiij.dum de hoc ipso loquitur. Denarius, inquit, primò asses decem valebat, vnde & nomen traxit, subiungitque, vt habent Græci Drachmam nummum argenteum, sic habent Romani Denarium. Et hæc ille: Denarium etiam fuisse pódere drachmę dicit Didacus Hispa. in opusculo qui est inscriptus, veterum collatio Numismatum.c.ij. Cuius ista sunt verba. Denarius octaua est pars vncię, subiungitque, si velimus denarios conferre nummis, argenteis, castellanis, denarium Romanum parem inueniemus in pondere argenteo Regali quo aurifices vtuntur, qui vsualem vincit octaua parte: Additque. Quibusdam placuit denarium à Drachma ita differre vt sit Denarius septima pars vncię, prout est drachma octaua, Iterumq;, illud, inquit, certissimum est denarios non semper eiusdem ponderis fuisse, ostenditque Agrippę denarium pendere drachmam Atticam cum dimidia: Rursumque, etenim post Claudium Imperatorem, inquit, è libra signauerunt nonaginta sex denarios, & sic drachmales, Cùm igitur seditio illa Pannonica, de qua Tacitus loquitur, fuerit sub Tiberio, & sic ante Claudium, credi potest denarium sub ipso Tiberio maiorē fuisse quàm decem Asses. & quàm drachmam, ideoque congruere loco denum Assium, quòd erat diurnum militis stipendium, & sic regale, vel circiter, petiisse eos vt esset denarius, qui si fuisset, vt di dacus credit, par illi quem vidit sub nomine Agrippæ, iam esset paulò minus quàm quinta pars vnciæ penderetque denarius eiusmodi, plus minus, solidos sexdecim Mediolanense qui sunt nobis, plus minus, grossi quatuordecim, quòd erat stipendium diurnum priuati militis, Quod si illud referas ad denarium (qui septima sit vnciæ pars) decrescet ab isto quem dixi, hac portione, eritque vsualis monetæ. Mediolanen. solidorum circiter tredecim, grossorumque Astensium plus minus duodecim, sed & de militum stipendio aliquid dicetur inferius.

SVMMARIVM.

1 *Pueri ad militares dignitates prouecti.*
2 *Meretrix non capit ex testamento militis.*
3 *Miles excusatur à tutela, fallit tamen in pupillo militis.*
4 *Ignorantia iuris concessa militibus, quòd tamen intellige vt ibi, cũ multis versi. seq.*
4 *Trebellianica, & falcidia in testamento militis locum non habet.*

Miles

5 Miles vectigal non soluens, vel non consignans predium non amittit rem.
6 Lex à Calligato, C. de nup. nouiter declarata.
7 Calligati milites cur dicti.
8 Praescriptio non currit militibus.
9 Miles non condemnatur nisi in quantum facere potest.
10 Miles non potest ad mortem damnari nisi consulto Principe.
10 Miles appellationem desertam potest prosequi.
11 Militi capto an currant stipendia.
11 Militi absenti ex licentia an currant stipendia.
12 Miles anno à missione in integrum restituitur aduersus passa in militia.
13 Miles non patitur secundum decretum.
14 Et si patiatur recuperat bona, pretio persoluto.
15 Accidens attenditur magisquam natura,
16 Milites habent priuilegium fori.
17 Iudices competentes militis qui sint.
18 Thesaurarius Principis est inter primos magistratus.
19 Maiores officiales principum non subsunt praesidibus prouinciarum, sed soli Principi.
20 Duces, Thesaurarij & alij eiusmodi, etiam offitio perfuncti, gaudent priuilegio vt soli Principi subsint in causis criminalibus.
21 Principales personę non damnatur inconsulto Principe.
22 Matricula quem non continet priuatur priuilegio.
23 Collegiati non gaudent antiquis priuilegijs corporatorum.
24 Exec. non potest fieri in stipendijs militaribus.
25 Milites non tenentur ad angarias.
26 Milites an teneantur ad hospitationem si domum habeant.
27 Pactum de inuicem succedendo valet inter milites.
28 Caporalis potest stipulari pro tota coborte.
29 Res empta de pecunia militis efficitur militis.
30 Miles testis inuitus esse non cogitur.
31 Miles damnari in metallum non potest.
32 Neque Torqueri.
33 Neque suspendi.
33 Furcarum pęna grauior quàm gladij.
34 Doc. gaudent priuilegijs militum.
34 Filij militũ gaudent prerogatiua patris, circa torturã & alia suprascripta,
35 Decuriones sunt & ipsi priuilegiati in suprascriptis poenis.
36 Doctores quibus gaudeant priuilegijs ex militaribus.
37 Milites nostri temporis an gaudeant antiquis priuilegijs.
37 Princeps licite donat meretrici, licet secus sit in inferioribus militibus.

38 *Milites ex priuilegio, quibus gaudeant priuilegiis.*
39 *Miles ex priuilegio sordida exercens amittit priuilegium.*
40 *Priuilegium non competit, cui non congruit.*
41 *Equites aurei non sunt propriè milites.*
42 *Equites aurati per pecuniam facti non gaudent priuilegio.*

Rursum de priuilegiis militum. Titulus III.

SED vt in semitam reuertar, vnum est postremo in hac testamentaria militarium priuilegiorum ratione sciendum, quòd licet prisco illo æuo consueuissent Primipilatus, Tribunatus, cęteraque huiusmodi officia quandoque etiam indignis conferri, cùm semper in vsu fuerit vulgaris illa lex, quod fauore, C. de legi. † vnde etiam impuberibus obueniebant, quòd probatur, in l. sed & si miles. §. iam autem, ff. de excu. tu. & C. de testa. mili. l. fina. Huic tamen impuberi non licebat communi siue etiam militari iure testari, ne supra voluntatem concedentis amplietur priuilegium, Et ne in perniciem vertatur quod salubriter est concessum, & denique ne via fraudibus aperiatur, propter lubricum consilium illius ętatis, per quas rationes Imperator correxit iura antiqua, quæ aliud volebant, vt dicitur in d. l. vlt. C. de testa.

Restringe etiam lector totam hanc largam testamenti militaris potestatem, ad honesta, & concessa, † si enim miles meretricem aut amasiam institueret neque illa haberet, Insuperque haberet fiscus auferens vt ab indigno, si tamen miles vel in militia vel intra missionis annum moriatur, vt l. mulierem, ff. de his qui. vt indi. Sunt & alia multa eorum priuilegia præter hæc testamentaria, † excusantur enim à tutela, etiam si iam missi fuerint, nisi ignominiosa esset missio, l. sed, & si miles, ff. de excusat. tutorum, Nisi esset militis filius, pupillus, cum indecens sit commilitonis filium contennere, ęquiusue sit inter priuilegiatos cessare priuilegium, vt ibi no. sed neque missi omnes hanc excusationem habēt, sed veterani, et emeritis stipendijs, vt ea l. §. j. vrbano tamen cohortes vtebantur priuilegio qualiscunque causaria missio obtigisset, vt ea l. §. planè. Habent & ex priuilegio milites, † vt eis iura ignorare liceat, cum arma eos scire magis deceat, l. regula. §. j. ff. de iu. & fac. igno. l. fina. in princip. C. de iure delib. quod tamen fallit in delictis, vt l. miles, in princip. in secundò respon. ff. ad legem Iuliam, de adul. Natura quippè ipsa eos monet vt quòd tibi

bi non vis fieri, id tu alijs ne facias, Quod verbum Lampridius in vita Alexandri Imperatoris dicit eum semper in ore habuisse, cũ esset tamen extra Christianam religionem, & pietatem, Albinus etiam militem, quòd hospitis vxorem stuprauerat, reclinatis duobus arboribus, & alligatis pedibus proscindi fecit, Totilas etiam Gottorum Rex, quamuis barbarus, armigerum suum, qui stuprauerat virginem, morte mulctauit, vt ex Procopio refert Tiraq. in legi. connub. li. & cap. xiij. At hodie quotus est, vel gregarius ac calligatus miles, qui non conijciat oculos in matrem fa. aut filiam, & de ea conspurcanda non laboret, atque in hospitio ima summis non misceat, donec peruicerit? Hoc tamen priuilegium iuris ignorantiæ valde restringit Bal. in consi. cclxiij. verba instrumenti, nume. 5. lib. j. vbi illud dicit competere quo ad subtilitates, & apices iuris, Additque, quòd in actibus voluntarijs non magis eis fauetur quàm cęteris, neque magis pro eis præsumitur, inferens quod & imputatur ei si non cogitauit de cogitandis, et si non consuluit peritiores, quod tamẽ ego vereor nimis restringere hoc priuilegium, postquam etiam Iurisperiti excusantur si perperam intelligant ea quę sunt de apicibus iuris, vt idẽ Bald. dicit in c. j. §. iudices, nu. 4. in tit. de pa. iu. fir. Dixit etiam Oldendor. in trac. de iu. mil. dum enumerat casus in quibus cessant militum priuilegia, nu. 2. quòd eis non subuenitur quando consulto & scienter omittunt allegare factum vel ius, vt quando consuluerunt peritos, iam enim non ex ignorantia patiuntur, quod satis congruit dicto cõs. Bal. super quo etiam dubito, cum ignorent licitè quale sit acceptũ

4 consilium periti. Priuilegiatur etiã miles † si inconsulto adeat hæreditatem vt non teneatur vltra vires hæreditatis. l. fi. in princ. C. de iu. delibe. quod & repetitur in fi. legis, Gl. tamẽ ibi dicit hoc esse correctũ per ius nouissimum, quod ẽt dixit in auc. de hæred. & fal. §. quia verò, in ver. militari, quæ etiam dicit quòd inuentario non confecto amittet falcidiam, secus si illud confecerit, etiam si sit testamentum militis, quod facit ad id quod dixi supra de priuilegio falcidię, & Trebellianicæ, quod etiam voluit Bart. in l. j. §. in filij, ff. ad Treb. Aliqui tamen illum text. in §. quia verè intellexerunt vt loquatur in milite instituto, non etiam in testante, quod Gloss. ibi reprobat. Ego ęquius & sanius crederem è contra intelligendum esse non in milite testante sed in adeunte, cui licere debet ignorare illam tutelam, & leuamen inuentarij faciendi, cui sensui applaudet textus. ille, ibi, vt omnia testamenta siue nuncupatiua, siue in scriptis ita obseruent, siue

priuata

priuata sit persona, siue militaris; quæ verba respiciunt testamenti facturam, non inuentarij; non est tamen à Glo. & communi sententia recedendum, maximè cum in eo tex. dicatur, communem namque hanc legem omnibus hominibus imponimus; quamuis dicat Are. in consil. xij. col. j quòd illa Gloss. sibi nunquam placuit.

5 Item † si miles neque profiteatur, neque soluat vectigal non cadent res suę in commissum, vt l. ij. C. de vectigal. quòd potest extendi ad professione immobilium, Cum renouantur census, quos alij registra, alij castra vocant. Priuilegium est etiam vt à Caligato vsque ad Protectorem liceat matrimonia sine vlla penitus solẽnitate contrahere, si tamen ingenuam vxorem ducat; l. à Caliga-

6 to. C. de nup. † verum quòd Doc. ibi notant licere indistinctè militibus à minore vsque ad maiorem sine vlla solemnitate vxorem ducere, longe est aliter intelligendum; Et videlicet vt à Caligato, quòd est infimus gradus militaris, vsque ad protectorem, qui est gradus non supremus sed mediocris, liceat ita vxorem capere; at a Protectore supra, non liceat; quòd quamuis doc. non dicant, probatur in auc. vt li. ma. & auiæ. §. illo indubitanter, vbi refertur constitutio Constantini, per quam abiectarum mulierum coniunctiones quibusdam militibus interdicebantur, Idque Iustinianus ibi corrigit, concedens mulieres quascunque si tamen sint ingenuæ, pósse militibus copulari, nisi magnis dignitatibus decorentur, quo casu iussit vt dotalia instrumenta faciant, quòd etiam statuit in auct. quib. mo. na. effi. leg. in. §. hęc ergo, & in. §. sequen. De Protectore aliquid dixi supra sub cap. de speciebus militiæ, & fortè habebant

7 singulæ scolæ suos Protectores, prout & suos primicerios; † Caligati verò dicebantur à Caliga qua gregarij vtebantur, quòd erat calciamenti genus, quòd hodie vsurpamus in tegmine crurum, & pedum, quòd declarat Taci. is enim lib. j. de Caio Germanici filio, qui Tiberio postea successit, loquens, Infans, inquit, in contubernio legionum educatus, quem militari vocabulo Caligulam vocabant, quia plerunque ad concilianda vulgi studia, eo pedum tegmine vtebatur, Erat igitur vt vides vulgarium vsitatio; Quod alibi ex eodem Tacito dignoscitur, dum de hoc ipso Caligula (inquit) filiã gregali habitu circumferat, Caligulam appellari velit; Hæc verba

8 erant indignantis Tiberij. Sed neque quamdiu † quis militat currunt ei tempora longeuo præscriptionis, l. fi. C. qui. non ob. lun. tempo. pręscrip. quòd etiam extenditur ad militum asseclas, aut alios qui sunt in castris necessarij, quales sunt Chirurgi, aut Phisi-

9 ci, vt eo. tit. l. ij. Est & inter priuilegia † ne condemnati vltra

quam

quàm facere possunt exigantur, deducto etiam ne egeant, l. miles, ff. de re iu. Quod tamen non procedit si ęs illud turpiter contraxit vt vagando per mundum, vel si sit ignominia missus, vt per Gl. ibi & hoc priuilegio gaudent etiam togati milites, item, & celestis militiæ, vt ibi per Bar. Aliud mihi visum est colligi eorum priui-
1 o legium ex l. de militibus, ff. de custo. ex exhib. re. † vt neque ipsi duci exercitus liceat in sontes animaduertere, nisi consulto Principe, exceptis calligatis, & qui infimi sunt ordinis: vt quid enim esset in l. illa implicatiua, etiam in caligatis ius eum habere, nisi prohiberetur quo ad alios maioris gradus, Cui opi. congruit quòd in l. officium. §. fi. ff. de re mil. Dicitur Tribunorum officium esse in castigandis militibus modum suæ auctoritatis non excedere, & adhuc magis congruit, quòd apud Tacitum legitur, in seditione illa de qua iam est pluries supra sermo habitus Minutium Præfectum castrorum, pęnes quem erat tunc summa rei, cùm abesset Dux, ceptam seditionem sedasse duorum militum supplicio: bono, inquit, màgis exemplo, quàm concesso iure, At hodie, mitto Ducē ipsum, mitto legatos, qui mihi ij ferè videntur quos colonella nuncupāt etiam Centuriones, siue vt vulgo dicitur Capitanei, vel leuissimis de causis, in ipsos insaniunt, nulla penitus iudiciali via, aut disciplina militari. & regula seruata, sed dici potest cum Cy. transeat cùm cęteris erroribus eorum, De legato autem & de præfecto castrorum vide Vegetium, lib. ij. titul. nono & Decimo.

10 Est & priuilegium † si contra minorem feratur sententia & appellet Curator eius, neque prosequatur, si interim adultus fiat miles, poterit finita quantocunque post tempore militia, appellationem illam prosequi, absque eo quòd Curatorem conueniat ob rem neglectam, l. negotiorum. §. j. ff. de appella. Priuilegium quoque
11 est militis, † vt quamdiu est in captiuitate & hostium manu currant ei tempora, ac si militaret, vnde si compleantur interim tempora eius militiæ, premia cum cæteris veteranis accipiet, vt l. non omnes. §. qui ab hostibus. ff. de re mil. & l. iij. §. sed si ex improuiso; An vero currant ei interim stipendia huius temporis, variè videtur decisum. Nam in l. pe. ff. de re mil. dicitur quòd debentur. Cuius contrarium dicitur. C. eo. tit. l. j. Glo. in ipsa l. j. soluit quòd si capiatur præsidio, id est pręuiso, & sua leuitate, procedat lex prima, At si ex improuiso, & dum iter facit, aut defert epistolam, & procedit, d. l. pen. quòd ibi sequitur Io. de Pla. Alia est sol. Gl. quòd aliud stricto iure, aliud ex Principis indulgentia, quòd repugnat, l. cum allegatis. C. eo. tit. vbi dicitur non deberi stipendium temporis

poris

poris quo quis in desertione fuit, etiam si ex indulgentia Principis militiç sit restitutus, fortè tamē aliter possunt concordari omnia ista iura, ita intelligendo, vt d.l.j.& l.cum allegatis, loquantur in vero desertore.& eo, qui voluntate sua fuit apud hostes, d. verò lex pen. in eo cui intentabatur crimen ipsum desertionis, non fuit tamen probatum, vt ibi, neque desertorem fuisse apparuerit; fortè enim probauit se ex commeatu abfuisse, nimirum si stipendia illius temporis accipit; Et quòd in casu.d. l.j. quis voluntariè fuisset apud hostes innuit verbum illud restituto, quid enim opus erat restitutione postliminio reuerso? nisi & culpa aliqua intercederet? Marti. tamen Lauden. hanc quæstionem tractans in suo tractatu de milite, q.iiij. dicit simpliciter deberi stipendium temporis quo quis fuit in captiuitate. Contrarium verò dixit in suo trac. de bello.q.xljx.vbi allegat Bal. ita dicentem in l.vlt.in fi.C.de condi. infer. fortè etiam intelligi debet vt currant milite capto stipendia id est anni stipendiorum, sed non stipendia, id est æra stipendiorum; quando stipendia vicena, & tricena dicimus, id est viginti annorum & triginta. An verò † militi qui ex commeatu abest à signis stipendium debeatur quæsiuit Bal. qui omnia tractat, & tenet quòd sic, in l.iij.in vlt.ver.C.de condi.infer. Roma. idem tenet in sing.ccccxlviij. allegat tex. quem dicit sing. in l. hac lege.C. de prox.sacro.scri.lib.xij. Idem etiam Bal.in d.l. vlt. de condi. infer. tenet simpliciter quòd dixi supra. Sunt, & alia militum priuilegia, † quanto enim cunque tempore militauerit, & quantacunque sint tempora decursa, intra annum à finita militia in integrum aduersus præscriptionem restituetur, & rem suam reuocabit, l.iij.C. de resti.mil.& l.iij.C.de tempo. in inte.resti. Item † si non defendantur possideri quidem possunt eorum bona, non tamen omnino creditoribus addici, l.ignorare.C.eo. tit. Item † si creditores militis bona distraxerint ex pignoris iure, & secundum formam l. fi. C. de iu. do. impe. restituetur vt persoluto debito, seu etiam pretio venditionis, si minus sit quàm debitum, bona recuperet, l.si cum militaribus.C.eo. tit. sola tamen ratio temporis quo militauit est habenda, non etiam temporis quo domi mansit, vel peruagatus est, vt eo.tit.l.vltim. Minor † etiam militans ex die missionis, nō ex die perfectæ ætatis, tēpora cōputat, vt restituatur inintegrū, & sic vides quòd magis attēditur accidēs quàm natura, vt in l.j.C.de tempo.in int.rest. Gl.tamē & Doc.ibi alio sensu accipiunt; Alibi etiā natura inspicitur potiusq; accidens, etiam in milite; nam si minor cum fratre paciscitur de paterno fideicomisso, suc

currritur

curritur ei,secus si maior,& si etiam sit miles, quia conuentis parebit,l.de fideicōmisso,C.de trans. Restituitur etiam miles aduersus lapsum temporis quod ei cui successit lapsum erat, si tamen & illi competebat restitutio,si intra tempora petendæ restitutionis nomen dedit militiæ, idque obtinet ex defuncti persona, vt l.ij.C.de tempo. in integ. restitutio. quod tamen non puto esse ex militari prærogatiua; prout neque in casu l.iiij.eodem titulo dum ibi dicitur quòd militis hæres ex illius persona restituetur aduersus tempus quod durante militia lapsum est. Cuicunque enim hæredi competit, ex defuncti persona ius atque actio quod ipsi defuncto competebat. Habent † etiam milites fori priuilegium, neque conueniuntur nisi coram suo Iudice; cum distinctione tamen, Aut est enim causa criminalis aut ciuilis, primo casu, aut crimen est militare, & ad solum militum iudicem spectat cognitio, vt l. tertia in principio.ff. de re militari, aut est crimen commune, & leue, & idem, vt in Gloss. ibi, etiam si remittendus veniat, vt est etiam ibi in tex. aut crimen est graue, & punitur vbi deliquit, ac per Præsidem Prouinciæ l. prima .C. vbi de crimi. agi oppor. Quod intellige nisi concurrant Præses & Dux, aut Magister militum, † præfertur enim proprius militum Iudex, vt probatur in l. penultima .C. de iurisdictio. omni. iudi. Imo si is non adesset, posset miles petere se ad eum remitti, quod in dicta l. penul. dixit Pau. de Castr. Et probatur in l. de militibus, ff. de custo. ex exhiben. reo. & C. eod. titu. l. prima Et secundum hæc iura debet intelligi text. in l. vltima .ff. de acusationi. Imò quòd etiam in graui crimine remittatur suo Iudici probatur in l.prima .§. si verò miles, C. de falsa mone. Dicitur etiam in l.prima .C. de offic.magist.mili. quòd ipse nullam habet in Prouinciales iurisdictionem, neque vicissim Præses in viros militares, Cui non est absimile quod dicitur manum militarem se non extendere in priuatorum negotia, vt l.j.C.de off.mili.iu. & l. ne quis iudicum C.de offic.rect.Prouin. Ciuiles autem ipsorum causas, si conueniantur, solus cognoscet eorum iudex, vt d.l. penul.simpliciùs tamen puto dici posse militem pro communi delicto, in Prouincia vel ciuitate facto in qua non militat, non esse remittendum, sed ibi per Præsidem, vel magistratum, Cuius de ea re est in Prouincia vel ciuitate notio puniendum, per d. l. j.C. vbi de cri. agi op. Aliud est etiam no. in hoc fori priuilegio, nam Principes viri, & qui summos Magistratus gesserunt, illique præcipuè,

18 qui enumerantur in l. fi. in prin. C. vbi sena. vel clarif.† inter quos est Thesaurarius Principis vel Augustæ, si de crimine, quantumuis
19 uis graui, iam deposita administratione, accusentur, † nullius al-
20 terius iudicis subsunt auctoritati † nisi ipsiusmet Principis, aut
21 eius, cui in specie commisit, † Sed neque ipse specialis delegatus Principis conuictum reum condemnare poterit, sed ipsum Principem admonebit, qui pro sua clementia de eo statuet quod ei videbitur, quando sunt adeò in eo pene omnes arbitrariæ vt etiam sontem possit absoluere, quæ omnia habentur, in d. l. fina C. vbi sena. vel cla. & ibi scrib. no. maximè Bal. & Saly. Poterit tamen delegatus absoluere inconsulto Principe, ne alias vertatur in odium quòd fauore introductum est, vt etiam , ea l. Et hoc vltimum, quod solam habeat iudex cognitionem non etiam condemnationem, procedit etiam in his qui ex priuilegio ea pollent dignitate, etiam si actu eam non exerceant, aut quandoque exercuerint, vt ea l. §. penul. & vlt. Et istud priuilegium non est obliuiscendum. Nam si is, qui fuit Dux armorum Regis vbicunque terrarum, siue qui fuit eius Thesaurarius, ad priuatam redeat fortunam, & in aliqua prouincia Regis deliquerit, Puta, in Regno Neapolis, non suberit viceregi, neque ab eo poterit puniri. per d. l. Quod non debet absonum aut iniquum videri, tum propter reliquias gesti honoris, tum, & quia multa in iure sunt concessa Principibus viris, quæ non sunt concessa inferioribus, & tenuioribus, vt est in casu. l. diui. §. j. & vlti. ff. de pęn. vbi si notabilis persona crimen comittat propter quod releganda sit, non relegabitur inconsulto Principe, Imò neque eo casu Præsidis plena est notio. sed detinebit, ac custodiet, Principe posteà admonito, vt ea l. in fin.
22 Hoc etiam fori priuilegium non stipendiatis non competit, vt C. de offi. mag. mil. l. iij. vbi Glos. no. contra non descriptos in matricula quòd vulgo dicitur non arrolat os, Rollum enim ac matricula sunt chartulę illæ in quibus militum nomina recensentur.

Potest, & inter priuilegia censeri, quod Nauiculariorum curialium, Cohortalium, Fabricensium, militum quę omnium hæreditates, si absque legitimis moriantur hæredibus, non fisco sed eorum collegijs, & vexillationibus deferuntur, quod dicitur in toto
23 tit. C. de hære. decu.† Quod tamen non ausim extendere ad corporatos siue collegia nostri temporis, siue ea sint profana, siue etiam pia, puta cerdonum, aut disciplinatorum, quidquid Barto. dixerit in l. si quis filio, §. eius qui, ff. de iniu. rup. & Bal. C. de constit. prin. l. recepticia, in vltimjs verbis, illæ enim leges omnes, d. titu.

de

de hęre. decu. inducunt iura specialia, vt optimè declarat ibi Saly. ptereà corpora illa pertinebant ad Rempublicā, cui militabant, & cui erant eorum bona obnoxia, vt de Nauicularijs probatur, C. de nauicu.& nauclę. per totum tit. et C. de præd.& om. re nauicul. l. ii.& iii. lib. xi. de cohartalibus dicitur in l. quisquis. C. de cohar. & idem de fabricensibus, nam & totum ipsum corpus tenebatur de facto cuiuslibet ex corporatis, l. iure. C. de fabricen. & probatur in l. vlt. C. de decre. decu. nimirum igitur si ipsi corpori concessum est quoddam velut successorium edictum, quę rationes cessant in

24 supradictis collegiis nostri temporis. Priuilegio † est etiam ne in militum stipendia mittatur exequutioni sententia in eos prolata, si aliunde posit satisfieri, vt l. stipendia. C. de execu. re. iud. Item est inter priuilegia vt qui in necem conspirant eorum qui cum Principe militant, crimine lesę maiestatis obligentur, l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. quæ tamen verba, vel cuiuslibet qui nobis militat, non puto extendi ad omnes Imperatoris milites, sed ad illos duntaxat qui ei assistunt, quancunque exerceant militiam, siue armatam siue togatam. Potest & inter priuilegia illud censeri, licet infaustum & non ominandum, vt quinquennium quod datur viro ad accusandum vxorem iure mariti, non currat quamdiu quis

25 militat, vt l. si quondam C. de adul. Fauorabilius † priuilegiatur

26 miles ne ad augarias teneatur. † ne ve ad hospitia, l. ab his oneribus, in prin. ff. de vaca.& excu. mu.& l. maximarū. C. eo. ti. li. x. Sed in eo quod dixi de hospitatione contradicit tex. in l. sunt munera, d. tit. de vaca. mu. quę iura videntur sibi inuicem contradicere, cū in l. his oneribus, dicatur quòd militi remittitur hospitis recipiendi necessitas, in alia dicitur quòd neque merita militiæ tribuūt excusationem à recipiendo hospite. Dic pro solutione, subaudiendo ibi merita militiæ, scilicet retroactæ, vel dic quòd quædam est hospitatio repentina, & quæ rei non cohęret, & ab ista miles non excusatur. Alia est prouisa, & quæ rei cohæret, & excusatur. ità distinguit Glos. quæ tamen loquitur in ecclesia, in l. j. C. de ep.& cle. verè tamen hęc sol. confunditur ex d. l. sunt munera, loquitur enim in onere, quod cohæret rei, & tamen dicit non excusari militem, vnde melius soluitur quòd aliquando, hoc munus inducitur nullo habito respectu ad rem, Et tūc priuilegiatur miles, aliquādo est onus rei, & tunc qui rem habet illud ferre cogitur, regulariter tamē hoc est munus patrimonij, l. iij. §. munus hospitis, ff. de mune. & hono. sed quòd competat militi hæc immunitas probatur, in l. vl. §. siue

27 autem, eo. ti. Est & militare priuilegium † vt quòd valeat pactū

de inuicem succedendo, quod probat lex ad hoc singul. C. de pac. l. licet, vbi Bartol. not. inter paganos verò lunge est aliter, improbantur enim pacta eiusmodi, prout Bartol. respondet in consi. lxx. Et rursum in consi. ccxij. promitto tibi, & tu mihi, quem sequitur Deci. in consi. ccxxv. colum. iij. ccxxxvj. colum. penul. cxj. & Dlv. ac etiam in l. pactum quod dotali. C. de pac.

Quod verò (si de captiuo certent comilitones apud quem custodiendus sit donec taleam persoluerit) & statutum est vt præferatur cęteris is qui est nobilior, quod dixit Tiraquell. in tracta. de nobili. capitu. xx. numer. 177. magis est prærogatiua

28 nobilitatis quàm militiæ. Priuilegium est etiam † quòd Centurio vel alę præfectus stipulari potest pro tota sua ala seu manipulo quod dixit Angel. ff. de pact. l. item magistri, vbi dicit quòd contestabilis potest stipulari, pro sua squadra.

Priuilegium quoque est quòd potest miles peremptoriam exceptionem opponere etiam in ipsa exequutione sententiæ, licet regulariter secus sit, vt l. j. C. de iu. & fac. igno. quod pendet ab eo quod dictum est supra de permissa ei iuris ignorantia.

Non subiacet etiam querelæ testamentum militare, vt l. testamentum. C. de inoffi. testa. quod supra inter testamentaria priui-

29 legia reponendum est. Prout & priuilegio † habet miles vt empta res ex pecunia ipsius efficiatur eius, etiam si non sit empta ipsius nomine, l. si vt proponis. C. de rei ven. quod consultus in facto respondet Abb. in consi. xciiij. in quæstione hæredum. col. j. lib. ij.

Item & quòd in l. ij. C. de naui. non excu. lib. xi. statuitur vt capi possint animalia prouincialium ad transferendos exercitui commeatus, quod sępissimè fit diebus nostris, dum commeant aliquo milites, non est extra eorum priuilegia. Quod verò per sacros Canones prouisum erat ne vterentur Christiani in bellis suis, sagittis, aut balistis, vt quantum fieri poterat tolerentur seuitiæ, & necis instrumenta, quod etiam sub anathematis vinculo interdicitur, vt in c. vni. extra de sagit. Poterat inter militaria priuilegia reponi, quando, & ipsi prima commoda, imò soli, eius legis sentiebant. sed tantum hodie abest vt illi constitutioni sit locus, vt etiam ignea tormenta mille nominum sint aptissima atque vsitatiss. armorum instrumenta, quasi pauca ad mortem essent per tot secula inuenta, nisi patrum nostrorum ętas, cum Deo de fulmine certãs, hoc inuenisset, vnde vel vnico ictu, possint centena hominum orco mandari. Item licet is qui pecuniam tradit alicui, nihil expresso cur det, si eam repetat grauetur onere probandi quod sine

causa

causa,siue ex sibi commoda dederit,in milite tamen est aliud, cõparatur enim in hoc minori, & pupillo, ita vt aduersam partem opporteat vel restituere vel causam retentionis iustæ comprobare ita Bal. in l.cum de indebito,versi.si autem is qui indebitam,ff.de
30 conditio.inde. Item † non cogitur miles inuitus testimonium dicere, l.inuiti, ff. de testi. Neque cum dicunt à signis auocantur, vt l. testium, §. fina. illo eodem titu. Sed neque à sententia prolata super annona militari potest appellari, vt l. fina.C.de appella. quod intellige si sit in rem militum, ne appelletur, ne aliàs vertatur in perniciem quod eorum fauore est inuentum, ita Ang.ibi, Tedet me iamdiu censuræ huius, & tam prolixæ recitacionis priuilegiorum, cogitent tamen milites, si in aliquorum manum incidet opusculum istud, quanta caritate, & quanta cura Imperatores Romani suos milites,imò omnis qui, postquam,vt iã iam prosequar, perdurant in eis priuilegia hæç omnia, & amplexi sint,& fouerint eorumque commodis, & beneficijs studuerint, præstent & ipsi suis Ducibus,suis Regibus,& Principibus eam operam,eam ve militiam, quam fortissimi illi quibus successerunt suis præstiterunt quos sua fortitudine, & virtute, suo sanguine terrarum Dominos effecerunt, & vt iam tandem modum his priuilegiis recensendis imponam. Est postremo inter priuile-
31 gia, † ne in metallum milites damnentur, ne ve in metalli opus, Cui pœnę non est absimilis damnatio quæ fit in præsentiarum,
32 ad triremes. † Item & ne torqueantur, l.tertia.§.j. ff. de re mi-
33 lita.vbi addit Gloss. † neque furcis suspendi eos posse, aut aliis plebeiorum pœnis affici, quod Bald. ibi dicit vsitari in Italia, sed non in Francia, vbi furcarum pœna non habetur adeò pro ignominiosa sicut in Italia. Cui congruit quod Philosophus quidam Tyranno hanc pœnam minitanti respondit, Quid refert hũmi an sublime computrescam? Et quòd non suspendantur dixit etiam Bald.in tit.de pa.te.§.si rusticus,in vltimis verbis,quòd etiam pro no.collegit & excerpsit Martin.Lauden. in trac. de offi. domi. quæstio. clxii. allegat Bartol. in l.capitalem. §. serui.ff. de pœn. vbi Bartol. hoc dicit esse generale in omnibus nobilibus,& cunctis popularibus diuitibus, & honestioribus, quod etiam dixerunt Panor. & Felyn. in capitulo cum quidam, extra de iureiu.Dicit etiam Bal.in consi. ccccxxvi. quod incipit præmi
33 tendum ad euidentiam,li.i.quod † furcarum pœna maior est quàm decapitationis:quia ista est instantanea, illa verò habet tractum temporis, & est ignominisior, Et propterea non potest, vt dicit,

inferre

inferre militibus, de quo est tex. no. qui non allegatur per eos. C. 34 de quæst.l.milites, † Et hoc priuilegium Doctores vbiq; extendũt etiã ad milites togatę militiæ, prout sunt ipsi Doc. quod Cy. dixit in d.l.milites, vbi etiã Bart. qui dicit quòd ita deffendit vnũ prætorem in syndicatu contra quem vigebant indicia ad torturam; sed in eo casu Prætor ille erat miles Et hoc idem dixit in l.j.C. de aduo.diuer.iudi. Et quòd doctores non torqueantur, etiam contraria consuetudine non obstante, dixit Roma.sing.ccccLxxxviij. incipiente milites, quod in facto respondet Fulg. in consi.cclxxiij. in causa inquisitionis circa fi. Fortius dixit Bar. in l.medicos.C.de profess.& medi.lib.xj.quòd doctores non possunt personaliter capi, neque duci ad curiam, aut aliter vexari. Et sic neque eos potest familia perscrutari pro delatione armorum, Excipitur tamen in his omnibus casus legis Iuliæ maiestatis, priuilegium enim nihil hoc casu eis prodest, l.nullus.C.ad l.Iul.maie. Bal. in trac.quęst.c.j. col.ij. vbi etiam hoc extendit ad quędam alia crimina vt si quis sit 35 transfuga vt dixi supra. Extenditur etiam hoc priuilegium † ad istorum progeniem vsque ad pronepotes l.diuo Marco.C.de quæstio. quæ tamen restringitur ad eos qui ad eminentissimatus vel perfectissimatus dignitatem sunt prouecti vt ex ea colligitur. 36 † Item extenditur ad Decuriones vt l. Decuriones. C. de quęstio. et d.l. Diuo Marco. Dicit tamen ibi Albe. quòd hoc in eis de consuetudine non seruatur, quod simpliciter ref. Mart. de Lau. in trac. 37 de consil.domi.q.vij. Incidenter hic quęro † an priuilegia militaria hic collecta & per tot iura sparsa conueniant, & seruari debeant militibus nostri æui, hanc quæst. tractant Doc. omnes in l.j. C.de iu.& fac.igno. et aliqui, maximè Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. subst. et fortè magis cõmuniter dicunt quòd non, mouentur quia nostri milites non habent solemnia quæ exigit Glo. in l.pen. ff. ex qui.cau. ma. Item quia qui nudum habet nomen sine effectu, non gaudet priuilegio, l.qui sub prætextu. C. de sacrosan. eccles. quæ lex est ad verbum repetita in l. j. C. de collegia. & Carthosil. lib.xj.(quamuis dicat Iusti. in l.j.C.de no.cod.fa. se nihil reliquisse in iure superuacuum) quod etiam multis alijs locis ostenditur non seruatum. Item quia vacant negotijs, contra tex. nego. ne mili. Item quia etiam antiqui illi, & veri milites, cum vacabant ocio, & domi manebant, amittebant priuilegia vt l.fi.C.de in inte. rest. mil.& isti nostri domi semper manẽt, Item quia cessante causa &c. Item quia non sunt descripti in matricula militum, contra l.eos. C.de appa.mag.mil.quæ est l.vlt. quod etiam probatur in l. per Illyricum,

lyricum, C. de cohartal. lib. xj. ibi. Non illi qui vano militiæ nomine lucra sectantur, sed qui necessitatem officij debitis solicitudinibus exequuntur, Et per istas rationes Alex. vt dixi in d. l. Centurio, num. 24. concludit communem esse opin. quòd antiquis priuilegijs non gaudeant, quod etiam Ias. dixit in d. l. j. nu. vij. C. de iur. fac. igno. Excepto, inquiunt, quòd non torquentur, quod puto eos excepisse ob Bar. reuerentiam, aut metum, Postquam is dixerat se defendisse in syndicatu Prætorem illum suum; de quo dixi supra. Ego salua ipsorum reuerentia credo esse distinguendum, quia aut ij nostri, et ipsi actu militant, & pares in omnibus illos facio antiquis, quamuis enim stigmata non accipiant, & maxima pars antiquarum solemnitatum, & ceremoniarum exoluerit, successerunt tamen alia per nouos Principes, inducta quę obseruant, quòd sufficit: quod Bal. dixit in l. j. in vlt. verbis. C. qui bo. ce. poss. facit quod dixit Rom. in cõs. xliij. in iiij. quæsitio, rursunque in cõs. 606. col. j. quod milites nostri ęui, qui sunt in cõtinuo armorũ exercitio, antiquis fruũtur priuilegijs, propter quod cõcludit nõ valere in casu illo, donationẽ eius in amasiam, quod Bal. prolixius tractat in cõs. cclxvij. a l euidẽtiã, lib. j. quod est repetitũ in v. lib. cõs. ccccl vij. & idẽ dixit in cõs. ccccl vj. recolo me cõsuluisse. Et licet Bal. aliter cõcludat quàm Roma. in casu illo miles idem erat & Princeps qui est supra milites, & supra leges, fateturque Bal. quòd non audet in illo casu suo aliter dicere, quia incurreret odium illarum Dominarum quibus Bernabos Dux tunc Mediolani donauerat multa, & pariter filiabus earum, fortè ex illo adulterio progenitis, Et frustra niteretur, odium insuper sibi quærendo. 38 † Et verè rationabile est indulgere Principi vt largius possit impendere in suos amores quam miles: Et postquam immensa est vis huius affectus, vt vincat etiam optimos, alias Principes, liceat etiam iniuriam passis pręmium irreuocabile accipere pro illata ignominia, quæ non paruam habet excusationem, propter immensam Principis potestatem, qui potest vel ipso nutu metum inferre, Iuxta illud.

Nutu totum tremefecit olympum.

Dificile enim esset inuenire quæ auderet negare Principi, quod & de Bersabe illa legitur, laudata alioqui fœmina, quę vocata à Rege in amplexus statim paruit vt habetur Regum. 2. c. 11. Et vt in semitam recurram nulla est culpa militum quòd hodie nõ seruent solemnia illa antiqua, postquam Principes ea contemnunt, & alia induxerunt quæ sufficit si obseruent, quando, & Antiqui illi non pauca immutauerant Priscis secutis obseruata. Aut sunt vtiltes

tes

38 tes † ex Principis indulto, & priuilegio, & iterum distinguo, aut sunt militiæ apti & idonei, quales sunt maxima illorum pars, qui hoc hodie, impetrant à Cæsare, aut à Regibus, Et hos puto illis frui priuilegijs quæ ad decorem faciunt, qualia sunt multa ex supra recitatis, ne pro delatione armorum perscrutentur, ne carceri mancipentur, ne torqueantur, ne damnati pœnas Plebeiorum luant. Et si quæ sunt alia consimilia, fortè etiam testantes illis etiam fruẽtur quæ dixi supra competere militibus extra aciem, quod maximè procederet si in priuilegio diceretur quod veris militibus adęquentur, & eis similes sint, prout in simili dicitur de eo quod ex priuilegio factus est Ciuis, quod nihilo est minus ciuis quàm originarij, quod dixit Bar. in l. si is qui pro emptore, in xiiij. col. in fi. ff. de vsucap. ref. Bal. & sequitur in l. iij. §. hęc verba ff. de nego. ge. quod omnes tractant in l. adoptiuum. §. patronum ff. de in ius vo. licet obstet tex. in d. l. fi. C. vbi sena. vel clariss. §. viros, vbi Saly. no. quod non est tanto honore dignus qui habet dignitatem ex priuilegio, quanto is qui eam suo sudore quæsiuit, quod patet vel ignaris & indoctis, sed licet non tanto digni, non tamen omnino indigni; & quòd nostri æui milites antiquis gaudeant priuilegijs respõdet Pau. de Ca. in consil. ccccxiij. viso, & examinato, col. & lib. ij. vbi sustinet propterea testamentum militis factum domi, quo fuerat delatus vt curaretur, ex vulneribus in bello acceptis, ac si esset factum in castris; Idem, & respondet Sozi. cons. xxxiij. nu. 4. lib. iij. vbi hanc attestatur communem sententiam, loquens in testamento filij fam. de peculio suo testantis, idque domi, & indistinctè, & 39 quandocunque, quod dicit carere omni dubio. Aut ita † priuilegiati miscent se sordidis actibus, collatam dignitatem fędantes, & tunc eos puto indignos omni priuilegio, cum illud amittat qui eo abutitur, lxxiiij. distinct. c. vbi ista. C. de iudę. l. Iudęos, in fi. & l. libera, in Glo. ff. de pecul. quod latiss. more suo tractat Tiraq. in tract. de Nobili. c. xxvij. Turpibus enim lucris inhiantes nulla sunt dignitate honestandi, l. ne quis C. de digni. Saly. tamen hanc ipsam materiam tractans in d. l. j. C. de iu. & fac. igno. post Iac. de Bel. quẽ sequitur, breuius distinguit, intuendam enim dicit rationem pri- 40 uilegij, † nam si conuenit competit, si non, non; vnde actu militantes gaudebunt omnibus illis priuilegijs antiquis, alij verò qui ad decorem, & ornatum armantur, & non ad sudorem neque ad sanguinem, his solis gaudebunt quæ honoris causa dantur. Quæ non est reprobanda distinctio, & satis congruit his quæ dicta sunt supra, sed quod actu militantes admittit ad quęcunque priuilegia

habet

habet sequacem Deci. qui in consil. dlxxviij. tenet quòd etiam post pubertatem potest directò miles substituere licet in cæteris quæ supra distincta sunt non ita concordetur.

41 Ad vnum tamen animaduertendum est, † quòd licèt Doctores passim vocent milites, hos quos aureatos nuncupant, quo nomine vtitur Deci. in d. consi. Et ante eum Ias. in d. l. j. de iu. & fac. ignor. vbi etiam Saly. subobscure, & quos Italico nomine dicimus Caualieri, isti tamen vel reclamantibus omnibus, milites non dicuntur, quòd scitè dixit Tiraquel. vir multe lectionis, & doctrinæ, in d. trac. de nobil. cap. viii. nume. 13. Censeo etiam quòd non de-
42 bent hoc priuilegio gaudere isti milites seu equites † quos aureatos vocant, qui hoc impetrant per pecuniam, quòd vidi vsitari, & frequentari in Canzellaria Caroli quinti, in qua etiam salis venditores, mediantibus vigintiquinque, vel circiter aureis nummis, impetrabant hunc honorem, etiam cum potestate legitimandi quoscunque spurios creandi notarios, & cum centum alijs prærogatiuis, qui tamen non ideò magis sunt inter nobiles numerandi neque recipiendi, prout neque de facto à verè nobilibus recipiuntur, quòd etiam dixit Pet. de Antibo. Doctor Gallicus, in trac. de mune. §. iiij. num. 62. Et per ista finem facio his militaribus priuilegiis recitandis. Vnum addo, quod post peractũ hunc qualemcunque laborem meum venit mihi in manum tractatus celebris Iurisconsulti. Mantuæ de priuilegiis militum, verùm quod ego ex eius fontibus hæc mea non auserim neque labores eius surripuerim puto facile, persuasum iri iis qui vtraque legent.

SVMMARIVM.

1 *Aetas nostra verè aurea.*
2 *Duces triumphales.*
3 *Statue equestres.*
4 *Corona aurea. P. Decio.*
5 *Centum boues premio dati.*
6 *Corona graminea.*
7 *Duplicatum frumentum præmium militare.*
8 *Decem boues, Et aurea corona Coruino, & Torquato,*
9 *Armillæ aureæ.*
10 *Premium primò ascendenti muros hostiles cui detur si multi conscendant.*

11 *Capta ex hostibus antiquitas non erant capientium.*
12 *Dona in Imperatorem collata ab exercitu.*
13 *Coronæ aliꝗ multæ & militaria dona.*
Vacatio à militia ad tempus olim militare pręmium.
14 *Ciuica corona honoratior alijs.*
15 *Vacatio à militia pręmium militare.*
16 *Milites donati concesſione vſus ſpeciariarum.*

De militum pręmijs & ſtipendijs. Titulus III.

NON ſatis viſum & Ducibus & Principibus honorari milites priuilegijs niſi allicerent et pręmijs, Quæ verò ea ſint, et qualia neque dictu eſt facile, neque inuentu, quando ex tempore, ex re, ex loco, ex perſona, ex ſucceſſu ipſo atque euentu, ex arbitrio denique & liberalitate donantis totum hoc pendeat, ſed & ſeculorum non leuis neque parua eſt differentia, & varietas. Rudi enim illo, & Priſco ſeculo Romanarum rerum, & virorum, qui res Italas eò prouexerunt vt ęterno penè futura ſint miraculo, & parcius conferebantur pręmia quòd poſſideretur anguſtius, & capiebantur honoratius, & rectius quòd deſiderabantur longè minus ambitioſus, atque auarius. At hoc †noſtro verè aureo ſeculo, dici enim poteſt cum antiquo poëta.

Aurea nunc verè ſunt ſecula, Plurimus auro.
Venit honor.

Quis enim neget aureum ſeculum, cum ad aurum referantur omnia? nullaque ſint in pretio pręmia niſi quæ magno conſtant, & magno veneunt. Neque tam ſunt culpandi milites quàm ipſi Principes viri, & Duces, quotus enim quiſque audaciç, periculorum, egregiè factorum, pręmia accipitur, qui minus accipiunt quàm qui vulnera, & mortes ſubeunt, aut qui magis quàm quos minus decet? ſint proceribus, ſint Principibus, ſint Aulicis noti, etiam ſi per facinora, & dedecora qui poſcunt præmia, & large expectent, ſed & his ipſis Aulicis, & proceribus effuſę immenſę prodigales dantur opes, tenuioribus verò nullę aut perexiguę, ita vt nunquam alio ęuo, magis quàm huic noſtro congruerit euangelicum illud. Habenti dabitur, Neque mirum ſi corruptiſsimis moribus, peſſundata omni diſciplina caſtrorum, cum neque bonis ſint parata pręmia neque ſontibus pęnę, aduerſi caſus, peſsimique euentus in dies contingunt, rariſsimaque, ac perexigua virtutis & bellicę for

titudinis

titudinis exempla. libet igitur aliqua ex antiquis referre, quæ si non prosint exemplo, delectent saltem lectione.

2 Atque vt ab ipso militum † Duce, atque Imperatore exordiar nō contemnendum visum est eis pręmium quòd re bene gesta fugatis & cęsis aut deuictis hostibus triumpharent; vel si res minore esset acta gloria ouantes saltem vrbem ingrederentur; quę gloria sat eis tum erat pro pręmio. sic Camillus deuictis Volscis curru, & albis equis inuectus, Romam est ingressus, quod supra humanū fastigiū est visum, visus est tamen lunge postea. M. Ant. Triunir, post victos Brutum, & Cassium, eādem vrbem curru leonibus ducto inuectus. pessimo Romanæ libertatis omine, leonibus iugo adactis, & freno

3 perdomitis. Addita, & multis pręter Triumphalem honorū † eque stris statua in foro posita, qui honos innumeris pęne Romanis ciuibus tam explebe quàm ex patribus est collatus. Priuatis verò alia collata sunt pręmia, Manlius ille cui seruatum capitolium co gnomen adiecit, ob hoc ipsum facinus à ducibus laudatus, militari consensu à singulis selibras farris, & vini quartarium accepit, rem, vt Liuij referam verba, dictu paruam, verùm inopia eam in-

4 gens caritatis argumentum ostendit: † Amplius multo, atque honorificentius donatus fuit, P. Decius liberauerat hic suo consilio suoque cum delectis aliquot periculo, consulem atque exercitum ex angustijs & magno discrimine, eademque virtute, & animi fortitudine se suosque delectos commilitones seruauerat, coronam

5 igitur auream accepit, † & centum boues vno inter eos opimo, au-

6 ratis cornibus † Insuperque coronam duplicem gramineam ob

7 seruatum, Et exercitum & præsidium, † sed & delecti illi milites

8 duplici in perpetuum frumento donati fuerunt. † Valerius etiam, qui & Coruinus post cęsum Gallum est cognominatus, decem bobus, & corona aurea donatus fuit. Quod ante eum obtigerat Torquato, propter obtruncatum alium prouocatorem Gallum. Cui &

9 Torquē cum cognomento illo eripuit † Acceperunt & dona centuriones quattuor cum Hastatorum manipulo, à Papirio cursore, armillas, aureas que coronas, quòd primi Aquiloniæ muros con-

10 scendissent, † Quod facit ad quæstionem legistarum de præmio, quòd est propositum conscendenti primum muros hostiles, si mul ti vnà conscendant, eodemque momento temporis quid de præmio agendum, de quo in prima constitutione digestorum, in l. Aretusa. ff. de sta. ho. & in l. ex duobus, de vulg. & pup. sub. nam hic vides omnes qui vnà conscenderant æquale accepisse pręmium. Quod & P. scipio fecit in expugnatione Cartaginis in Hispania,

Dedit & vniuerso exercitui Camillus prædam ex volscis captam. Idem fecit, & cęsis Etruscis. Quod Fabius, auro tamen, atque ar-
11 gento excepto.† Neque enim, ne id silentio prætercam, priscis illis ea erat militaris licentia vt capta siue in acie siue in vrbis dire ptione, sibi ipsis retinerent, sed ea Duci consignabant, qui aliquan do prædam in publicum redigebat; aliquando etiam, sed raro, in milites distribuebat, quòd apud Liuium legitur non paucis in locis, quorum vnum libet referre. Castra, inquit, faliscorum capta, præda ad quæstores redacta, cum magna militum ira, sed seueritate Imperij victi eandem virtutem oderant, & mirabantur. Do natiuum etiam in suos milites contulit. Quod Fabius post cęsos samnites, nam ęris octogeni bini denarij, ij erant, vt supra ostendi regales totidem, nisi aliud essent denarij ęris quàm alii, sagaque, & Tunicę singulis donata pręmia, vt inquit Liuius, illa ętate non spernenda. Econtra verò P. valerius consul Caruentanam hostinm arcem cum vi cepisset, prædam sub hasta vendidit, & in ęrarium redegit, tum prædicans prædę participem futurum militem, cum militiam non abnuisset. Tunc enim nomen
12 inuiti militiæ dederat plebes. † Quin & ipsi Imperatori sunt ab vniuerso exercitu dona quandoque facta, Cum enim Q. illæ Cincinatus, à rurali opere ad Dictaturam euocatus, consulem cum eius exercitu ab Equis obsessum bellica virtute ac deuictis hostibus liberasset, & prædam omnem suo exercitui diuisisset, alio consulari illa priuato, Insuperque ipsi consuli abrogato Imperio, Beneficij tamen magis quàm iniurię memor consularis exercitus, auream coronam, libræ pondo, Cincinnato decreuit, & ab euntem eum patronum salutauit, sic & patronum consalutauit Fabium Maximum exercitus Minutij Magistri militum temeritate Hannibali obiectus trucidandus & delendus, sed & Prænestinos milites qui Casilinum contra Hannibalem diu tenuerant, Et extremam famem tolerauerant, duplici stipendio, & quinquennij vacatione à militia senatus donauit. Quid ego singula dona enumero, Cum neque integer liber omnibus
13 enarrandis sit suffecturus?† Quis tot coronas pręmijs destinatas facile conscribat, Ciuicas, Murales, Rostiatas, Valares, quis hastas puras, Faleras, Torques, Armillas, atque alia virtutis,
14 & fortitudinis pręmia enarret, † Præferabantur tamen inter coronas omnes Ciuicę, quamuis Roboreæ, vt quibus inlludis. Etiam
15 à senatu, assurgeretur, † vacatio munerum tribueretur, Tanti
16 erat ciuem in acie seruasse.† Donauit denique Cęsar dictator aliquot

quot suos milites, inter cętera, vt speciarijs vti possent., At quis hodie miles tale donum non merito irrideatur, quando & speciarijs, & cunctis lautitijs non secus in acie, & bello quàm domi. atque in ocio oblectentur. Et cum castra hodie comittentur vt dicam cum Comico, Cupedenarij, Cetarij, Lanij, Coqui, Fartores, Piscatores, Aucupes, vinum verò si vel vna die desit, res parum aberit à seditione, Quod si conetur Dux ad Bucellatum eos, laridumque & acetum reducere facilius Turcam pellet, ex Europa sed & Clauarium, quæ erat donatiui species legere est apud Tacitum.

SVMMARIVM.

1 *Romani milites trecentis plus annis suo sumptu militarunt.*
2 *Quando primum Romanis peditibus ceptum dari stipendium.*
3 *Romani quando primum argenteos nummos cudere ceperunt.*
4 *Equitibus Romanis quando ceptum dari stipendium.*
5 *Stipendium peditis Romani quantum esset.*
6 *Stipendium equitis Romani quantum esset.*
7 *Stipendia militum Romanorum, præstabantur partim in pecunia partim in speciebus, id est vestibus, Cibarijs, & eiusmodi rebus.*

Rursum de stipendijs militum. Titulus quintus.

SVPRADICTA autem extraordinaria erant militum pręmia, ordinaria verò erant ipsa stipendia, 1 † Et ante ea sua impensa Romanos illos militasse, 2 vel hic locus Liuij luculenter ostendit, † Nam cum C. valerius Potitus, Q. Fabius vibulanus. C. seruilius Hala, l. furius Medulinus, Tribuni, consulari potestate, tribus exercitibus volscos infestarent, Anxurque, opulentum eorum opidum, diripuissent, senatus tunc primum statuit, vt stipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de suo quisque eo munere fungeretur. Ita Liui. libr. iiii. primę Dec. capitulo fina. fuit autem hic annus ab vrbe condita septimus & quadragesimus, supra trecentesimum, tertius verò, & centesimus ab expulsis Regibus, si credimus Haloandro in opusculo post codicem de annis Consulum. † Quo 3

tempore

tempore Romam nundum signato argento vsam scribit Liuius,
4 sed ęre tantum signasse; † Neque post multo, anno siquidem ab in
de vndecimo, cum obsiderentur Veij, equis merere primum equi-
tes cęperunt, vt est apud Liuium lib. v. Ipsa verò singulorum mi
5 litum stipendia † quanta essent nullibi, quòd meminerim, clarius
que ex citato supra Taciti loco ostenditur, Diurnus nempè de-
narius, qui pendebat plus paulo quàm argenti drachmam, quo põ
dere sunt Regalia Hispanica, Et aurea scuta; quæ in mensem col-
lecta plus minus sunt aurea tria scuta; quod & hodie est menstruũ
6 simplex peditis stipendium. † At equitis stipendium quod esset,
vt verũ fatear, nescio an vnquam leggerim. Leonar. quidem Por-
tius in eo libello de quo supra mentionem feci, de sester. lib. ij. di
cit quòd erat triplex stipendium euis quod prestabatur pediti,
Mihi verò mirum valde videtur nihil creuisse tot seculis peditum
stipendium, tanto autem decreuisse stipendium equitis, Cum ho-
die quinque sola accipiant aurea scuta; Vnus autem Liuij lo-
cus, si non est corruptus liber meus, ostendit etiam antiquos equi-
tes quinque scuta menstrua constituta habuisse, Deuictis enim
Campanis qui desciuerãt, Equitibus Campanis, inquit, Liuius, qui
in fide manserant, Ciuitas data, monumentumque vt esset, ęneam
tabulam Romę in æde Castoris fecerũt, vectigalque eis Campanus
populus iussus pendere, in singulos, quot annis, fuerunt autem mil
le sexcenti, denarij nummi quadrageni, quini, vt est lib. viij. primę
dec. Hos igitur quadragenos, quinos denarios, si intelligamus men
struos, quotannis datos, vt solent esse stipendia, iam videmus
idem ferè esse, quòd quina aurea scuta, vel superesse pauxil-
lum, si denarium augeas in pondere prout supra de hoc ipso
denario loquens explicaui. Dum dixi factos eos leuiores post
Cladium Cæsarem; neque quot annis, tam exiguum stipendium
illud fuisse credi debet, neque etiam diurnum, cum nimis mul-
to, excederet id quod credi æquum est, & verisimile. Di-
7 xit etiam idem Leonar. Portius, loco superius citato, † quòd
ex illo annuo triginta sex aureorum stipendio peditis, duæ par-
res soluebantur in pecunia, Tercia verò in vestibus, & alijs ad
victum necessarijs; quod & comprobant quam plures loci ex Li-
uio. Dum Socios Romanorum pecunia frumento, & vestibus
milites atque exercitum iuuisse scribit Damnatos etiam in hæc
eadem deuictos hostes.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Annonę magna debet eſſe cura Duci,*
2 *Frumentum nouum non eſt tribuendum niſi conſumpto antiquo.*
3 *Nominatores officialis tenentur pro malè geſtis nominati,*
4 *Ratio ſępe redenda eſt, quia furta facilius manifeſtantur,*
5 *Veſtimenta quando tradenda militibus, ſiue æſtiua ſiue hiemalia,*
6 *Solatium militis quid.*
7 *Frumentum qui negligit capere tempore abundantiæ, non poteſt illud petere tempore penuriæ.*
8 *Milites prouincialibus nihil debent extorquere.*
9 *Oleum, ligna, culcitra non obligantur prouinciales tradere militi.*
10 *Domus qualiter diuidenda ſit, cum milite hoſpitio recepto.*
11 *Diſcretio militaris, eadem cum lupina, atque etiam peior.*
12 *Princeps quum bellum facit non debet grauare externos populos.*
13 *Milites contenti ſint ſuo ſtipendio.*
14 *Turcæ minima impenſa in caſtris viuunt.*
15 *Miles malè armis vtetur, ſi ea ferre dedignatur.*
16 *Gradus in militia.*
17 *Princeps ſolus poteſt ſubrogare milites in locum demortuorum.*
18 *Ille debet eſſe potior qui diutius militauit.*
19 *Panes ciuiles.*
20 *Annonæ ciuiles.*
21 *Sextarius quid.*
22 *Panis, & caro atque alia iuſſu Imperatoris donata magnis viris.*
23 *Soldata, & feudum de caneua.*

De Annonis cęteriſque exercitui neceſſariis. Titulus Sextus.

1 CVRAE erat ſuper omnia tā Rei publicę, quā Principi, poſtquam haberi, eſt ceptus, † Annona, ne fame, aut inopia laboraret exercitus: ſępius enim vt ait Vegetius, exercitus conſumitur penuria quàm pugna, & ferrè ſęuior eſt fames. hinc leges Cęſarum, de cōditis in pub. hor. inter quas, ſtatuitur ne prius 2 † incipiant noua erogari frumenta quàm vetuſta fuerint conſumpta, aut ſi hæc ſint corrupta tantum miſceatur ex recenti quātum ſufficit

ſufficit ad velandam corruptionem, vt eo.tit.l.j.hinc & horreorum cura, vt ſarta ſectaque ſint, ne inficiantur impluuio frumenta. Inhibetur etiam ne ad ea quis manum apponat tollendi cauſa, pœna deportationis, cum bonorum iactura contrafacienti, vt eodem titulo l. ſecunda & iij. Iuſſum etiam nemini, inexorabiliter, parci in collatione ſpecierum vt l. vnica. C. vt ne. lice. in emp. ſpecu. &c. nemini etiam parci in excoctione, & tranſlatione Bucellati, vt l. ij. C. de excoc. mil. anno. lib. xij. Adiecti, & horreis publicis præpoſiti, & ſuſceptores, qui, & tenebantur accepta ſtatim in publicis horreis recondere, vt l. diu. C. de ſuſcepto. Neque priuatorum frumenta pati debent ſuſceptores in eis recondi, vt eod. titu. l. frumenta.

3 † Deligebat autem officiales iſtos curia, & ad nominatores pertinebat periculum perperam geſtorum, l. ij. & l. exactores, eod. titu. 4 quod intellige poſt conuentos ipſos officiales; † Cogebantur autē ſuſceptores anno ſingulo rationem reddere geſtorum; ratioque adducitur, quia facilius recens furtum, & deprenditur, & emendatur quam antiquum, vt eo. tit. l. neminem. Hodie omnis cura iſta pertinet ad Præfectum annonæ, quem vt iam alio loco ſupra dixi, vocant Commiſſarium generalem, ſed qua cura exercuerint vidi-5 mus ſępè. Dabantur verò, vt dixi, † militibus etiam veſtes de publico, & erant in eorum præſtatione conſtituta Prouincialibus præſtationum tempora, quod intellige collationum in hanc cauſam veſtimentorum, nempè à menſe Septembris in menſem Aprilis, ſed militibus ipſis dabantur veſtes Septembri ipſo hiemales, & Aprili æſtiuæ l. j. C. de mili. veſt. ca. lib. xij. quam l. allegat ad hoc Specu. titu. de procura. §. j. verſi. Item quod eſt miles, quod tamen non dicitur ibi in text. ſed in Gloſſ. Dabatur etiam cum his, vt 6 etiam dictum eſt ſuprà, † pecunia, & quandoque eam capiebat miles ſub ſolatij nomine, vt in l. pen. in prin. C. de errog. mil. anno. vel id erat quod hodie dicunt la preſtanza, ſiue il ſoccorſo; vel quid ſimile, quod ex l. illa dignoſcitur. Ordinariè verò dabatur ſub ſtipendij nomine, vt l. j. & l. cum allegatis, C. de re mil. Extra expeditionem tamen, puto quod ex annonæ pręſtatione vt plurimum ſuſtentaretur, quod oſtenditur ex l. iij. & l. ſeq. & l. fortiſsimi, C. de er-7 rog. mil. anno. lib. xij. Et in d. l. fortiſsimi ſtatuitur † quod miles qui negligit competenti & ſtatuto tempore partem annonę ſibi contingentem recipere, fortè quia eſt vilior, & ipſe poteſt aliunde ſe facile ſuſtentare, & callidè cogitat differre exactionem in tempus penuriæ, amittit omne ius ſuum, neque poteſt poſtea eam petere, quod etiam dicitur eo. tit. l. nulli, vbi Glo. ponit exemplum

Alberti Calui,qui commodabat triticum rusticis,Et recusabat illud recipere dum esset vile, quam etiam l. inducit Bal. in l. acceptam.C.de vsur.in xvj.q.ad lectores quibus satisfit in grano.Dicit tamen quod pœna illa amissionis non habebit locum extra casum d.l.sed solum satisfiet secundum tempus præteritæ vbertatis quo erat soluendum. His autem contenti milites quæ de publico ac

8 cipiunt † nihil debent extorquere à Prouincialibus,vt d l. iii.de

9 erog.mil.anno,† vnde neque ligna,neque oleum,neque ipsam cul citram postulabit,vt l.vni.C.de salga.hosp.nõ pręb. eo.li. nihil de nique quòd vel hominis vel iumenti alimoniæ sit necessarium , l. deuotum.C.de meta.eo.li.felicia secula,Dignos Principes qui im perarent quibus orbis pareret,quando neque Balneum petere cõcedebatur ab hospite.Imò,& cũ etiam sponte tradentes pęna non carerent,Credo ob corruptam disciplinã,vt d.l.deuotum , & seq.

10 † Quid quòd & ipsa hospitia,ad concussiones omnes,& iurgia in ter milites & dominos vitanda,erant per ipsas leges ferè destincta iubebant siquidẽ vt tres partes de ea faceret Dominus, Primãque, & ipse desumeret secundã miles , tertiã itidem Dominus,adeo vt neque pessimam haberet miles hanc suam tertiam partem neque electissimam.Quod si erat ex illustribus,recipiendus hospitio,ex ęquo diuidebatur domns.Quanto nunc dissimiles mores,nobilissimum receptorẽ detrudet vel gregarius miles in angulum domus vix condecens famulo , ipsamque matrem familias deturbabit à suo thalamo Adnotant Bar.& alii, in l. cenaticorũ quæ est lex.iii. C.de erog.mil.anno,quòd non possunt milites Comitatenses grauare,vt parent eis quòd comedant , quod forte intellexerunt non de sumptu ipso,sed de seruitio.At hodie vtinã sola quarta anni par te non esset parandũ,& dandũ,vtinam ẽt parco contenti , & eo,vel

11 paulò ẽt pluri,quod ipsi sibi met parant dum suo ære faciunt.† Discretionem hanc vocant cum gratis comedunt, Lupina, Leonina, Diabolica verius discretio , illi enim comedunt quòd sat est , isti autem farciunt,ingurgitant,abliguriũt,postremo etiam redimũt, vtinã Principes,Duces,officiales,cęteri si non homines verẽtur,at Deũ timerent,neq; enim hęc paterentur,vtinã non, & magna pars officialium , ac primorum non eadem lege vterentur, vtinam

12 non semitam facerent cęteris , † vtinam saltem suos tantum prouinciales grauarent Reges. At externos, & aliorum principum qui nulla sunt eis lege obstricti, qua id ratione faciant, qua iustitia , qua conscientia viderint ipsi viderint eorum consiliarii, viderint qui semper eos comitantur,Confessores,& Pręd icatores.

Qui cùm debeant esse piscatores hominum expiscantur Episcopatus & dignitates reliquas. In quorum manus vtinam hæc nostra
13 incidant, erubescent saltem si non corrigentur; † Iussit Ioannes Romanis militibus vt suis contenti stipendijs, vt iam dixi alio loco, & iuuat repetere, neminem concutiant, neminem grauent, Illique qui neque Deum sciebant, erant tamen de salute sua soliciti, istà verò contemnunt qui se Christianos profitentur. Non immerito igitur contra eosdem milites inuehitur Luc. de Pen. in d.l. fortissimi, de errog. mil. anno. si in expeditionem, inquit, eos ire contingit iumenta non ferro, sed vino onerant, non lanceis sed caseis, non ensibus, sed vtribus. Ita vt eos ad conuiuium credas perge
14 re non ad bellum; quod ibi latius prosequitur; † Quasi non Turcæ minima impensa in castris viuant; quasi non plura impedimenta vnum ex nostris exercitibus Denum milium hominum sequantur, quàm illos qui cum Tricenis hominum milibus expeditiones faciunt; vidi ego sæpissimè, dum exercitus nostri iter facerent, nõ paucos, neque eos gregarios, loricam, & galeam in iumentum, hastam verò, quam picham vocant, in famulum, verè armigerum, reijcientes, dum ipsi vel meretriculam comitantur, vel saltem commodius pergunt, vt minus fatigentur; Cum tamen dixerit Quintilia-
15 nus † non posse eum bene armis vti, qui ea ferre non nouit; Quanto melius antiqui milites, quibus præter arma in tirocinio pondera adijciebantur sexaginta librarum, atque ita iter facere gradu militari cogebantur, quo gradu viginti milia passuum vna die facere consueuerant, vt est apud Vegetium libro primo c.ix. & c.xxi vbi, & dicit singulos milites arma atque annonam sibi in humeris ferre in arduis expeditionibus necesse habuisse. Quod declarat & Ciceronis locus in Tusculanis nostri, inquit, exercitus primum vnde nomen habeant vides, Deinde qui labor, quantus agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad vsum velint, ferre vallum. Nam scutum, gladium, galleam in onere nostri milites non plus numerantque humeros, lacertos, manus, Arma enim mẽbra militum esse dicunt; Quæ quidem, inquit, ita feruntur apte vt si vsus foret, abiectis oneribus, expeditis armis, vt membris pugnare possint, hæc Cicero. Excusant milites, & hanc culpam declinant quòd in sua stipendia computantur eis hæc tempora discretionum, quod quantum eos liberet à Prouincialibus ipsi viderint, At Principes qua id ratione compensant, & sibi vsurpant, sed non hæc tam est fortè eorum culpa quàm ministrorum, qui consulunt Regis commodo magisque honori, & saluti. Sunt postremo

in mi-

16 † in militia dignitatum gradus;prouehuntur enim à numeris ad
17 alios maiores numeros pro sua virtute & fortitudine, † soli tamen
licet Principi eos promouere,l.contra publicam.C.de re mil.in fi.
& l.fi.C. de offi.mag. offi. et clarius in l.j. & ij. ibi nemo, suffragio
18 nisi labore proueniat, & ibi, † quos ordo militię, quem stipendia
longiora, & prolixior labor fecerit anteire, quæ ll.possunt hodie
de capitularibus aboleri, licet tamen ipsi magistro officiorum re
gradare militē ita merentem, vt l.iij.C.eod.tit. Hodie tamen Dux
ipse exceptis officijs, aliquot sublimioribus, et promouet,& remo
uet sua voluntate,& etiam in mortuorum locum sufficit,quod erat
antiquo iure solius Principis,vt in l.fi.& l.neminem. C. de re mi-
19 lita. Et ne vltra circa hæc præmia vagemur, † poterant,& inter
militaria pręmia reputari panes ciuiles, de quibus fit mentio in l.
fina.§.præterea.C.de iu.do.in auct.de depo.& attest. & de erog.pa
num ciui.quæ est constitutio lxxxviii. Dicebantur & alio nomi-
20 ne. † Annonæ ciuiles,et de his loquuntur iura in auc.de non alie.
§.hoc ergo, Et generali nomine vocabatur militia, vt in l.omni-
modo.§.imputari.C.de inoffi.testa.in l.illud,in prin.C.de colla.in
l.fina.C.de pigno. in l. creditor. §.inter venditorem, ff. de actio.
empti.in l. fideicommissa. §. si seruo alieno, de lega. iii. in auct.
de exhiben.re.§.optimum, in auct.de argenta. contract. quæ est
constitutio cxxxvi. in §. secundum verò, & alijs multis in locis,
Ita verò nuncupata hæc arbitratur Alcia.li.parer.viii.c.v.eò quòd
essent hæc ab initio congiaria Plebi per Imperatores data quæ po
stea in certū reditū transierint,& propterea reprendit Eluiū Dona
tū qui in Virgilii vita dicit eū coniectasse Augustū ex pistore natū,
eo quod sibi ꝓ carminibus sępius panes retribuisset, quasi fuerint
panes ciuiles,si panes dati fuerunt;Ego tamen arbitror posse verū
esse quod Donatus dixit veros nempe panes ac triticeos datos.Qđ
ex Flauio Vopisco ostenditur,in Aureliani vita,Datos enim ei di
cit Valeriani Augusti iussu dum Romæ esset diurnos panes mun-
dos militares sexdecim,Alios militares panes Castrenses,quos pu
to secundarij panis, quadraginta, vini mensalis sextarios quadra-
ginta; Neque tamen velim credas consimiles eos fuisse ijs quibus
21 hodie passim vtimur, sed erat † sextarius, vt declarat Alciatus
lib.parer.primo cap.xxv.vnciarum sexdecim.Cui congruit Hora-
tianum illud;in tenui & parco victus.

Panis ematur,olus,vini sextarius.

Erunt igitur quadrageni illi sextarij boccalica plus minus viginti
22 quattuor † Dari insuper ei iussit Porcelli dimidium, pullos gali-

uaccos duos; Porcinæ carnis pondo, siue libras triginta, bubulæ octuaginta, Olei sextarium vnum rursum olei secundi alterum, liquaminis tantundem, atque & tantundem salis. Hæcque eadem scribit data Claudio eiusdem Valeriani iussu cum esset ad Imperiale culmē Promotus. Vnde vides verós Panes datos. Non improbo tamen Alciatum ad pecuniarium compendium dicit redactos panes illos, Huic enim sensui congrue denominatio ipsas nempè quòd ciuiles vocētur, vides etiam quàm parco cōtenti essent Principes viri, qui ad ipsum Imperiale conscenderunt fastigicem. Parum verò mihi differre videntur panes illis Ciuiles ab his pensionibus quas hodie Reges assignant militibus atque aliis de eorum seruitio benemeritis, Qualem mihi donauit Philippus Hispaniarum rex omnium regum qui nunc sunt munificentissimus. Constituit enim mihi schuta quadringenta annua quo ad viuā.† Hę sunt quas feudales constitutiones vocant feudum soldatę, siue de Caneua. Verum quia in multis iuribus fit mentio de ciuilibus panibus, de Annonis ciuilibus, de tessera frumētaria vt in legibus paulò supra citatis in l. mortuo. §. i. in l. Titia Seio, in prin. ff. de lega. ii. liber aliquid de eis dicere. Prȩmitto autem, quòd hæc solebant communi nomine militię appellari. Constituebant autem in annuis quibusdam reditibus militiam habenti de publico, siue etiam à priuata persona, prȩstari consuetis. Qualia sunt, aut non multo absimilia, quæ Ianuæ dicuntur loca in Comperis santi Georgii, seu verius qualia sunt ea, quas Romæ vocant Portiones Ripæ, & alia quàm plura officia, Nam loca illa Ianuæ sunt in multis vtrisq; dissimilia. Arbitror autem quòd tessere illæ non essent in eadem persona multiplicabiles, Et militias certum est non fuisse omnes eiusdem qualitatis & naturæ: quædam enim erat in libero commertio, & ad hæredes transmissibiles, quædam non, vt probant iura in l. vltima. C. de pigno. in l. omnimmodo. §. imputare. C. de inoffic. testamen. in §. optimum in auct. de exhiben. re. Aliquæ esto quòd morte finirentur obligabant tamen eum cuius id cedebat commodo vt certam daret pecuniam hæredi, vt d. §. imputari, Tesseram etiam illa frumentarias menstruam vel annuam puto habuisse præstationem forte tribubus, si non omnibus, saltem tenuioribus dari solibam, Eas etiam puto fuisse promercales, vt quisque enim erat in tribus descriptus, poterat suum nomen alteri vendere quòd non esset ex contribulibus, hæc ferè omnia mihi probata videntur, in d. l. Titia Seio, in princ. iussit enim Titia Seio emi tesseram frumētariam, & cum

23

tesseram

tesseram aliunde Seius ex causa lucratiua esset consecutus damnatur hæres estimationi ei tessere, præstare, si esset enim in eiusdem persona tessere reiterabilis iam non estimatio sed species ipsa præstanda fuerat se & erat tessere illa imaginarium quoddam corpus quod enim non esset verum & certum corpus apparet ex tex. illo ibi, quoniam tale fideicommissum magis in quantitate quàm in corpore consistit præterea cum ad libertum tessera ex causa lucratiua peruenerit si certum esset corpus, neque ipsum neque estimatio fuisset ab hęrede præstandi quia duæ causæ lucratiuæ non concurrunt, vt insti. de lega. §. si res aliena, & l. omnes, ff. de ac. & ob. Probatur etiam, in d. l. mortuo. §. i. dū ibi dicitur quòd ęstimatio non tessera ipsa legata censetur, ex quo text. probatur ēt quod militia illa morte expirabat. Nisi enim, ita esset, proculdubio legatarius eam ad hæredem transmisisset, cum tamē dicat ibi Iurisconf. Ideo non extingui legatum per mortem legatarii, quia estimatio ipsa relicta dicitur. Et hinc videtur mihi posse argui si grauauit testator hæredem, vt Gaio amico Romæ degenti officium emat, puta scriptoriam Apostolicam, si moriatur Gaius post diem legati cessam, transmittere cum legato ad hęredem suum, videlicet estimationem & pretium offitii, neque morte extinguetur estimatio ipsa licèt extinctum foret officium si verè emptum fuisset similis etiam casus in l. Patronus, in princ. ff. de lega. iii. Iussit Patronus emi Tribum liberto suo, hæres fuit in lunga more emendi & mortuus est pœna libertus, viro clarissimo quodam hærede instituto, dicitur in ea l. deberi hæredi liberti estimationem tribus. Quærit ibi Glo. cur non ei præstabitur species ipsa, & tribus & respondet ideò non deberi quia certa erat designata persona cui prestaretur, ego lunge alium puto illius l. sensum, si enim exponas cum Gloss. Tribum, id est progeniem seruorum, quod obstat quominus idem liberti hæredi debeatur, non autem estimatio? Ego puto Tribum illam esse quid simile annonæ Ciuili, aut Tesseræ, frumentariæ forte enim dabantur tenuioribus Tribulibus quædam diaria, aut menstrua siue annua, quæ non capiebant qui non erant ex Tribulibus, neque etiam ea capiebant maioris census homines, Cum igitur vir ille Clarissimus liberti hæres non esset illius, legati capax ex sua persona, videbatur nihil ad eum hoc nomine libertum transmisisse, Contrarium ibi statuitur, nempè ęstimationem tribus deberi, quia ipsa verè erat in legato, & sic est eadem ratio quæ in d. l. mortuo. §. primo. Hæc de Tessera &

de

de Tribus longè aliter & Accur.& Bar.& scrib.omnes intelligunt, Cui hæc non probabuntur,promat meliora vel sequatur vetera. Sed vt militiæ huius materiam prosequar, sciendum est quòd ab initio non fuit vlla militia in libero commercio,erat enim publica,& quæ nullum haberet quæstum,sed ex sola Principis liberal i tate proueniebat,& propterea neque vendebãtur,neque oppigno rabãtur,neque fortè ad hæredes transmittebantur,vt habẽtur hæc omnia in d.§.optimum,in auct.de.exhib.reis, ceperunt posteà & vendi & ad hæredes transire,atqueetiam oppignorari,vt in l.vlti. C.de pigno. Distinguebatur tamẽ an creditor pecuniam in hæc ipsum credidisset vt militia emeretur, & ipse erat omnibus creditoribus potior,etiam deterioribus,ita probatur in d.l.vlt. versic. dum tamen contrarium,iuncta l.licet. C. qui po. in pig hab.Aut sola generalis hypotheca erat contracta & suo loco creditor militiam à debitore vendicabat, quod intellige per hypothecariam, vel ab hærede consequebatur quantum ex ea redigi poterat, siue etiam,cum per mortem extinguebatur,id quod à Principe ex more percipiebatur,vt in ea l.vlt.§.quòd ita,& d.§.imputari. Erat ẽt potior illo creditore generalem hypothecam habente, vxor siue etiam eius filii ad dotem agentes, vt in auth. quod obtinet C. de pigno.& in auc.vnde sumpta est,vbi fortius dicitur nihil prodesse in ipsam militiæ emptionem esse pecuniam creditam nisi hoc expresso in scriptis actum sit,Ita vt nihil prosint in hoc testimonia. At in d.§.optimum,in auc.de exhi.re.latius hæc omnia legun tur constituta, concessit enim Imperator vt tam in specie, quàm in genere obligari militię possit, & tam ei quę in hoc pecuniam dedit quàm vxori, & filiis atque etiam aliis creditoribus. Et posset tex.ille meo iudicio induci,quòd in feudo emptitio,quod tamen emptum fuerit ab ipso Principe possit satisfieri vxori pró dote atque ẽt Creditoribus,saltem his qui in hoc pecuniam crediderunt,cogita tamẽ quia à nemine ad hoc inducitur lex illa,seu cõ stitutio. Aliud etiã ex eo tex.no. potest quàm magna esset munificentia Imperialis, qui quod donabat stabile volebat esse atq; perpetuum, Hodie autem si quam exercent Reges liberalitatem in suos benemeritos,si quas pensiones constituunt, quæ sunt proculdubio militiæ,adijciẽt,clausulam.Dum benefecerit & nostræ fuerit voluntatis, quasi nihil sint profutura præterita seruitia,nisi feratur perpetuo iugum.Donant alij ad vitam,etiam si donent sexagenario,qui tota vita sua militauerit, Atque vtinam data essent quæ donant. Militiæ venditor ad nihil aliud emptori

tenebatur

tenebatur,quàm vt actiones extraordinarias emptori cederet aduersus eum qui annuum illum prouentum præstabat,vt dicitur in l.creditor,§.inter venditorem,ff.de ac.emp. Item qui militiam alicui emere erat obligatus,si quid præter eius pretium erogabatur,fortè,vt est moris etiam hodie, in secretarios aliquid pro honorario,etiam illud impendere,vt in l.pe.§.pe.& vlti.ff.de leg.iij.

An verò militia quàm pater emit filio imputetur ei in legitimam,siue etiam conferatur fratribus: tractat latè Bar.in l.j.§.nec castrense,ff.de colla.bo.& sufficeret ad eum remittere,summatim tamen perstringendo eius dicta.distingue, Aut ea est militia quæ neque vendi potest,neque ad hæredem transmitti,vt sunt,inquit, præbendæ, & ecclesiastica beneficia, & quantumcunque pater in eis impenderit,nihil filio imputabitur.Vidi tamen aliquando aliter constitutum in testamentis nobilium,sed malè.Aut ea est militia quæ vendi potest,non tamen transmitti, quales sunt,vt puto, Portiones illæ Ripæ quas dixi, siue etiam officia illa Romanæ Curiæ, quales etiam audio esse dignitates senatorias in tota Gallia, & ista militia imputabitur, & conferetur. Sciendum est tamen quòd non totum ipsum pretiũ quo empta fuit imputatur,sed quanti vendi potest cum pater moritur,ita Bart.ibi, col.ij.quod tamen iterum est subintelligẽdum, vt ex hoc pretio quo in morte patris vendi posset,subducatur illud quòd dignitas ipsa fert secum oneris, Finge enim Iurisconsulto emisse patrem in Curia Parisiensi locum senatorium,qui duobus milibus in morte patris venisset,non tota hæc quantitas imputabitur,aut conferetur,sed habebitur ratio cultus comitatus, sumptus quos affert dignitas, cum non deceat eam omnino vendi & filium ad priuatam redire fortunã. Ita colligitur ex verbis Bar.in d.§.nec castrense,col.iij.dum dixit conferendum quãtum ex vendita militia exactum foret, deducto onere militiæ,quæ verba aliter intellecta nihil operarentur,Cum vendita militia cessent sumptus dignitatis.hoc etiam probat tex.ibi, in ver.sed an id quod.ita etiam intellexit Gl. in d.l.illud, §.j.C.de colla.in ver.lucrum,& in d.l.omnimodo,§.imputari, si verò militia & vendi potest & transmitti, tanto magis imputabitur & conferetur. Quòd si esset dignitas, etiàm prophana, siue (vt aiunt) secularis quæ vendi non consueuisset, vt sunt ferè vbiq; terrarum senatorias dignitates, & ferè omnes magistratus, etiã si ad vitam dentur , est quod obtenta fuerint a Principe ministerio vnius ex Curialibus,quod plerunque capiunt pro eis munera non leuia, impensa hæc filio neutiquã imputabitur , vt d.§. nec castren. versi.

sed

sed an id quod. In silentiarijs tamen fallit regula illa imputationis & collationis quantumcunque venalis sit eorum militia, vt l. vlti. C. de silentia. lib. xij.& d.§.imputari. Quod est addendum ad ea quæ dixi inter priuilegia militaria,primo priuilegio, quod ea quę de pater filio ad militiam efficiuntur castrensis peculij, licet enim verum sit,imputabuntur tamē ei in legitimam quia aliàs nulla esset specialitas in silentiarijs,quod statuitur de iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus non potest à milite hæres institui.*
2 *Miles meretricem hęredem relinquere non potest.*
3 *Seruus non potest a milite institui sine libertate.*
4 *Spurium filium non potest pater miles instituere.*
5 *Milites agrum emere non possunt in Prouincia in qua militant.*
6 *Licet per alium quòd non licet per se ipsum.*
7 *Officiales an & qui possint acquirere immobilia.*
8 *Perpetuum dicitur quòd est concessum ad beneplacitum Principis.*
9 *Pretij iniquitas arguit malam fidem in contractu interuenisse.*
Mala fides ex iniquitate pretij vbi supra.
10 *Contractus aliquando claudicat.*
11 *Mutuans pecuniam officiali dicitur eum corrumpere.*
12 *Plus & minus non faciunt diferre specie.*
13 *Collectarij qui dicantur.*
14 *Coactores qui sint.*
15 *Miles potest emere domum in prouincia, & quæ sit ratio cur non itidem agrum.*
16 *Fratres mendicantes pro prædijs quæ possident de facto maximè Sancti Francisci,tenentur ad collectas.*
17 *Milites non debent vxores suas secum ducere in Prouinciam.*
18 *Milites prohibentur agrum conducere.*
19 *Miles concubine donare non potest.*
20 *Milites animalis sua non possunt immittere in pascua vel prata aliena.*
21 *Milites prohibentur accusare.*
22 *Miles procurator esse non potest.*
23 *Miles tutor esse non potest.*
24 *Miles delator esse non potest.*

Quæ

Quæ sint militibus à Iure prohibita. Titulus VII.

Tanta verò erat Cæsari cura de militibus vt boni patrisfamiliâs instar in multis eis indulgeret, multis etiam interdiceret, Namque vt à testamentis exordiar, non quemlibet potest hæredem relinquere, sed quos lex non in specie prohibet; 1 † Prohibet verò hæreticum, l. fi. C. de hære. 2 † Item & eam in qua cadit turpis suspicio, l. miles ita, §. mulier. ff. de testamen. mili. 3 † Neque proprium seruum sine libertate; In quo tamen alia viget ratio, l. neque enim. §. si seruum, eo. tit. 4 † Item spurium suum, quod Bal. dixit in l. si miles. ff. de iniu. rup. allegans inconsuetissimam hodie rationem, quia pudicitiæ, inquit, ratio à militibus exigitur plusquam ab alijs, quam etiam rationem allegat in d. §. mulier, & ita ex facto consultus respondet Calca. in cons. lix. requisitus, nu. 5. Quod est summè no. maximè cũ sit suprà cõclusum etiam in militibus nostri tẽporis vigere hæc iura. Prohibentur etiã 5 † milites agrũ cõparare in prouincia ĩ qua merẽt, l. milites & l. milites agrũ, in prin. ff. de re mil. l. non licet, & l. qui officij. ff. de cont. em. Quod neque potest per interpositã personam facere, vt d. l. non licet, in l. aufertur, §. quòd à præside, ff. de iure fi. & l. ij. §. j. ff. de ad. re. ad ciui. perti. 6 Repugnare tamen videtur quod alibi dicitur † licere per aliũ facere, & nõ licere per se, Nobilis enim ministerio põt vti seruorũ ad vilia etiam lucra. Item & honesta materfamiliâs potest cauponam exercere ministerio, vilioris famuli, citra notam, quod latius Tiraq. prosequitur in tract. de nobil. c. xxviij. nu. 7. vsque in fi. qui soluit obiectũ istud duobus modis, primo quòd non dicitur propriè facere qui facit per aliũ. secundo modo dicit attẽdi an lex inspiciat factũ ꝑsonę, ego puto verius solui ex eo, quod Bal. distinguit in l. vni. §. ne autẽ col. j. & ij. C. de cad. tol. maximè in vers. quidã sunt actus, Nã in actibus qui considerantur respectu finis atque effectus, & non respectu efficientis, tunc nihil refert, an per se fiat, an se mãdãte ꝑ aliũ, in his verò actibus qui sunt formaliter inserti, & in quibus persona ipsa est pro forma, tũc qui facit alterius ministerio nõ dicitur facere. At in hac prohibitione finis est in cõsideratione, vt nõ deserãt milites signa dulcedine rusticãdi, vt d. l. milites agrũ, potest tamẽ miles recuperare sua met prædia, siue etiam

paterna, si fortè sint fisco, delata; vt d.l. milites, la j. & d.l. qui officij.

Neque minus est interdicta emptio ista præfectis, Præsidibus, siue etiam ipsi Duci, aut cęteris officialibus Dominorum, d.l. aufertur. §. quod à Præside, l. principalibus, ff. si cer. pet. l. j. C. de contrac. Iu. vbi etiam donata prohibetur accipere. Habet tamen hæc materia non minimam dificultatem, vnde est distinguendum, † aut quis est officialis cum iurisdictione, & prohibetur contrahere, l. j. de contrac. iu. d. l. Principalibus, & l. præsidis. ff. si cer. pe. Nisi quis officialis sit in sua patria, vt d. l. præsidis, vel nisi sit perpetuus: si tamen bona fide emat, † Dicitur autem perpetuus etiam is qui est deputatus ad beneplacitum Principis, iuxta Gloss. in cle. ij. de rescrip. vel nisi emat victui necessaria, Item nisi contrahat cum non subdito, quòd adhuc de mente Cy. restringitur ne emat mercimonij gratia, quem ref. & sequitur Bal. in consi. statim allegando; Aut est officialis absque iurisdictione, & si contrahit circa ea quæ respiciunt administrationem suam, & ei non licet, etiam si palam contrahat, quod Bal. tenuit in l. quisquis. C. si cer. pet. propter vim dicit ipse, repręsentatiuam; quod est dicere, quòd vis quædam reuerentialis arguitur; & faciunt iura in d. l. non licet, in d. l. qui officij, in d. l. principalibus, cum l. seq. & d. l. j. de contrac. iu. quæ indistinctè loquuntur, siue palam, siue clam fiat; Quod tamen intellige semper in officiali ad tempus. Et quamuis Bar. in d. l. aufertur, §. quod à pręside, aliter dicat, & Fulg. in d. l. non licet, & d. l. principalibus, in vers. mementote, Primum tamē dictum est verius, illudq; magis communiter Doc. sequūtur, vt per Ias. in d. l. principalibus, col. iij. Et multum ad hoc facit lex illa, quæ prohibet negotiari, qui tamen non solet esse actus clandestinus; Aut contrahit extra ea quæ administrationem suam concernunt, & valet quod fit, vt per Bar. in d. §. quod à Principe, si tamen fide bona res agatur, vt ibi.

Vnum tamen scias, † quòd si pretium non inueniatur iustum bona fides non præsumitur, etiam si sit citra dimidium. Ita Bal. summat d. l. quisquis. Quę omnia habent etiam locum in officialibus Dominorum, et eorum curialibus l. fi. vbi no. C. de rescin. vend.

Hanc verò materiam, præter suprascripta loca, tractat Bald. in consil. cccxxxiij. pręmitto quòd Iacobus But. lib. iij. & ibi mirabiliter tenet quòd neque ad ipsius officialis, præiudicium tenet contractus, quod vix auderem iudicando dicere. Hæc enim iura videntur mihi in eorum odium condita, vt eorum rapinis, & malitijs obuietur, vnde & pœna est eis adiecta, etiam quadrupli, vt dicta l. non licet, & dicta l. prima, non igitur debet in

10 eorum fauorem conuerti, †minus enim est absurdum, quòd claudicet contractus, quàm quod violetur naturalis ratio, de qua in l. quod fauore, C. de legi. ad quod multa, instituto & more suo, congerit Fel. in c. dilectus, el ij. col. iiij. & v. de rescr. in c. intellex imus, j. no. de iud. quòd autem fauore prouincialiũ sint hæc iura inducta probatur in d. l. j. de contrac. iudi. vbi dicitur, quòd est in facultate donantis confirmare donationem finito officio. In mutuo tamẽ fateor esse inductum in vtriusq; odium, vnde, & vterq; punitur, vt
11 in d. l. quisquis, vbi dicitur, †quòd qui mutuam pecuniam dat officiali dicitur eum corrumpere, quod ibi Bal. no. Idẽ dicitur in collectario, si pecuniam ei ad ambiendum honorem dederit, grauiter enim vterque punitur: verum quia d. l. quisquis, & d. l. præsidijs, videntur inuicem pugnare, cum altera vetet fenebrẽ pecuniam accipere, altera permittat, Glo. soluit quòd aliud in perpetuo, quia potest, vt l. præsidis, aliud in temporali, qui non potest, vt d. l. quisquis. Alcia. verò li. parer. j. cap. xxv. aliter soluit, videlicet, quòd d. l. præsidis, verè loquitur de magistratu maiore. Et qui à Principe destinatur, alia verò in inferiore, quales sunt municipales, quæ de
12 stinctio neque iure probatur, neque habet concordantem. †Et maius vel minus non facit differre specie, & obstat l. eos, quæ est iij. C. eod. titu. & d. §. quod à præside, pares facit præsidem ipsum fisci procuratorem, vel alios quoslibet. non est igitur à Glo. & communi discedendum, quamuis non parum ob. d. l. eos, ibi tempore sui officij, quæ verba innuunt eum esse temporalem, sed neque Proconsulum, Proprætorum, aut aliorum prouinciarum Rectorum erant perpetua officia, imò temporalia, atque annalia, quod multæ Ciceronis epistolæ declarant, quibus ipse, dum esset Ciliciæ Præpositus, obnixe amicos regat, ne annum sibi prorogari patiantur, non parum tamen facit ratio, de qua in l. præsidis, ibi, quia perpetui sunt, quod & dicitur in d. breuiario ad Theodosium, dum lo-
13 quitur de præside. † Qui verò sint collectarij, de quibus loquitur
14 d. l. quisquis. declarat idem Alcia. li. parer. j. c. xxiiij. †quos & coactores alio nomine dictos credit: Et ij sunt, qui residua illa semirã cida mercatorum nomina exigenda certa portione sumunt.
15 Conceditur etiam militi, † vt vrbanum prædium emat, cessat enim ratio digressionis à signis, vt dicta l. milites agrum, si tamen agrum emat, & dimittatur antequam fisco delatũ sit, parcitur ei: vt vtraq; l. milites, supra allegat. Sed an ipsi præsidi liceat domum emere? generalitas d. l. j. & d. §. quod à præside, innuit quòd non. neque etiam in d. l. distinguitur inter vrbana prædia & rusti-

ca,& ęquè viget ratio præſumptæ impreſsionis: Niſi contrarium malis cum ſit perpetuus, per id quod dixi ſupra hoc eo. cap. Na uem quoque onerariam prohibetur Præſes ædificare, vt dicitur in ſępè allegato. §. quod à præſide, & idem in ſenatore ſtatuitur, l. hi qui naues. §. j. ff. de vaca. & excu. mu, vbi etiam dicitur, quòd nō ha bet pro naue ſenator excuſationem, quia eam habet lege prohibē
16 te, † Quod facit ad iſtos ordines mendicātium, & præſentim. S. frā ciſci, qui poſsident immobilia, quòd non excuſentur in collectis, poſtquam illa poſsidēt regula, & iure prohibente, vt in cle. exiui.
17 de ver. ſig. quod & alij prius dixerunt. Prohibentur † etiam mi lites vxorem ſecum ducere in prouinciam in quā militant, niſi id à principe obtineant, vt probatur vtrunque in l. quicunque. C. de re mil. & in l. inter ſocerum. §. conuenit. ff. de pac. do. Non erit tamen idem in ipſo Duce, aut prouinciæ Rectore, vt in l. obſeruare. §. pro ficiſci, de offic. procon. vbi recitatur ſenatus conſultum de hoc fa ctum, non ne comitentur vxores viros in prouinciam, ſed quòd te neantur mariti pro vxorum delictis. ſed de prohibēdo ne ire poſ ſint diſceptatum quandoque eſt acerrimè in ſenatu, ſed fruſtra, cō trarijs ac repugnantibus melioribus: vt eſt in Annal. Taciti, lib. iii. ſed neq; puto cum militibus dificulter in hoc diſpenſatum, poſt quam multa iura oſtendunt eas in prouinciam ductas, maximè, lex j. & ij. C. de vxo. mili. & l. quicunque. C. de re mil. Et qua ratio ne prohibetur ducere, eadem & prohibetur in prouincia ſumere, & accipere, l. eos. ff. de ritu nup. et l. ſi quis officium, poteſt tamen ſi iam ante erant contracta ſponſalia, prout, & poteſt ipſa contra here ſponſalia in prouincia, vt d. iuribus, ſi tamen vxorem ducat, finita militia conualidatur matrimonium, vt l. Et ſi contra, C de nup. Et quòd dixi ſupra eſſe interdictam militibus agrorū em
18 ptionem, † dic idem eſſe ſi velint agrum conducere, vt l. milites. C. loca. vbi etiam duplex ratio adducitur, ne omittant armorum ſtu dium, & ne graues vicinis & prouincialibus eſſe incipiant, quæ ra tio allegatur etiam, in l. etiam, illo eo. tit. vbi ſunt no. verba, ibi & armorum attrocitatem non contra hoſtes ſed in vicinos, & miſe ros colonos oſtendant, quibus debent eſſe ſubſidio, Ibique etiam prohibentur pro alijs ea conducentibus fideiubere, quod etiam di
19 citur in d. l. milites, & l. ſeq. C. de re mil. Prohibetur † etiam mi les donare focariæ vel meretrici, vt l. ij. C. de don. inter vi. & vxo.
20 Prohibentur † etiam milites equos ſuos in paſcua immitterre in prata Principis aut prouincialium, vt l. ii. & iij. C. de paſ. pu. lib. xi. Prouideant tamen Curiales vt ſine prouincialium damno paſcui

militarium

militarium animalium consulatur, vt in d. l. ij. dicitur, per quod apparet hunc sumptum non posse fieri de priuato, quod malè seruatur. 21 Prohibentur † postremo milites accusare, nisi cum suam aut suorum iniuriam persequuntur, vt l. non prohibentur, C. qui accusa. non pos. excepto in causa criminis lesę maiestatis. C. eo. ti. l. famosi. 22 Item † prohibentur procurare, etiam pro parente vel vxore, l. militem. C. de procur. potest tamen pro se ipso, vt eodem tit. l. qui stipendia. Item pro suo numero, & ordine, l. filiusfa. §. vetęrani, ff. eo. vel cum causa status agitur sibi coniuncti, l. iii. §. i. ff. de lib. causa, si tamen exceptio hæc non opponatur ante litem contesta. non potest vltra opponi, l. ita demum. C. de procura.

Ratio verò huius prohibitionis, secundum Bart. est duplex ne à suis muneribus auocetur, & ne sit aduersario suo durior, & terribilior quã principalis, potest, & addi. tertia ne occupentur circa ministeria sordida, & pręsertim illi qui sunt sublimioris gradus, cum hoc ministerium sit vilissimum, l. si quis procurationem. C. de decu. lib. x. ibi, infamosissimam suscipiens vtilitatem. Arcentur, & milites ab incestis nuptiis, vt in auct. de incestis nup. in prin. pœna adiecta amisionis cinguli, & bonorum, nisi alia adsit legitima soboles cui reseruentur, imò punitur fustigatione, & exilio si sit vilior, vt discat castè viuere, & intra naturæ fines se continere, vt ibi dicitur, neque excusat hoc casu iuris ignorantia. 23 Item † prohibetur miles tutelam suscipere, etiam si sit. testamentaria, C. qui da. tu. pos. l. militiæ, fallit tamen in tutela pupilli qui sit militis filius quod dixi supra inter priuilegia. 24 Prohibetur † etiam crimina, in fiscum deferre, cum sit hoc flagitios, & turpis viri officium, vetatque id stipendiorum honor, vt in l. deferre. §. item milites, ff. de iu. fi. Prohibentur denique milites, Diuino ipso monitu, prouinciales concutere, aut eis calumniam inferre, Lucæ iij. & Matthęi xxii. & cap. militare, xxiii, quæstio. ii. militare enim per se permittitur, At propter prædam militare non est concessum. At hodie quis est, qui non rapiendi animo, per fas, aut nefas cumulandi, militiam sequatur? Ita vt verè concludi posit. Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum; Et si qui adsunt, potest verè dici.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.
Et aliud.
Et Coruo rarior albo.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum reddit militem ad instar pagani,*
2 *Miles renunciando fideicommisso sibi praeiudicat.*
3 *Miles mercator subest iudicibus mercatorum.*
4 *Militi non est parcendum, cũ telo ei necesse est occurere tamquã latroni.*
5 *Miles rem communem cum alio recuperat solum pro parte sua, & sic.*
6 *Socius propter socium priuilegiatum non vtitur nec gaudet priuilegio.*
7 *Miles repetit turpiter donata.*
8 *In pari causa melior est conditio possidentis.*
9 *Miles falsum deponens sortitur forum etiam non suum.*
10 *Miles non potest sibi ascribere in testamento commilitonis.*
11 *Miles hęreticus non habet testamenti factionem.*
12 *Miles actor sequitur forum Rei.*

Quando vtantur milites Iure communi cum cęteris. Titulus octauus.

EXTRA casus qui sunt à iure notati in prærogatiuã & fauorem militum, potest vno verbo dici iure eos communi vti debere sicut cęteri, libet tamen aliquot leges referre eos exęquantes: vtitur ergo primum communi iure minor, & miles,† si cum iuramento alienationi suę rei consentiat, vt l.j.C.si ad uer.ven.quæ cum sit Alexandri ethnici, multo magis id procedit Christianorum Principum iure, vt in auth.post d.l. posita. † Idem si fideicommisso paterno cum fratre paciscendo renunciet., vt C. de transac.l.de fideicommisso, Item in casu.l.si pacto quo pœnam, C.de pac.in casu,l.j.C.in inte.rest.postul.&c. iuncta l.j. C.de reputa, In casu,l.neque Reip.C.de resti.mili.in casu,l.fi.C.iurisdi.om. iu.† vbi si miles negociatur, iubetur Iurisditioni subesse Iudicis illius negociationis: Quod bene facerent iudices ecclesiastici si paterentur in clericis suis negotiantibus, quod etiam statuitur, in l. ij.C. vbi de racioci.Item in casu, l.j.vbi sena. vel cla. vbi statuitur quòd in delictis à clarissimis, & infra non competit fori prærogatiua, quominus ibi de crimine cognoscatur vbi est patratũ, quod facit ad materiam de qua dixi supra inter priuilegia, in priuilegio xxxix.per discursum, Item in casu,l.j.C.quando li.si.iu.se vindi.

4 di. †Ita enim licèt noctu resistere militi inuasori, sicut cuicunque alij, Neque enim parcendum est militi, cui telo occurere opportet vti latroni, vt in ea l. dicitur. Item in casu, l. iiii. C. de rei vendi. vbi non prodest militia aduersus præscriptionem, si iam erat com
5 pleta, cum cepta est militia, † Item in casu, l. ij. C. communi. di. vbi
6 rei distractę communis, partem tantum auocat miles, † Et sic socius propter socium priuilegiatum non fruitur priuilegio, nisi cū nō patitur commodam diuisionem, quod etiam statuitur, in l. iiij. C. de re. commu. alie. Item in casu, l. iiij. C. de condi. ob cau. vbi da-
7 tum militi ob causam repetitur ea non sequuta. † In casu, l. iij. C. de condi. ob tur. causam, iuncta Glo. vbi dicitur quòd datum ob turpem causam per militem repetitur, ex eo quia, vt dicit Gloss. erat inhabilis militiæ, vnde erat solum turpitudo ex parte dantis, sequitur ergo, quod si fuisset ex parte vtriusque non repetiisset, ad quod facit etiam quod dicit Glo. in l. cum te. C. quod me. cau. quæ iura videntur contraria, potest tamen solui aliter quàm faciat Gl. & Doc. nam dicere, quòd in casu d. l. iii. ille miles, vt dixi, erat inhabilis militiæ, est mera diuinatio, imò aduersatur inscriptio legis, quę vocat eum militem, planius igitur dici potest quòd miles repetit, etiam si turpiter dedit, quando etiam alius turpiter accipit, & hoc fauore militiæ, quod est addendum ad alia supra recitata, quod erat in casu d. l. aderat enim ibi concussio accipientis à milite, & peccantis sub clypeo officij, delectui enim præpositus, acceperat ne tirocinio ascriberet, Cum tamen ille fuerit, vt dixi, assumptus: Regula est igitur secundum d. l. cū te, quæ est lex ij. quòd
8 † in pari causa melior est conditio possidentis, licèt secus sit fauore militiæ. Obstat tamen d. legi, secundæ alia lex, secūda, & ipsa, C. de dona. inter vi. & vxo. quæ dicit mancipia data focariæ militi restitui, additurque ratio, quia milites meos, inquit, Imperator Antoninus, à focariis suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo, potest solui, quod in d. l. ij. C. de dona. non erat donatum, sed fuerat color quæsitus emendo simulatè mancipia illa nomine focariæ, neque tamen potest inficiari quin donandi animo quæsitus esset color ille: obstat tamen d. l. ii. de cond. ob tur. causam, nā supra inter priuilegia dixi reuocari donatū à milite turpi ex causa, vt d. l. ii. C. de dona. inter vir. & vxo. cum tamenècontra dicatur in d. l. ij. de cond. ob tur. causam, non reuocari donata. vera sol. est quòd in d. l. ij. de do. ob tur. causam ille donator non erat miles & in hoc versatur priuilegium. Itē vtitur miles iure communi in
9 casu, l. nullum. C. de testi. † nam si falsum testimonium dixit subijcitur

citur illi iudici sicut paganus, Item in casu. l. sicut. C. de fide instr. Item in materia vectigalium, quia ęqua conditione cum cęteris in soluendo esse debent, l. ex præstatione. C. de vectigal. licet secus sit in pœna commissi, si non profiteantur, neque soluant, vt dixi inter priuilegia, in casu. l. fina. C. de commer. & merca. In quo non minus quàm cœteri prohibetur ire ad loca barbarica, & infida transcendendo mercimonii gratia, Imperii limites. Item cum ea facit, quæ citra ius, & nomen hæredis nequeunt fieri, censetur enim adiisse sicut paganus, vt l. ii. C. de iur. deliber. Item cum hominem casu occidit & non ex proposito. l. i. C. ad l. Corne.

10 de sicca. † Item cum sibi ascribit in comilitonis testamento, l. pe. C. de his qui sibi ascrib. amittit enim relictum licet priuilegietur vt pœna ei remittatur, licet secus in patre militis, filio ascribente.

11 vt eo. tit. l. si pater, Item in casu, l. vlt. C. de hære. † nam & miles hæreticus amittit testamenti factionem passiuam, vt ibi dicitur, Item

12 in casu, l. penul. de offic. præfect. prætor. † vbi pro iniuria facta militi necesse habet adire Iudicem iniuriantis. Item in casu, d. l. de fideicommisso, de transac. dum filii natiuitas non magis ei prodest quàm aliis in redeundo ad fideicommissum de quo transegit. Remanent etiam in parentum potestate, l. iii. C. de castren. pecu. Item superueniens militia non eximit eum à foro quod iam erat sortitus, l. si quis postea, ff. de iudi. Cœteros casus inueniet diligentior inuestigator.

HIC INCIPIT OCTAVA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Militiam detrectans grauiter offendit.*
2 *Pater filium pœnę offerens leuat eum pœna.*
3 *Emansor quis dicatur.*
4 *Desertor quis dicatur.*
5 *Desertor grauius punitur pro temporis qualitate, & alijs circunstantijs.*
6 *Tiro mitius punitur.*
7 *Recidiuans magis punitur.*
8 *Lex iij. §.si præsidis,ff.de re mil.aliter intellecta, quàm per Docto.alios.*
9 *Transfuga proditori similis.*
10 *Lex iij.§.is qui ad hostes,aliter intellecta quàm à cæteris.*
11 *Affectus punitur etiam non sequuto effectu.*
12 *Numerum militum fraudare surreptis stipendijs graue est crimen.*
13 *Furcæ pœna grauior,quàm gladij.*
14 *Emansoris pœna.*
15 *Dormiens in statione qualiter puniatur.*
16 *Transfugæ est similis,qui cum potest ad suos non reuertitur.*
17 *Capto ab hostibus an & quando liceat aufugere.*
18 *Captus in præsidio æqua est conditione cum transfuga.*
19 *Dedens se hostibus non habet ius postliminij.*
20 *Accursius malè intellexit l.non omnis,§.qui, captus ff.de re mil.*
21 *Præsidium quid.*
22 *Coniecturis datur intelligi casu,an ex præposito quid factum sit.*
23 *Vita anteacta demonstrat de animo.*
24 *Credendum non est facilè multa policentibus.*
25 *An aliqua ex cã liceat trãsfugere ab vnis ad alteros existimatione salua.*
26 *Perfugę paciuntur maximam capitis diminutionem.*
27 *Subdito nulla ex causa licet transfugere.*

28 *Militia intẽpestiue deseri non debet, etiam ab eo qui non sit subditus.*
29 *Princeps caueat ne in exercitu plus habeat externarũ viriũ quàm suarũ.*
30 *Stipẽdiorũ retẽtio aut dilatio nõ est iusta cã deserẽdi, minusq; trãsfugiẽdi.*
31 *Transitio ab vnis Castris ad altera vt sit in cæteris excusata, inexcusabilis, est tamen inconstantiæ.*
32 *Concessa non vtilia debent attendi.*
33 *Honos habitus sæpè transfugis, & data illis præmia.*
34 *Transitio vt excusata sit maxima ex causa & omnibus probata fiat.*
35 *Perfugas non expedit principibus contemnere.*
36 *Homines perfidi animum cum fortuna sumunt & deponunt.*
37 *Transeundum si sit, semel tantum est.*
38 *Oppida quæ se hostibus dedunt, si sponte, proditionis tenentur.*
39 *Hostem prodere licitum est.*
40 *Prima fides potior quàm secunda.*
41 *Fides quę hosti seruatur non fides est, sed perfidia.*
42 *Oppida quæ se hostibus dedunt propter magnum metum excusantur.*
43 *Transfuga crimen læsæ Maiestatis committit.*
44 *Exploratorum pœna.*
45 *Nobili viro an liceat simulata transitione hostilia explorare consilia.*
46 *Honor, & turpitudo ex moribus ciuitatis estimantur.*
47 *Intentio & propositum distingunt maleficia.*
48 *Exploratores studio sciscitandi aliena, non occultant sua.*
49 *Seditionis concitator capite puniendus.*
50 *Seditiosi milites qualiter puniendi.*
51 *Lex iij. §. qui seditionem. ff. de re mil. declarata aliter quàm ab alijs.*
52 *Arma amittere noxe est militi.*
53 *Quę de nouo emergunt non subsunt prioribus decretis.*
54 *Disciplina militari contempta corruunt omnia.*
55 *Contumacia militis digna morte.*
56 *Agmine excedentes noxam committunt.*
57 *Necessitas tollit, aut saltem differt priuilegium.*
58 *Miles resistens suo preposito noxam committit.*
59 *Milites absque dedecore castigantur à suo præposito.*
60 *Miles suam salutem debet periculo obijcere pro salute sui præpositi.*
61 *Saluti propriæ licet consulere quando vis est cui resisti non potest.*
62 *Fugam incipiens morte est dignus.*
63 *Segnities militis est in crimine.*
64 *Miles languorem simulans grauiter punitur, etiam morte.*
65 *Præfectus dedens præsidium, etiam metu vis, vix excusatur.*
66 *Præsidium dedens hostibus, læsæ maiestatis crimine tenetur.*

Læsæ

De delictis militaribus & eorum pœnis. Titulus Vnicus.

MVLTA dixi supra de militum priuilegijs eorumque prerogatiuis & præmijs, verum quia quos non inuitat ad bene, fortiterque agendum virtus ipsa, honorque & merces quæ ei est multis modis parata, Continet sæpè intra concessi limites criminum pœna, iuxta illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnę.

Manca enim esset res ipsa publica itidemque & militaris & velut altero

crure debilitata, vel altero oculo orbata si, vt habet constituta bonis præmia, non destinasset & sontibus pęnam, iam igitur ad ipsa militaria crimina, non quæ habent cum cœteris communia, sed quæ eorum sunt propria, deuenio, & ad eorum pęnam. Peccat igitur quicunque nomen militiæ dedit, cùm ei non liceret, neque enim passim, vt iam alio loco dixi, licebat per Romanas leges nomen dare militiæ text. est in l. ij. ff. de re milit. & quanto is dignio rem suscipit gradum, tanto grauius, & committit, & plectitur, vt ea
1 l. dicitur, in fi. Grauius † multo offendit qui electus se militiæ subtrahit, l. qui cum vno. §. grauius, eo. tit. vnde & pater qui filium subtrahit, exilio punitur, & parte bonorum, si tamen id faciat
2 cum bellum ingruit, nam in pace fustibus cęditur, † parcitur tamē filio si à patre postea offeratur, d. l. qui cum vno, §. qui filium, qui tex. solet passim per Doct. allegari ad hoc quòd parcitur filio, vt mitius puniatur, cum pater eum præsentat curiæ, quòd etiam probatur in l. milites agrum. §. desertorem, eo. tit. Et hoc not. Saly. in l. propter insidias, C. qui accusa. non possunt, Fely. in c. accusasti, de accusa. Alcia. in tra. de præsump. Reg. j. præsump. iiii. Grauius multo, peccat, & plectitur pater si filium propter hoc etiam debilitet, vt minus sit aptus militiæ, d. l. qui cum vno. §. eum qui. Peccant
3 grauius emansores, ac Desertores, † Est autem emansor quod & nomen ipsum indicat, quòd manet extra castra, & lungè à signis, ani
4 mo tamen reuertendi, † Desertor verò qui ita abest vt animum reuertendi non habeat, Prout in simili disert in seruis, erro à fugitiuis: ita probatur, in l. iij. §. Emansor, & §. Desertorem, ff. de re mili. quod etiam probatur in d. l. qui cum vno, §. edictum, licet Glos. in d. §. desertorem, differentiā faciat inter diu abesse, & prolixo tempore abesse, quasi plus sit prolixum quàm diu, probatur tamen con
5 trarium, in d. §. edictum. † Non tamen eadem pœna castigantur desertores omnes, sed ad multa respicitur, Bello an pace quis deserat, l. non omnes. §. qui in pace, eo. tit. militiæ etiam ordo, & stipendiorum numerus, vita etiam ante acta, siue ad dignoscendum quo animo absuerit. siue etiam vt mitius, vel acrius pro anteacta vita castiges, locus etiam, tempus, effectus denique ipse consideratur, solus ne, an multis comitatus abierit, eosque forsan exemplo suo tra
6 xerit, † Tiro ne sit, an veteranus, † Tiroque ipse an aliàs deseruerit
7 an non, quæ vt sunt alia alijs leuiora, aut grauiora, ita, & augent pœnam atque diminuunt, aliquando enim in deteriorem militiam dantur, aliquando deportantur, quandoque etiam capite puniuntur, vt sunt iura in d. §. qui in pace, in d. §. qui in desertione, in d.

in d.l.milites agrum.§. fina. & d.§. desertor, & d. l. iij.§.si plures, vbi etiam probatur quòd grauius punitur recidiuans. Emansoris verò vt culpa est leuior, ita & pœna remissior, examinantur, & in eo causę, cur, & vbi fuerit, & quid egerit, Daturque venia valetudini, Affectioni parentum, aut etiam affinium, Aut si equum vel seruum fugientem est persequutus, forte etiam si amicam cucurrerit visere, quod non raro faciunt nostri milites, Quando & in exemplo est parci posse huic culpæ Imperator quidam ex Romanis, qui cum audisset militem quendam, fortem aliàs virum amore scorti sepè extra castra pernoctare, scortum adduci iussit, & militi offerens, Iam te, inquit, diligentiorem habebo, ne cures tamen militem illum in culpa emulari, sed in fortitudine, quando non omnium Ducum eadem est mansuetudo. fit etiam vtrisque copia sui defendendi, ac docendi se ita absuisse vt sint digni venia, vel minore pœna, vt d.l.iiij.§.si ad diem, & vide infra carta secunda, versiculo quod verò de emansore. Instar est etiam Desertoris qui à propositi, vel præsidis exequutione desistit, d.l.iij.§.

8 si præsidis, † quod ego ad sequelam refero, quasi à sequendo desumptum, cœteri vt volent intelligant, Parum enim à desertore abest qui Præpositum non sequitur, & malè congruit quòd de exequutore Gloss. ibi intelligit. Grauissimè peccat † Transfuga,

9 Crimenque est proditioni haud absimile, isque, pro hoste non pro milite est habendus, l.proditores.ff.de re milita.l.postliminiū §.transfugæ, ff.de cap.& postli.re.nimirum si & torqueri possunt, & ad bestias dari, siue etiam furca suspendi, quæ sunt indigna milite, prout inter priuilegia est dictum, vt d.l.iii.§.is qui ad hostes,

10 † Imò, & qui cepit transfugere, & qui, (vt dicam cum Comico) qui exornat fugam, pro transfuga habetur, & si apprendatur capite punitur, vt d.§.is qui ad hostes, in fi.Et hic videtur planior sensus quàm dicere, cum Gloss.volens, id est qui voluntariè transfugit, de quo tamen per Gloss. & Docto.in l.fina.ff. de rerum diuisio.Quis enim dicetur apprehensus nisi in ipso facinore? Nimirum si in atrocioribus, & cum iam ceptum est fieri, & patrari

11 scelus, † punitur affectus ipse pœna consumati criminis, de quo per Bald.C.de episcop. & cleri. l. si quis non dicam rapere, colum secunda, in vj.oppo.Quis enim non voluntariè transfugit, & est arg.tex.in l.quis sit fugitiuus.§. idem Cęlius ait si seruus, ff. de ędili. edict. Neque est dubium quin si transfuga aliud crimen huic adiungat grauiori sit dignus pœna, quando etiam exacerbantur, & mortes, Exemplo sunt duo illi Allobroges partium

Cęsaris

Cęsaris qui ab eo reprehensi quòd de numero equitum fraudarét, & mentirentur, quòd ve eorum interciperent stipendia, cum statuissent ad Pompeium transfugere, cogitauerũt de occidẽdo equi tum Pręfecto, quod quia nõ successit, magno ęre in Cęsaris castris mutuo sumpto transfugerunt, prout Cęsar ipse refert in suis comẽ tariis belli ciuilis. Atque vt id obiter dicam, non tamen a pro-
12 posito instituto & tractatu alienum, † non leue est crimen de mili tum numero mentiri, & stipendia eorum intercipere, neque modica est ei adiecta pęna quod in l.fi.§.hoc autẽ, C.de offi.præf. præ to.Affr.imperator statuit, cuius visum est verba ipsa recitare, magis enim debent Duces & Tribuni, inquit, supra deputata sibi emo lumenta secundum labores suos de nostra liberalitate remunerationem sperare, & non de commeatis militum, vel de eorum stipẽ diis sibi lucrum acquirere, Nam ad hoc, inquit, ordinati sunt milites, vt per eos prouincia defendatur, & est eis prouisum de emolu mentis, & stipendiis, qui & sperare debẽt secũdum eorum labores & merita ad gradus prouei meliores, & maiores consequi dignita tes, absq; eo quòd hæc turpia lucra sectentur, ita ibi dicitur. Quod tamen hodie male obseruant Capitanei nostri, quos vocant, tam peditum quàm equitum, nullum habent enim magis certum quæstum, quam quem capiunt ex huiusmodi aucupio, sed vt ad perfugarum materiam reuertar legitur, & in Antiquorum annalibus ac cerrimè cum eis vindicatum seculis illis, Grauius inquit Liuius, de perfugis quàm de fugitiuis consultum, nam qui nominis latini erant, securi percussi, Romani in crucem sublati, vnde & comprobatur quod dixi supra, mitius agi cum seruis quàm cũ liberis, gra-
13 uius etiam cum ciue quàm cum socio, aut externo, † grauiorem etiam esse furcę pęnam quàm gladij, Alibi etiam dicit Liuius, Re cepti perfugę trecenti septuaginta, quos cum Romam misisset cõ sul. virgis in comitio cęsi omnes ac de saxo præcipitati. Quod
14 verò de † emansore supra dictum est nunquam puniri eum morte, fallit nisi emanet hostibus insistentibus, aut etiam qui tunc à fossa recedit, vt l.iij.§.is qui.ff.de re mil. At qui stationis munus re linquit plusquam Emansor est, & pro qualitate facti punitur, vt ea l.§.qui stationis. Nostri præpositi non solum desertorem stationis sed etiam eum qui in ea obdormiat morte afficiunt quod ego bar barum existimo, nisi cum magna vrget causa, vt cum vicini sunt
15 hostes, † Debent igitur, ij citra mortem, regulariter plecti, vt ea l. Desertor etiam, qui Principis excubias deserat morte & ipse afficitur, l.quòd excubias, ff.de re mil. Lauden. in trac. de principe on.

15 clxxxii. Transfugę † est similis qui ab hostibus captus negligit ad suos redire cum potest,l.non omnis.§.qui captus,ff.eo.nā qui animo cum hostibus est,iam à suis descisit,& transfugit, vt dicitur in l.postliminii.§.captiuus.ff.de capti.& postli.re.& l.in bello.§.manumittendo.Et propterea dubium redditur quod dixit Pet.de Ancha.in reg.peccatum de reg.iur.quem refert.& sequitur Aret.in l. qui à latronibus.ff.de testa.Et vtrunque allegat,& sequitur.Natta in consi.cclxxxiiii.nu.6.quod cum adhuc hodie in bello, quod habent Christiani cum Turcis obseruentur iura captiuitatis,& seruitutis, non licebit captis ab eorum Dominis aufugere, hoc enim ego non puto indistincte verum, Quinimo hoc semper debent in animo gerere, & exequi cum primum possunt,ne incipiāt pro trāsfugis haberi,Et istud optime perpendit ibi Are.qui dicit non licere eis aufugere vt se pro liberis gerant inter hostes atque exte-
17 ros illos,quia furtum sui faciunt, † licebit tamen si hoc faciant vt ad suos reuertantur, quod multi. Hyspani fecerunt ex his qui capti fuerunt in castro nouo in Illyrico, Hoc tamen vltimum fortè non erit absonum restringere, vt liceat quàm diu viget bellum,at pace facta,& sequuto fędere,nisi aliud conuenit de captiuis,fortè non licebit fugere,Cum enim cesset bellum,cessat,& belli ac gentium ius,vt alteris contra alteros acquirere liceat,& hoc mihi cō cludit tex.in l.Postliminii,in princ. ff. de capti.Ibi,nam si eodem bello,quis reuersus fuit,quæ verba,eodem bello,essent superuacua si quocunque tempore liceret reuerti.Hac tamen conscientia nemo(vt puto)vteretur Ego verò ius recito,non facta seu etiam fienda. Item & pro transfuga habetur etiam qui induciarum tempore perfugit,aut etiam qui ad exteros vadit cum quibus neque bellum sit neque fędera vlla aut amicitia,d.l.postliminii.§. transfuga
18 fortius dicitur in l. non omnes.§. † Item cum.quod qui captus est in præsidio ęqua est conditione cum transfuga, quod valde est durum,vt metus ex vi hostili ita sit noxę sicut ipse maculatus animus suos deserendi Ita tamen illam,l.intelligit ibi Accur.quod apertius etiam probatur in l. postliminio carent iuncta d. l. postlimi-
19 nium.§.transfugę.ff.de capti. † vtrobique enim dicitur quod & qui armis victis se dedidit,& qui transfugit, ius amittit postlimi-
20 nii,† Perperam vero exponit Accur.in d.§.qui captus Præsidio,id
21 est exploratione vel spia,quasi à præsciendo, † Cum sit præsidium locus septus,& munitus,cui est militaris custodia & defensio adiecta,Arceram inquit Liuius, primo statim aduentu eiectis qui in præsidio erant recepit:Prædatores per negligentiam ex præsidio dilapsi

dilapsi occasionem præbuerant ad inuadendum, sed & præsidium dicitur manus ipsa militaris loci defensioni apposita; Regiū etiam nuncium, inquit idem Liuius, mittit ad præsidij præfectum quod ibi à consule locatum erat, Item & alio loco, Hirpini, & Lucani tra ditis præsidijs Hannibalis, quæ in vrbibus erant, se dediderunt. Alia longe significatione in l. si chorus. §. j. ff. de leg. iij. metaphori cè prȩsidium, dicitur pecunia illa quam in extremos casus habet prudens paterfa. sepositam. hinc illud Celsi pecuniam sine peculio fragilem esse, vt in l. si chorus, ff. de leg. iij. sed vt ad rem redeam du rum id quidem vt extrema passi, & armis victi, ac dediti postlimi- nium amittant, Imò & plectantur si casu reuertantur ad suos, po- test tamen dici cum Iurison. in l. prospexit, ff. qui & à qui. Durum id quidem, sed ferendum postquam ita constitutum est; Contigit hoc prisco illo seculo post cannensem cladem, aliquot enim Ro- manorum millia quæ in castris erant, Hannibali se dediderunt, po terantque paruo redimi, tantū verò egebat Respub. milite vt octo seruorum milia emerit, & in militiam ascripserit, neque tamen de dititios illos redimi de publico consensit. Quod si de proprio redi merentur noluit tamen eos in Italia manere, aut in ea militare. Neque si alibi militarent præmia vlla, aut honores capere, Neque quandiu esset Hannibal in Italia, Domum eos reuerti posse; si tamen miles dum iter facit in hostes incidat, qui eum capiant, hoc comperto, parcitur ei, d. l. iij. §. sed si ex improuiso, de re mil. & d. l. non omnes, §. item eum, in fi. & §. qui ab hostibus. In dubio ve
22 rò, † & cùm ignoratur captus ne quis sit an verò transfugerit itur
23 ad coniecturas, † Et ante acta vita inquiritur; si bonus miles antea fuerit, stabitur tunc eius dicto: si emansor, aut segnis, aut negligēs, non stabitur, maximè si longo post tempore reuersus sit, vt d. Iuri- bus. Quod multum est considerandum in nostris militibus, præser tim in istis gregarijs Italis, qui solent facillimè ab vno exercitu transfugere in alterum, nam si inquisiti velint se excusare quòd fue rint capti & non perfugerint, vix eis credetur, nisi secundum di- stinctionem de qua supra, facile tamen hodie contemnitur hæc pȩ na, & hoc crimen, propter fœdera quæ solent fieri tam bello quàm pace, vt ea sint conditione perfugæ, si capiantur, qua omnes alij mi lites, sed, & in culpa sunt quos vocant Capitaneos, & Collonellos, qui dum nouos, delectus faciunt, & nouas cohortes conscribunt nullo discrimine id faciunt, nihilque curant aliud nisi, vt nume- ros expleant; & quàm minimo possunt milites tamquam pecora conducunt, & coemūt, Neque est qui ad disciplinam reuocet; Imò
neque

que fortè id expediret his, qui hodie de misera Italia decertant; Parcitur tamen vno casu transfugis, cùm latrones & alios transfu
24 gas demonstrant, aut alio insigni beneficio demerentur; † Neque tamen facile multa policentibus credi debet, vt d.l.non omnes.§. fi. Libet autem priusquam ad alia progrediar paulisper circa hanc perfugarũ materiam immorari, cum ea sit frequens hoc nostro infelici & corrupto seculo, Cum passim videamus Gallos non nullos, Italos, multo plures, ex Francorum exercitu transire ad Cęsareum, atque Hispanum, vicissimque Hispanos, Germanos hosque ipsos Italos ab hoc exercitu, ad illum perfugere, Et quod multo est fœdius, multos, præsertim Italos, loquor de gregarijs, & vilibus, quando nobiles hoc crimine abstinent, ab vno ad alium conuolare ſępius soleant & frequentius, quàm apes à floribus ad suos
25 alueos, † videndum est igitur tam de more antiquorum quàm de iure, an & quando hęc sint concessa: In primis igitur distinguendum puto inter subditos, & non subditos, subditos autem hic generaliter intelligo etiam vasallos, & alios quoscunque origine aut domicilio suppositos; Et subditis omninò interdictum volo hoc perfugio, Ita vt nulla eos excuset ratio, vel causa, non si stipendijs defraudentur, non si militia mittantur, non denique si etiam carcere effugiant, & solum vertant; qui potest enim citra perfidiæ crimen ad hostes ire, arma contra Principem, & patriam ferre; cum etiam qui contra eius prosperitatem machinatur rebellionis crimen, seu perduellionis incurrat? vt in extrauagan. qui sint rebel. in versiculo machinari, quod verborum tantum offensam importat; vt per Gloss. ibi; & cùm vel inobediens, crimen illud committat, vt ibi in versicu. rebellando, & in
26 versicu. tenore, † vnde, & meritò huiusmodi perfugæ maximam patiuntur capitis diminutionem, l. ammissione .§. deficere .ff. de capi. diminution. Quæ autem potest esse excusatio ob retenta stipendia: Cum videamus de facto prouinciales supplere ad victum, & cum præstet deserere quàm transfugere, Et cum denique apud Xenophontem legas lib. ij. Græca rerum, Spartanos qui in Chio Insula sub Eteonico militabant, durante æstate, ex his quę de agris sumebant, volentibus dominis. Item & mercede operam suam locantes, victitasse, cum deessent stipendia, ne iniunctum munus desererent? Quæ etiam potest esse excusatio solum ex crimine vertentibus, Cum crimen addatur crimini, Cum neque ipse Socrates, vir optimus, & magna iniuria damnatus, crediderit licere vim afferre legibus, neque è carcere effuge-

27 re vt in dialogo qui Crito inscribitur dixit plato? † subditis igitur omnino interdictum sit perfugium. Non subditi verò lũge alia est ratio, is enim sola fide tenetur, eius igitur in primis est
28 habenda ratio.† Non licebit ergo ei intempestiue militiam deserere, sicuti neque in contractibus licet socio intempestiue renunciare societati, l.si conuenerit.ff.pro soc.& faciunt quæ dixi supra in operis initio de vasallo deserente dominum in bello, etiam si non in Prælio, Quis enim non merito damnet factum Celtiberorum, qui cum P. Scipione patre militabant in Hispania, persuasi enim ab Hasdrubale, pecunia accepta, in ipso belli ardore, Ingruẽtibus hostibus, Romanos deseruerunt, Cum atrox non videretur facinus quod non in eos arma verterent etiam si eos trucidandos hosti reliquerent, quod & factum fuit. Hi sunt Celtiberi quos primos mercennarios milites habuisse Romanos scribit Liuius libro
29 iiij.terciæ Dec.Qui, & addit,† Perpetuo exemplo, & æterno documento habendum ne tantum fidat Princeps externo militi, vt nõ longe plus habeat sui roboris, & suarum virium, quòd Romanos perpetuo obseruasse, scribit Vegetius, lib.iii.cap.j.in fi.Hoc etiam exemplo Ludouicus Sfortia, quem Maurum adhuc vocant, prodentibus Heluetijs, nostra pęnę ętate, & Mediolano excidit, & in manum venit Ludouici xij.francorum Regis.Improbè igitur facient mercennarij milites, & auxiliares ita discedentes, Hoc in vasallo perfidiæ ascribit Bal.in c.j.in prin.versi.ij.quærit Gloss. quib.mo. feu.amit.etiam in casu cum dominum iuuare non tenebatur, & ibi etiam Afflict. col. v.vbi etiam in non vasallo dicit hoc facientem
30 teneri ad interesse. Sed neque † eis pro legitima causa concesserim si abeant propter dilata stipendia, quòd sępè contingit in bello, si tamen aliunde possint alimoniæ consulere, vel si Princeps ipse de victu interim prouideat, maximè cum hoc fieri possit, si cura adhibeatur per prouinciales, etiam absque eorum impensa, & dãno vt cum habetur Ratio impensorum, in stipendijs, cum aduenit commoditas, & de eis satisfit quod est habitum. Quod tamen non est in vsu. Optimi tamẽ esset principis ita inducere. Si verò causa legitima adsit abeundi, neque id fit intempestiue, & petitur cõmeatus, seu licentia abeundi, puto id licere absque nota infamiæ,
31 Præsertim si domum eatur, & non ad hostes,† vix enim possit etiã hoc casu, ab vnis castris transiri ad alia, sine labe saltem inconstã-
32 tiæ, & præsertim inter Christianos,† quos decet res metiri ex concesso, & non ex suo commodo, cum iam dixerim supra non licere
33 mercennario militi auxiliari iniustè bellanti, † legimus tamen

in

in annalibus multis perfugis,& qui ab vnis ad alios transierunt, & honorem habitum & pręmia data. Nam & Arpis. ij.bello punico Hispani paulò minus mille,qui pro chartaginensibus ibi erant in pręsidio, pacti cum Romanis,vt cartaginensibus qui cum eis erāt liceret sine fraude abire,ad eos transierunt.Eorumque forti, & fideli opera Romani posteà vsi sunt, Ita Liuius, ob irā credo aliquā inquit, alio loco Liuius,aut spe liberalioris militiæ,mille ducenti septuaginta duo equites,mixti.Numide,& Hispani,ad Marcellum transfugerunt,eorum fideli opera in eo bello vsi sunt Romani.Ager.Hispanis in Hispania Numidis in affrica post bellum,virtutis causa,latus datus est.Refert idem Liuius Soz.siracusanū, quo Duce siracusæ noctu captæ sunt,& Mericum Hispanum, qui nassum siracusanam arcem prodiderat,ampla dona consecutos,Sosin quingenta agri iugera,& domum siracusis,Merico & suis Hispanis vrbs Murgantia,& prædia data in Hispania,Imò. & ei qui Mericū persuaserat,data sunt quadringēta agri Iugera in Sicilia, Mutines etiam Affer ciuitate ipsa est donatus. Et ante illam ætatem, Qui vcientum,Capenatum,& Faliscorem,inquit Liuius, ad Romanos transfugerant in Ciues sunt assumpti,& agris donati, Tanta erat accepti beneficij,& referendæ gratiæ,cura,& memoria. Non decet Masinissam tantum Regem,tam constantem Po.Ro.amicum, numerare inter perfugas,quamuis,& ipsi diu pro Cartaginensibus dimicauerit,magno tamen suo,& honore,& dignitate ac amplitudine, ad Romanos transijt, Potentissimus enim Regum omnium suæ ætatis illa amicitia euasit, eamque in extremam senectam tenuit semper,& coluit.Possent alij non pauci referri & priorum seculorum,& nostri æui,quibus hæ transitiones Decori fuerunt, & 34 commodo,sed huic Regi non est addendus Comes, † Et vt concludam felicius, atque honestius puto si quis vni tantum adhereat, Quod si transeundum est,id tam graui ex causa,tam aperta fiat,tā omnibus probata,vt honori & famæ præ cunctis omnibus consula35 tur.† Caueant etiam Principes ne perfugas cōtemnant, neque eorum commoda,& dignitatem negligant, Cum enim neque decori, neque munificentiæ satisfaciant, Tum neque suo prospiciunt commodo,cùm exemplo eorum qui spreti sunt.Cœteri consultius suis consulant rebus,scio tamen quibus promissi sunt montes aurei,qui post transitionem pane indigebant,& si Diis placet, indigent,sed descendere ad particularia,vt est in prouerbio,vetat pla36 to, Sunt, † et qui tam diu fideles sunt partium quam diu fortunam pro suis stantem vident, at cùm inclinat fortuna tum &. ipsi

cum ea fidem muttant,hos ego vnico exemplo admonebo quid fa cto opus sit, si rebus suis consultum velint. Altinius Arpos vrbem suam curauerat, post Cannensem Cladem,|deficere ad Hannibalem,subinde, cum rem Romanam vidit subleuari,& attolli pœnitentia ductus, clam noctu venit in castra Romana, Consuli promittens,vt sibi prœmio foret,Arpos dediturum, Res est in consilium perducta,consul crædi ei oportere non censebat, verberari potius,insuperque & necari virum animum & fidem cum fortuna, incipientem & mutantem,Contra verò pater, & legatus Consulis Fabius,tempori dicebat seruiendum, & occasioni,tandem est con clusum Altinium retineri, & clam in amicam ciuitatem custodiendum transmitti, vt finito bello de eo consilium ferretur, hic
37 est horum finis atque exitus, † Rursumque moneo ne quis facile transeat,neue ex leui causa,ne ue sępius,etiam si causa subsit.Indibilis Hispanus regulus,cum à Penis ad Scipionem defecisset cum fratre Mandonio,Scio,inquit,transfugæ nomen esse veteribus socijs execrabile, nouis verò suspectum, Causam tamen non ipsum nomen esse intuendam,Hæc igitur versent in animo qui transitio
38 nes concipiunt. Instar etiam,† & perfugij,& proditiones comit tunt oppida,quæ ad hostes sua voluntate transeunt,quod qua pœna sit dignum ex effectu, & ęstimatione domini offensi accipitur, quod vno exemplo in omne æuum memorabili ostenditur, Defecit,post iam supra relatam Cannensem cladem,à Romanis Capua, Cuius exemplum sunt secutæ multæ,& vrbes, & populi, Ea posteà per vim est à Romanis recuperata,Consules qui obsederant, sena tores omnes viuos captos securi percuti iusserunt,aliorum qui ęua serant bona publicauerunt, liberi atque vxores pro seruis venditi exceptis filiabus ante expugnationem nuptis,alij in vincula coniecti,vt de eis posteà deliberaretur; quæ latius videbis apud Liuiũ libr. vj.terciæ Dec. sed Capuanorum, fraudem auxit quòd ciuitas potens,socia atque amica,quæ nullam vim hostilem timebat,prima deffecerat, exemploque etiam offenderat, Mitius tamen eadẽ illa tempestate,Cum Hirpini,Lucani,& Volscentes,traditis Hannibalis pręsidijs,Q.Fulnio consuli se dedidissent,verbis ab eo casti gati ob præteritum errorem,Defecerant enim, & ipsi cum Capuanis,, clementer fuere recepti,tantum refert volentes an coacti re-
39 uertantur ad priorem Principem.† Atque vt id obiter dicam,laude ego dignos censeo illos populos,qui Hannibalem ita prodide-
40 runt,† quando prior fides debet secunda esse potior,† Cùm neque
41 hæc fides sit,sed perfidia,vel saltem vis, atque metus, Cuius purgandi

gandi, cum primum se offert occasio, ea non potest citra noxam omitti, quod iam supra in capto milite est dictum, qui si statim cum potest ad suos non reuertitur pro transfuga esse incipit, vt l. non omnes.§.qui captus.ff.de re mili. Et propterea noxa, & crimine non libero multa oppida in hac nostra Pedemõtana patria,quę proximè actis bellis,hostilibus tenta præsidiis,cũ sępè esset occasio oblata,& pauci intus remansisset milites, ad priorem dominũ reuerti vel timuerunt vel neglexerunt,tantum abest, vt hoc faciẽtem perfidie arguam. Lunge tamen refert ad hostes Ciuitas deficiat, † an per vim ab eis inuadatur, atque occupetur, peccant quidem illi grauissimè, possuntque castigari acerrimè, sed vim passi quid meruere?aut quo sunt minore amore quàm prius habẽdi si recipiantur?SutriumRomanorum vrbem sociam,obsidebant, inquit Liuius,Equi,cum vltra non valerent Sutrij resistere, vrbem dediderunt, eam vrbem Romani per vim receptam inuiolatam, atque integram tam à se ipsis quàm ab hostibus, qui neque ipsi eam diripuerant, quòd eam per deditionem ceperant, oppidanis restituerunt. A Sutrio Nepete exercitus est ductus, quòd per deditionem acceptum hostes detinebant,parte Nepesinorum prodente ciuitatem, ea tamen & ipsa per vim recuperata, deditionis auctores sunt securi percussi, innoxiæ multitudini suæ res redditę. vtinam hæc exempla sibi ante oculos, ponerent Duces, Præfecti, Capitanei, militesque nostri, qui hæc infelicia loca, citra omnem noxam suam ad hostes obuenta, Imò, si dijs placet, etiam quædam militum incuria,fortè etiam aliquorum ex eis proditione,si recuperent,siue vi,siue etiam per deditionem,non minus diripiunt, nihiloque minus cędibus, stupris, rapinis, abstinent, quàm si Turcarum vrbem magno labore, & sanguine quæsiuissent. Neque mirum quòd sæculo illo parceretur coactis atque insontibus, quando ea erant modestia, & æquitate Ciuitates illæ vt quos populos non poterant suis tutari ab hostibus viribus, paterentur,hortarentur etiam, suis vt rebus consulerent, & adhærerent hostibus. Implorabant Petelini secundò illo bello Punico senatus auxilium aduersus Pœnos, fateri Romani coacti sunt, circunspectis Imperij viribus, nihil iam superesse in se præsidij longinquis socijs consulerent igitur ipsi suę Ciuitati quando fidem ad vltimum explenerant. Hæc Liuius.

42 (margin)

Ingenuè etiam Lacedemonij, vt inter Grœcas res scribit, Xenophon, Nam cum Polidamas, Pharsalius opem aduersus Iasonem, Thesallum imploraturus Spartam venisset, viribus

ipsi

ipsi suis pensatis,auxilium ferrè se non posse fassi sunt, iret igitur & sibi sueque ciuitati consuleret.Mitiora hæc atque æquiora,hoc multo grauius,obsidebant Athenienses Bizantinm, quæ est hodie Constantinopolis, Lacedemonius, Præfectus Clearcus,qui intus erat,frumentum omne in ciuitate inuentum suis diuisit militibus, Oppidani verò vrbem hostibus prodiderunt,& cum sparte proditionis auctores accusarentur,venerunt, & hac defensione vsi sunt, Nos non tam prodendæ vrbis,quàm seruandæ consilium cepimus cum omnes cerneremus famæ,atque inedia perire,hac ratione absoluti, & dimissi sunt. Nugæ verò atque aniles fabulæ hæc omnia reputarentur apud Duces nostros,& quod gentes illæ naturali sola ratione ductæ faciebant,ipsi qui neque domo exeunt nisi sacro Celebrato,& re diuina curata,æquitatis & iustitiæ, populorũque salutis obliuiscuntur. Quod vero excusentur loca quæ iusto impellente metu dedunt se hosti, tenet Imo. in consi.xxxiiij.in ij. du.Soz.consi. xxxix.nu.8.li.iij.Deci.consi.dcxc.nu. 14.& declarat Fely.in c.cum contingat,col.vlt.de fo. compe. Pudet immorari circa hæc Leuia,& à proposito instituto deuia,atque extranea, tẽperare tamen nequeo cum Capuanorum pœnam retulerim, quin etiam retributam,& relatam gratiam recitem in ea ipsa vrbe capua ijs,qui inuenti sunt bene de Romanis meriti, compertum est, inquit Liuius,duas mulieres Bestiam Appiam, & fanculam Cluniam,meretricem hanc egentibus captiuis Romanorum clam suppeditasse alimenta, illam verò quotidie sacrificasse pro salute, & victoria Romanorum,capta, & directa Capua, ex senatusconsulto & plebiscito libertas eis restituta est & bona,ipse verò Romam venire sunt iussæ,vt quæ præmia vellent à senatu peterent:Benemeritam vrbem quæ imperaret,cui omnes affecti essent,atque adhuc

43 sint. Nedum † verò crimine,& pęnis prædictis tenentur transfugæ sed etiam lęsę maiestatis,vt l.ij.ff.ad l.Iul.ma. & in l.si quis ali-

44 quid.§.j.ff.de pę. vbi dicitur † quòd tam isti,quàm exploratores, id est consiliorum nostrorum renunciatores, viui exuruntur, aut furca suspenduntur,in l.etiam.iij.§.vlt.ff.ad l.Corne.de sicca.dicitur quod vbicunque inuenti transfugæ tanquam publici hostes possunt interfici. Incidit autem hic quæstio de qua inter no-

45 biles milites sępè audiui disputari, † liceat ne nobili viro, Ducis aut Principis sui iussu, ad hostes transfugere, vt eorum res videat, & renunciet, Multis visum est hoc factum bono, & no-

46 bili viro indecens, nam & factum, & pœna sunt vilissima. † Illud est etiam vile quod boni omnes censent vile, quando etiam

honesta

honesta vel ex legibus vel ex moribus censentur, vt l. prima.§. primo, & l. vlti.§.sed ea quæ, ff. de mune.& ho.Item non est honori quod salua dignitate non potest fieri,l.honor,in prin. eo. tit. & d.l.vlti.§.j.hinc etiã dixit Tiraq.in d.trac.de nobil.quod consuetudo nobilitatem tribuit atque adimit, erit igitur dedecori quæ vtentium moribus,imputari solet dedecori, vt ipse latius ibi prosequitur, vnde eo. trac. c. xxxiiij. in princi.dicitur quod vsus, & communis existimatio, facit actum honestum aut turpem; Contrariam tenentes partem dicebant hoc factum,ita vt proponitur,non esse turpe,neque censendum tale,licet aliud sit in istis miserrimis & vilissimis hominibus qui hanc artem profitentur mercedis gratia, non, vt iste, pro salute publica; Propositum † enim, & intentio distinguunt maleficia, l. qui iniurie,in princi. ff. de fur. & ff. de iniu. l. qui Reipublicæ. Obijcere autem se pro salute populi & seruitio Principis magno est honori, vnde & extollit hoc factum Poeta antiquus cum dicit.

47

Dulce & decorum est pro Patria mori.

Exemplo etiam sunt, non esse hoc factum dedecori, inter Romanos sextus Tarquinius,qui simulata patris sæuitia & odio, Gabios transfugit, vt est apud Liuium lib. j. Et Araspa nobiliss. Medus ex Cyri Comitibus inter externos, qui Cyri iussu ad Assyrium Regem perfugit,& exploratis hostilibus copijs, & consilijs,ad Cyrum est reuersus,& ab eo in publica concione laudatus,vt est apud Xenofontem in Pædia Cyri lib.vj.fuit & nuper Mediolani captus Nobilis vir ex hostibus Gallis,qui ignotus & pagano habitu,sine consueto militari signo,occupationem Arcis tentabat,neque id ei aut noxæ fuit aut pœnæ. Neque quid referat video transeas vt arcem capias,vel vt consilia explores.Item innotescas publicę, an omnes lateas,Exemplo sunt & Romani illi quos ex primoribus ordinibus seruorum loco cum legatis suis misit Scipio ad Syphacẽ & Asdrubalem, vt dum pacem legati tractarent, ipsi per hostium castra vagarentur,& cuncta inspicerent, que cum arundine facta, & palea vidissent,noctu igne immisso Scipio victoriam ex eis retulit.Quod ego in Cęsaris castris non semel timui, cum ad eum modum Germani omnes casas sibi in castris construant. Ego factũ huius trãsfugæ, & audax, & fidele, æquè ac periculosum existimo, non tamen turpe,vulgus tamen horum exploratorum,ex flamma,vt Comicus dixit, cibum capiunt; & deprehensi capitis pœnas luunt, l. omne delictum.§.exploratores.ff.de re milit.loquitur autem lex illa de his qui suorum secreta enunciant,nõ hostilium,qui deprehendũtur

48 tur, horum tamen vidi pęnam non absimilem † Sed & eorum qui fidelem impendunt operam, periculosam dixit Tacitus, fidem esse, atque intutam, Cura enim, inquit, diuersa atque hostilia sciscitādi, sua non occultant, & vt sunt viles, atque ignobiles, pauci sunt qui
49 non vtrique parti inseruiant, quò sint tutiores. Capite † etiam plectitur qui atrocem seditionem concitauerit, l.iij.§.qui seditionē,
50 de re mil. † si verò leuis sit, & quæ intra vociferationem, aut querelam contineatur, punitur deteriore gradu militiæ, aut etiā missione, vt ibi, pro seueritate, etiam aut mansuetudine Ducis, & seuerius, & mitius vindicatur tam hoc crimen quàm cętera militaria omnia, Scipio in Hispania in auctores seditionis vindicauit triginta quinque ex eis, virgis cesis & securi percussis, senatus ipse lungè acerbius, legionem enim, quæ Regium, interfectis ciuitatis primoribus, occupauerat, ad vnum iussit occidi, cum essent hominum quattuor milia. Acerbissimè etiam compressa fuit seditio illa Pannonica de qua supra facta est mentio ex Tacito, sub filio Tiberij Druso, is enim Vibulenum, & Pecennium, seditionis capita, ad se acitos interfici iussit, atque in suo tabernaculo obrui, Cæteri turbatores conquisiti, & à centurionibus ac militibus cœsi. Atrocius etiam multo vindicatum est eo tempore in seditione Germanica, Boni enim, re inter se cōmunicata. Prius tamen à Duce submoniti de improuiso in alios ignaros, & nihil tale suspicantes ferrum stringunt, & trucidant, factaque est strages non parua. Alia etiam illius exercitus pars, omnes enim quasi fatalis labes inuaserat, ad hunc modum est seditione liberata, stabant pro concione legiones districtis gladijs, milites sigillatim in suggestu ostendebantur, si nocentem acclamauerant, præceps datus trucidabatur, si comprobabatur innocens, descendebat securus, ita Tacitus, lib.i. At nostra hæc tempestate singulis ferè annis seditiones, & pene defectiones vidimus militum, etiam in singulis præsidiis, nulla tamen visa vnquam est castigatio, nulla pœna, nimirum igitur si nulla disciplina, nulla Ducum reuerentia, & quod dixi de legione
51 quæ Regium occupauerat, eò pertinet, quod Iuriscon. † dixit in d. l.iij.§.qui seditionem, de re mil. quod si legio deficiat, auocari militia solet, Deficere enim est legato, aut Duci rebellare, neque dicto eius parere, licèt lungè aliter Accur. ibi intelligat & declaret.
52 Arma † etiam amittere in bello militem graue est crimen, & morte dignum, Idemque si ea alienet, vt d.l.iij.§.miles, humane tamen regradatur, vt ibi. Refert etiam quæ arma alienauerit, nam si tibiale aut humerale, verberibus castigatur, si verò gladium aut

loricam,

loricam, scutum, vel galeam, desertori est similis, vt eo.tit.l. antepenul.§. arma; In his tamen omnibus mitius agitur cum tirone, vt ea l. in fi. sed & qui aliena arma surripit gradu militiæ deteriore locatur, d.l.iij.§.qui aliena. Qui mandata Ducis in bello non seruat, aut contra ea facit, capite castigatur, etiam si res bene cesserit, vt d.l.iij.§. in bello, quod infelicissimè contigit Torquati filio, qui iniussu patris cum hoste conflixit, & vicit & capite pœnas dedit, vnde in exemplo, & prouerbio fuerunt Manliana Imperia. Dictum verò .§. in bello, pro sing. ad hoc adnotauit Fran. Cremen.
53 nota. cl. mandatum fuit; † limitat tamen nisi aliqua emergat occulta causa, vel vetus subsit & detegatur quæ erat Duci ignota, allegat l.si hominem in fi.ff.manda.vbi dicitur quòd ex magna causa, quæ superueniat, receditur à iuris dispositione, & etiam hominis: quam materiam, more suo, latò prosequitur Felyn. in c. j. col. xiiii.de consti.& ibi inducit ad multas quæstiones, & ad aliam in c.quod super, col.iij.de maio.& obe. Quã limitationẽ vereor vera ne sit; legiturque contrarium seruatum apud Liuium, lib.viij.primæ Dec. Q.enim Fabius Rutilianus aduersus Samnites dimicauit felici certamine, debellauit enim hostes, idque non ob aliam rem nisi quia absente L.Papirio Dictatore dissolutiores ac negligentiores erant hostes effecti, imò & insolẽtiores, quę erat vtriq; nouã exorta causa, in ius tamẽ corã se vocauit Dictator Magistrũ militũ Fabium, quòd suo iniussu certasset cum hoste, vixque euasit quin pœnas daret contemptæ disciplinæ, stabant, inquit Liuius, pro Fabio senatus maiestas, fauor populi, Tribunicium auxilium, memoria absentis exercitus, Ex altera parte Imperium inuictum Populi Romani, disciplina rei militaris, Dictatoris edictum, & Manlia
54 na Imperia. Et post paulo addit, † cum polluta semel disciplina, non miles Centuriones, non Centurio Tribuni, non Tribunus legati, non legatus cõsulis, non Magister equitum Dictatoris pareat Imperio, sine commeatu vagi milites in pacato, in hostico errent, infrequentia signa deferant latrocinij, modo, cęca fortuna pro sacrata sit militia: hæc Liuius. Quę vtinã non esset nostra hodierna militia, vix tandẽ à Fabio est obtentũ, vt populus Ro. ad preces versus, veniam ei impetraret, vt non eximeretur noxę reus, sed noxę dãnatus donaretur Populo Ro. d. verò lex si hominem, potest locum habere in re non adeo graui, & à qua salus etiam publica pendeat. Potest & exemplum Fabij confirmari auctoritate Cæs. is enim lib. iij. de bello ci. ita scribit, At plerique existimant si acrius insequi voluisset bellũ eo die potuisse finiri, is de Silla legato suo loquitur,

Dd Cuius

Cuius consilium reprehendendum non videtur, Aliȩ enim, inquit, sunt legati partes, Atque Imperatoris, alter omnia agere ad præscriptum, alter liberè ad summam rerum consulere debet.

55 Omnis † etiam militis contumacia erga Ducem mortis est meritа, d.l.omne delictum.§.contumacia.de re mil. Castigantur & 56 milites, sed mitius.† qui agmine excedunt, fustibus enim cȩduntur, vel militiam muttant Hodie verò hoc ad eius offitium spectat quem sargentum maiorem vocant, qui tamen vix efficit vt ordine iter faciant, & non circumquaque per agros deuiaque, atque inuia vagentur, quærentes si quid est quod infelicibus agricolis, siue suæ partis siue alienæ, furentur & rapiant. Grauiter etiam animaduertebatur in eos qui militiæ nomen dare recusabant, datiq; sunt aliquando in seruitutem, ceu proditores publicæ libertatis, vt l. qui cum vno. §. grauius. de re mil. aliquando autem sunt cȩsi qui ad nomina non respondissent, & in vincula ducti, Ita Liuius, li.vij. aliquando etiam neci dati. Cum paucis (de Valerio consule inquit Liuius, lib.iiij.) Tribunum appellantibus collum torsisset, Cœteri 57 ob metum, sacramentum dixerunt.† In tantùm verò curæ erat de lectus, vt si vrgeret necessitas, etiam qui vacationem militiæ prætendebant, sacramento adigerētur, cognitione immunitatis post bellum dilata, cum esset tamen præiudicialis exceptio, quòd dictator Posthumius fecisse legitur apud Liu.lib.etiam iiij. Morti 54 † etiam datur qui manus intulit suo Præposito, Augeturque hoc crimen dignitate præpositi, d.l.omne.§.qui manus, Imò & si cedenti se præposito resistat eadem pœna est dignus, d.l.milites agrum. 59 §.irreuerens, de re mil. Et licet noxæ sit quæuis resistentia, solet tamen distingui qualis sit, vt ibi dicitur. Atque (vt id obiter dicam) non solum à Tribuno, vel centurionē suo coercetur miles, sed etiam à principali, qui est vtroque gradu inferior, quorum Principalium frequenter fit mentio in legibus, et præsertim, in d.§.irreuerens, vbi tamen corrupta lectio habet à Principe, Sed repugnat implicatiua etiam, quæ est in text. erant enim Principes, vt dixi supra ti.de mili.arma.mil.militaris gradus, propter quod in fero licere etiam hodie, inferioris gradus Præposito coerere irreuerentem gregarium militem, vt puta sergento, aut decumano, quem caporalem vocant, Neque mirum videri debet quod dixi si cȩdenti resistat, cœdebantur enim fustibus siue etiam vite mili-59 tes,† neque erat eis ignominiæ aut infamiæ, magis quàm sit puero si eum flagris cȩdat ludi magister, quod scio Puerile visum iri & ridiculum gloriosis militibus nostri ȩui, iura tamen militaria

ita

ita sunt conscripta cun non cederent illi dignitate, & uirtute no
stris vt d.l.iij.§.i.& §.in bello, Hinc apud Tacitum legitur Plagoso
cuidam Centurioni,qui facta vite in militis tergo alteram posce
60 bat,Inditum cognomen,Cedo alteram. Tanta † verò esse debet
militis erga suum præpositum obseruantia vt debeat se periculo
offerre pro salute eius,& si non protegat eum cum potest, similis
est inuasori,vt l.omne delictum,§.fin.quòd si moriatur præpositus
61 milites qui eum deseruerunt morti addicuntur, d.l.iij.in fi.† Si ta
men ea erat vis cui resisti non poterat,licebat militi saluti consu-
lere,& vitę,vt d.§.fin.secundum quam distinctionem fortè debent
intelligi iura feudorum in vasallo,qui dominũ dereliquit in præ-
lio,de quo in c.j.§.qui dominum,quæ sit prima causa bene, amitte,
in c.j.quib.mo.feu.amit.in c. si quis miles,quib.mo.feu.amit.el ij.
Quam tamen distinctionem Doc.ibi nõ ita explicitè faciunt, vbi
enim non potest ei prodesse meum auxilium, quid proderit mors
vel captiuitas ? Caueat tamen vasallus ne occasionem capiat
pro causa , quia præter quod notam subibit dedecoris , & infa-
miæ , ipsum insuper Dominum est habiturus in iudicem, vel sal-
tem eius successorem,à quo seuerè iudicabitur. Hinc etiam cor
62 relariè sequitur,† vt qui prior fugã in acie facit morte sit dignus,
d.l.omne delictum.§.qui in acie,in qua l.etiam dicitur quòd segni
63 ties ipsa militis,& desidia fraudi est . Ea † verò posset esse segni
64 ties militis adeòque intẽpestiua vt morte sit digna, † Quid enim
si miles, etiam caligatus simulato languore militiam detrectet,
certè fugienti est similis,ita est tex.in l.omne delictum.§. explo-
ratores,versi.sed & caligatus,de re mil.Quod crimen vidi obiectũ
Capitaneo cuidam ex parte Cœsarea , qui cum noctu iter face-
ret auxilium laturus suo Præsidio,quod hostes obsidebant,contor
to vt dicebat,talo,non est ingressus præsidium, & cum dedito,eo-
dem ferè momento,præsidio ipso,visus fuerit rectus ambulare cre
ditum fuit quod languorem simulasset,neque defuit qui dixit Du
ci,dignum eum esse morte,& dictum §.exploratores adno. ad hoc,
Ang.in l.j.§.non autem.ff.si quis testa.lib.esse ius fue. qui dat exẽ-
plum de Brunaldo Bononiensi qui sic fecit. Admonet † factum
huius Capitaneij vt aliud referam non multũ absimile, Præfectus
præsidio,Cùm verè eum non haberet militum numerum vt posset
hostibus resistere,insuperque Oppidanorũ magnus numerus ad eũ
venisset protestarenturque,nisi ipse sibi consilium caperet,sese si-
bi,& Oppido consulturos,neque passuros vt diriperetur,his angu
stijs tẽtus vrbem dedidit,quod ei fraudi & segnitiei postea daba-

tur, neque sine magna & impensa, & cura fuit absolutus. Contigit similis ferè casus. Etnę, vrbi Siculę, Lu. Pinarius ei erat Præfectus cum præsidio Romano, fauebant autem Etnenses Pęnis, petierunt igitur à pręfecto, vt portarũ claues ipsamq; arcẽ eis cõmitteret, vt volentes magisquã coacti Romanarũ partiũ cõprobarẽtur, pfectus excusabat, Capitale Romanis esse, aut claues dare, aut præsidio decedere, vrgentibus verò ciuibus, & ad vim paratis, rẽ ipsę in alterã diẽ distulit, Interim cõuocatis militibus quid facto opus sit & quid fieri velit admonet. Altera aũt die, cùm eadem de Arce, & clauibus peterentur, Præfectus verò eisdem ex causis excusaret, iamq; minę intentarentur, ipse signo militibus dato, vt iam conuenerat, illi inermes, & imparati à præparatis atq; armatis militibus sunt trucidati, Ciuitas aut malo aut necessario facinore retenta. Hoc tamen non adeò tuto, aut consulto facere licuisset superiore casu, cùm & minor esset præsidij numerus, & foris pro muris iã starent hostes, propter quod & ego cũ absoluendum censui, quod è sententia ipsius Cęsaris factum fuit, Caueant igitur præfecti ab huiusmodi deditionibus, Cum & honoris, & vitæ afferant discrimen, & 66 mortem præferant ambiguo, & fortè ętiam turpi facto, † quando, & crimine & pęna. l. Iuliæ maiestatis damnetur qui arcem non tenuerit, & qui hostibus castra concesserit, vt dicitur in l. iii. in prin. ff. ad l. Iul. maie. quod tamen referendum puto ad dolo malo factũ 67 vel signitie manifesta. Sunt & alia pleraque huius † legis capita ad materiam hanc nostram pertinentia, nam, & qui sua auctoritate & iniussu Principis delectum habuerit, exercitum comparauerit, bellum gesserit, in eam legem committit, vt d. l. iij. eo. tit. Exercitum verò intellige non multos milites, sed multos numeros, id est cohortes, siue, vt vulgo dicunt, compagnias, vt ff. de his, qui no. 68 infa. l. lj. §. exercitum. Alias verò in d. l. iij. dicitur, † Arcemue tenuerit, quod ad eos refertur qui Ducis iniussu suaq; auctoritate arces seu castella firmant, & muniunt ac retinent, quod vno ex antea ctis bellis fecit Salzedus Hispanus in arce Curtismilij. Eiusdem l. pœna tenetur qui successorem non admiserit eique prouinciam non remiserit, Quod Antonius Leiua fecit anteactis bellis, cũ Cęsar successorẽ misit cũ Germano exercitu Ducẽ de Brandenburg. siue de Bransnich, quem tamen non admisit, neque id ei propterea fraudi fuit, fortè tamen secretiora intercesserant mãdata. Item & qui exercitum in insidias deduxerit, & qui hostes commeatu, armis, equis, pecunia, aut alia reniuerit, cùm neque ipsis hostium legatis arma vendi liceat, vt l. ij. C. quæ res expor. non de. imò neq;

materia

materia vnde ipsa possint arma confici, vt ea l. Item & qui in necem officialis Principis, qui cum Imperio sit, proruperit, vt eodem titu. l. prima. Qui Regem amicum abalienauerit, qui commisit quominus hostes in potestatem venerint, qui hostes ex amicis fecerit: Qui nuncium, literas, signum hostibus miserit aut dederit, dolo tamen malo, d. l. prima, & l. iiii. hinc dixit Bartol. quòd etiam delatores literarum proditiones tractantium, in hoc crimen incidunt, vt eodem titu. l. j. in fin. vbi Alexand. in add. & in add. in l. j. §. incidit. ff. ad Turpil. quod & dixit Bald. C. de cadu. toll. l. vnica. §. ne autem, versicu. extra quæro. Qui seditionem militarem concitauerit contra principem, vt d. l. prima. in fin. Cuius etiam consilio, dolo malo, Ciuitas vel Prouincia hostibus est prodita, vt eodem titu. l. penul. Cætera verò capita illius legis fermè hanc nostram materiam non contingunt, Præter casum si cuius opera, aut conniuentia, hostes prædam egerunt ex amico territorio, is enim igne comburitur vt l. si

69 quis à barbaris. C. de re mil. Capitale † est etiam militi si per transuersum præsidiū ingreditur, sed si solam transgrediatur fossam, mitius punitur, d. l. iii. §. in bello, in fi. de re milit. Quod etiam ipsi vrbis conditori Remo noxæ fuit, vt in l. sanctum, in fi. ff. de re.

70 diui. Capitale † quoque est si commilitonem quis gladio feriat, d. l. omne delictum. §. si quis commilitonem, quod grauius puto cō stitutum vt obuiam eatur seditioni militari, quæ facile inde pos-

71 set exoriri, dum accurrit quisque ad defendendum suos: † Mitius tamen agitur si id per vinum aut lasciuiam contingat, vt ea l. §. vinum, quod excusat frequentissimas rixas Germanorum, & Heluetiorum, qui tamen de criminibus suis vsu, & moribus suis iudicant, & non Romanis legibus. Seruo etiam est capitale si se in militiam dare ausus sit l. ab omni militia, ff. de re mili-

72 ta. Item † & militi qui est in carcere, si eo effracto effugerit, non si astu, forte per fenestram, vel hostio aperto, neque tunc pro desertore habebitur. Carcerem enim non militiam deseruit, vt dicitur in d. l. milites agrum. §. eius fugam. in l. autem si quis aliquid. §. penult. ff. de pœn. dicitur quòd si dato sibi gladio erumpat æquè erit capitale. Miles etiam turbator pacis morte est dignus. l. vl-

73 ti. ff. de re milita. Pari † etiam pœna plectitur miles custos carceris, si militem passus sit aufugere, qua ipse fugiens, d. l. si quis aliquid. §. si miles, de pœn. latius tamen atque æquius distinguitur in l. milites. C. de custo. & exhi. re. Casu an ob nimiam custodis negligentiam effugerit, solus an cum multis.

Est

74 Est † & crimini militi in parentes impietas,etiam verbotenus, vt si eos maledictis, & conuicio incesserit,vt si matrem maleficam vocauerit,militia enim reijcitur, l. j. in fin. de obse. à li.pa.prę.
75 Miles † denique à signis abscedens,etiam visendorum prędiorum gratia, grauiter punitur, l. tribuni. C. de re mil. In suprascriptis tamen casibus, cęterisque omnibus, cum de pœna agitur, locus omninò sit distinctioni l.absentem,§. vlt. ff. de pœnis, Consultò ne quis admisserit an casu, vt iusta pęna exigatur vel mitior.
76 Cæterorum † verò criminum communiter hę sunt pœnæ, castigatio,pecuniaria mulcta,munerum interdictio,eorum vt arbitror quę honorem habent,l. rescripto.§.sciendum, & l.honor, in prin. ff.de munc.& hono.non autem aliorum;ne esse incipiat pœna præmio,l.relegatorum.§.vlti.ff. de inter. & releg. Item militiė mutatio,gradus deiectio,ignominiosa misio. vt sæpè allegata l. iij.§.j. de re mil. Cætera verò,& militum crimina,& ipsa pœnarum genera, tum pro reliquis delictis,tum & pro relatis, & tam priuatim in singulos,quàm generaliter in vniuersos impoßibile arbitror re
77 ferre,†Cum ab ipsius imperatoris arbitrio,& quandoq; moribus, pendeant,pro facti qualitate,& temporis,pro temeritate, pro exẽ
78 plo,pro euẽtu,& alijs quæ nimis esset dificile inuestigare;† Apius Consul Exercitum suum omnem,pro fœda fuga,castigauit, signiferos qui signa amiserant,Centuriones & dupliciarios qui ordines reliquerant,virgis cæsos,securi percußit;Cæteram multitudinem sorte lectam, & decimum quemque supplicio affecit. Asperrimè quidem ob fugam, etiam si consulto, vt erat, & voluntate factam, Ita Liuius lib.ij.Cohortes alibi quę signa amiserant,extra vallum, sine tentorijs destitutas,& hosti penè obiectas dixit libro .x. Mitißimè omnium Gracchus,vt lib.iij.tertiæ Dec. Is enim quatuor milia volonum,qui pugnauerant segnius,neque in hostium castra irruperant cum cæteris victoribus,& colem castris vicinum,metu pœnæ,cęperant,vocatos increpuit quòd pugnam detrectassent,&
79 quòd se ceßissent † Iure igitur iurando eos adegit ne aliter quàm stantes cibum aut potum sumerent quandiu militarent, excepto cùm morbo impedirentur,ij sunt volones quos supra retuli seruos emptos,& milites factos post Cãnensem pugnam.grauißimè è cõtra Senatus militibus illis,qui se se, vt dixi supra, dediderunt, neque commilitones suos noctu erumpentes sequi ausi fuerant, & quos redimi publica impensa vetuerat, Rempublicam vltra non committendam proconsuli Marcello scripsit,si aliud ei videretur, faceret, Dum nemo ex eis munere vacaret, ne ve dono militari,

etiam

etiam virtutis gratia, donaretur, neque in Italiam, vnde erant eiecti, reportarentur donec hostis in ea esset. Lenius etiam hic idem M. Marcellus, Cohortibus quæ signa amiserant dum cùm Hannibale dimicasset hordeum pro tritico dari in cibum iussit, Centuriones manipulorum qui signa amiserant gladijs discinctos destituit, alia pœna non exacta E contra, antiquum rarumque ea tempestate exemplum, vt Taciti vtar verbis, Lu. Apronius, Dux in Affrica contra Tacfarinatem perfugam, Decumum quemque cohortis quæ
80 prior in acie fugam fecerat, forte electum fuste necari iussit; † legitur & apud eundem Tacitum, cùm fluxos legionum, quę in Germania erant, mores ad veterem modum quæreret Corbulo Dux reducere, iussisse ne quis agmine excederet, ne iniussus pugnaret, vt stationes, viglias, diurna ac nocturna munia quæcunque armati obirent, peccata verò ita seuerè corripuit, vt militem quia vallum nō accinctus foderet, aliumque quia solo pugione, & non etiam gladio esset accinctus, morte affecerit; Inexorabilem eum, inquit, ad magna delicta sciebant milites, cum tanta esset asperitate in leuioribus. Idem quoque Corbulo, cum esset in Armenia bellum cum partis pro Tiberio, seu fortè Nerone faciens, Romanos milites, inter quos ne veterani quidem stationes aut vigilias inibant, multique ex eis neque vallum neque fossam viderant, sine galleis, sine loricis, nitidos, per oppida ocio marcentes, cum ad militiæ duritiem reuocaret, omnem exercitum asperrima hyeme sub pelibus habuit, vbi ambusti multorum artus vi frigoris, exanimati aliqui inter excubias, miles etiam visus qui cūm fascem lignorum ferret ita ei manus priguerunt vt trūcis brachijs deciderent. Ipse verò Dux leui cultu, capite in tecto, in labore, in agmine, cūctis exēplo erat. Hæc mala refugientibus, & signa deserentibus, remedium à seueritate Dux accepit, nam qui signa linquebat statim capite pœnas da
81 bat, Compertum est, inquit Tacitus, † seueritatem illam multo misericordia salubriorem, nam pauciores ea castra relinquebant, quàm alia in quibus facile parcebatur. Eandem vim frigoris passus est Caroli Exercitus tempestate hac nostra, dum Metensem ciuitatem obsideret, magnaque pars exercitus vi frigoris perijt, & quod de seueritate dixi, confirmant hæc Vegetij verba, libro iij. c. x. Autoritatem, inquit, maximam à seueritate Dux sumat, culpas militares legibus vindicet, nulli errantium credatur ignoscere; Sed vt ad Corbulonem redeam, Præfectos ac milites qui hosti in acie cesserant increpitos tendere omnes extra vallum iussit, & diu
82 ita tentis vix, vniuersi exercitus precibus, pepercit; † At Pescennius,

nius Niger, vt in eius vita Fla. Vopiscus refert, decē milites qui gallinaceum pullum surripuerant iussit occidi, vixque ab omni exercitu, etiam tumultuāte est impetratū vt eis parceretur, voluit tamen vt singulos quisque pullos restituerent Domino, & tota illa expeditione nemo ex illis focum accenderet, neque recens coctū cibum sumeret, adiectis etiam speculatoribus qui eos obseruarēt

83 † Tantæ verò idem hic Pescennius fuisse feueritatis dicitur, vt in expeditione vinum bibere prohibuerit milites, sed aceto esse contentos. Pistores etiam castra sequi noluerit, iubens milites bucellato viuere, quod hodie, biscoctum dicunt. Dum etiam quererentur in Aegipto milites quòd deesset vinum, Nilum inquit habetis & vinum quęritis? Auidium etiam Cassium scribit idem Vopiscus statuisse ne quicquam in expeditione milites ferrent præter laridum, bucellatum atque acetum, & de bucellato, ne videantur hæc somnia, habetur in quam plurimis legibus, Codicis, & præsertim in l.j. de errog. mil. anno. & in l.ij. de exac. & transla. mil. anno. lib. xij. & multis alijs in locis. Qui mores vtinam obseruarentur hodie, lunge enim minor turba lixarum & cæteræ inutilis plebis sequeretur castra. Quamuis etiam multa ex suprascriptis pœnis sciam visa iri, & leuia, & ridicula Ducibus nostris, si in eorum vnquam manum hæc nostra qualiacunque scripta inciderint; vnum tamen velim vt cogitent, procliues esse omnes homines ad malum, & præ-

84 sertim milites, † Facilitalem verò venię fomentum esse peccati

85 & criminis; † Ad illud denique Corbulonis considerent, pertinuisse milites sub eo grauia committere crimina quem scirent ine-

86 xorabilem ad leuia. † Oportet etiam in re militari quàm minimè peccari, quando & minima scintilla magna possit conflare incendia; Neque alia poteſt certior doctrina tradi in hac pœnarum

87 materia, † quando in Principe omnes pœnæ sint arbitrariæ. quod dixit Bal. in l.j. col. vj. in vlt. opp. per illum tex. C. de sum. Trin. Ex cælesti enim motu sumitur eius arbitrium, vt ibi dicitur: Caueant igitur qui sub eis agunt ea committere quæ pœnam mereantur, postquam ignorant qualis ea futura sit. Vnum tamen obmittendum non putaui, † quòd neque à pœna est absimile, quòd si Tribu-

88 nus Centurio, vel alius quiuis Pręfectus cum manipularibus suis damnum iniuria intulit, tenetur ipse de facto omnium, Ita Bal. C. de ser. fug. l.j. col. iiij. vers. sed quæro qui dicantur Caporales, quod etiam dixit Marti. de Laude in trac. de mil. q. vlti. Imò neque exactus potest à manipularibus, & commilitonibus suis aliquid repetere, l.j. § si plures, vbi Ang. post Bar. no. ff. de eo per quem fac. erit.

Prout

Prout neque milites ipsi, eo in casu, possunt contra eũ agere si quo damno in expeditione illa fuerunt affecti, quod voluit Barto. in l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iu. de vi in vlt. verbis vbi hoc dicit esse perpetuo notan. Graue est etiam militi si ludicram artem exerceat aut si se in seruitutem det, quòd intellige de vera ser

89 uitute, non de famulatu, vt l. quædam. ff. de pe. Est † & inter pœnas quod in l. ij. §. ignominiẻ. ff. de his qui no. infa. statuitur, & in l. ij. C. de re mil. quod ignominia missus neque in vrbe Roma. neque in alia potest consistere vbi Princeps sit. Castigatur postremo miles, sui honoris prodigus, si enim pecunia transigat. Cum mecho propriæ vxoris, sacramẽto soluitur, & deportatur, l. miles, in princip. ff. de adul. Et ne solis militibus timendam pœnam arbitremur, etiam Duces ipsos, si quid commisserint, manet, Nam & ipsum custoditum vna cum ministris suis remitti ad Prouinciam, quam nudauit: & in quadruplum rapta restituere iubetur, vt l. j. C. ad l. Iul. repe. quod tamen hodie non

90 est in vsu. Idem † & si falsum referat numerum militum, stipendia intercipiens, vt l. vlt. §. sicut. C. de offic. præfec. prẹto. Affr. quod iam alio loco est dictum supra. Alia quædam de flagitijs seu delictis mliitaribus tractat Paris de pu. in trac. de sindica. sub titu. de excess. mil. quem videbis cum voles.

Ee

HIC INCIPIT NONA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Saluus conductus cur ita dictus.*
2 *Saluumconductum dare cui spectat & late distinguitur.*
3 *Dominus Castri, Prætor, Præses, dat saluũ cõductũ, sed intra suos limites.*
4 *Commeatus militi à quo dari possit.*
5 *Dux ipse aliquando prohibetur commeatum dare militi.*
5 *Limitaneis militibus neque Dux commeatum dare potest.*
6 *Milites non possunt ex commeatu castris abesse vltra triginta.*
7 *Saluusconductus datus non obstantibus criminibus, & condemnatione facta, ac alijs contra honorẽ patratis comprehendit ẽt crimina occulta.*
8 *Saluumconductum Impetrans bene consideret verba, & bene sibi consulat & nu.10. in fi.*
9 *Saluus conductus est fragilis cautio.*
10 *Saluumconductus Iudex an possit concedere.*
11 *Saluusconductus non publicatus non prodest bannito qu'n licitè occidatur si id liceat per statuta, vide etiam in tit. pacis fed. ad quos exten. nume.35. versi. an uerò liceat.*
12 *Saluusconductus datus pro uehendis lignis extenditur ad ea inuestigandũ & perquirendum.*
13 *Saluusconductus datus marito cum rebus suis prodest vxori venienti cùm rebus mariti absque eo.*
14 *Saluusconductus datus pro eundo ex Pisis Parmam comprehendit etiam territorium ipsum Pisarum, esto quòd sit hostile.*
15 *Saluusconductus datus Petro, & eius socijs non prodest quin inter seipsos agant, & se conueniat eo non obstante.*
16 *Saluiconductus uerba debent strictè interpretari.*
17 *Saluumconductum dat solus Princeps.*
18 *A, & Ab, an inclusiue accipiantur an uerò exclusiue.*

Saluuscon-

19 *Saluusconductus datus pro eundo à Taurino Romam non comprehendit ipsum locum à quo.*
20 *Verba declarantur à proferente.*
21 *Saluusconductus datus pro eundo non semper censetur datus pro redeundo, sed distinguitur ut ibi per discursum.*
22 *Saluusconductus Titio, & iiij. socijs continet etiam socium Iudeum.*
23 *Socij in materia saluiconductus qui dicantur.*
24 *Saluusconductus an expiret per primum actum Distingue ut ibi.*
25 *Beneplacitum quando expiret.*
26 *Prohibita delatione omnis generis armorum ad hostes an liceat deferre uaginas ensium.*
27 *In penalibus non recedimus à uerborum proprietate.*
28 *Pena adiecta matrimonio non extenditur ad sponsalia.*
29 *Saluusconductus tacite extenditur ad familiam necessariam impetranti.*
30 *Saluusconductus concessus tempore induciarum an extendatur ad tempus belli interim superuenti.*
31 *Saluumconductum Iudex delinquenti an dare possit.*
32 *Saluusconductus non prodest nouum committenti delictum.*
33 *Offendi timens licitè potest petere à Iudice ut cogat inimicum ad sibi cauendum de non offendendo.*
34 *Iudex potest dare licentiam ei qui timet offendi ut secum ducat amicos & socios.*
35 *Saluusconductus debitori potest dari per creditores.*
36 *Creditorum maior pars potest dare securitatem debitori alijs inuitis.*
37 *Maior pars intelligitur pro quantitate debita, non pro numero creditorũ.*
38 *Electio est debitoris an cedat bonis an uerò habeat inducias quiuquẽnales*
39 *Quinquennio lapso debitor cogitur præcisè etiam per carcerem.*
40 *Cessio bonorum est miserabile refugium.*
41 *Statutum quòd cessio fiat cum dedecore an valeat.*
42 *Cedens bonis an pœnitere possit, ita vt bona recuperet & satisfaciat.*
43 *Cedens bonis debent agnoscere & fateri debitum ac condemnari.*
44 *Cedens bonis si superueniant bona tenetur integrum soluere, in quantum tamen facere potest, non ultra.*
45 *Alimenta debent præstari ex fructu prædiorũ non ex alienatione bonorũ.*
46 *Quantitas, & qualitas quomodo intelligantur.*
47 *Cedens bonis cum ignominia liberatur penitus.*
48 *Cedere bonis quilibet potest, etiam collegium.*
49 *Soluendo qui est potest bonis cedere.*
50 *Personæ quæ sint quę habent priuilegium ne exigantur nisi in quantum facere possunt.*

51 *Muneri publico obnoxius tenetur in quantum facere potest.*
52 *Verba deducto ne egeat qualiter intelligantur.*
53 *Par ratio si viget vtrinque, tunc insolidum fit exactio priuilegio non obstante, quia praefertur qui tractat de damno vitando.*
54 *Debitores aliquando iure Ro. dabantur creditoribus nexu seu ligati.*
55 *Cessioni bonorum renunciari an possit.*
56 *Cessioni renunciãs tenetur insolidum, non autem deducto ne egeat.*
57 *Cessio non admittitur in obligato pro delicto, etiam si pecuniam debeat.*
58 *Cessio cum fit debent vocari omnes creditores.*
59 *Saluusconductus generalis non extenditur ad crimina.*
60 *Neque ad fiscalia debita.*
61 *Neque datus furi prodest si de nouo contrectet.*
62 *Inducias quinquennales Impetrans cauere debet de soluendo adueniente tempore.*
63 *Saluusconductus non extenditur ad debitum uratum.*
64 *Saluumconductum concedens tenetur damna illata Impetranti sua culpa, & in sui iniuriam, sarcire,*

De saluis conductibus. Titulus Vnicus.

CONSVEVERVNT vigentibus bellis, impetrari Diplomata† quos saluoscõductos appellant, nomine à re ipsa desumpto quòd Impetrantes seruent, saluosque plerunque deducant atque reducant, non est igitur hæc pars silentio prætereunda. Quæro igitur primò, † Cui hæc concessio spectet, & distinguendum puto. Aut enim suis dantur hæc displomata, & securitates, aut alicui ex hostibus, rursumque suis, aut eundi ad loca hostilia, aut per suorum fines, suis intra suos fines dabit qui in illum Iurisdictionem habet, Puta, † Prouinciali, Dominus Castri, Prętor vrbis, Pręses, aut Rector prouinciæ, non tamen protendetur extra concedentis territorium, extra illud enim impune ei non paretur, l. vltima, cum sua materia, ff. de iurisdic. omnium iud. frustra tamen precibus postulatur quòd crimini iure est concessus, elisi sit persona suspecta, Cui sit interdictum exire vrbe † Militi autem nemo commeatum dabit nisi tribunus, Magister militum, Præfe-

ctus

ctus castrorum, aut etiam quandoque solus ipse Dux exercitus, l.officium de re milita. Imò neque Dux ipse: si enim magna ingruat vis Barbarorum atque incursus, aut si expeditionis tempus immineat, neque Dux commeatum dabit: Capitale est enim si dederit, l. prima. C. de commea. lib. xii. vbi Ioan. à Pla. dicit
5 etiam ipsi Capitaneo exercitus esse illam l. positam, † Sed neque limitaneis militibus, ij sunt, qui limites & confinia custodiunt commeatū, Dux prçstabit, sub pœna deiectionis gradu l.ij. §.hæc autem C.de off. præfec. præto. Affr. Imò neque cum omnia tuta videntur passim Duces aut Præfecti commeatum militibus
6 dabunt, neque † vltra triginta militum numerum, sat multos enim abesse Imperator à signis censuit, cum triginta abessent, l. iubemus. §.super his.C.de errog.mil.anno.quod si pluribus detur stipēdia superextantium in fiscū referuntur, & iubetur eis de suo satisfacere is qui commeatum dedit, Præter pœnam amissionis cinguli, vt dixi, vt d.l.iubemus.§.si verò, & §.scientibus, Hodie verò quàm sit his legibus abrogatum, quantum sint despectui, imò & irrisui, nemo ignorat: At vsque ad suprascriptum numerum currunt stipēdia, & si cōtingat ea persolui, asseruātur pçnes principia, qui, vt dixi, est ordo militum, donec absentes illi redierint, vt d.l. iubemus.

Sed vt in semitam redeam. Aliquando agitur de commeatu hostibus dando, & ad solum Ducem belli spectat arg.l.relegati in fi. ff.de pœn. Idemque censeo si agatur de securitate danda prouincialibus, siue nostris eundi ad hostilem terram, siue alteris veniendi in nostram. Quod etiam pacis aut induciarum tempore est interdictum, vt l.mercatores C.de commer. & merca. vbi no. redditur ratio, ne videlicet alieni regni scrutentur arcana. vidimus tamen seuiente bello Prçsidiorum præfectos passim saluoscōductus. Prouincialibus tam suis quàm externis concedere & vagādi & merces circumferendi, quod erat ipsis Præfectis in magno aucupio, & quamuis non ignorarent sua hæc diplomata fines sibi commissos egredi, rogabant tamē ex eis cæteros Prçfectos ne illa violari sinerent: erātq; illi morigeri, neque ab re, nā vt est in prouerbio, manus manū lauat. Vtināque nō ipsi Duces magnū hinc sumpsissēt mercimoniū: Passim enim permittebant mercatores sub generali diplomate, de quo inuicē pepigerant, loca hostilia adire, mercesque omnis ferè generis, circumferre: datis Præpositis qui eos ad alteros deducerēt. Qui Paulo erāt fideliores quàm ipsi quos deducebāt. Nemo dabit igitur cōmeatū hosti aut ad hostē nisi Dux ipse, quod Bar. dixit, & omnes cōprobāt in l.cōuētionū.ff. de pac in l.j.

§.non

§. non fuit vbi etiā Alex. in add. ff. de dolo. Incidunt huic materiæ quæstiones & dubitationes non paucæ; † quæsiuit Bal. in consi. ccccxc. incipiente ponitur quod quidam Nicodemus, lib. j. de hac quæstione, Dux Mediolani Nicodemo illi securitatem fecit in hęc verba, Concedimus fidantiam Nicodemo, vt de quacunque parte venire posśit ad nos, & super territorio nostro ire & redire, ac stare secure, non obstantibus aliquibus hinc retro per eum contra nos est statum nostrum ac honorem factis, & non obstante aliqua condemnatione, & banno dato occasione homicidij, vel alia quauis condemnatione pro quocunque crimine facta; Iste autem Nicodemus fecerat quædam furta, neque de eis fuerat vnquam cognitum, Hic casus non videbatur comprehensus in diplomate, primum enim eius caput dat securitatem pro gestis aduersus honorem, & statum Principis, & furta non videntur comprehensa his verbis; minusque continebantur alio secūdo capite, loquitur enim de criminibus pro quibus factæ erant condemnationes, Bal. contrarium respondet, tum quia crimina quæcunque offendunt honorem Principis, tum, & quia qui tutus est ex criminibus quibuscunque de quibus est secuta condemnatio, multo magis debet esse tutus pro leuioribus, Et de quibus non est condemnatus. Caueant

8 † tamen Impetrantes, & rectè considerent verba horum diplomatum: sæpè enim contingit, vt qui cadit à sillaba cadat à toto: contingitque plerunque de eis disceptari, & de verborum interpretatione tractare, & hi sunt aliquando Iudices qui seruiunt commodo, seruiunt amicitię, quandoque etiam ambitioni: & si credunt se placere Domino, extendunt leges, vt Cerdones corium suum:

9 † Nimirum si dicitur quod saluus conductus est fragilis cautio, & quod non cogitur quis ei se committere: quod habetur & no. in c. accedens, el ij. extra vt lit. non contest. & in c. ex transmissa, de resti. spol. recitaturque pro vafro, & falso, dictum cuiusdam magni viri, qui cum rebellem suum magnis policitationibus & securitatibus adductum decreuisset tollere, fidesque data obiceretur, respondet, Non fuit leue etiam sic eum huc perducere. Et postquā huc sermo deuenit, non erit impertinens etiam aliqua tractare de saluoconductu, criminoso & delinquenti aut exuli seu bannito, vt

10 nostri dicunt, concedendo: † Quęro igitur an Iudex illud posśit concedere, Glo. in auct. de manda. prin. §. sed neque in versi. neque custodias, vno verbo se expedit, neque dabit eum, inquit, neque datum seruabit, Iac. de bel. & de Rauen. sequuntur ibi Gl. sed Bar. sequitur Petrum à bella per. qui dixit male fecisse Iudicem qui dedit,

dit, fidem tamen præstabit: Alij distinguunt inter iudicem cuius est iurisdictio propria, & eum cui est concessa, latiores enim habentur habenę in re propria, Ita Fely. in d.c.accedens, in ij.col. Saly. in l.cum indulgentia C. de sen.paſ. dicit quod nemo magistratus de crimine de quo iam est pronunciatum dabit saluum conductum, propter d.l.relegati: Imò in l.is qui reus, vbi hanc materiam, post Bar. plenè tractat, distinguit sic, Aut datur hosti, & ex legis auctoritate, Et seruare debet, aut datur absque auctoritate, legis, & tunc aut concedens reuocat propter vindictam, & bonum publicum, & bene facit, aut reuocat ex sua libidine, & male facit. Aut datur, inquit subdito, & distingue vt superiore casu, an lex assistat vel resistat; aut conceditur non subdito, etiam si non hosti, & tunc aut solemnis est promissio, tam ex fide quàm ex modo obligandi, & seruari debet, graue est enim fidem fallere, Idem erit si sit obligatoria, non tamen solemnis, vt cùm verè est data, sed non extat scriptura, vel est male concepta, seruanda enim est. aut è contra legitimè probatur sed nuda fuit pollicitatio, & de iuris rigore non cogitur seruare, sed secus de ęquitate canonica, Ita Imo. Bart. verò in d.l.is qui reus, in pen. col. dicit quòd si bannitus ex vno delicto inculpatur de altero de quo velit se purgare, potest iudex ei securitatem concedere, debetque eam seruare, Puto tamen quòd de crimine illo de quo se purgatum venit, non erit securus: vnde, si hoc ferat qualitas causæ poterit torqueri, siue etiam damnari, & plecti cùm exceptio nō sit de regula; Dicunt etiam Saly. & Imo. in suprascriptis locis, quòd existenti intra territorium non debet saluus conductus concedi, existenti extra eum, & sic in loco tuto. data ei fides seruanda est, hæc sunt ferme Doc. verba, & sententiæ in hac re, At Pau. de Ca. in consi.ccccxxiij. quòd incipit quia scio; col. vij. eademque pen. lib. j. dicit quod quilibet Iudex, ex causa legitima, potest securitatem concedere, sed in Principe est pro ratione volūtas, Imò qui contra faceret, cùm Princeps, dedit læsę Maiestatis crimen committeret, vt ibi per eum, quod probatur, in d.l.j. vbi Bar. ff. ad l.Iul. ma. vbi etiam dicit quòd quando securitas est data ab eo qui dare potuit, etiam si dare non debuit, debet tamen seruari, Dixit etiam Io. de Imo. in consi. lij. quod electi super bono, & pacifico statu Ciuitatis non habent potestatem concedendi saluumconductum, si priuatum concernat commodum, Ego, vt me interponam tam multis, & tam grauibus viris, censeo prudentis, & circumspecti esse iudicis fines suæ potestatis diligenter inspicere, vt nihil supra eas attemptet, & si quid promiserit, seruet, cum nō deceat

ceat fidem suam esse cuique pro laqueo: Sed & caueant Impetrantes cui fidant, & postquam de grauissimo eorum interesse tractatur, inuestigent diligenter, & verba diplomatis & potestatem con
11 cedentis, ne sera sit pęnitentia.† Dixit etiam Nellus in trac. Banni. in ij. parte ij. temporis, q. xv. & Paul. de Ca. in consi. cxcix. quod incipit licet ista sit quæstio. lib. j. prout vtrunque refert & sequitur Goza. in consi. lxj. nu. 10. quod si bannitus impetrauit saluumconductum, & non fuit publicatus, licebatque ex forma statutorũ bannitum occidere. iste occisus non facit reum legis corneliæ oc cissorem, sed excusabitur. Occurrunt & circa diplomata bellica, dubia nõ pauca, vt in casu de quo per Io. de Imo. in consi. xxxiij.
12 quod incipit, in casu præmisso, † data fuit per Ducem quendam ar morũ cuidã Ioanni magno securitas transmittendi quatuor equos duos currus, cum duobus bubulcis, & quatuor famulis captum ligna, fenum, & stipulam per territoriũ Imolæ, inuenti sunt quidam famuli, & bubulci huius Ioannis in dicto territorio, vna cum alijs multis extraneis cum vno tantum equo, & sine vllo curru, & capti fuerunt omnes, Io. de Imo. respõdet famulos & Bubulcos esse tutos, & sub fide data comprehendi; quamuis multi alii essent cum eis, & quamuis essent extra actum deferendi ligna, & alia concessa; Di cebant enim se iuisse perquisitum vbi illa essent, vnde cui est concessa delatio, concessa sunt, & eius præambula, quę est ipsa perquisitio, & inuestigatio. Bal. etiam in consi. ccccxiiij. cuius est initium
13 concessus fuit saluusconductus, lib. v. dixit, † cùm esset data securitas cuidam M. veniendi ad Ciuitatem Astensem cum decẽ equis, cum armis, bonis, arnesijs, & personis quod licuit dicto M. trãsmit tere vxorem suam loco sui, & æquè erunt comprensa arma equi & aliæ res supranominate, ac si ipse venisset, & quia disputabatur principaliter de rebus & non de persona vxoris, & res ipsæ vtique erant verbis expressis in diplomate contentæ, res erat clarior, sed & de persona vxoris posset idem dici, propter vnitatem vigentem inter coniugatos, qui sunt eadem caro, maius exoriretur dubium si & ipsa esset rebellis atque hostis, quod vltra non prosequor.

Ang. in consi. ccclxiii. cuius initium est, quid dolo malo quę-
14 rit, † cum esset lucensibus bellum, cum Pisanis data fuit per lucenses securitas Christophoro Parmensi militi Pisanorum, tuto eundi ex pisis Parmam transeundo per agrum lucensem, cũ sex equis, & totidem equitibus cum eorum armis, &c. excurrentes autem lucenses milites per agrum Pisanum obuium hunc Christophorum euntem Parmam cum dicto saluoconductu captiuum fecerũt. Di-

xit

xit Ang. eum iniuria captum; legati enim hostium, inquit, ita sunt tuti cum adhuc sunt intra præsidia transmittētium sicut cum iam ad hostes peruenerunt, l. vlti. ff. de legatio. in qua tamen l. hoc non dicitur. Item quia aliquo concesso, concessum etiam censetur eius necessarium præambulum, & sine quo inefficax esset concessio, vnde haustu aquæ, aut sepulchri iure concesso, concessum censetur & iter ad vtrunque, & variè in casu suo verba ipsa concessionis deseruiebant: Ibi, Recedendo Pisis, & eundo in Lombardiam, quę sunt verba clara. Commune Anconæ concessit saluumconductum Berengario de Barchinona pro se & rebus suis ac sociorum eius in lata forma, etiam vt esset tutus à suis creditoribus, erat Anconæ Consul qui ius reddebat inter Aragonenses mandato Regis Aragonum consentiente Populo & communi Anconæ, Hic Consul retinuit merces dicti Berengarij requisitione eius socij Hispani. Respondet Paul. de Castr. iure id fieri licuisse, quia d. Consul erat Iudex competens ratione originis, ratione rei de qua agebatur, item & ratione contractus. Dicebatur etiam quòd res ei captæ non erant eius propriæ, quòd saluusconductus non extendatur etiam ad possessa per eum, si probetur quòd ad alium 15 pertineant. Neque †etiam proderit saluusconductus ita impetranti, si inter eũ & socios in eo comprehensos contingat de rebus ipsis disceptari; Ita super his omnibus respondet Paul. de Cast. in consil. cciij. viso quodam saluoconductu, col. penul. & vlti. lib. j.

Valde proximè ad casum in quo consuluit Ang. in dict. consil. ccclxiij. contigit disceptari non sunt multi menses, nam Illustrissimus Ioannes de Figueroa, Dux armorum exercitus Serenissimi, atque optimi Regis Philippi Regis Hispaniarum, concessit saluumconductum Marchioni Messerani eundi à castro suo candelli Venetias, contigit, durante tempore concessionis, quòd prædictus Dux cum suo exercitu inuasit terras dicti Marchionis, qui erat factionis Gallicæ, & ipse Marchio fuit factus captiuus, & composuit in magna talea, quam pro parte persoluit, pro quadam parte dedit fideiussores, & pro residuo fuit ei habita fides, etiam iuramento ab eo exacto de soluendo in termino conuento, Die verò solutionis iam præterita, conuentus se defendebat quòd non fuerat iure captus, & quòd non tenebatur ad solutionem conuentam, Imò poterat, vt obijciebat, condicere ea quæ persoluerat: fundamēta eius hæc fermè erāt, quòd ipse cũ captus fuit se pręparabat ad suũ iter, & quòd propterea haberi debuit pro iã itinerante,

l.legatio.ff.de legatio.l.qui mittuntur,§.similiter,in Gloss.in ver. agere,ff.ex qui.cau.ma.Barto.ff.de mil.test.l. pen.Item quòd si licebat ei quod est plus,quod est transire per territorium hostile,licebat & multo magis quod erat minus, videlicet morari tuto in suo castro donec se præparasset, Item dicebatur quòd lata erat fienda interpretatio quod in hac materia dixit Deci.in consi.lj. col.ij. allegando, d.consi.Bal.ccccxc.li.j.Item dicebatur pro eo quòd paria sunt retinere eum domi suæ ne discederet,vel retinere cum iã discessisset l.nec eximendi,ver.sed & si eo loco,ff.ne quis eum &c. Postremoque dicebatur non decere cauillari verba,& concessionẽ Principis,quod etiam dixit Deci.in d.consi.lj. allegando l.j. C.de his qui ve.sta.impe.Michi,cum essem vnus ex cognitoribus,& iu-

16 dicibus huius causæ,valde dubia visa est captiui iustitia, † Primò quidem quia non pro claro apud me erat quòd concessio illa esset latè interpretanda, Imò ècontra strictè & propriè videbatur intelligenda, ita vt vltra non extenderetur quàm verba patiebantur, concessio enim illa est contra ius,tum quia est concessa hosti,tum

17 quia per illum qui supremam non habet potestatem,† Solus enim Princeps potest commeatum aut remeatum dare, vt d. l. relegati, de pœnis.& priuilegia Principis intelliguntur strictè, & propriè,l. vlt.vbi omnes,no.ff.de consti.prin. latè prosequitur Fely. in c.causam quæ,col.vij.versi.interpretatio priuilegij, de rescrip. Et cùm in hac materia dicat Bal.in d. consi. cccccxiiij.quòd mens concedentis ea fuisse præsumitur quæ fuisset in animo viri prudentis & boni,profectò nemo prudens verisimiliter credet eam fuisse mentem concedentis vt hostem,dum est in terra hostili,in qua & consilio & opibus,& totis viribus potest hostibus fauere,velit frui cõmodo securitatis,& cõfirmantur ista ex dictis Bal.in cõsi.ccccluij. incipiente Reuer.pater,lib.j.quod est repe.truncato capite.in cõ-

18 si.ccccxij.F.locauit. T.lib.v.† vbi dicit quòd ne sequatur absurdũ monosillaba à vel ab,capitur exclusiuè,quod etiam dixit Barto.in l.patronus.§.j.col.ij.versi.Item quandoque,ff.de leg. iij. Imò verisimiliter neque impetrans neque concedens de hoc casu cogitauit, sed solum quæsiuit Impetrans vt tuto posset iter facere,non etiam domi securè morari,Barto.in d.l.patronus,§.j.versi.Item ex verisi-

19 militudine. Præterea † idem est iudicandum de termino à quo quod de termino ad quem, neque enim subest ratio cur magis intra vnumque intra alterum facta fuerit concessio, sed in termino ad quẽ non opportuit saluumconductum impetrare,ergo neque in

alio

alio, verba etiam designant securitatem dum res est in motu & actu eundi, non igitur extendi debent ad quietem, facit in argumentum tex. in l. iij. §. Item qui hoc interdicto. ff. de itine. ac. quę pri. dum ibi dicitur posse eo interdicto agi, vt ire liceat, neque tamen agi aliquando posse vt liceat reficere. Prætereà † cum est difficultas in verbis stamus declarationi, siue pręcedat siue sequatur, Bald. in d. consi. cccclvij. Ibi, dicendum est ergo, quòd aut constat ex verbis &c. sed hic secuta præponitur declaratio ipsius concedē tis, qui declarauit eum iustè captum, Certum est autem, quòd verè borum declaratio spectat proferenti, l. si quis intẽtione ambigua, ff. de iud. cum vulg. Pręterea iurauit soluere, & lapsum est tempus, & iuramentum obligat præcissè, debuit igitur soluere, & posteà repetere, iuxta ea quę no. in c. ad nostrã, el j. de iureiu. Ad allegata contrarium videbatur posse respõderi, & primò ad d. Iura ff. de legatio. quòd vigebat diuersa ratio, quia illa est materia fauorabilis hic odiosa; & lex ibi vltra processit declarando, & statuendo; Pręterea illa iura loquuntur de tempore, nos loquimur de loco; In casu autem in quo Ang. cõsuluit, quod consi. allegabatur pro Marchione pro casu inter. respondebatur, quòd illi milites iam erant in actu eundi, & verba saluiconductus erant clara, dicebant enim, eũdi Pisis vsque Parmam, & inuenti sunt in actu eundi, Res tamen non fuit decisa, quia Don. Ioannes de Gueuara, cui debebatur talea, litem non est prosecutus, lectoris erit iudicium facere vtra partium iustitia foueat, Ego enim motiuando loquor, & nihil determino, quia lis adhuc est indecisa. In hac materia dicunt Doc. † quòd securitas data pro eundo censetur etiam data pro redeundo, Ita Bar. & Ang. in l. vtimur. ff. de sepul. vio. idem Bart. vbi etiam alij, in l. j. C. de nauicu. libr. xj. ratio est secundum eos, quia non dicetur securè venisse cui non licet tuto recedere, propter quam rationem dixit Abb. in cap. quia diuersitatem, nu. 6. de præben. quòd tempus accessus, mansionis, & regressus à pari iudicantur, & qui vult consequens, vult & suum necessarium antecedens, Gemi. in c. vlti. de treu. & pa. & in c. disciplina xlv. dist. contrariũ tenuit & pro eo videtur tex. in d. l. j. de nauicu. vbi venientes, & recedentes priuilegiantur. quod motiuum tangit ibi Barto. & est consi. Alex. xlvi. quod incipit ponderatis verbis, libr. ii. vbi dicit, quòd priuilegium datum venientibus ad mercatum Lugi, non censetur datum recedentibus ab eo, Ego puto variè posse responderi ex subiecta materia & mente concedentis. Quid enim si hosti concedat Dux Belli securitatem veniendi in suum præsiduum. &

ibi commorandi per triduum, an nō licebit lapso triduo tutò abire? At si concedet vt eas Romam, vt eas in Galliam, ex ipsa itione consumatur actus, & nihil sequitur impertinens, non igitur erit à verbis recedendum, & hoc in valde proximo casu dixit Felyn. in d. cap. vlti. de treu. & pac. colum. iii. versicu. crederem dictum Cald. facit textus, in capi. statutum. §. penul. de rescrip. in vi. vbi & Gem. not, quòd frustra esset ibi adiectum de reuersione, si ius ita intelligi vellet, licet Fran. ibi contra notet. Quòd si subiecta materia sit & ipsa dubia ita vt nescias, an & ipsam reuersionem contineat cum simus in materia odiosa, in priuilegijs quæ debent propriè, & strictè intelligi, fortè non erit absonum interpretari contra eum qui se fundat ex scriptura, argumento l. Labeo. ff. de contrahen. emptio. & l. veteribus. ff. de pact. & ita Alexand. respondet in consi. ii. numer. 6. & in consi. cvi. numero 6. libro iiii. ac consi. cxxviij. circa fin. libro v. Cogita tamen quia Doctor. communiter sine aliqua distinctione videntur concludere quòd datus pro eundo extendatur ad reuerten. neque facile est à via in semitam transeundum.

22 Quæri etiam solet† an securitas Titio data cum decē socijs extendatur ad Iudæum inter eos existentem, Et Bar. dixit quòd sic, in l. j. ad l. Iul. ma. & Doc. passim sequuntur, vt Ang. in d. l. vtimur, & refert Deci. in d. consi. lj. Non comprehendet tamen, secundum eum hæreticum, aut sarracenum, aut eum qui sit de numero hostium, vt per eum ibi, Quod tamen dixit de hostibus, puto restringendum, nisi impetrans esset de numero hostium & ipse, tūc enim in habentibus symbolum facilior est transitus. Dixit etiam An-

23 gel. in d. l. i. ad l. Iul. ma. † quòd cum data est securitas Titio, & sociis quòd debent tales determinato proposito socialiter venire, non autem incidenter atque ex casu, vnde neque dicentur socij si se simul coniunxerunt quilibet pro suis separatis negociis. Et propterea admonet vt caueant ne seorsum diuersa adeant hospitia, quod tamen nimis mihi videtur angustare & coarctare hanc materiā latamq; ansam præbere militibus cauillandi has concessiones, vnde sat esse existimo si ex proposito omnes vnà veniant, neque quisquam ex eis sit speciali nota dignus vt dictum est de hæretico, de hoste, & aliis consimilibus, vt de bannito, qui ex verisimili mente concedentis non continentur in generali concessio-

24 ne. Quęrunt etiam Doc. † an data securitas restringatur ad primum actum, an verò ferat iterationem, & communiter dicunt restringi ad primum actum, Cum distinctione tamen, nam aut præcessit

cesſit determinata petitio,& ſequitur conceſsio,& refertur ad petitionem,ſiue determinata ſiue indeterminata conceſsio ipſa fuerit. Aut indeterminata eſt petitio,& determinata conceſsio, & ſtamus certo,ſed ſi vtrunq; ſit indeterminatū,reſtringitur,vt dixi,ad primum actum,ita Bar.in d.l.j.ad l.Iu.ma.poſt Old. quem allegat, Et hoc magis placet quàm quod dixit Abb.in d.capi.vlt.de treu.& pa.vbi Fely.ſequitur, quòd quando habet tempus determinatum poteſt intra illud quandocunque fieri, & etiam quotienſcunque. Cenſendum eſt enim quòd mens concedentis ea ſit vt ſemel tantum fiat, & cum ſcriptura hunc ſenſum recipiat, etiam ſi recipiat alterum quoque in dubio fiet interpretatio contra eum qui ſe fundat ex ſcriptura,maximè in materia odioſa & ſtricta, per ea quæ dixi ſupra. Hoc tamen fallit ſi ſubiecta materia aliud ſuadeat, Quid enim ſi arbitris electis ſuper tractanda pace fiat ſecuritas, vt durante menſe certo loco conueniant, Aut quid ſi, vt in caſu Imò data ſit ſecuritas durante menſe deferendi in vrbem ligna, aut aliud quidpiam? Crederem ſępius licere, Cum tamen periculoſæ eſſe, ſoleant hæ diſceptationes, & dum diſputatur impetrans eſt intra hoſtiles, & Barbaras manus, Cautius eſt tuto negociari, & ſe in diſcrimen non mittere curareque vt verba ſint valde clara, & aperta Credantque impetrantes ſe nunquam nimis claris, & certis verbis impetraturos. Quòd autem reſtringatur in dubio conceſsio ad primum actum concludit per multa ſimilia Alexand. in conſi. xvi. quod incipit breuiter in caſu præmiſſo,lib.iiii. Vſque adeò autem proprietas verborum attenditur,vt ſi ſit data ſecuritas caſtelano qui arcem dedidit vt ei liceat tuto abire cum ſuis ſociis & cum ſuis bonis, non extendatur ad bona ſociorum, ita dixit ſe reſpondiſſe Duci Carmagnoliæ Floria.in l.loci corpus, in princip.ff.ſi ſer.ven.propter illud poſſeſsiuum ſuis, quod dominium importat, fuit autem, vt id obiter dicam, Carmagnolia magnus armorum Dux, & aliquando Venetum exercitui Præfectus, eo ſeculo quo magni erant in Italia nominis ſforciadæ, & Picinini, ab Oppido Pedemontano Carmagnolia oriundus. Cui tamen tandem Veneti caput abſcindi iuſſerunt. Et quamuis Deci. in d. conſi.li. videatur contrarium reſpondiſſe, dic tamen quòd nulla adeſt repugnantia, verba enim in caſu Decij erant apta comprehendere etiam ipſa bona ſociorum, vnde nulla eſſe debet in verbis captio. Quæro

25 etiam † ſi dux belli concedat ſaluumconductum duraturum ad ſui beneplacitum,an eo de medio per mortem ſublato, ſiue etiam remoto

moto, duret in tẽpus successoris, Can. hoc examinant in c. si gratiosè, de rescrip. in vj. & Bar. in l. centesimis. §. vlt. ff. de verb. ob. Conclusio communis Doc. est, quòd paria sint siue moriatur concedẽs siue officio fungatur; & vtroque casu expirat beneplacitum: cum enim sonet in voluntatem, qui moritur iam velle desinit: & pariter qui officio est perfunctus, eius est enim velle, qui potest & nolle, & è contra, l. eius, ff. de reg. iur. nisi verba ad dignitatem seu officium referantur, vt per Ias. in d. §. vlt. quod incipit si ita stipulatus, nume. 13. de quo tamen Franchus dubitat in d. c. si gratiosè. Quod tamen intellige quando concessio sonat, vt dixi in beneplacitum, sed si loquitur per alia verba, illa sunt consideranda: Et potest dari pro regula, quod quando concessio non reuocatur nisi per mutationem voluntatis tunc qui moritur non dicitur voluntatem mutare, sed velle desinit, ideò non reuocatur concessio. Aut concessio exigit voluntatis præseruantiam, & ea per mortem finitur. huc videntur mihi reduci posse omnia dicta Doc. in d. l. centesimis, & in d. c. si gratiosè, qui plura volet scire videat Ias. qui per iij. col. rẽ tractat in d. l. centesimis. §. vlt. aliquid per Bal. in l. j. C. de postul.

Vidi & nouam quæstionem in hac materia, quam nolo silentio

26 prætermittere: †Duces belli conuenerant vt quædam merces possent vltro, citroque deferri non obstante bello, prohibita erant tamen arma omnis generis, euenit vt mercator quidã partis Cęsareę deferret inter merces concessas, fortè quinquaginta aut centum vaginas ad recondendos enses, Dicebatur contrauentum esse fœderibus, & propterea merces cecidisse in commisum, quia sublato principali, videtur sublatum & eius accessorium, l. quod dictum. ff. de pac. l. cũ lex. ff. de fideiuss. l. ij. cũ sua materia. ff. de iur. om. iu. vbi dicitur ꝙ aliquo prohibito etiam illud prohibetur sine quo aliud esse nõ potest, de quo est tex. in l. oratio. ff. de spõsa. no. in c. pręterea de off. del. quod maximè procedit cũ eadẽ in vtroque viget ratio, quæ est sol. l. si quis officium. ff. de ritu nup. quæ videtur repugnare d. l. oratio, cum hæc prohibito matrimonio, prohibeat etiã sponsalia, & contrarium dicitur in d. l. si quis officium. no. scrib. omnes in l. j. C. si rec. prouin. Porrò nulla alia est ratio prohibendi delationem armorum ad hostes quam ne instruantur ad rem bellicam, quæ ratio conuenit etiam vaginis, sine quibus enses non deferuntur. facit ad idem reg. connexorum, de quibus idem fit indicium, c. translatio, de consti. c. quanto, de iudi. l. quæ religiosis. ff. de rei vẽ. facit in ar. l. legatis, ff. de ali. & cib. lega. vbi relictis alimẽtis etiam vestes continentur. sic hoc casu vaginæ continentur, quæ

sunt

27 sunt indumenta ensium. In contrarium videbatur, † nam in odiosis & pœnalibus non recedimus à proprietate verborum, hinc dixit Bal. in l. j. C. de interdic. quòd statutum puniens delinquentem in platea non comprehendet delinquentem in palatio illi annexo, neque puniens ferientem in gula comprehendet ferientem etiam grauius in parte vicina: quod latè Ias. prosequitur in d. l. ij. de iur. om. iu. col. vlt. vbi propterea infert quòd in casu d. l. oratio.
28 † si pœna sit adiecta matrimonio non extẽdetur ad spõsalia, quamuis enim vno prohibito sit, & prohibitum alterum, pœna tamen nõ æquè ad alterum extenditur, quod posset latius comprobari, sed non est pręsentis loci huc trahere extensionis materiam, quam nouiss. latè tractat D. Craue. in suo trac. de anti. temp. Neque vagina est necessarium connexum aut accessorium ad ensem, quod tamen exigitur. Vt idem in vtroqne statuatur, vt l. vlt. §. Lucius. ff. de condi. inde. latè Fely. de rescrip. c. postulasti, col. xij. & seq. Nam neque credi debet statim inuento vsu ensis, inuentas vaginas & Balteos, prout neque statim inuento vsu equi inuenta est sella, & alia in hunc vsum ephippia, sed multa vsus, & dies superaddidit. Præterea li. èt in fauorabilibus idem sit de connexis quod de principali, secus tamen in pœnalibus, propter reg. odia restringi &c. quod Iaso. in d. l. ij. in vlti. col. inducit ad tres no. quæsti. Insuper panni, & lanea, ac linea, non minus sunt necessaria indumenta militum, quã vaginæ ensium, quæ tamen non sunt prohibita, etiam caligæ & his similia: Et quòd in odiosis alimentorum appellatio vestimenta nõ contineat, dicitur in l. cum hi. §. qui transigit, ff. de trãs. Quidquid tamen sit mercatori illi malè contigit, omnes enim merces amisit quas sexcentis scutis redemit, eo prętextu, quòd licitum propter illicitum caderet in commissum, de quo tamen vlti. est videndus Bar. in l. cotem. §. dominus. ff. de publica. in l. iij. C. de nauti. fe. Benè igitur sibi consulant impetrantes, & fidentes his saluis conductibus, nam & milites sciunt verba appendere in statera: & iustitia castrorũ sæpè fit absque libris, & non rarò, cũ leui consideratione.

Vnum etiam not. in materia, quod dixit Ang. in l. Papinia-
29 nus. §. si quis mortis. ff. de inoff. test. † quòd saluusconductus datus, extenditur ad familiam necessariam, quod euidentem habet rationem, si enim datus sit nobili, non debet ire pedester, neque solus, sed ducet secum solitam familiam. Cautius est tamen legem aper-
30 tius impetrare. † Subijcio quæstionem aliam, quæ in facto contigit, anno quinquagesimo primo, suprà millesimum quingentesimum. Quum vigeret pax inter Cæsarem, & Gallorum Regem,

Germanicus quidam Sauorgnanus Regis miles haud ignobilis, impetrauit à Don Francisco Estense, Ferrandi Gonzagħę Imperialis Ducis, & vicarij substituto, Hastensisque præsidij ac totius limitis Pedemontani Pręfecto, diploma, & saluum, vt vocant, conductū diuertendi ad Aquas Statiliensium in Liguria. Curationis gratia, quo vix deuenerat cùm Galli duo pręsidia Cæsarea inuaserūt, subitoque exarsit bellum. Diffidens igitur, Germanicus diplomati, reuertebatur ad suos, retentusque est Hastæ per eundem Præfectum quærebatur an retineri posset. Quòd videbatur ex multis, quia cōcessio, & dispositio omnis intelligitur rebus in eodem statu persistentibus, at hic secuta erat maxima rerum nouatio, & perturbatio, facto etiā, & culpa aduersariorū, quos non decebat gaudere, & frui speciali fœdere, & fide, qui publicā violassēt. Neq; hic ipse minus erat in culpa, cū species & indiuidua sint sub genere, & cū ad eos rediret iuuādos quorum propterea factū cōprobabatur, valde etiā intererat Cęsaris eū retineri, qui Hastā ipsam viderat, circūspexerat, castrorūque ac munitionum vitia, pacis fiducia, vir in ea castrorum munitione versatus, & qui nihil magis profiteretur, suo arbitratu notauerat. Hanc etiam partem adiuuabat præcedens factum, Quòd Gallicus quidam præfectus, Cæsareæ ditionis hominem nundum moto bello, calliditate, vique ferè aperta, detinuerat, Dicebatque vices rependi; eoque ille iniquius, vigente adhuc pace: si enim ob iniuriam subdito illatam, licet ad reprę salias, quas vocant, quę belli est species, confugere, si tamen præcedat monitio, quanto id magis notoria iniuria, indicto, atque aperto iam bello? Dixi ego hæc omnia, & plura fortasis, vtrisque Ducibus, & Ferdinando, & Francisco, qui me hac de re consulebant. Addidi tamen valde in contrarium fidem Principis vrgere, quam non decebat argumentis, aut cauillis obtegi, aut subuerti. Neque id ferre decere eum qui & fidem esset pollicitus, & detentionis esset ac liberationis arbiter. Qui enim paci publicoque fœderi non confiderat Certiusque ac firmius munimentum parauerat, non erat fallendus. Quæ vel vna ratio præualuit, ea est fidei religio, & virtus apud bonos; dimissusque Germanicus, tamen aliquanto serius, cum debilitate castrorum Hastensium & præsidij, tum & occultiore ex causa quam nihil nunc attinet afferri. 31 † Alia quędam in materia saluiconductus tractat Ang. de Are. in trac. suo malefi. in glo. quod fama pub. in v. q. & post eum Aug. ibi, qui multas dat remissiones, distinguitque & ipse quando dare possit iudex securitatem banito aut criminoso, & quando seruare datam debeat, dicitque inter

cætera,

cętera, quòd si crimen sit tale quòd cōmittens potest de ecclesia ex trahi, poterit ei securitas violari, Aliàs distĩguit an datus sit cũ cau sa, & causæ cognitione, & seruabitur, aut inconsulto, & tunc secus.
32 † Dicit ẽt ibi quòd si Impetrans, nouum crimen cōmittat, poterit tuto violari securitas, allegat Glo. in c. noli ęstimare, xxiij. q. j. quæ mihi hoc nō probat, sed solum quòd si sit timor ne captiuus turbet pacem non debet ei parci, sed potest ad mortem damnari, puto tamen dictũ Ang. verũ, quia legis beneficium non meretur, qui in legem committit. Materiam etiam securitatũ tractat Bart. in l.
33 illicitas. §. ne potẽtiores. ff. de offi. præs. † Et in ea quæ datur à per sona personæ, quæ est propriè materia nostra, vt cum quis dubitat de priuato inimico suo ne eũ offendat, & dicit quòd ex causa pōt ab eo securitatem & cautionem petere, quòd non offendetur, & da bitur tam per se ipsum quàm etiam per familiares suos ac compli ces, atque etiam pro familiaribus petentis, dicitque quod data se curitas proderit etiã in alieno territorio, vnde si mihi cauisti Ha stæ & offendas Mediolani, pęna committitur, & dicitur aduersus securitatem factum, ita vt etiam agi posſit Mediolani ad conuen tionalem pęnam; si enim intelligas Bar. loqui, agi posse ad pęnam pro crimine & offensa ibi facta quæ esset dubitatio? cùm semper sortiatur quis forum vbi delinquit, iuxta no. in auth. qua in pro
34 uincia, C. vbi de crim. agi. oppor. Item dicit † quòd si videbitur Iudici dare licentiam timenti vt secum ducat amicos, & familia res qui eum protegant, sua tamẽ impensa, id facere poterit, vt per eum in l. sanctum. ff. de re diu. Effectus verò huius securitatis exa ctæ ab inimico est, vt si contrafaciat acrius puniatur, quã si non es set exacta, quod videtur indubitatũ: grauius enim peccat qui posi tũ sub iudicis cautela, & securitate offendit, quã qui aliter & absq; ea, ita Bart. ibi, ego hoc instar proditionis existimo & grauisſima dignum animaduersione. Præter securitatẽ, quæ datur hostibus, & alterã quę datur criminosis, est & tertia species quæ datur debi toribus vt sint à suis creditoribus tuti, de qua pauca quedam subii
35 ciã † Dare autem eam posſunt ipsimet creditores, vt dicitur in
36 l. vltima. C. de his qui bo. ced. posſ. † Quod si non conueniant, sta bitur dicto maioris partis, habito respectu ad maius interes
37 se, † si enim vni debentur mille, & decem aliis debeantur quin genta in totum, ille solus faciet maiorem partem postque res ipsa inspicitur non persona, ita statuitur in d. l. vlti. Et datur di latio quinquennalis, Ita vt sit secundum aliquos in electione credi torum dicere nos volumus bona statim, & ex nunc vendere, non

expectato quinquennio, neque audietur debitor volens eis inuitis vti dilatione, vt per Albe. in d.l.vlt. quod probatur in tex. ibi & electio detur creditoribus &c. vnde mirum est quòd ibi dicat Alb. debitorem, si statim velit bonis cedere, debere audiri, & quòd eius
38 erit electio, repugnant enim dicta verba tex.† Nisi dicas quòd dicta verba sũt verba debitoris relata ab Imperatore, petierat enim vt ad cessionis miserabile admitteretur auxilium, data creditori-
39 bus electione &c. † valde enim esset iniquum, si fortè eligerent creditores dare quinquennium vt eo elapso damnaretur in carcerem sine vlla spe cęssionis, quod Bal. ibi dixit fieri debere, si malit ipse statim bonis cędere, vnde verior est hæc pars. In illa autem l.vlt. dixit Bal. quòd isti decoctores, & foro cessi, quorum magna hodie habetur copia, qui non ex aduersa fortuna, sed per dolum, & in fraudem creditorum foro cedunt, deberent capti tradi dilaniandoribus: Contra hoc tamen ipsi sibi prospiciunt, priùs enim deligunt sibi locum tuti refugij; Impetrantque latas securitates à Principibus, quos, si liceret, dicerem malefacere ita passim concedendo, meliusquàm facturos vel non dando vel datam reuocando, monito priùs impetrante, vt sibi cõsulat, multò enim pauciores hac fraude vterentur, & multum consuleretur bono publico. Di-
40 xit etiam Bal. in d.l. vlt. quòd † remediũm illud cessionis bonorũ est valde miserabile, cùm vix pannicularia cedens retineat, præter quòd etiam in multis locis sunt statuta quę ad dedecus cogunt, vt
41 quòd cedens percutiat lapidem cum natibus.† Quod statutum dicit ipse nõ valere, allegat, l. cum supra virentis. C. de re mil. li. xii. melius videtur probari in d.l.vlt. ibi, salua eorum existimatione, quæ verba gl. exponit, quia non efficitur infamis, quis enim dicet hominis ad eum actum compulsi existimationem saluam? facit etiam tex. in l.vlti. ff. de ces. bo. vbi dicitur posse bonis cedi per nũcium vel per Epistolam, contrarium tamen innuitur ex no. per Alcia. li. parergon. ii. c. xlvii. suntque rationabiles cõstitutiones quas ibi allegat in C. Theodosiano. in l.j. qui bo. ce. pos. & in nouella constí. Iustiniani. cxxxv. vt qui non luxu, sed fato labuntur, ad id dedecoris non compellantur. Adrianus tamen imperator vt in eius vita Spartianus refert, sanxerat vt huiusmodi decoctores catamidiati in foro ostenderentur, cuius loci Alcia. ibi non meminit, tractatur etiam materia hæc per Can. in c. Odoardus, de solu. & nihil horum allegat Ias. in §. cum quæstio. nu. 19. Inst. de ac. vbi hanc materiam tractat, sed simpliciter dicit statutum non valere. Dixit
42 etiam Bal. in d.l. vlt. quòd † post cessionem non est licita ceden-
ti

ti pęnitentia si facta sit coram Iudice, & consentientibus creditoribus, allegat. l. pęn. ff. eo. titu. quæ hoc non dicit, sed in ea dicitur
43 quòd † oportet cedentem bonis debitum prius agnoscere, ac condemnari, aut confiteri, Cuius dicti potest duplex esse ratio, vel vt cautum sit creditori ad cuius instantiam fit cessio, ne iterato cogatur cum alijs fortè creditoribus, de suo iure ostendere, quod Bart. dixit in d. l. pen. siue etiam vt ipsi creditori cautum sit pro residuo
44 vbi ex bonis cessis integrum non capiat suum es, † debitore ad meliorem fortunam perueniente, quando, & in eum casum ius ei
45 saluum manet, vt ff. de ces. bo. l. iii. intellige tamen † vt ex posteà quæsitis conueniatur debitor ciuilius, atque vrbanius, & videlicet in quantum facere potest, vt ea l. in prin. Et contra Bald. in eo quod dixit non esse concessam pœnitentiam, tenuit Barto. in d. l. pen. versi. quæro vtrum post cessionem, & est tex. in eo. tit. l. quem pœnitet, & in l. iij. fallit tamen si iam bona sint distracta. vt l. ii. C. eo. titu. Quod verò dixi conueniri debitorem post cessionem superuenientis ei bonis, intellige non insolidum vt prius, sed in quantum facere potest. Et in bonis superuentis consideratur quantitas non qualitas, iuxta l. qui bonis. ff. de cess. bo. per quæ verba dicit ibi Bar. quòd debet inspici quis sit fructus rei, non quæ sit eius qualitas, & sic, secundum eum, si esset vnum magnum palatium vel aliquid simile, satisfieret creditori inspecto fructu locationis, hinc dixit Ang. in l. diuus, in prin. ff. de pe. hę. se consuluisse cum Bal. fra
45 tre suo apud Ariminum, † quòd quando alimenta debentur secundum vires patrimonij, debent præstari pro quantitate redituum, neque vendentur fundi, etiam si reditus non sufficiant, secus verò quando alimenta debentur simpliciter, allegat pro casu singu. & quem dicit non esse alibi in iure, d. l. qui bonis, secundum Bar. ibi, & quòd non vendantur fundi in alimenta dixit Bar. in l. pęn. ff. de ali. & cib. lega. sequitur Imo. in l. Imperator, prima col. ff. ad Treb. Alexan. in consi. c. li. j. quod incipit super primo casu, in vlt. verbis, quod posset latius comprobari, verùm Alex. in l. maritum, in vlti. verbis, ff. sol. mat. dicit quòd quando alimenta debentur titulo lucratiuo, procedit dictum Barto. secus si sint debita ex titulo onerosò, Bald. tamen in l. secunda. C. quod cum eo, verba illa vtrum ex quantitate eius quod acquisitum est, an verò ex qualitate,
46 de quibus in d. l. qui bonis, aliter intelligit, † dicit enim quòd quantitas inspicitur idest communis valor, non autem qualitas, id est pretium affectionis, vt in d. l. secunda. versic. iuxta prædicta quod etiam dixit in l. quod nomine, in vlti. verbis, ff. de condi. in-

de.quem sensum lex illa non recipit,quę solam constituit differentiam inter quantum & quale, Neque potest esse quale, quin adsit, & quantum;neque enim potest esse qualitas sine subiecto l.eius qui in prouincia.§.quid si stipulatus, ff. si cer. pet. verùm cùm dictum sit in l.illa,quod si is qui cessit bonis modicum quid acquirat, iterum eius bona non veneunt, quęritur quis erit modus, vt scilicet sciamus modicum sit,an multum, & dicitur quantitatem non qualitatem intuendam, Quid enim si magnum familiæ suæ palatium legitima ad eum successione peruenerit quod vendi non deceat, arg.l.si in emptionem,ff.de mino.& l.lex quæ tutores,§.nec domũ C.de admi. tu. Certè eius quantitas æstimabitur quanti est in fructu,non quanti in venditione, & quamuis secundum hunc sensum videantur confundi proprietates illarum vocum,quantitas & qualitas,Dixit tamen Tiraq.in trac.suo retrac.in Glo.xxj.nume.2.allegando hanc eandem l.qui bonis,quòd quantitas, & qualitas idẽ propemodum subiectum respiciunt,Dico etiam quòd tam de quãto, quàm & de quali iudicabit Prætor quid hoc casu fieri debeat, vt probatur in l.si debitoris, d. tit. de cess.bo. Ibi.si tales tamen facultates &c. dictio enim tales, proculdubio qualitatem respicit, Bal.tamen in l.vlti.versi.quęro quidam,C.qui bo.ce.poss.dicit esse arbitrarium Iudicis, pro qualitate personæ an domus pretiosa vel turris vendi debeat, Ad d.l.qui bonis, respondet quòd non consideratur qualitas, id est, vtrum sit pretiosa, bene tamen inspicitur quanti sit valoris, Cur autem ex primis bonis satisfiat diuenditis omnibus,secus verò in postea quæsitis ratio redditur in.§.vlti. insti. de act. quia inhumatum est spoliatum omnibus fortunis suis,insolidum damnari. Puto † etiam in casu cum ad turpem illam cessionem debitor compellitur omninò eum liberari, ita vt superuentis etiam bonis ad nihil vltra erga creditorem teneatur qui eum ad talem perduxit ignominiam, argu. l. interdum.§. qui furem.ff.de fur.quod recolo me alibi legisse licet nunc oblitus sim loci. Et postque huc sermo est delapsus non erit fortè inutilis labor si aliqua subijciam, vt clarius hæc materia inotescat.

47

48 Est igitur regula quòd † cuilibet debitori licet bonis cedere siue is sit paterfamilias,siue filius,fœmina,aut masculus,l.pen.C.qui bo.ced.poss.vbi Bar.& alij no.Imò etiam vniuersitas, puta collegium,aut ecclesia,in auc.vt deter.fit.nu.cle.§. si quis aũt, quã Reg. duodecim,modis limitat Ias.inst.de ac.§.esi quoq;,col.iij.& iiij.verum super ipsa xij.lim.hæret Ias.quia Bal.quem allegat,in l.j.col.

49 ij.ver. † quęro nunquid ille.C.qui bo.ce. pos.dicit eum qui habet

vnde

vnde satisfaciat non posse bonis cedere, quem sequitur Nicol. de Neap. in d. §. cum quoque, contra quem est tex. in l. illud, ver. quid tamen. ff. de tribu. cui tex. respondit Ias. ibi sed non fuit recordatus de eo quod dicit Bal. in d. l. vlt. versi. quęrò cum nemini, qui dicit quòd etiam is qui verè nihil debet, vt vitet indebitas vexationes, & litium execrationes, potest bonis cedere, quod Glo. ibi tenuit, quòd procedit ad eius pacem, licet non ad creditorum commodum: Et hęc pars videtur verior. Aliud etiam no. quòd non solum is qui semel cessit bonis exigitur in quantum facere potest de 50 ducto ne egeat, † sed & multæ aliæ sunt personæ quæ hoc gaudent priuilegio quas enumeratas videbis in l. sunt qui, cum multis ll. seq. ff. de re iud. quæ sunt infrascriptæ socius omnium bonorum, Parentes, Patronus. Patrona, Parentesque eorum, & liberi, maritus, vterque socer, tam mariti quàm nurus, cum distinctione tamen vt vt in l. sicut & l. seq. eod. tit. Miles, quod & ad cælestes milites exten 51 dit Glo. in l. miles, in princ. eod. tit. † Item conueniuntnr in quantum facere possunt ij qui honori, aut muneri publico sunt obnoxij, neque enim coguntur bonis cædere, ita videtur mihi intelligenda lex, propter honorem, C. qui bon. ced. poss. Doc. tamen omnes aliter intelligunt, vertunt enim illius l. sensum, quòd quis non posit bonis cedere vt euitet publicas functiones, cum tamen repugnent verba l. ibi. inuidiosam cessionem admitti, & tex. eod. tit. l. iij. vbi dicitur quòd pater bonis cessit propter onera ciuilia, Gl. ibi dat alium sensum præter hunc meum, & communem, vt loquatur in eo qui vocatus ad munus cui est inhabilis cogitur bonis cedere; sed non congruit verbum, Admitti, de quo in illo tex. Item liberalis donator eodem fruitur priuilegio, solusque ipsæ æs alienum deducit atque etiam id quod ei est necessarium ad condignum victum, & de residuo satisfacit donatario, sed alij ęs alienum 52 non deducunt l. inter eos. §. is quoque, ff. de re iu. † forte etiam videretur dici posse vt solus ipsę exigatur deducto ne egeat prout innuitur in d. §. quoque, ibi Imò nec totum, si enim est hoc regulare in omnibus qui ita obligantur, quid necesse erat verba illa in d. text. apponere? repugnat tamen text. in l. in condemnatione, in princi. ff. de reg. iur. dixi l. illam restringas ad certas personas prout Glo. j. ibi tangit Cogita tamen quia omnes aliter intelligunt. Verba autem illa deducto ne egeat referunt Doc. ad honestum & commodum, ita Glo. in d. l. in condemnatione, & declarat Dec. in l. diuus, in fi. eo. tit. Et inspicietur personę qualitas. Aliud 53 † est etiam in hac materia notabile quòd cum hoc priuilegium

Ne quis exigatur vltra quã facere poteſt detur miſerationis gratia, ſi vtrinque par & æqualis ſit ratio miſerationis in debitore videlicet & creditore potior erit creditor ſi de damno vitando tractet, Ita Bar. in l. maritum, verſi. quæro quid ſi maritus, ff. ſolu. ma. quod latius ibi Alex. tractat, & in l. ſi maritus, illo eo. tit. Sciendum † eſt poſtremo ceſsionis remedium non ſtatim per leges Romanas fuiſſe adinuentum, Imò vſque adeò fuerunt quandoque debitores creditoribus obnoxij vt neque corpora eorum eſſent tuta, quod comprobatur ex Liuio, Is enim libro ſecundo, dicit, fremebant Plebei & propter æs alienum nexe foris ſe ſe pro libertate dimicantes, domi à ciuibus captos & oppreſſos eſſe, Ac poſt paulo, Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt, Tandem edictum eſt per Conſulem ne quis ciuem Romanum vinctum aut clauſum teneret non quis militis, donec in caſtris eſſet, bona poſsideret aut venderet, liberos nepotesue eius moraretur, Quibus verbis oſtẽditur etiam genus & familiam creditoribus patuiſſe obnoxiam, Eóque eſt res deducta vt ſe ceſſerit plebes in ſacrum montem, cõceſsi ei Tribuni qui plebem contra patres atque omnem patriciorum iniuriam tutarentur, quod anno decimo ſeptimo ab expulſis regibus dixit Pomponius vt in l. ij. §. iiſdem temporibus, ff. de origi. iu. Quod verò ad bonorum ceſsionem attinet lata eſt poſteà lex Iulia quæ Romanis & fortè etiam cunctis Italis hoc ceſsionis remedium adinuenit, Conſtitutionibus poſtremo Imperialibus etiam ad prouinciales eſt exporrectum, l. legis Iuliæ ff. qui bon. ce. poſſ. fortè tamen hoc ab Imperatore precibus impetrabatur, vt innuit lex vlt. in prin. eo. tit. in C. licet Glo. ibi, verbis illis. (A noſtra Maieſtate) ſubaudiat, vel alio Iudice, At hodie paſsim licet ad funeſtum hoc remedium confugere. † An verò ei renunciari poſsit latè explicat Fely. in c. ſi diligenti. col. j. de fo. compe. & in c. ex reſcripto, col. iiij. de iureiuran. † ſcias tamẽ quòd quamuis ei renunciari non poſsit in hoc tamen nocet renuntiatio vt amittat quis propter eam auxilium illud aliàs ſibi fortè competens, ne conueniatur vltra quàm facere poteſt. ita Ro. deciſ. dlxvij. Nota quòd ſecundum aliquos in antiquis, † Sed neque hoc beneficium habet qui conuenitur ex delicto, etiam ſi ad pecuniam, & ſi ciuiliter actum ſit. Ita Bal. in conſi. cccc. quod incipit Iacobus, lib. j. in vltimis verbis. Dic tandem quòd dũ vult † quis bonis cedere vt carcere educatur citari debent omnes eius creditores, Neque habet hoc caſu locum regula Iuris Quod poteſt inuitis, ita Bal. conſi. cccj. ad euidentiam lib. j. Niſi ad vnius tantum inſtantiã

54 55 56 57 58

captus

captus esset,tũc enim sufficit illum solũ citari .ita Bal. ibi. Reassumo nũc saluiconductus materiã,in qua Bal.in d. consi. cccc. mul
59 ta dicit non obliuiscenda.† primò quòd securitas ista non extenditur ad maleficia,quòd intellige de præteritis,nam de committẽ
60 dis non est dubitandum † Item neque extenditur ad fiscalia debita,& loquitur de fisco externo,& non concedentis, Item & tercio non prodest fugitiuis,nisi sit apertè dictum,Item & quartò restringitur ne quis contra alium concedat quod nollet concedi contra
61 se,Et concessum propter debita non extenditur ad crimina † Neque data furi prodest ei si veniat cum re furtiua , propter nouã contrectationem,& consequenter nouum crimen , Neque concessum pro rebus suis includit alienas,Et consi.illud est contra officialem cuiusdam magni Domini qui aufugerat cum pecuniis Domini, caueant igitur impetrantes . Adde etiam ad materiam d. l.vlti.C. qui bo.ce.pos.dixit Alex.in consi.ccv. visis,ver.secundo casu,li. ij.
62 † quòd volens vti quinquennalibus illis inducijs cauere debet de soluendo finita dilatione.allegat l.vniuersa.C.de preci.Imp.offer. sed Albe.in d.l.vlt.dicit cõtrarium,& respondet, d.l.quod vniuersa,quòd loquitur in dilatione data à Principe,secus in data à creditoribus.Quòd si quæras quomodo cautum erit creditoribus,dic quòd per capturam personæ,vt dictũ est supra,& istud magis pla-
63 cet.Dixit etiam Alex. in d.cons.† quòd saluusconductus non extẽditur ad debitum iuratum,nisi aliud in eo expressum sit,quod etiã dixit in consi.xxxviii.col.ii.lib.iij.latè tractat Fely. in c.constitutus,col.iiii.de rescrip.Idemque Alex.consi.cxxxvij.col.ii. versicu. circa secundam dubitationem.lib.vj. An verò saluusconductus comprehendat personas maiores expresśis , & an ipsummet concedentem vide eundem Alex.in consi.ccxxxv.incip.post reditum
94 consi.col.ix. & vl.lib.vj.Quòd si † dominus castri dederit securitatem mercatoribus in suo castro & propter inimicitias ipsius Domini inuadant hostes castrum & deprædentur mercatores illos dixit Ancha. obligari concedentẽ sarcire eis quod deperiit, vt in consi.cxxii. quod incipit visis pactis, Cætera in hac materia requirat. diligentior inuestigator .

✻

HIC INCIPIT DECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Contraria sunt natura coniuncta.*
2 *Extrema gaudij luctus occupat.*
3 *Belli finis est pax.*
4 *Bellum propter pacem dumtaxat fieri debet.*
5 *Pax est quęrenda & amplectenda.*
6 *Pacis encomium.*
7 *Pax à vitijs.*
8 *Pacem si vis para bellum.*
9 *Bellum tutius est quàm pax insidiosa.*
10 *Pax quid, & tit. seq. nu. 26, versi. imò etiam si esset.*
11 *Fęderum tria genera.*
12 *Bello sublato tollitur omnis eius effectus.*
13 *Banniti ante bellum non restituuntur propter secutam pacem.*
14 *Prædia amissa propter bellum in pace debent restitui.*
15 *Mobilia & im mobilia secuta pace debent restitui.*
16 *Pax est ad instar restitutionis in integrum.*
17 *Capitula pacis sunt prę cæteris pro lege seruanda.*
18 *Bona an & quando in pace debeant rebellibus restitui.*
19 *Bona in crimine læsæ maiestatis an sint ipso iure confiscata.*
20 *Indulgentia & Abolitio criminis an comprehendat bona.*
21 *Restitutio principis an comprehendat bona in tercium translata.*
22 *Nomina debitorum si sit exacta in bello, quod statuetur de eis in pace.*
23 *Bella an sint ex iure Romano.*
24 *Exteri lunge aliud quàm hostes.*
25 *Exteri qui sint.*

De

De Pace. Titulus Primus.

VT vero iam tandē Placidiora & potiora tractemus, illud sciēdū est natura ita cōparatū & constitutū esse † vt contraria contrarijs cohæreant & quæ videntur hominibus pugnātissima ea tamen sint inter se coniuncta, Et huc tēdit quod omnium hominū sapientissimus ille Salomon dixit † quòd extrema gaudij luctus occupat, sic vitam mors nullo interstitio consequitur, propter quod in l. qui duos ff. de man. testa. dicitur, quod viuens moritur, sic incipit calescere quod frigescere desinit. Hocq; est quod plato in Phædone dicit ita omnia fieri, Nempè contraria ex contrarijs, generationemque esse vicissim alterius in alterum. Quod & latinus vates quidam ita cecinit.

Tamen omnia fiunt.
Ex ipsis, & in ipsa cadunt, resolutaque tellus.
In liquidas rarescit aquas tenuatur in auras.
Aeraque humor habet; Dempto quoque pondere rursus.
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt idemque retexitur ordo.

3 Nimirum si & nos, sequentes naturam, † bello pacem coniūgemus;
4 eique affinem eam & cognatam dabimus. † Nam neque alia debet esse bellantis populi aut regis intentio quā vt pacē consequatur, c. noli. §. pacem. xxiij. q. j. Et bella nō cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio sunt gerenda, c. apud veros, ea causa, & q. vnde & dixit Caldc. in consi. primo. de treu. & pa. quòd bellamus vt absque iniuria in pace viuamus. Quæ fuit Ciceronis sententia, is enim sic di-
5 xit, † Bellum ita suscipiatur vt nihil aliud nisi pax quęsita videatur. Hanc diuina eloquia iubent inquiri, amplecti, teneri, Inquire pacē
6 dicitur psalmo xxxiij. & sequere eā, In alio ēt psalmo dicitur, † iustitia & pax osculatę sunt, Et Esa. dixit erit opus iustitiæ pax. Hāc Dominus & seruator noster in terra descendens nunciari & præcipi iussit, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax ijs qui bona sunt voluntate, hanc rursum cœlum repetens pro maximo munere amicis suis reliquit, Dicens, Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc iubet nos Paulus amplecti cum dicit, Ad pacem vocati sumus, & rursum, cum ait, Pacis autor Deus,

vnde & iubet nos cum omnibus hominibus (quãtum est in nobis) Pacem habeamus; Nimirum igitur si & beatus Tho. secunda secundæ articulo tertio, & quarto, hanc virtutem affectumque caritatis nuncupat. Eamque dicit appetere cuncta creata. Fateor tamen, supradictas ferè omnes auctoritates referri † ad pacem spiritus, propter quod & subiungitur in vna ex eis. Non quomodo mundus dat ego do vobis: prout & de hac ipsa intelligit Propheta, cum dicit. Non est pax impio. prout est enim spiritale bellum de quo in epistola Iacobi, c. iiij. bella, inquit, in nobis ex nostris cõcupiscentijs, de qua pariter sensit Iob cum dixit, militia est vita hominis super terra, quod & dixi in initio operis, ita & habetur spiritalis Pax, vt cùm parent rationi affectus nostri, neque repugnant inferiora superioribus, sed & vulgaris illa mundi Pax solet esse optatissima & gratissima, hanc cecinit egregius Poeta cum dixit.

Aurea condet.
Secula quæ rursus latio regnata per arua.
Saturno quondam.

Hęc est pax quam sex de causis dixit Gl. lunge fieri à nobis in c. ij. in ver. Pacem, de re iud. in vj. † Custoditur autem Pax & conseruatur si sit Princeps paratus ad bellum, Quod & confirmat Dominus noster cùm dicit, si fortis armatus custodit atriũ suum in pace sunt omniaque possidet. Estque in ore omnium, si vis Pacem, para bellum, quod & Vegetius in proęmio tertij libri de re mil. expressit his verbis, Qui desiderat Pacem præparet bellum, † suspecta tamẽ pace tutius esse bellũ dixit Cornelius Tacitus, quod & Cicero dixit verbis supra citatis, Pacis quæ nihil sit habitura insidiarum, cui & congruit Priuernatis liberum in senatu Romano responsum, si bonam, respondit Pacem dederitis, Perpetuam seruabimus, si malã non diuturnam. Dixit etiam Bal. in tit. de pa. iur. fir. in prin. in vlt. verbis, quòd Pax debet esse vera & perpetua, quod si in ea latent insidiæ non est Pax sed dolus. Quòd verò subdit ex diuo Augustino quòd quandiu pugnatur nõ habetur vera Pax ad pacem animæ pertinet. Nihil igitur mirum si Principes nostri toties renouant fœdera, totiens, Treugas, Inducias, Paces, bella. Ipsa nanque impellente necessitate, & præsertim ærarij exinanitione, confugiunt ad Pacẽ, non ex animi tranquilitate, non populorum miseratione, non denique Dei timore & reuerentia, nimirum igitur si repleto ærario tanquã cessante causa, cessat effectus & Pax: Pacis etiã encomiũ cecinit Bal. in tit. de pa. constan. in fi. operis, in §. hæc sunt nomina nu. 3. Vt igitur aliqua ad Pacis materiam spectantia tractemus

quæro, primò quid sit Pax,† Eam, reprobata difinitione Goffredi, dixit Bar. nihil esse aliud quàm pactum per quod bello introducto finis imponitur, ita ipse dixit in consi. lxvj. quod incipit, ad declarationem, Alibi dixit Bal. nihil esse aliud pacem quàm ipsa pacis capitula, vt in consi. cxcv. incipiente laudare vos, & cõmendare, in ij. col. versi. præterea dato, li. ij. fortè tamẽ melior est difinitio Goffre. Potest enim esse Pax absque pactis & capitulis, vt cũ Princeps, deuictis hostibus, sublato quandoque omni regio genere Pacẽ dat Prouinciæ, quod Alexander Macedo fecit deuicto Dario, & Turca capta Constantinopoli, Multa etiã de pace dixit Roma. in cõsi. vl. col. v. & Io. de Ligna. in trac. de pace per totum. Aliò tamen respicit quód Augustinus dixit in lib. xij. de ciui. Dei, quòd nihil aliud
11 est pax quàm ordinata concordia. Omnia † autem fœderum genera recenset Liuius, quibus reges & populi in amicitiam coeant, vnum cum victis leges dicuntur, vbi enim ei qui armis plus potuit omnia dedita sunt, quibus victos mulctari velit quæve eos habere eius est ius atque potestas; Alterũ est cũ pares bello ęquo fędere in pacẽ & amicitiã veniunt, tunc enim repeti reddique per conuentionẽ res, & si quarũ est bello turbata possessio, eas aut ex ęquo simul, aut ex iuris antiqui, aut partis vtriusque cõmodo cõponi, tertium verò est genus cũ qui hostes nunquam fuerint ad iungendã amicitiam sociali fędere conueniunt, quo casu neutri leges dant vel accipiunt cũ id victoris sit ac victi. Ita Liuius. Primò illi generi nõ fuit ea pax absimilis quam Carolus Imperator dedit Duci Saxoniç & cæteris Germanis qui Ducem sequebantur. Secundo autem generi conueniunt toties repetita fędera eiusdem Caroli cum Francisco Francorum rege, atque etiam cum Henrico ab anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto vsque in quinquagesimum octauum quo hæc scribimus, & quo facta est pax inter Philippum Hispaniæ regem & Henricum antedictum, regem Franciç, restitutis Duci Sabaudiæ Em. Philiberto vrbibus & Prouincijs quas bello amiserat, retentis tamen per Gallos quinque Oppidis in Pedemontana Prouincia, quæ sunt Taurinum, Cherium, Villanoua, Pinerolium, & Clauasium, restituenda lapso triennio, & discussis interea ac dilucidatis iuribus & actionibus quæ contra ipsum Ducem atque vrbes quas tenet prætendit dictus rex Franciæ,
12 quam pacem Deus perpetuam seruet. Subsequenter quæro † sicut per pacem tollitur bellum an ita & tollatur omnis effectus belli, Bal. in tit. de pace constan. in §. priuilegia omnia, nume. 38. dicit quod idem quoque innuit in eod. tit. in §. sententiæ quoque, nu. 82

dũ vult quòd ſententiæ cõtra rebelles prolatæ rebellionis & belli prætextu ſecuta pace cenſentur reuocatæ, ſecus aliò reſpiciant .puta quia ex cauſa mutui aut alia ciuili. Et † propterea inferò quòd exititij Mediolanenſes qui ante bellum verterant ſolum, & erant vt vulgo dicitur banniti, propter crimẽ, quãuis ſit in genere parcitum rebellibus in fœdere & pace, non tamen cenſebantur patriæ 14 reſtituti, niſi amplitudo fœderis aliud ſuadeat. † Infert etiam Bal. in d. tit. de pa. conſtan. in §. poſſeſsiones, nu. 85. quòd prædia amiſſa propter bellum, & quæ quis ante eũ poſsidebant debent, eo finito, reſtitui prioribus poſſeſſoribus, Et ſi ipſimet ea forte interim occupauerint debent in ſua poſſeſsione defendi, & obſtabit aduerſario de ſpolio agẽti, exceptio dolo petis, quod & repetit Bal. in §. 15 omnes, nu. 92. eo. tit. Dixit † etiam Ang. in l. ſi quos. C. de poſtlimi. re. quòd ſecuta pace fieri debet reſtitutio antiquis dominis nõ ſolum immobilium raptorum in bello ſed etiam mobilium, loquitur tamen in caſu cum ita cautum fuit in fœderibus. Et cũ eo quod dixit Bal. in d. §. priuilegia, concordat Afflic. in c. j. col. xj. de vaſal. 16 decre. ęta. dum vult † quòd pax nedum eſt loco ſimplicis indulgentiæ, ſed etiam reſtitutionis in integrum, etiam ad præiudiciũ tertij in quẽ forte bona erant trãslata, allegat ad hoc Ful. conſ. cxliij. 17 & Alexan. conſi. cxc. & conſi. ccxvj. li. ij. † Ego ſuper omnia inſpicienda cenſeo capitula & verba fœderis, habent enim inſtar legis. Aut ſunt igitur ita latè concepta vt poſsint omnia continere & continebunt omnia, etiam mobilia, vt Angel. dixit, conuentis enim parendum eſt, l. j. §. ſi conuenerit, ff. depo. l. contractus, ff. 18 reg. iur. Aut fuit ſimplex pax & parcitur rebellibus, † nihil dictũ de bonis reſtituendis, & hoc caſu non puto eos recuperare bona, præſertim quæ ſint ad tertios translata, quia Princeps qui ea tranſtulit ſubeſt legi cõtractus, l. digna vox, cum ſua materia, C. de legi. ita Bal. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum, ff. de lib. & poſthu. qui refert Cy. dicentem fuiſſe ita iudicatum Bononiæ, faciunt ea quæ in valde proximis terminis dixit Bart. in l. vl. col. iij. verſicu. & pro huius. C. de ſen. paſ. dum diſtinguit inter ſimplicem indulgẽtiã & eam quæ fit cum adiectione, Item & inter limitatã reſtitutionẽ & abſolutã, ſeu ſimplicem, limitata enim continetur ſuis limitibus, at ſimplex continet omnia. Differentiã verò inter Indulgentiã & reſtitutionẽ intelliges ex Glo. inſtit. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. cũ autem. Ang. tamen in d. §. & quid ſi tantum, col. vl. ver. ij. no. abſolutè & indiſtinctè dicit quòd reſtitutio à Principe facta nunquã trahitur ad alienata, imò neq; ad fructus alienatorũ quos prius percepit

fiſcus. Et propterea monet exules, vt ſint cauti & curent apponi in capitulis fœderis clauſulam quæ ēt alienata contineat, quod dicit ſeruatū fuiſſe in pace facta per Peruſinos cum ſede Apoſtolica, latius tamen complectendo hanc materiā diſtinguendū puto de mente doctorum: quia aut loquimur in ſententia iudicis abſolutoria, poſito quòd quis verè deliquerit, & nihil prodeſt abſolutio, ita Afflic. in tit. quæ ſit prima cauſa be. amit. c. j. §. prætereà, in Glo. iij. num. 90. qui allegat Iſer. ibi, quiquidem Iſer. ibi, n §. item qui dominum, col. v. verſi. Itē quid ſi Princeps, dicit quòd ſi Princeps indulſit Primogenito vaſalli qui fellonia commiſſerat, perinde eſt ac ſi non commiſiſſet, proptereàque ſuccedet in feudo excluſo fratre ſuo, ſecus, dicit ipſe, ſi abſolutus fuiſſet à Iudice, allegat l. palā. §. quæ in adulterio, ff. de ri. nup. ibi, quia factū lex non ſententiam notauit, & l. qui cum vno. §. ignominia, ff. de re milit. & quia diferentia eſt inter Principem & Iudicem, arg. l. j. C. qui pro ſua iuriſd.

Ego, quidquid ipſi dicant, crederē quòd ſi iudex cauſa cognita inter fiſcū & vaſallum reū ipſum abſoluat, tutus erit non ſecus quā ſi eſſet à Principe abſolutus, quia ſentētia facit ius, l. ingenuū, de ſta. ho. cū ſi. quod maximè procedit in criminalibus, vt per Bald. ibi in ij. col. Neq; obſtant iura in d. l. palam. §. quæ in adulterio, longè eſt enim diſsimilis caſus. Ipſa enim deprehenſio infamat ſicut adulteriū, nimirū ſi abſolutio nihil prodeſt. Idē eſt ēt in d. §. ignominia, nā miſsio ipſa infamat nulla expectata ſententia, nimirum ſi nihil prodeſt abſolutio, Idē ēt dicerem in quolibet alio caſu in quo lex ſtatim & ipſo iure pœnā pro crimine irrogaret, prout in crimine læſæ maieſtatis, vt l. vlt. C. ad l. Iu. ma. his enim caſibus iudicis ſententia abſolutoria non immutaret legis diſpoſitionē, quod tamen dixi de crimine læſæ maieſtatis videbis infra latius diſcuſſum, in ſe-

19 quenti, tit. nu. 76. verſi. quæro nunc de alia. Aut † loquimur de indulgentia, & per eā dico quòd reatus & culpa remittitur, & conſequēter eius pœna, ſed bona non reſtituuntur, Gl. inſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. cum aūt, in Glo. vl. faciunt ēt iura in l. ij. in l. tutor cum trib. legib. ſequentibus, & l. ſi pater. C. de ſen. paſ. fallit ſi plenius aliquid in indulgentia adijciatur, illud enim ſequēdum eſt, vt eo.

20 tit. l. pe. † Aut eſt reſtitutio, & ſic aliquid plus quàm ſimplex indul

21 gentia, & cōprehenduntur bona, ſi nundū ſit in aliū tranſlata, † ſed ſi ſint tranſlata & tunc ſecus, ita Bar. in eo. tit. l. vl. col. iij. & hæc eſt cōis omnium ſententia, vt per omnes, in d. §. & quid ſi tantū, Limitatur tamen vt locū non habeat d. regula in eo in quo fiſcus reperitur factus locupletior, vt ſi bona vendidit, reſtituet enim pretiū, vt

ibi

ibi no.Bar.Quod et no.contra id quod dixi supra de fructibus per ceptis per fiscũ antequã alienaret bona,allegãdo Ang.in d.§.& qd si tãtũ qui tamẽ loquitur de ipsa restitutiõe,vnde fortè male loqui tur. Limitatur secundo nisi tertius ille in quẽ sunt translata cõse cutus est ea Iuris ministerio quòd processerit à sententia cõdemna toria prolata super isto met crimine,omnis enim alienatio quę im mediatè prouenit à sententia reuocatur, reuocata ipsa sententia, etiam si per restitutionem reuocetur,ita Ang.dixit in l.si pater filium,ff.de adop.& fuit originale dictum Cyn. in d.§.& quid si tan tum, vt refert ibi Alex.sub nume.19.versi.quod intellige,& optimè probatur in l.si libertus,aliàs incipit siue patronus, ff.de iure patro.& est consimilis tex.in l.iij.§.si deportatus,ff.de bo.liber.Ne que Imo.in hoc contradicit quamuis ibi dicat quòd in d.l.siue patronus,fuit potius quędam suppresio quàm translatio,quòd est di cere quòd ex sententia qua deportatur Dominus videtur potius de medio sublatus quàm ius liberto delatum, quod neque potest inficiari.Et fortè posset idem dici in alia quæst.de certa parte quæ per sentẽtiam defertur hæredibus occisi, forte in emẽdam damni, si posteà sequatur restitutio quidquid secus dicant Bal.& Alex.ibi. Nam licet illa portiò deferatur propter damnum offensi dici tamẽ potest quòd lex suum non etiam tuum tibi negat auxilium,restitu tio enim rescindit sententiam omnemque effectum eius saluũ tamen erit hæredi ius agendi ad interesse.Ratio autem est,quia cum ad tertium sit hoc ius delatum mero rigore iuris ciuilis,etiam con tra ius naturale,quòd neque propter delictum priuat quem re sua, nimirum si potest Princeps temperare hunc rigorem:quam rationem adduxit in hoc propositum Aegi. Bellame.in deci. dccxliij. quę Incipit his suppositis in prin. Posset etiam aliter distingui an portio illa per sententiam offenso adiudicata esset ei aliàs debita, fortè ex statuto,an verò Iudex ita sua ęquitate statuerit, vt primo casu restitutio non auocet partem illam adiudicatam, per ea quæ voluit Bar.quem Doc.sequũtur in l.venia.C.de in ius vo.dum concludunt quòd si Princeps componit super delicto non censetur remissa pęna ad preiudiciũ tertij, cui ius erat quæsitum aliũde quàm ex sententia, vt in casu illius l.vbi deferebatur patrono pœna seu mulcta ex iure cõmuni,secũdo verò casu cũ morè ex sententia ipsa ius tertiò quæritur nocebit ei remissio iuxta d.regulã Ang. in d.l. si pater filium.Durũ esset tamẽ & fortè etiam periculosum recedere à recepta & communi sententia. Limitatur tertiò si ita expresse dicatur in restitutione,propter quod monet Aduocatum Alex.

in d.

in d.§.& quid si tantum, vt bene cõcipiat restitutionis verba. vtraque tamen limitatio redditur dubia ex his quæ dixit Deci. in consil. DXXV. nu. 8. dum improbat illam doctrinam Cy. & Ang. & multa allegat in contrarium. Erat tamen in illo casu suo facta restitutio per legatum. Cuius minor est autoritas, sed in principe distinguẽdum puto an sit quæstio voluntatis an potestatis, Primo casu, aut est facta in alium translatio consecutiuè propter sententiam, & tenẽdum puto cũ Cy. & Ang. aut facta est translatio ex cõtractu, etiam si sit gratuitus, & credo bona nõ debere restitui, Aut certũ est de mente Principis & quæritur an potuerit etiam alienata restituere, & adhuc subdistinguam an ex contractu gratuito alienatio sit facta an ex oneroso: primo casu auocabũtur, secũdo casu verum erit quod dixit Dec. ea non auocari, vt in eius consi. CCCCVIJ. nu. 17. vbi hoc latè cõprobat. Quod tamẽ vltimum restringe nisi reuocet Princeps ex causa quę publicã vtilitatem respiciat, maximè si sint districta in subditum, quã materiã latè videbis explicatam per Felyn. in c. quæ in ecclesiarum, col. viij. & ix. de constitu. Limitatur quarto quando non est explicitè dictum in restitutione vt veniant etiam bona, apposita est tamẽ dictio aliqua prægnans quæ hoc afferat, vt si adsit dictio Plenariè, aut alia consimilis, vt per Fely. in c. inter quatuor, col. vlt. de maio. & obe. Dum tamen dixi suprà quòd pax omnia in pristinum restituit. ita vt quòd bellũ ademit ipsa pax reponat, Roma. vno casu contrariũ dixit, Nam si Pisani & Lucenses erant inuicem alteri apud alteros ex priuilegio ciues, & exoriatur inter eos bellũ, per quod tollitur priuilegium istud, Pax superueniens hanc ciuilitatem non restituet, vt per eum consi. CCCLIX. in secundo dubio. argumenta ibi videre poteris. Quod etiam dixi suprà fructus bonorum perceptos durante bello non esse in pace restituendos, etiam si oporteat bona restituere. confirmatur per Alber. de Ro. & Saly. in auth. idẽ est de Nestorianis, C. de hære. & per Bal. in d.l. vlti. C. de sen. pas. col. ante

22 pen. versi. item oppo. & videtur. Quærò † quid de nominibus debitorum quæ fortè habebant exules in ciuitate, & dic quòd aut fuerũt ab initio extincta, fortè quia prouisum est ita per statuta quòd intereunt omnia eorũ iura & actiones, & proculdubio reuiuiscent per pacem & restitutionem, ita Aegi. in d. deci. DCCXLIIIJ. Aut trãsierunt in fiscum, & distinguendum est inter indulgentiam & restitutionem, vt est dictum suprà. Aut fuerunt alijs cessa vel donata qui ea exegerunt, & quæritur an exactor ille & cessionarius teneatur exacta restituere, & pręter ea quæ supra fuerunt dicta quæ

parum

hoſpitij,amicitię,Pacis,connubiorũ etiam,fędera,præſertim cum fuerit vtraque Romanorum Colonia, Neque ſequitur ſi inter ſe diſſentiam,ſiue etiam ſi ad arma & bellum procedant, etiam ſi nõ eſſent inter ſe hoſtes,vt ipſe præſupponit, quod tamen ego verũ non puto præſuppoſita autoritate & iuſtitia belli, non inquam ſe-

25 quitur, non ſunt hoſtes, ſunt igitur exteri,† ſunt enim exteri qui nullo vnquã tempore fuerunt inter ſe amicitia aut fędere vllo coniuncti,neque bello aut Pace cogniti,vt l.poſtliminii.§.j.ff. de cap. & poſtl.re.Quales erant Luſitanis atque Hiſpanis gentes illę lunga oceani nauigatione.

SVMMARIVM.

1 *Pax an comprehendat Adhærentes contrahentium.*
2 *Pax eſt ſtricti iuris ſicut tranſactio.*
3 *Bello indicto an includantur adhærentes, & dicitur quòd non, reprobata contraria opi.Bal.*
4 *Adhærentes variè intelliguntur.*
5 *Adhærentes parum differunt à uaſallis.*
6 *Adhærentes qui dicantur.*
7 *Adhærentiam non confert iuriſditionem in adhærentem.*
8 *Adhærentes ſunt ſub protectione,non ſub iuriſditione*
9 *Adhærentes defendi debent etiam cum armis,& nu.32.*
10 *Adhærentes cenſentur reſeruaſſe ius Domini ſui.*
11 *Vaſſallus põt alteri domino adhærere ſi aliter non põt reſiſtere inimicis.*
12 *Adhærens inimico Domini amittit feudum.*
13 *Inſignia inimici Domini depingens in caſtro amittit feudum.*
14 *Famulus contrauenĩens paci an faciat dominum ſuum, incurrere in pœnam pacis violatæ.*
15 *Principalis aliter obligatur quàm Aſſecla ſiue adhærens.*
16 *Commodatarius non tenetur de caſu fortuito.*
17 *Conſilia reuelantes hoſtibus ſunt proditores.*
18 *Præuaricatores an gaudeant beneficio pacis.*
19 *Dux belli non poteſt facere pacem.*
20 *Damna belli an poſſint in pace remitti.*
21 *Damna remiſſa in pace non ſunt remiſſa quo ad Deum.*
22 *Milites rapientes in bello iniuſto non excuſantur per fędera,quo ad Deum.*
23 *Capta amicis pro tutela, finito bello debent eis reſtitui.*
24 *Rapta ſuis etiẽm amiſſa cum hoſtibus,tenentur raptores reſtituere.*
25 *Caſtrum uaſalli põt dominus munire,debet tũ gratis reſtituere finito bello.*

59 Pater pacem facere potest pro filij iniuria.
60 Quidècontra an filius pro facta patri viuenti.
61 Abbas pacem facit de iniuria monaci.
62 Episcopus pacem facit pro offenso clerico.
63 Pacem an faciant syndici pro iniuria ciuitatis.
64 Spurius an accuset, an etiam pacem faciat de nece patris.
65 Pax an fieri possit ita vt offendens det se in manum offensi ad eius discretionem.
66 Discretio & arbitrium quale eo in casu esse debeat.
67 Submittens se bonæ gratiæ non potest in personam puniri.
68 Idem si se submittat voluntati.
69 Aliàs debet reponi in priorem statum.
70 Discretio importat arbitrium boni viri.
71 Pacem facere partes cogi possunt.
72 Papa cogit Principes ad pacem.
73 Abolitio facta subditis an comprehendat etiam mediatos, uidelicet, homines subditos vasallo Principis.
74 Pax cum restitutione rebellium continet etiam defunctos.
75 Si hostes debent ex fœdere decedere de Prouincia relictis castris non extenditur fœdus ad eos qui habent bona iure suo priuato.
76 Principis assertioni an sit credendum in tertij præiudicium,
77 Rebellis ex assertione Principis cum bonorũ confiscatione causa non cognita, an iustè bona recuperet vbi latè examinantur cõsi. Decij. 410. 544
78 Instrumentum de crimine fieri non potest.
79 Assertio Principis præiudicat cum distinctione vt ibi.
80 Notorius Rebellis potest spoliari & exequi absque vlla sententia.
81 Dispositio cle. i. de proba. procedit solùm in supremo Principe.
82 Vicarius Imperialis minor est Imperatore.
83 Impetrans bona Rebellis potest petere vt causa cognita declaretur talis, Et alter potest se opponere, & recipientur vtriusque probationes.
84 Rebellis etiam occultus potest impunè occidi. Et post homicidium quæretur de eius iustitia uel iniustitia.
85 Fœdera de non recipiendis exulibus an restringantur ad tẽpus præsens an verò contineantur, etiam futuri temporis exules.
86 Item an extendantur ad exulem restitutum, & denuò ex bannitum.
87 Bona alienata de consensu creditoris, & redempta non reuertuntur in priorem hypothecam, & si bona futura sint oppignerata, & ratio ibi dicitur.
88 Recedens de licentia creditoris, reuersus reincidit in prius vinculum de non recedendo.

Pacis fędera ad quos extendantur, Titulus II.

1 QVAERO †etiam facta pace inter ipsos Principales belli auctores, puta inter hos potentissi. Reges Hispaniarũ,& Galliæ,an extendatur ad eorũ subditos,Adhærẽtes,amicos fœderatos?& quòd ad fœderatos nõ extendatur no.Gem.& Fran.in c.ad apostolicę,in prin.de re iu.in vj.Idẽ dixit Panor.in c.j. de postul. præla.in viii.col.ver.ex prædictis,Alex.contrarium tenet in l.si conuenerit.§.si nuda,in prima add.ad Bar.in fi.ff.de pig. ac.allegat,d.c.j.de postu.præla.& Inno.ac Io.An.in d.c.ad apostolicę Ang.verò,in l.quæ religiosis,ff.de rei ven.distinguit aut verba pacis sunt concepta in rem,& includunt Adhærentes, aut in personam,& non includunt maximè si sit adiecta stipulatio, cuius est vis ne paciatur extensionem, Nisi hoc vltimo casu vbi adhærentes non contineantur non posit aliter esse consultum principali, Sed,& Bald. in d.consi. cxcv. laudare vos,libro ij. in iiij. colum.
2 versicu. Sed vt dictum est, dicit † quòd pax ipsa est stricti iuris velut contractus transactionis, & propterea infert quòd obmissum debet haberi pro omisso, Tutius est ergo clarè paci-

sci.

sci.& de eis claram, & expressam mentionem facere quod Angel. dixit in d. l. quę religiosis, & colligitur ex dictis Innoc. in d. capitu. j. prout refert ibi Panor. dum commendat fidem sedis Apostolicæ quæ non consueuit pacem facere neque tractare nisi comprehendantur Adhærentes sui, infertque ibi quod malè faciunt, & infideliter qui eos non includunt. Vidimus tamen anno millesimo quingentesimo quadragesimo quarto pacem factam inter Carolum Imperatorem & Franciscum Franciæ Regem in qua non fuit inclusus Henricus Britaniæ Rex tunc fœderatus Caroli, sed vt erat Cæsar Constantis fidei credendum est factum id fuisse consentiente Henrico fortè etiam vterque Rex erat Principalis in bello, & vterque suis auspicijs Galliæ bellum indixerat, Et vide quæ dixi suprà tit. In quos fideicõmisso, & denunciatio belli exerce. num. 3. Et secundum suprascripta valde dubium redditur dictum Bal. in l. ij. col. xiij. versi. & no. quòd quando aliquis diffidatur C. de serui. tit. generali vbi concludit † quòd cum Principi bellum indicitur censetur etiam indictum contra omnes eius complices, & auxiliantes, quod simpliciter, more suo, refert, & sequitur Iac. à Santo Geor. in sua inuest. in tit. de adheren. nu. 14. Nam cum non comprehendantur in pace, quod est factum fauorabile, & latè intelligendum, multo minus extendetur vt eos comprehendat factum odiosum † Posset fortè non absurdè distingui inter adhęrẽtes de quibus loquitur Fely. in rub. de treu. & pa. nu. 11. qui assistunt principali ope, consilio, & voluntate quales sunt familiares, & domestici, quibus ipsa nominis etymologia & proprietas assistit eo quòd illi adhęreant, & quasi illo fulciantur, & sustentur; ad quod facit illud, mihi autem adhęrere Deo bonum est, & alibi, Adhæsit anima mea post te, & istos rationabile est dicere comprehendi tam in bello quàm etiam in pace. Et fortè idem in perpetuò fœderatis & adhærentibus de quibus loquitur tex. in l. non dubito, ff. de capti. & postli. reuer. quales sunt ij, qui de feudis suis faciũt adhęrentias, maioribus Dominis & Principibus, † qui licet nõ efficiantur eorum subditi neque vasalli, parum tamen ab eis differunt & inter adhærentes æquales, auctoritate saltem, & libertatem, & tunc crederem eos non comprehendi cum sint digni speciali nota. argumento l. item apud Labeonem. §. hoc edictum, ff. de iniu. Et cum sint multi æquè Principales, etiam si vnus eximatur alter non liberatur & est etiam arg. tex. in l. vlti. ff. de duo. re. quam l. ad consimilem quęstionem inducit Bar. ibi in ij. q. de pluribus qui simul fecerunt pacem & promiserunt sub pœna non offendere,

re, an pœna commissa ex contrauentione vnius committatur contra omnes illius partis, quod etiam Bar. tractat in auct. hoc ita in

6 xiij. q. C. eo. tit. de quo dicam aliquid infra. Qui verò † dicantur adhęrentes declarat Ang. in auc. de hęre. & fal. in princi. in ij. col. versi. ex hoc no. vbi etiam loquitur de sequacibus, participibus attinentibus, & caporali, sunt etiam remissiones de hoc apud Fely. in c. olim, el. ij. col. ij. in fi. versi. no. ibi in eos adhærentes de causa vbi allegando Ang. dicit quòd adhęrentes sunt subditi quod debet intelligi secundum primum modum suprà per me dictum. De his etiam loquitur Fely. in rub. de treug. & pa. in v. declaratione vbi etiam dicit quòd faciens pacem debet promittere de familiaribus, socialibus, adhęrentibus, & cęteris consimilibus, vbi etiam dixit Bal. in l. j. versi. vj. operatur C. de episco. & cler. dixit etiã Bar. in l. j. C. si rector prouin. quòd si fiat pax pro complicibus, & participibus continebuntur etiam filij, nepotes, & propinqui, Item & consiliarij, ac domestici vnde, & dixit Bal. in l. j. in v. not. C. de rap. virgi. quòd iniuria facta vni, censetur facta toti consanguinitati & casatę. Verum vt materia ista adhęrentium magis innotescat.

7 Notandum est primò quòd regulariter ex huiusmodi † adhærentia nulla confertur iurisdictio in eum cui quis adhæret ita Bal. in consi. DVj. in tres marchiones lib. v. And. Sic. quem vocant Barba. in consi. xj. Illud afferam in medium, sub nu. 31. in fi. lib. ij. vbi dicit

8 † quòd non sunt sub illius dominio cui adhærent, Sed sub eius protectione, allegat tex. vbi optimè probatur in c. recipimus, in fi.

9 de priui. † Et dicit quòd debet eos defendere etiam cum armis si oporteat vt per Bal. in prima consti. fforum. in princi. nu. 7. quod tamen intellige, & restringe si iniusti opprimantur iuxta Glo. in d. c. recepimus, & Barba. in d. consi. xj. numero 32. circa medium,

10 vbi dicit aliud not. † quòd in dubio is qui adhæret censetur reseruasse ius superioris, & domini sui quod prius dixerat sub numero 15. & rursum nu. 35. in fi. & sub nume 42. versic. stat ergo vera conclusio, Dicit tamen Bal. in d. consi. DVj. quòd si constet, quòd fœderatus vel adhærens voluit subijci, sibi præiudicat, Distinguit tamen quia aut talis submissio accedit contractui innominato, & non erit locus pœnitentiæ aut est simpliciter facta vel est simplex prorogatio & tũc secus, quod latius ibi videbis in fi. cõsilij. Di-

11 xit etiã Bru. in cõs. lxxxvj. dubitatur an Regis Maiestas † quòd vasallus Imperatoris etiam sine eius licentia potest facere adhærentiam, & ligam, seu confęderationem cum Rege quando habet vicinos potentes, quibus non posset resistere, & Imperator longè abest,

neque

neque ei potest commodè subuenire allegat Bar.in extrauag.qui sint reb.& Bal.in c.j.de iudicijs,& etiam ipse dicit quòd hæc confœderatio non inducit superioritatem aut subiectionem,ibi etiam dicit quòd si vnus ex adhærentibus expellat alium poterit Rex de eo se intromittere vrbanè tamen,& expulsos restituere ac defendere.Imò etiam cum armis,& allegat Ray. ff. de re mil.l. non omnes. Additque postremo quòd si per mille annos alter ex fœderatis alium non requireret ad defensionem quia casus non euenit, non est propterea decursa præscriptio. Dicit etiam Barba.in d.cons. 12 xi.nume.19. † quòd si quis adhærentiam faciat cum inimico domini sui perdit ipso iure feudum, quia eo ipso præsumitur proditor,Quod & dixit verum esse etiam si inimicitia adhuc erat velata,& latens,erat tamen in procinctu erūpendi. Allegat Bal. in c. i. qui.mo.feu.amit. quam materiam latè videbis apud Cur. in trac. 13 feu.in iiii.par.principali q.xv.† De eo etiam qui adhæsit inimico Domini sui,& depingi fecit eius insignia, & arma suprà suum castrum quòd sit feudo priuandus dixit Sozi.in cons.lxxxvii.sub nu. 14 21.lib.iii. An autem † facta pace inter priuatos si famuli inter se alteri contra alteros rixentur dicatur contrauentum paci per Dominos,videndus est Bar.in l.i.§.familiæ,ff.de publica.& in l.ne quid,de incen.rui.naufra.& distinguendum videtur,aut peccat famulus circa ea in quibus erat à domino præpositus, & eum obligat,aut in extraneis & non obligat. In hoc tamen de pace censerē Dn̄m teneri exhibere famulū, vt per Bar.in l.i.ff.ad l.Iul.rep.dum dicit quòd cum exhibendo liberatur. Aliàs vix vt puto excusaretur,nisi ostenderet nouam exortam causam rixæ,quod infra latius prosequar,quamuis dicat Bal.in l.ad inuidiam C.quod me. causa, quòd non præsumitur factum de scientia Domini,verum propter pœnalem stipulationem quæ solet paci apponi crederem Dominum indistinctè obligari ad pœnam. Potest autem (vt id obiter 15 dicam) † longè referre an quis tanquam principalis, siue vt vocant, Caporalis interuenerit facto an verò vti assecla siue sequax atque adhærens, maximè in casu cum alicui damnum est iniuria datum,quod propterea sarciendum venit,qui enim vti assecla accessit tenetur de facto suo dumtaxat,Qui verò alios coegit, & conuocauit tenetur insolidum,& de facto omnium;Ita Bar.in l.ii.§. si quis non hominem,C.vi bon.rapto.vbi infert ad casum cuiusdam Comitis Alberti qui opem tulit exulibus Bononiensibus,cuius comitis fecit etiam mentionem Bal.in l.i.col.iiii.versi.sed quæro qui dicantur principales, C. de ser. fug. vbi tamen infert quòd dictus

Comes

Comes tenebitur de facto omnium quos secum duxit, vnde, vides quòd diuerso respectu vnus atque idē potest considerari vti principalis & vti assecla, quàm ēt materiā latè Alex. prosequitur in cōsi. ciij. li. j. vbi etiam declarat quis dicatur caporalis, & qualiter obligetur. tenentur ēt isti principales ad aliud, nā si conuocatis à se dāni aliquid contingat debent illud satisfacere, nisi factum erat illicitum, quod & dixi supra alio in loco, ita Bart. in l. quoniam multa facinora, C. ad l. Iul. de vi. quod latè tractat An. de Bu. in c. osim, el j. col. vj. versi. venio ad sextum quæsitum de resti. spo. vbi etiam dicit vocatis ad iustum bellum damna non refici per vocantem, quādo ipsi sponte secuti sunt eum. Puta propter pietatem, comitatem, vel affinitatem, vel nisi eum secuti sint ex debito, cum ad id tene-
16 rentur, Ibique addit Anto. † vnum quod idiotis & vulgaribus videbitur iniustum, quòd si ego commodaui equum vel quid aliud Ituro ad prælium vel ad aliud periculum, si illum amittat non tenetur illum mihi satisfacere, quia de natura huius contractus est vt casus in re commodata superueniens, citra culpam suscipientis, cedat damno comodantis, qui debuit cogitare hoc euenire posse, Ego tamen cum equum ita ab amico commodato accepissem, isque in regressum captus fuisset ab hostibus famulo commodantis, quem mecum miserat vt eum reduceret, persolui ei pretium, ne daretur occasio detractioni, & quia multa licent vt ait Apostolus, quę tamen non expediunt, qui tamen iure vti vellet iniuriam nullam infert. Quod verò supra dictum est ex Bal. pacem factam pro se, & adhærentibus ac cōplicibus ēt attinentes, & propinquos cōprehendere videtur habere contradictorē Bart. & multos alios qui in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, de ver. ob. dixit quòd qui offendit fratrē eius, cū quo pacē fecit nō tenetur pena pacis violatæ seu fractæ, Distinguendū & tamen, latè an strictè pax cōclusa sit, si enim strictè, & simpliciter fiat, non egreditur personas contrahentes, & procedit dictū Bar. Nisi ex vetere odio constaret offensum fratrē quod tamen Alex. neq; alij, in d. §. Chysogonus nō tangunt, & infra suo loco tractabitur, aliàs verò si verba sint latè concepta vera est aliorum opinio. Qui verò plura de adhęrentibus volet scire videat Iac. à S. Geor. in d. trac. de adhæ. vbi iter cętera quæ colligit ex aliorum scriptis vnū tractat, quòd in seq. quæstione latius inuestigare constitui, cum sit factum his nostris bellicis temporibus & conueniens, & frequentatum, multi enim siue vt rem augerent, siue vt tuto domi essent, & rebus suis consulerent dum essent masculini (vt grammatici loquuntur) generis elegerunt esse generis promiscui.

17 Quæro igitur † quidam nobilis Cæsareæ partis Incolatu, corpo re & iuramento feudali, more præuaricatorum, qui ex vtraque par te consistunt, imò ex altera vt dicitur in l.j.ff. de præuarica. & qui prodita suorum causa diuersam partem adiuuât, vt in l.athletas .§. prçuaricator.ff.de his qui, no.infa.& de quibus dicitur, in c.j.q.iii. dist.cum corpore nobiscum esse videantur mente tamen atq; ani mo contra nos sunt, multoque sunt nequiores hostes quàm qui fo- ris sunt, De quibus etiam loquitur. tex. in c.j.versic. Item præcepit Dominus.xiij.q.j.mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu, suos remunerant hospites, cũ nihil prosit corpore domi esse, si quis men te alienus, atque exterus aut hostis sit vt dicitur, in l.nihil interest, ff.de capti.& postli.re.Hos verò proditores vocat, Bald.in c.j.col. vj.versi.de proditore, qui.bo.feu. amit. reuelator inquit secretorũ proditor est. Infames etiam hos esse probat, d.§.Item præuaricator Hos etiam infideles,& rebelles dicit Barto.in trac. qui sint reb.in versi, rebellis, versi.quædam est infidelitas,& versi.Item no.Quod vsque adeò in comperto est, vt sua ipsorum cõscientia vt arbitror nequeant excusari, Hic inquam nobilis, verè inquam, & nobilis, & notabilis, quando;& ignominiosa est ẽt notio, De qua Catullus.

Quid est, qualibet esse notus optas?

18 Hic igitur † durante bello consilio, & rellatione ac monitis fauit hostibus quantum potuit detecto facinore post secutam pacem vt carcerem,& pœnam facinoris huius euadat allegat fœdera quibus generaliter cauetur parci rebellibus vtriusque partis, & fautori- bus ac sequacibus an prodesse valeat hæc excusatio? Hunc casum consultus in factu Ang. latè discutit, in consi. cclvij. quod incipit inter capitula pacis, concludens illum comprçhendi in fœdere cũ verè sit ex adhærentibus hostium quod magno facinore compro- batum est, cùm propriam proderet Patriam,& per alia multa argu menta quibus vtitur, Ego in primis inspicienda puto capitula fœ deris quod iam multoties dixi, latè enim adeò possent esse conce ptas vt hunc casum continerent, Aliàs verò vbi in verbis posset es- se ambiguitas non putarem errare Iudicem, qui tantum crimen in ultum non fineret, Nam & in re dubia contra eum fit interpreta- tio qui se fundat ex scriptura iuxta, vulg.l.veteribus. ff.de pac. & l.Labeo.ff.de contrahen.emp.& quia cum certum & inexcusabile sit crimen, etiam in re in iure ambigua, fauorabilius est publico prospicere commodo, quod etiam in pçnis potest fieri, vt per Dy. in reg.odia de reg.iu.in vj. Caueant igitur omnes à tanto scele- re,& præsertim nobiles, quos magis decent boni & sancti mores,

ne rem

ne rem omnem,famam, vitam, animam denique ipſam ponant in diſcrimine,cum neque hoc ſit licitum apud Deum neque impunitum apud homines.Imò cùm & progeniem,& totam agnationem infamet,quando & in eis paterna crimina metuuntur digniq́ue videntur qui paterno mereantur perire ſupplicio, vt l.quiſquis. §.j. C.ad l.Iu.maieſ. Quod Cicer. ipſe ne credamus Imperiale culmen pœnę accerbitate ſibi voluiſſe proſpicere, magna ratione inductũ dicit in epiſtola ad M. Brutum inter familiares. Præclarè hoc inquit legibus comparatum eſt vt caritas liberorum amiciores parẽ
19 tes redderet Reipublicæ. Quæro etiam † an Duci Belli,quẽ hodie Capitaneum generalem vocant,liceat pacem facere?& iam,ſupra re pondi dum de poteſtate eius in faciendis inducijs diſtinxi, Dic ergo vt ibi.quia ſi non eſt ipſe Princeps, aut non habet ab eo ſpeciale mandatum,non poteſt pacem facere,neque cõtinetur ſub generali mandato,vt l.mandato generali,ff.de procu.ita volunt in ſpecie Bar.Ang.& alij,in l.conuentionem.ff.de pac. Item quæro
20 † an Princeps,vel Ciuitas libera faciens pacem poſsit ex pacto remittere reſtitutionem damnorum ſuis ciuibus, & ſubditis illatorum,Bal.in l.ſi domus.ff.de ſerui.vrba.præ.allegat Hoſt. in ſum.dicentem quòd non poteſt,niſi populus,& damnũ paſsi conſentiant. quod etiam ſequi videtur Panor.in c.quanto, in iiij.no.de iureiu. Et quamuis iſtud ſit regulariter verum ſecus tamẽ ſi Princeps hoc faciat ex cauſa quę publicam vtilitatem reſpiciat,vt hoc ipſo caſu cum ſit pro bono pacis,ita no.dicit Deci.conſi.DXX.nu.4.& ſequẽ. vbi multa allegat pro confirmatione,& dicit quòd hęc opi.eſt cõmunis à qua nemo diſentit, At Io.Lupi,in trac.de bello, in §.rogo bonæ dicit quòd ſi pax aliter fieri non poteſt ferendum eſt quod facit Princeps remittendo damna,quamuis enim valde præiudicet in hoc ſubditis,magno tamen viciſsim afficit eos beneficio dũ pacem eis conficit,quod ſatis eſt conſonum aliorum dictis ſolaigitur relinquitur quæſtio voluntatis, quod reſoluitur ex verbis fœ-
21 deris. Sed an † is qui damnum intulit ſit tutus in conſcientia &
22 apud Deum ex huiuſmodi remiſsione,& fœdere,& loquor † tã de ipſo Principe qui fecit bellum,quàm de militibus eius,& ſiue quis bellum iniuſtè inferat,ſiue iuſtè,ſibi illatum iniuſtè defendat concludunt Doct.non eſſe eos tutos,ita concludit præfatus Lupi,in d. tracta.de bello loco ſupra allegato & Apertius Ange. de Claua.in ſua ſumm.in verſi.bellum.§.xiiij. vbi tenet quòd non poteſt Princeps qui iniuſtum fecit bellum remittere damna,etiam ſuorũ ſubditorũ,quod facit ad præcedentẽ quęſtionẽ,quia pauperes ſubditi

non ſunt in culpa,etiam ſi bellum ſit iniuſtum quia ducunt ur velut pecudes per paſtorem quocunque volunt rectores,& Duces,Ne que hoc repugnat his quæ dixi ſupra ſi bellum ſit iuſtum licere de prædari contrarios ſubditos, hoc enim licèt excuſet hoſtes, quia iuſtè faciunt vt ibi,non tamen excuſat Principem iniuſtè reſiſtentem, & cauſam damno ſuorum afferentem vt hic, Multo ergo minus erit ſecurus à damnis illatis per ſuos milites aduerſæ parti, quidquid dicatur in fœdere & capitulis pacis, Et huc pertinet, quod dixit Barba.in conſi.xxxviij.colum.iij. lib.j. allegando Pet. de Ancha.in c. ad apoſtolicæ,de re iu. & in reg. peccati venia, de regu.iur.in vj. quòd eſto quòd ciuitates ex fœdere pepigerint ne fiat ius pro inuicem ablatis,non erunt tamen tuti raptores in conſcientia imò & poterit vt ipſe dicit, dominus rei ablatæ condicere eam,non obſtante fędere,Quod fortè erit reſtringendum ad id quod proximè dicam,in verſic.vnum tamen, vel fortè poteſt ſimpliciter dici, quòd etiam fœdere non obſtante cùm tractetur de materia peccati, recurri poterit ad iudicem eccleſiaſticum,vtendo euangelica illa monitione de qua latè Can. tractant, in capit. nouit,extra de iudi.in Principè verò ex cuius parte erat iuſtitia Belli, dicit Angel. quòd ſi aliter non poteſt pacem conſequi niſi remittat offenſas, & damna excuſatur quo ad Deum ſi damno afficit ſuos populos,poſtque cogitur ſic facere,Neque tamen hoc pactum vt dixi, proderit aduerſario Principi quo ad Deum neque eius ſequacibus, cum non poſsit Princeps abſque cauſa relaxare ea quæ ſunt iuris Diuini, prout eſt præceptum, Ne furtum facias, ſub quo proculdubio rapina continetur quod eſt improbius furtum, & omnis illicita vſurpatio vt dicitur in ea ſum. in verſicul. furtum. §. xxxiiij. Caueant igitur Principes ne bellum leui ex cauſa ſuſcipiant,ne ve ex iniuſta,Et ſi enim ſoluti ſint legibus,non ſunt tamen ſoluti Deo, & quamuis habeant ſæpè pernicioſos conſultores ad latus,& tam eccleſiaſticos,quàm laicos,qui vel adulatione vel metu omnia ad nutum eorum loquuntur, & confingunt ac expiſcantur iuſtificationes ex parte ſua vt videantur iuſtè moueri, de quibus verè dici poteſt quærentes excuſationes in peccatis vtantur Reges, vtantur Principes boni, intellectu, & prudentia ſua & ſcrutentur ſuamet corda, quia in eis inuenient recta conſilia, & veritatem ac iuſtitiam belli. Caueant etiam milites, & præſertim voluntarij qui ſolo ſtipendio incitantur, nullam enim ſunt habituri excuſationem apud Deum pro damnis quæ inferunt ſiue populo, ſuę partis. Siue etiam partis hoſtilis

ſtilis, quod dixi ſuprá titulo. an ſemper parendum ſit princip. ad mili. vo. numero 4. Vnum tamen dixit Afflict. in hac materia remiſsionis damnorum quod non eſt ſilentio prætermittendum, & videlicet quod ſupradicta concluſio procedit in pace generali, & quæ fit cum aduerſario ſui iuris & libero, ſecus ſi cum ſubdito: vt ſi Rex Franciæ moueat bellum Duci Borboni, hoc enim caſu non poteſt Rex in fœdere & pace remittere Duci, & ſuis damna quæ intulit ſubditis Regni, niſi velit eis Rex de ſuo ſatisfacere, Ita ipſe in vſi.feu.in titu.de cap.qui cu. ven.capit.j.§.ſimiliter, numero 25.& fortè potiſsima huius dicti ratio in hoc conſiſtit, quia cum poſsit Rex veriſsimiliter ſuum cogere vaſallum vt damna iſta reſarciat, nulla ſubeſt neceſsitas publici boni, quæ ſuadeat remitti damna illata, fortè tamen etiam hoc caſu diſtinguendum eſſet, vt in alio ſuperiore, an poſſet commodè, Rex pacem facere abſque iſta remiſsione an non. Ipſe tamen Afflic.ſimpliciter loquitur, & nihil horum dicit, Allegat etiam quædam conſilia Alexan.quæ ego non inuenio, fortè quia liber meus, eſt corruptus. Aliud poſtremo, no. ad hanc reſtitutionis raptorum materiam quod dixit Bald. in l. vlti. C. de conditio. ob tur. 23 cauſam † quòd ciuitates quæ tempore belli inuadunt caſtra, quæ nolunt poſteà reſtituere, niſi accepta pecunia turpiter eam accipiunt, & poteſt pecunia illa ab eis condici, etiam capitulis ſubſequutę pacis non obſtantibus, & credo quòd loquatur de caſtris captis alijs quam hoſtibus, nam capta ex hoſtibus præſuppoſita belli iuſtitia conceſſum eſt omni iure retinere tam diuino, quàm gentium, vt eſt ſupra ſuo loco dictum, Additque ibi Bald. idem eſſe in iſtis latrunculis, & prædonibus quos ipſi Maſcalzones vocat, qui 24 nolunt prædam reſtituere, niſi accepto pretio† Idem quoque dicit in Sacomanis qui ſunt iſti famuli militi qui capiunt & furãtur alieno boues & alius eis extorquet etiam ſi ſint hoſtes qui extorqueãt quod teneantur nihilominus eos ſatisfacere domino cuius erant, poſſuntque puniri de furto, & abiegatu, quod omninò procedit ẽt in militibus, qui vim ſuam non debent conuertere ab hoſtibus in ſuos, vt dicitur, in l.etiã, C.loca.quod tamẽ diebus noſtris frequentiſsime fit, atque impunè. Quod verò dixi ſupra proximè, quòd caſtra capta ſuis ſunt Dominis reſtituenda abſque pretio, dic eſſe verũ ẽt ſi Princeps, vel ciuitas magnã in eo muniẽdo feciſſet impẽſam, quòd vtiq; põt facere tã in re feudali, & quę ſit ſua pro directo iure, quàm etiam in ea quæ pleniſsimo iure ad ſubditum ſpectet vt eſt textus. in l.ſi ita legatus. §.Dominus, ff. de vſu. & habi. vbi

Albe.

Albe.no.& Bal.in c.j.§.quid ergo,de inuesti.de re alie.fac. vbi dicit quòd Dominus custodiri faciet hoc casu castrũ non eiecto vasallo,& nullo malo ingenio, quod est dicere non esse confingendã necessitatem si verè non subest,neque sumendam occasionem pro causa,quod quandoque faciunt ministri Principum.Hoc idem tractat Bal.in l.si in aliquam,versi. extra quæro,ff.de offi.procon.& lega. vbi etiam dicit quòd nullam repetit impensam à domino rei seu vasallo,cum sui ipsius intuitu & commodo ac bono publico eã fecerit,Neque debet mirum videri quòd castrum vel alia res priuati possit ex causa vtilitatis, publicæ vsurpari, & muniri quando hoc etiam de ecclesia ipsa fieri posse tenuerunt Pe.& Cy.prout refert Bal.in l.ij.C.de sum.Tri.quod latius tractaui supra suo loco.

Aliud etiam no.quod valde pertinet ad conclusionem factam supra quòd possint damna remitti ex fœdere, quòd si facta sit pax, & remissa sunt inuicem damna iniuriæ,& interesse cum pacto solẽni de vltra non petendo, poterit nihilominus vendicari castrum indebitè occupatum , quia suprascriptum pactum rei vendicationem non continet,ita Alex.in consi.clxviij.requisitus vt breuibus dicam,lib.ij.Caue tamen quia loquitur in castro ante bellum indebitè occupato, sed si esset occupatũ in bello essetque inter eos qui auctoritatem habeant belli faciendi,& iustè moti fuissent, crederem non posse castrum vendicari,tum propter ius gentium, & belli,tum,& propter fœdera quæ si non excludunt vendicationem eã tamen non includunt, nisi esset castrum hominis priuati captum fortè quia erat alterius partis,vt sæpè contingit his nostris bellis, tunc enim absolutè verum esset quod Alex.dixit.De quo etiam su26 pra est habitus sermo alio loco. Quæro insuper † an facta pace liceat principi construere castella,& munire loca quæ habet in limitrophis,& confinibus alterius cum quo facta est in suo tamen,& Bar.in Rub.C.de metha.li.xij.videtur concludere quòd non.videtur tamen loqui in casu cum ita erat ex fœdere conuentum,quo casu res est clara.Bal.verò,qui nihil reliquit intactum,latè hoc examinat in consi.cxcv.laudare vos,iam bis supra allegato,in ii.li.Ibi enim, secuta pace inter Ducem Mediolani,& Duces Ferrariæ,& Mantuæ qua cautũ erat neutrã partẽ innaturam externos transitu pontibus,armis,equis,commeatu neq; aliis eiusmodi,Mantuanus seu Ferrariensis fecerat Pontẽ supra Padũ,Mediolanensis verò diuertebat eius aquã,& cõstruebat quoddã fortilitiũ,quærit Ibi Bal. an,& quis ex eis dicatur cõtrauenire cõuentis,& more suo subtiliter loqtur,& multa pulchra dicit in materia,cõclusio sua est quod

Castellum

Castellũ possit cõstrui,& muniri,& flumẽ ipsũ auerti,& dicit quòd ita videmus de cõsuetudine obseruari,quia Rex Franciæ construit castella in cõfinibus Regis Angliæ,& èconuerso,Idẽ facit Rex Angliæ; Habebat enim eo tempore Rex Angliæ in continenti, & citra mare prouincias, & oppida, quæ successu temporis effecta sunt ditionis Franciæ, prout, & nouissimè reuersus est sub potestate eius Ieius portus antiquis dictus, qui hodie vulgo dicitur Cales, & subiũgit ibi Bal.quòd hoc faciũt omnes Domini mũdi,quia vnusquisque potest,inquit,se in territorio suo præmunire,& non dicetur hoc propterea facere ad emulationem,sed ad cautelam, & defensionem:Hoc tamen,vt ego puto,apparebit ex circumstantijs:& considerata qualitate personarum, & rerum. Nam si debilior, & impotentior Princeps muniat loca aliqua in confinibus potentioris,verisimilius est quòd id faciat vt sit tutior quàm vt sit audacior in inuasione, quod fortius crederem dicendum si iam passus esset occupationem & damna ab eodem Principe. Prudentis enim esset ad futuros casus respicere,& ex præteritis futura pensare;Insuper aliud est, Dicit Bal. quòd quid sit in potentia nocendi, aliud quòd sit in actu,Primo enim casu nihil fit contra pacem, sicut in simili posthumus, inquit, testamentum non rumpit antequam nascatur, esto quod sit in potentia nascendi,quia potentia priusquã ad actum perducatur similis est conditioni pendenti,Imò etiam si esset,inquit,in actu nocendi, si non noceatur, non dicetur contra pacem fieri, si hic casus non sit expressus;nihil aliud enim est, ait, pax,quàm ipsa pacis capitula;Additque ibi quòd duplex est pax, vna quæ considerat præterita, altera quæ futura, & successiua; & hæc secunda requirit perseuerantiam tranquillitatis, ne recidiuis

27 iniurijs,iterum ad arma procedatur. Et noua † causa exoriens, & quæ non dependet à primis causis, non pertinet ad pacis violationem,sicut non facit aduersus transactionem aut sententiam qui agit ex nouo Iure superuento; quia pax est stricti Iuris, Prout neque per iudiciales controuersias violatur pax,siue sit publica, siue

28 priuata. Neque etiam † leui ex causa, neque etiam ex graui suspicione,nisi ad actum sit perducta,arg.c.j.§.si quis enim,qui. cau. feu.amit. Additque Bal.quòd si nouus & inopinatus casus superueniat cui pro bono publico oporteat prouideri,potest illi occuri,& remedio vti, neque tamen dicetur propterea paci contrauentum,

29 etiam si ei consecutiuè repugnet non tamen principaliter; † Item addit quòd non infringit pacem is qui aufert lucrum quod alteri ex suo proueniebat,maximè si non fiat ad emulationẽ sed ex causa necessaria.

necessaria. Distinguit etiam ibi causas, quæ belli occasionem præbuerant, nam si ex personali offensa processerant non rumpitur pax nisi ex consimili offensa, cum pax & bellum sint correlatiua: sed si offensæ præcesserant & personales, & reales, pax omnia continebit, & qui in altero violat contrafacit omnibus, si tamen actus sit retro similis cæteris. Concludit postremò ibi Bal. quòd subtilitates & disputationes circa ista sunt periculosæ, & lites verius quàm leges, & propterea hortatur vt omnis belli occasio præcidantur, quia pax debet esse sine insidijs, vt ibi in fi. cons. ex quibus soluitur quęstio proposita. Adde etiam quòd quando ex pacis fœdere castra vel alia loca capta in bello sunt restituenda, debent restitui bona fide, Ita vt is cui restituuntur posside re ea tuto, & securè posit ab ipso qui prius inuaserat, vnde nō liceret ei in ipsius castri vel loci proximo loco, etiam ad se spectante, construere alium locum munitum, quia non diceretur restituere bona fide. Ita Bar. in l. ratio. §. j. ff. de ac. emp. & eum allegat, & sequitur Bal. in l. vlti. vers. sed pone quidam nobilis, C. de pac. inter emp. & ven. vterque allegat, c. Pisanis, extra de resti. spo. qui est tex. no. in hoc

30 proposito, & ibi planè tractatur hęc materia. Et sicut ipse † Princeps paciscens non potest ista noua castra construere aut iam constructa tenere, ita neque poterit eius successor, Ita Ro. consi. lij. in quæstione magnificorum, post medium, Et ibi circa fi. soluit obiectum quòd fieri potest quòd liceat in suo facere quod libet, neque enim licet ad emulationem, quę, vt ibi dicit in dubio præsumitur, nisi necessaria sint ad custodiam, vt ibi, & quòd successor teneatur promissa prædecessoris seruare confirmat plenius Idem Ro. in con

31 sil. cxvj. visis necessarijs circa fin. An verò posit † Princeps pro bono pacis vasallum suum cedere alij Principi, puta ei cum quo bellū gessit, Io. Neuiza. inter cons. Bru. cons. xij. col. xxj. dicit quòd Azo. disputauit istam quæstionem pro Duce Bretaniæ quem Rex Franciæ in pace facta cum Rege Angliæ ei in vasallum cesserat & dicit, quòd tenuit quòd non potuerit, quod latius dicit tenere Igneum in rep. l. donationes quas diuus, C. de don. inter vir. & vx quod latius prosequere. vt ibi Sozi. tamen in consi. xxxix. col. pen. lib. iij. aliquid dicit in contrarium vide etiam ibi, & fortè in pace ista vltima pars esset verior, quamuis regulariter non magis liceat Domino nouum dominium dare vasallo, quàm ipsi vasallo eum mutare. Et quamuis dixerit Paul. de Cast. in consil. lxx. nu. 6. lib. j. se

32 cundū nouiss. impress. quòd † Rex nō donat ciuitatem vel loca Regni inuitis populis & inconsultis proceribus, sed vt arbitror longè

distant

distant donatio,& pacis seu etiam belli fędera super quo latius est cogitandũ. In hanc verò partẽ mouit me, quod dixit Alex. in cõsi. xciiij. quod incipit visis & ſępius recensitis, li. v. in pen. col. ver. sed præmissis non obstãtibus, dicit inquã ibi quod põt Princeps pro bono pacis castrũ vasallo penitus auferre,& dare alteri, quod est lũ gè fortior casus,& ibi allegat multa in hanc sententiam. Quæro 33 ẽt † cũ supradictum sit pacẽ extendi ad subditos,& secundum aliquos ẽt ad adhærentes maximè quãdo hoc fert amplitudo fœderis Quæro inquam an illos contineat qui postea efficiuntur adhæren tes vel subditi, exempli gratia Rex Hispaniæ,& Rex Franciæ post diutinum,& lungum bellum venerunt ad pacem & concordiam,& sub ea contineri voluerunt omnes suos adhærentes, colligatos,& amicos, contingit post hanc pacem Regem Hispaniæ indicere bel lum, puta Lucensibus, aut Ianuensibus, qui ante fœdus non erant ex fœderatis Regis Franciæ. At bello hoc indicto, sentientes se impares tanto Regi adhærent siuè ẽt submittunt se & ciuitatem suã Re gi Franciæ, iuuabuntur ne propterea fœdere illo & pace, postquã sunt in ea cõprehensi fœderati adhærẽtes & subditi, Barba. tractat quæstionem istam, in consi. xxxviij. quod incipit scribitur parali. li. j. & in pen. col. & concludit hanc ciuitatem comprehendi sub fœ dere, Potissimum eius fundamentum est, quia omnis actus recipit declarationem,& interpretationem rebus ita se habentibus,& in eodem statu perseuerantibus, At ciuitas Lucẽsis inquit erat libera cũ ei indictum est bellum, non debet igitur extendi ad casum, cum nunc effecta est sui iuris, Poterat hic Doc. hanc suam partem tueri magno,& memorabili exemplo. Indixerunt prisco seculo Samnites bellum Cãpanis, fractis autem Cãpanorũ rebus, cũ propè esset, vt in Samnitum potestatẽ venirent legatos Romã auxiliũ implora tum miserunt, Respondit Senatus esse Campanos Pop. Ro. amicos, & fęderatos, esse itidem Samnites, neque propterea licere sibi alte ris aduersus alteros opem ferre, legati hoc respõso accepto, vt erãt ã suis iussi, Romanis se se, atque vrbem dediderunt statimq; Samnites, Po. Ro. monuit vt bello abstinerẽt & dedititios suos damno afficere definerent, quod cum illi non facerent bellũ eis denuntia rũt quod & malè cessit Samnitibus vt est autor Liuius, li. vij. mihi ratio illa Barba. visa est lenis & minus concludens, facto enim aduersarij mei non debet ius meum fieri deterius iuxta regu. vulg. alteri per alterum iniqua conditio non affertur, & ratio illa sua, rebus ita se habẽtibus, potest retorqueri, quia debet intelligi secũ dũ tẽpus pacis, quo illi nõ erant subditi vel adhærẽtes. Argumẽta

ad vtranque partem præbent quæ dixit Bal. in l.damni.§. si is qui ædes.ff.de dam.infec.In quæstione an mandatum ad causas trahatur ad futuras,sed & in specie quæstionem istam tractat Ioan.And. in Spe.in tit.de treu.& pa. in rub. vbi dicit quòd si facta est pax, vallata pœna, pro se & subditis, extenditur ad villam quæ se postea submisit,allegat l.si seruitus.ff.de ser.vrba pre.Bal.verò contrarium inuit in tit.de pace constan.in ver.nos Romanorum,dum tenet quòd si in territorio vnius ex ciuitatibus enumeratis in pace illa construeretur alia noua ciuitas, non extenderetur ad eam pax illa, vt ibi in versi.quid autem si quædam ciuitas. Posset fortè ita distingui aut illa ciuitas adhęsit,vel se submisit antequam exoriatur bellum,& comprehendetur in fœdere argumento d.l.si seruitus,Et cum neque illa ciuitas, vltra posit bellum facere sua auctoritate cum amplius non sit libera, neque est conueniens, vt ei indicatur nisi requisita iustitia ab eò qui inuenitur eius dominus, eo instanti quo tractatur de bello indicendo, etiam si causa indicendi belli pręcesserat subiectionem vt ad instar vię iudicialis consideretur tempus actionis intentandæ, & non tempus quo nata est & cępit competere:& faciunt ea quæ dicta sunt suprà in prima parte operis in q.quis posit bellum indicere. Aut submisio facta est post motum bellum,& hoc casu crederem eam in fœdere non comprehendi, neque obligari ex capitulis fœderis Regem qui bellum intullit desistere ab incemptis cum origo,& initium esset permis-
34 sum, † postquam certum est quòd non comprehendebatur vt ex tunc in fœdere,& certum est initium esse considerandum, per ea quæ Bal.dicit in l.quod ait.§.quod ait,ff.ad l.Iul.de adul. quæ Deci.inducit ad aliam quęst.in consi.xxxvij.col. iiij. sed an liceat alteri Regi Ciuitatem istam in ditionem suam suscipere,eamque defendere aduersus alium cum quo est in fœdere pendet, vt puto, à Iustitia vel iniustitia belli iam moti; Et exemplum suprà adductũ de popu.Roma.non facit ius:quia multa alia fecit quę non possent bene excusari,faciunt etiam ad quęstionem istam quæ dicam in se
35 quenti quæstione. Quæro igitur † si noua exoriatur causa propter quam moueantur arma, an dicatur violari pax, & Bar. in l. aut facta.§. causa.ff.de pœn.dixit quòd non.Idem etiam Bar.in l. qui seruum,ff.de ver.obli.dicit quòd qui fecit pacem, & promisit non offendere,intelligi debet,nisi hoc faciat lege permittente,propter quod infert licere eum offendere, cum quo facta est pax, si exul fiat à Patria, & ex statuto posint huiusmodi exules offendi, pace nihil obstante, de quo sunt remisiones multæ in add.ad Bar. in d.§.

in d.§.causa,& de ipso principali dicto est consi.Alex.xix.col. j. & ij.lib.j.& consi.cxv.nume.& lib.iiij.& consi.Roma.cclviij. in casu
36 proposito, & consi. clxxxiij. † An verò liceat offendere eum qui fuit bannitus post pacem cum eo factam,Bar.dixit quòd sic in quę stio.quæ incipit Lucanæ ciuitatis statuto,sed hoc dictum non placet Ioann.de Imo.in l.qui seruum,in vltimis verbis,ff.de verb.obliga.propter conscientiam, ego etiam credo existimationem lædi,maximè si erat nota cõtrahẽtibus qualitas illa bãni, quia omni nò graue est,atque indecens fidem fallere:de quo etiã videtur Pau.
37 de Cast.in d. l. qui seruum,in vltimis verbis, † cui dicto est affine quod dixit Bar.in l.verum,ff.de furt.quòd ex adulterio in vxorem vel stupro in filiam commisso non dicitur pax violari, neque committitur pœna ob fractam pacem,quod etiam dixit Alex.in consi. cxiij.viso instrumento treugę.lib.ij.& in d.cõs.cxv.nu.5.per Cor. consi.lj.nu.4.lib.j. de quo tamen vide infra vers. dixit etiam Ang. Et propterea dixit Bal.in l.vlti.col.etiam vlti.C. de ędil.ac. quòd id quòd non subijcitur materiæ belli non venit in naturam pacti, vel pacis,vnde & infert quòd qui promisit non offendere per se, & suos,intelligitur promisisse pro depẽdentibus ab antecedẽte guerra,nõ pro alijs inimicitijs hominis ad hominẽ.quod dicit esse tenẽ
38 dũ,mẽti.Et ibi † vide no.distinctionẽ quid dicendũ si dubiũ sit an offensa præcesserit,ex veteri causa an ex noua. Aut enĩ qualitas nouę offensę correspondet qualitati antiquę offensę de qua facta erat pax,& pręsumitur ex antiqua causa,ideoq; pęna cõmittetur. quid enim, inquit Bal. si antiqua causa habebat graues offensas, puta quia secuta erant homicidia inter duas familias, & secuta est pax, ex inde homo vnius partis noua suboriente causa, leuiter offendat,puta cum alapa & affinis percussi occidat percutientem præsumendum erit quòd non deposuisset odium antiquum quia vindicta non correspondet offensæ,pœna igitur fractæ pacis cõmittetur contra occidentem,quod dictum refert & valde extollit Alex. in l.semel mora col.j.ff. de solu.ma. vbi dicit se ita consuluisse apud Cesénam.Ego puto dictum Bal.verũ,Nam si offensa est adeò leuis quòd in alio offensore fuisset verisimiliter dissimulata,& tolerata, aut saltem lungè mitius vindicata, credendus erit occasionẽ sumpsisse pro causa,& veteres vltus offensas. Verum exemplum
39 † de alapa non placet, lungè est enim grauior offensa quàm præsupponat, maximè inter graues & militares viros,nemo est enim qui non mallet graue accipere vulnus in rixa quàm alapam, Imò, & de eis vidi multum laborari inter nobiles, cum pro illato cola-

pho pax tractabatur longè enim plura exigebantur emendationis & satisfactionis signa ab offensore, quàm cum sunt illata vulnera.

Notabile est etiam exemplum Bald. in d. l. vlti. de ędil. ac. quid enim, inquit, si ex statuto est prouisum vt si offendam eum qui me aut agnatum meum vsque in quartum gradum offenderit dimidiũ pœnæ remittatur, Ei verò, qui affinem offensoris sui vulnerauerit manus præcidatur, contingat verò Antoniũ offendere me, & Philippum fratrem Antonij offendere Ioannem fratrem meum, Ioannesque vulneret subinde Antonium certè considerari potest vulnus illatum per Ioannem factum ad vindictam proprię suę iniurię quã, à Philippo fratre eius acceperat potest etiam intelligi factum ad vindictam offensæ mihi per eũdem Antonium illatæ, quæ fiet igitur interpretatio, quæ pœna leuat ex statuto permittente offendi propter iniuriam in suos collatam, an est contra, locus erit statuto abscisionis manus, propter alterum statutum puniens vulnerantem attinentes offensoris, intuebitur inquit Bal. animi motũ ex factorum qualitate, nam si offensa, quam mihi intulerat Antonius erat leuis, & illa quàm Philippus Ioanni intulerat grauis, offensaque in Antonium itidem grauis, Credetur Ioannes suam vltus offensam in fratrem sui offensoris, non autem fraternam vltus iniuriam, propter dissimilitudinem & ineptam correspondentiã vltionis ad fraternam offensam. Et propterea, Pet. Pau. Paris. in consi. clxv. pacem inter se, lib. iiij. in casu cùm duæ agnationes inter se fecissent pacem, & vnus postea obuiam factus cuidam de aduersa familia cubito eum impegisset, & vt ipse dicit vetasset propter quod ille impactus, cum multis ex suis attinẽtibus armata manu insultum fecit, & aggressus est aliquos ex contrarijs, dum quæreretur quis dici posset pacis violator, an is qui cubito impegerat an verò impactus qui aliòs aggressus est, concludit impactum, & non primum qui impegit, quia cubitalis illa percussio potuit, inquit, casualis fuisse, & non studiosa, neque ex proposito, & etiam si esset facta consulto, erat tamen offensa leuis, & propter leuem, inquit, ipse, offensam paci non fit contra. † Quidquid tamen ipse cõcludat vbi ille ex proposito impegisset, crederem considerandam esse qualitatem personarũ, & facti, & alia multa, quæ ex Demosthenis verbis dicit Iurisconsultus consideranda, in l. aut facta. §. qualitate, ff. de pœ. quæ gręca sunt, & ea ita vertit Haloan. Nõ enim plaga irã concitat, sed ipsa facti indignitas, neque tam est graue ingenuis cedique quamquã id graue sit quã per contumeliam cœdi, siquidem multa is qui alium cœdit admittere potest quorum magnam

magnā partē is qui verberibus affectus est habitu corporis vultū, vociferatione, nunc & coutumeliā inferens, nunc vt inimicū se gerens, nūc pugnum ducens, nunc malam cedens alteri renuntiare, & repræsentare nequit, Hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant hominem propudij ac sugillationis non assuetum, & ex his in animum inducet iudex quis dicatur illator iniuriæ, prouocator rixæ, & violator pacis, † Nam, & prouocator est rixæ, qui alium ad iracundiam prouocat eumque inducit ad rixandum, quod Bal. dixit in vsi.feu.in tit.hic fi.lex, &c.col.ij.versicu.no.ergo, & consi. cxliiij.super quæstione, col.ij.lib.ij. † Et propterea dixit idē Bald. in add.Spe.ti.de accusa.versi.prouocatus post Spe.ibi, in §.j.versi. quid si vocaui te, quòd non tenetur iniuriarum qui prouocatus, iniuriam intulit, quod dictum refert Felyn.in c.sicut ex literis, quod est vlt.in eius lectura, col.vlt.de iureiu. Dum verò dixi supra ex adulterio siue, etiā ex furto commisso in familiā aduersam non dici violatam pacē, vide in contrarium Bal.in c.j.§.vlt.ad fi.de pa.te. in vsi.feu.vbi clarè dicit quòd ex furto vel alio aperto, & graui dāno violatur pax. Quod ego crederē posse verū esse si posset constare id procedere ex antiqua causa, quid enim si prius contracta erat inimicitia propter furtum, aut propter adulterium iterumque ille idem furtum aliud, aut adulterium committat siue in eam rem, & personam siue etiam in aliàm, an non dicetur paci contrauentum? At si causa noua, nihil habeat cōe vel simile cum antiqua, tunc starem cum cōi aliorū opin.de causa verò ipsa noua, ne sit an antiqua cognoscet iudex ex circumstātijs, & ratio dicitur ex tex. in l.si cum exceptione.§.satis enim.ff.quod me.cau. Et ibi Ang.no. quòd licet metus actionē iniuriarū inducat, si tamen ad effectum prædę & rapinæ inferatur non pariet actionem iniuriarum, quia latrones, dicit ipse, non obsident vias eo proposito vt iniuriam inferant sed propter lucrum, & vt prædentur. Quid verò † si facta sit pax inter duas familias, & pręsentes promiserunt pro absentibus, cum promissione rati & adiectione pœnæ, An si aliquis ex absentibus illis, priusquā ratū habeat, offendat aliquē ex aduersariis, pęna cōmittetur, & an teneantur pœna violatæ pacis promissores illi, vide Cor.cōs.xl.col.& li.ij.cōcludentē cōmitti, et si neque offensus ille pacē ratā habuerat, † Erat enim iam nata actio contrahentibus ex pace, licet obstaret vtrisque exceptio implementi non secuti, id est ratihabitionis, nundum tactæ, quod tamen etiam post commissam ab altera parte pœnam potuit alia adimplere vt ibi numero xvj.& consi.seq.numero 2. Quod si adsit

41

42

43

44

45 clausula,† Rato manēte pacto,& altera pars,quæ fuit indebitè offensa contraueniat paci etiam ipsa nō committetur,ait pœna quo ad eam,maximè si aderat iuramentum in instrumento pacis, & cōtrahentes erant maiores propter,l.si quis maior. C. de transf.vt d. nu.16.Dum tamen dicit quòd pœna , committatur ex offensa, ēt ante ratihabitionem,fuit quæstio Dy.prout refert Bar.in l.si vxor. §.si quis vxorem,ff.de adul.& dicit Bartol. l.illam esse argumento quòd sequens ratihabitio non trahatur retro,si res non sit amplius integra,quod Bar.relinquit ibi indecisum,sed Pau.de Ca.contrarium decidit in l.bonorum,ff.rem ra.ha.& illi rationi Barto.quòd res non sit amplius integra respondet quòd si non sit integra facto,
46 & culpa aduersarij perinde est ac si integra esset † Quod erat in casu supradicto,quia offensor ille non debuit committere ne esset in facultate aduersarij ratam habere pacem quod est etiam de mente Bal.in l.vlt.versi.& per hoc determinatur quæstio.C.ad Maced. vbi dicit quòd licet ille ratum nondum habuisset, non debuit temerè offendi neque pręcipiti festinantia inuadi,quod puto verius quàm quòd dixit in simili casu.Idem Corn.in consi. ccxviij.lib.ij. dicens pacem seu treugam non compræhendere eum qui nundum fuerat nominatus,& interim fuit occisus per rationes meo iudicio
47 multum leues,† Dicit tamen Ang.in d.§.si quis vxorem , quòd pœna non committetur ad commodum ipsius offensi , sed eorum qui pepigerant . Quod fortè est rationabile sicut ècontra tenerentur ipsi ad pœnam si sui parte ante ratihabitionem,secuta fuisset offensa,quod dictum est supra,vnde secundum naturā est vt eum sequātur commoda quem sequuntur incommoda,ff.de reg.iu.l.secundū naturam,cum alijs vulg.vide tamen infra eo.versi.Dum etiam dixi supra Nihil tamen horum dixit Corn. in dictis consi. fortè ob nimiam consultorum fęstinātiam. Vnum etiam no. quod dixit So
48 zin.in consi.lxxxvij.col.pen.versi.sed tamen,iiii.li.† quòd qui facit pacem pro se,& suis sequacibus tenetur curare & facere , quòd eam ratam habeant,aliàs ipse tenetur,allegat Barto.ff.de procur.l. procurator qui pro euictione,& in l.licet,C.eo.tit. Addit tamen
49 Corn.in d.consi.xl. nu.18.† quòd etiam fracta & violata pace , & commissa pœna , non censetur à pace recessum quo ad alios,quia non propterea poterunt offendi,esto quòd vnus de parte ipsorum contrauenerit paci,sed ille punietur, quod in priuata pace est rationabile, sed in bello crederem considerandam diligentius qualitatem contrauentionis , quod tamen vltra non prosequor, Et quod dixi solum illum obligari qui contrauenit non alios, firmat

mat idem Corn.consi.clxvij.col.ij.versi. & quando plures promittunt,lib.iij.allegat Bar.ff.de duo.re.l.vlt.in ij.q.& in l.iiij.§. Cato. in vj.q.ff.de verb.obli.& vide infra versic. Dum etiam dixi supra, 50 Dixit etiam.Idem Corn.in d.consi.clxvij.† quòd si duo municipia fecerunt pacem, & promiserunt de non offendendo inuicem, tam in vniuerso quàm in particulari, quòd intelligitur pactū pro puberibus illius temporis quo est conclusa pax,nō pro illis qui postea adoleuerunt,confirmans, id quòd iam supra conclusum fuit, quòd noua causa superueniens non facit committi pęnam si sequatur offensa,tenebuntur tamen contrafacientes ad pœnam aliàs ex delicto quod committunt indictam, subditque quòd si cum noua exoritur causa vni,accurrunt eius antiqui fautores & colligati, & sunt ei auxilio,nemo tenebitur de pace violata, quia illa noua causa omnes excusat & facit recedi à pace,vnde iam vltra non est pax, & non entis nullæ sunt qualitates. Dicit etiam Alex. in d.consi. 51 cxiij.col.ij.versi.alia ratione,libr.iiij. † quòd violata pace ex vna parte si etiam altera contraueniat non committetur quo ad eam pœna conuentionalis, etiam si erat in instrumento clausula Rato manente pacto,vel clausula ita quòd committatur pęna toties quo 52 ties &c.† quia clausulæ istæ dicit ipse operantur ad solum commodum obseruantis non etiam violantis, quia legis auxilium frustra inuocat qui in legem committit,c.fi.de vsur.& c.fi.de immu.eccl. quod etiam dixit Soz.in d.consi.lxxxvij.col.pe.vers.ij.qui à fratre, de qua conclusione videndi sunt scribentes, in l.qui seruum. ff.de ver.ob.& in l.qui fidem.C.de pac.Et istam conclusionem reprobata contraria opi.Io.de Imo.dicit communem,Alex.ibi, Declarans quòd clausulæ illæ supradictæ debent intelligi quo ad violatorem, quia sine eis pœna semel tantum,& ex prima contrauentione committeretur,sed propter eas committitur pluries,licèt aliàs videatur impossibile rumpi id quod iam vltra non est,contra dictam regulam,quòd non entis nullæ sunt partes.l.eius qui in prouincia,ff. si cer.pe.& l.si seruum.§.j.ff.de ac.emp.Bal.tamen,in l.semel mora, ff.sol.mat.dicit quòd si is qui contrauenit paci pœnam persoluit videtur reconsolidata pax,Et propterea etiam si alter aduersę partis violaret & ipsæ committerettur ēt contra eum pęna,quod videtur rationabile,& sequitur ibi Imo. inferēs propterea quod si ipsę primus violator pacis pæna soluta,offendatur agere poterit,& ipse ad pœnam conuentionalem pœna enim quam persoluit est loco implementi,quæ est ratio ibi adducta per Bald.Alex.tamen ibi sentit contrariū,quod secundò offendens in pœnā nō incidat,quod

& voluit Pau.de Cast.in l.qui seruum,ff.de verb.obli.etiam si adsit clausula Rato manente pacto, forte verius & æquius est quod dixit Bal.quia pœna successit loco obseruantiæ:vt no.dixit Bal. Cyn.in l.petens,versi.quid dicemus C.de pac.vbi etiam Alex.num. 14. in quæstione de eo qui promisit permutare equum suum cū alio sub pœna,qui etiam si non permutet sed soluit pœnam,& ea est ęquiualens potest agere ad equum,vel dic,quòd est inspiciendum an pœna exigatur propter contrauentionem, an loco interesse, primo casu nihil prodest contrauenienti, quia de cætero non iuuabitur contractu, secundo casu secus,ita Bald.ff. de transac.l.qui fidem, in secunda lectura, Et ibi not. scribentes omnes, quòd clausula Rato manente pacto,nunquam amplius potest prodesse ei qui semel contrauenit; ita Ias. ibi col. vlti. versicu. in Glo. ibi l. si vna. Nisi adsit alia clausula cum ea,Qua pœna soluta vel non &c. vt ibi Ias.sed neque sic video quid posit prodesse conuenienti si vera est conclusio Doc.suprà dicta. Dixit etiam Angel.in d.l.si cum exceptione,§.satis,ff.quod me. causa, quòd is qui metum infert dicitur paci contrauenire, & rationem reddit ibi Bal. sub.§. post annum, Iniuria enim dicit ipse habet in se violentiam quæ confundi tur cum metu,sed furtum non afficit iniuria sed damno,quæ ratio 53 repugnat † his quæ dicta sunt suprà de adulterio, per ipsum enim grauissima infertur iniuria,vt patet in tit.qui.mo.feu.amir.§.Item si fidelis,imò & ipsa obscena verba cum vxore habita iniuriam inferunt,vt Bald.dixit in eodem titu.in princi.nume. 18. quòd satis in comperto est,nemo enim non offenderetur ex hoc;Barto. sensit hoc motiuum in d. l. verum,de fur. & soluit quòd aliud in vasallo aliud in penitus extraneo propter magnam reuerentiam quam vasallus debet domino,quæ ratio non videtur concludens, quia vt dixi nemo honestior non egreferet,& non sentiet se offensum, ex hoc facto. Addit Bar.rationem aliam quæ videtur aptior,quia in instrumentis pacis solent, inquit apponi hæc verba, quòd promittunt non offendere ratione præcedentis vt ipse dicit brighæ quod potest tolerari,si non sint adiectæ aliæ clausulæ pleniores,sed si esset promissum de vltra non offendendo, crederem quòd etiam ex adulterio committeretur pœna, & faciunt ad hoc argumenta quæ in valde proxima q.adducunt Doct.quæ talis est,Titius pacem fecit cum Sempronio, & facta est promissio de non offendendo, postea Titius hic vulnerauit fratrem Sempronij, quæritur an dicatur paci contrauentum? Doct. communiter dicunt quòd non,vt no.in d.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus,de verb.ob. & potiora argumēta,

ta sunt quia frater non agit pro iniuria facta fratri neq; ei cõpetit actio suo nomine sed hæ rationes cessant in offensa adulterij, quia vir est offensus, & agit suo nomine, l.j. in fi. & l.eũ qui nocentẽ. §. si nupta. ff. de iniu. accusat enim iure mariti, & cæteris præfertur etiã patri. l.ij. in fi. & duabus seq. ff. de adul. & l. miles, §. socer. eo. titu. Et hæc videntur addenda ad id quòd dixi supra in q. Quæro igitur si noua in vers. cui dicto est affine. n. 37. verũ cũ Doc. cõiter transeãt in sententiam quæ ibi est dicta, non est temerè ab ea conclusione recedendum. Dum etiam dixi supra in versi. Addit tamen Cor. nu. 49. quòd solus contraueniens, non ẽt eius confœderati, & complices, tenetur pœna violatæ pacis, confirmatur ex his quæ dicit Bar. in l. vl. in ij. q. ff. de duo. re. quòd licet multi ex vtraq; parte interueniant paci & singuli pęnam insolidum stipulentur aduersus contrauenturos, si tamen vnus tantum contraueniat offendendo vnum ex alijs, solus offensus aget ad pœnam, & nemo alius, quod clarius idem Barto. dixit in auc. hoc ita, in q. xiij. C. eodem tit. vbi etiam Alexan. in add. ad Barto. & Angel. in l. si seruus, §. j. versic. ex prædictis etiam. ff. si quis cau. vbi dicit quòd de rigore omnes ex parte offensoris deberent teneri pœna contrauentionis, de equitate tamen sufficit, quod ille tantum exigatur qui contrauenit: quod etiam dixit Bart. in d. aut. hoc ita in vlti. verbis, dictæ quæstionis. Ei tamen quòd dictum est solum offensum agere ad pœnã obstat quod dictum est supra in versicu. quid verò si facta est pax, dum allegabam Ang. in l. si vxor. §. si quis vxorẽ. ff. de adul. dic pro solutione esse inspiciendum qualiter verba stipulationis, & pacis sint concepta, vt per Bart. in d. auth. hoc ita, col. x. in d. q. xiij. Aduertendum est, ẽt, quod si multi succedant facienti pacẽ, & vnus ex eis controueniat pœna contra omnes cõmittetur, ęqualiter tamẽ, & non insolidum cum omnes vnũ repræsẽntent, prout dixit Ang. in l. ij. §. item si in facto, ff. de ver. ob. distinguendo tamen inter hæredem stipulatoris & promissoris, vt ibi, etiam per Barto. & alios, & distinguendo inter factum diuiduum, & indiuiduum vt etiam
54 & ibi in d. §. Cato. Quærunt etiam Doct. in d. §. Cato. † si statutum velit homicidam componi in pœcuniam, si pacem habeat ab hæredibus occisi. quod si eam non habeat puniatur morte, sintque multi hæredes an sit ab omnibus habenda, vel sufficiat quod ab vno habeatur, Oldrad. dixit sufficere pacem vnius Bartol. ibi in vlti. colum. exigit consensum maioris partis, Alexand. verò requirit consensum omnium, quotquot sint, in quam opin. inclinat etiam Ias. & Ripa attestatur eam communem, sub numero 103.

55 Qualiter verò † distribuetur pœna conuentionalis in eos quibus venit applicanda? dic vt per Alex.consi.c xvj. viso instrumento pacis,lib.iiij. vbi considerandas dicit istas duas partes contrahentes velut duo corpora vnde etiam si ex vna parte sint decem viri, & ex altera quinquaginta,vna tantum pœna committetur. & viritim distribuetur pro numero stipulantium,quòd est etiam de mente Bar.in l.ne quid,ver.quæro quando tenetur villa,ff.de incen.rui. naufra. vbi hoc dat pro vniuersali regula quod quando vniuersitas vel corpus mysticum tenetur ad pœnam pro delicto alterius, pęna ipsa nunquam insolidum committitur quo ad omnes, sed vno soluente omnes liberantur. Et quòd dictum est supra vbique pœnam non committi cum quis prouocatus vlciscitur, intellige de pœna cõentionali,nam bene agere potest fiscus pro vindicta publica,l.ij.§.qui hoc dacit,ff.ad l.Iul.de adul. Proderit tamen etiam quo ad fiscum si pœna conuentionalis fortè venit ei pro parte applicanda, quia si non committitur, quo ad partem, ita neque quo
56 ad fiscum,ita Cor.in cõsi.lj.sub nu.9.lib.j. An verò † tutor possit pacem facere pro pupillo vel curator pro adulto tractat Bal. C. de pac.l.pactum curatoris, & concludit posse addens tamen quòd non potest pęnā adijcere,Neque eā pacē facere quæ sit futura ignominiosa, vt ibi etiā declarat Ias.Pau.tamen de Cas.in l.tutoris quā legit cū l.rescriptū,§.plerūq;,ff.de pac.simpliciter tenet quòd possit tutor pacē facere pro pupillo, etiā iniuriā remittendo, quāuis Ias. ibi dicat hoc indecēs esse,argumēto l.miles.§.socer,ff.de adul. quę tamē lex parū facit,quicquid Ias. & ante eū Ang.dicant,Aliud est enim pacis intuitu remittere iniuriā,aliud graue offensam habere venalē,quod in d.§. socer abominatur Iuriscōs.ibi,cōmodū dotis vindictę domus suę pręponere nō erubuit; principalē etiā quęstionē tractat Bal.in l.j.C. de in inte.rest.mi.vbi dicit quod potest pupillus cū tutoris auctoritate pacem facere, Imò, & solus tutor si pupillus adhuc est infans sub dubio tamē fortè,Itē,& solus hoc pōt pupillus,si cōcurrat auctoritas Iudicis pro tutore supplētis,& cessa
57 bit his casibus in int. rest. Quęro etiā † an filius qui hæres nō sit patris possit pacē facere de eius morte ita vt prosit homicidę in casu statuti supradicti tex.in l.pro hęrede,§.vl.ff.de acq.he.est in ar. quod sic; propter quod infert ibi Bar. quod si ita filius paciscar, & pecuniā accipiat dicit in misceri hæreditati,sed si statutū diceret quod pax habeat à filio ille actus nō cōcluderet in mixtionē imò neq; si diceret ab hęredibus patris, q̃a existētia sui hęredis operatur,vt hoc facere possit,licet abstinuerit,p ea quę idē Bar.dixit in

l.si filius qui patri,ff.de vulg.subst.vbi ad fin.comm.hoc idem tractat,videtur tamen,quòd eius verba in d.§.vlt.sibi inuicem aduersentur,nam si pax haberi debet ab hæredibus occisi faciendo pacem,videtur tale quid facere,quòd citra nomen hæredis fieri non potest,& nihilominus dicit quòd quando statutum vult,quòd pax habeatur ab hæredibus patris, existentia sui hæredis operatur, vt etiam abstinendo possit pacem facere, arg.non est tale quid quod citra nomen hæredis nequeat fieri, quod tamen Bar.paulò supra dixerat.Nisi dicatur differentiam esse inter verba statuti simpliciter ab hæredibus,& verba alia,ab hæredibus patris tantum.In quo tamen vix percipio posse differentiam consistere. Doct. tamen in hac ipsa quæstione videntur variè loquuti,namCy.& Bal.prout eos refert Alex.in d.l.si filius,col.vlt.volunt quòd eo ipso quòd filius pacem facit,videtur immisceri.Saly.verò in l.eum qui,C.arbitu.distinguit,aut eam facit tanquàm filius,& non dicitur immisceri,quia non propterea sequitur,vt ea intentione fecerit, vt prosit pax ad effectum statuti,Aut exprimitur,quod eam facit, vt possit locus esse statuto, & cum istud non possit fieri citra nomen hæredis,cum sit qualitas à statuto requisita,tunc dicitur hæreditati immixtus,quia verba debent intelligi in potiori significato, & sic in hærede verò effecto, & non nudo nomine. Ego puto melius esse simpliciter tenere,cum Bar.quod non dicatur immisceri, & quod sit nihilominus locus statuto,quidquid etiam Ias.dixerit in d.§.vltimo.Certum est enim quòd existentia suitatis operatur, vt filius etiam abstinendo,dicatur hæres,siue id respiciat eius commodum tantum,siue etiam commodum eius & tertij,quod dixit Imo.in d.l.si filius,per illũ tex.quod maximè procedit quando est tale quid quòd non respicit hæreditatem ipsam, neque eam facit crescere, aut diminui,prout hoc casu,Nam filius iste,etiam abstentus est tamẽ hæres ad sui commodum, Perinde ergo hoc casu habebitur,ac si non abstinuisset,& erunt quantum ad hoc, quasi duo hæredes in solidum,filius quidem nomine,& etiam re, quo ad istud commodum,quod percepit,alter verò quo ad cætera omnia hæreditaria, proptereaque poterit vterque pacem facere,filius beneficio,& prærogatiua, suitatis & hæres ipso hæreditario iure, sicut aliâs dicimus in duobus reis credendi insolidum, quod vtrique potest solui,& ab vtroque contingit liberatio,vt l.ij.ff.de duo.re.Ang.tamẽ in d.§.vlti.considerat, quòd ius vindictè competit cuilibet insolidum, sed istud aliò tendit, & est diuersum ab eo quòd dixi.

58 Quærit etiam Ang.in d.l.si filius qui patri,†an filia possit de pa-

tris morte pacem facere? & dicit quòd non, propter Glo. in §. hoc. autem no. in tit. qui feu. dar. poss. quæ dicit hoc procedere de iure Longobardorum, quo filia non potest leuare faidam, idest vindictam facere, & illam Glo. allegat ad hoc Bal. in l. Titia, §. Lucius el ij. de legat. ij. Aliqui distinguunt aut adest etiam filius, & hoc spectat soli masculo, cum sit officium virile, tam vindicta quàm pax communiter tamen solet reprobari illa Glo. in. §. hoc autem no. & tenetur quod etiam filia possit pacem facere, siue sola, siue cum masculo, si cum eo concurrat, prout ibi dicit Bal. nu. 14. quod latius prosequitur Alex. in d. l. si filius qui patri col. vlt. in prin. facit quia fœmina est appetentissima vindictæ quod satiricus poeta dixit.

59 An autē † possit pacē facere pater de iniuria illata filio Bar. in l. sed si vnus, §. filio familias, ff. de iniu. dicit quod sic, idemque dicit in l. in personam in principio, ff. de pac. vbi & alij scrib. limitatur tamē nisi pater sit vilis persona ad cōparitionem filij, itē neque in persona valde filio coniuncta, vt si erat vxor quæ iniuriam intulit l. Lucius, secundum vnā lecturam, ff. sol. ma. vel si esset ex eius ascendentibus vt l. Papinianus in prin. ff. de inoff. testa. & vtranque limitationem tangit Bar. in d. l. Lucius. Extra autem hos duos casus fortior est pax, habita à patre de iniuria filij quam habita ab ipsomet filio, Nam vt dicit Pau. de Castr. in d. l. in personam, quàm legit cum l. contra Iuris, §. si filiusfam. ff. de pac. Pater consultius & prudentius accedit ad faciēdum pacem quàm ipsemet filius, Imò neque in casu statuti requirentis pacem ab offenso prodesset quicquam habita pax à filio nisi, & habita esset à patre secundum Paul. de Castr. ibi. Considerāda tamen puto verba statuti, cum vere alia sit persona patris alia filij, & statuta requirunt veritatem non fictionem. Nisi dicas quod propter maximam coniunctionem pater, & filius sint eadem persona, & vterque verè offendatur ex offensa filij Ang. tamen in l. sed si vnus, §. filiofam. ff. de iniu. dicit quod non sufficit pax patris nisi statutum loqueretur in rem, quod

60 credo verius. † Et ibi addit Ang. non posse vicissim filium remittere iniuriam illatam patri, quòd intellige viuo patre. Consimi

61 li etiam modo † quo pater potest Abbas cum capitulo facere pacem de iniuria facta suo monacho, quod Bal. dixit in l. præses ad fi. cōm. C. de transac. neque id mirum, fit enim iniuria ipsi monasterio prout, & fit ecclesiæ si inferatur eius rectori c. parrochianos, &

62 c. contingit de sen. exco. Et in d. c. cōtingit, Dixit Panor. † quòd Episcopus agit propter interfectū presbyterū, & si actum sit ciuiliter, pęna pro dimidio erit Ecclesię quā regebat, & pro residuo Episcopi

ſcopi per tex.in c.ij.ſecundum vnam lec.de pęn.Dicit etiã in d.c. parrochianos,quod in eccleſia ſeculari cõpetit actio iniuriarũ, tã eccleſiæ quàm rectori & altera per alteram non tolletur, Et dicit quod ſi ſit presbyter habens plures eccleſias, conſideratur an alicuius earum intuitu fuerit illata iniuria, Item an alterum habeat in titulum,& alteram in commendam,quo caſu aget illa quam habet in titulum;quod ſi propter vtranque eccleſiam ſit illata, vtraque aget. Ego vltra hæc puto inſpiciendum in qua fuerit offenſus, puta cum vna parte anni reſideret in vna, alia in altera. Non 63 † ita poterunt conſules, Sindici, vel priores populi, remittere iniuriam illatam ciuitati, ſed requiritur auctoritas conſilij generalis,ita Bal.in tit.de pa.iur.firman. nume.6. allegat l. prohibere.§. plane,ff.quòd vi aut clam,vbi etiam tangit, an poſsit agere dominus pro iniuria illata ſubdito ſuo, vel eam remittere, & diſtinguit inter burſalem & perſonalem vide ibi. nnme. 5. Solet & quæri 64 † an naturales tantum filij poſsint accuſare de patris morte, ſiue etiam de ea pacem facere quòd Inn. tractat in C. nonnulli de reſcript.& plenius Bar.in l.ij.ff.de accuſa.& Bal.in l.j.col.mihi ij.C. qui accuſa.non poſſ.in verſi.Quo ad ſecundum articulum.Et communiter concludunt quod non excluduntur, maxime ſi ſint certi de patre, quando, & idem dicunt in ſpurijs Erunt tamen omnino præferendi legitimi, & fortè etiam eis ſtantibus illi excluderentur,arg.l.ij.§.ſi ſimul,ff.de adul.& C.eo.tit.l.quamuis, Imò Bar.in l.ij.ff.de accuſa.verſi.quæro quid de filia,dicit quod etiam filia ipſa naturalis,idem poterit,quòd facit minus dubitabile quod dictũ eſt ſuprà de filia legitima, quod poteſt pacem facere, Ego tamen valde dubito de his deciſ.quo ad pacem, maximè ſi naturalis non ſit hæres,& adſint propinqui,& agnati, fortè multum honeſti, quo rum intereſt, cum offenſa, vt dictum eſt ſuprà reſpiciat ſæpè totã agnationẽ,& ideo crederẽ poſſe eos accuſare, ſed non pacẽ facere, ſuper quo lectoris erit iudiciũ. Quęro, & de alio caſu qui frequẽ 65 ter cõtingit, † Titius offendit Seiũ ignominioſa percuſsione, puta quia dedit ei alapã, aut percuſsit eũ cũ baculo, quod militares viri ſolẽt grauius multo ferre quàm ſi gladio cęſi forẽt,Tractatur inter 66 eos de pace,Seius dicit ego † volo quod ponat ſe in manu mea,& ad diſcretionẽ meã, quęritur an valeat huiuſmodi pactũ,& vbi ita cõ ueniat quã vindictã liceat Seio ſibi ſumere de iſto Titio, de primo eſt deciſ.Bar.quod non eſt licitũ, & nõ valet etiã ſi adeſſet cõſuetu do ita faciẽdi in illa prouincia vel ciuitate prout erat Piſis,ita Bar. in l.j.§.vſq;adeo,ff.de iniu.& ratio eſt quia nõ poteſt quis dare ſe in

alienam

alienam manum vt aliquid patiatur, quia hoc pertinet ad vindictā publicam, quæ non tollitur partium consensu propter quā rationē dicit Bal. in l. si is pęnes, quem C. depo. quòd non valet pactū quod liceat tibi competentem sumere vindictam de offendente, quod etiam dixit in auth. sacramenta puberum. C. si āduer. ven. statim in prin. Dicit etiam Bar. in l. sed si vnus. §. prætor. ff. de iniu. quod posito de facto tali casu, qui & tolleretur non tamē poterit iste Seius offensus excedere modum vindictæ, & si excedat poterit puniri quia censetur Titius, inquit, se commisisse secundum ius boni, & ęqui, & secundum arbitrium boni viri, quod facit ad secundū membrum huius quæstionis, & est simile † quòd dicitur quòd si quis se remittit bonę gratiæ alicuius, non tamen poterit corporaliter, offendi, eo enim ipso quod ita se cōmittit censetur tacitè actum quod fiat gratia, & idem † est si se submittat eius voluntati, vt per Inn. in c. veniens de renuncia. quem refert, & sequitur Afflic. de prohib. feud. alie. per fœd. §. insuper. nu. 14. Et si alius † vellet abuti illa facultate sibi concessa debet constitutus reponi in antiquum, & priorem statum, ita Afflict. ibi, quod clarius dixit Imol. quem tamen ipse non allegat, in l. vlt. ff. de præto. stip. vbi reddit rationē Cur latius interpretamur cū quis se cōmittit volūtati tertij quā si se cōmitteret voluntati sui aduersarij, quia hebetiores, & affectiosiores sumus ad propriā causam, quā ad alienā, quæ est naturalis, & patens ratio, Et ista sunt valde pertinētia ad rē Bellicā propter istos deditítios, qui cū vltra non valent tueri præsidiū cōmissum, dedunt se ad discretionē, & quādoq; furcis suspenduntur pro parte, & alij deportātur ad Triremes, quę est diabolica discretiò, & nō potest fieri. † Nā & discretio importat arbitriū boni viri, quod dixit Bal. in l. vlt. col. vlt. C. de iu. do. & Alex. in consi. xxxiij. col. j. lib. j. Postremo quæro † an possint partes ad pacem compelli, et in c. placuit. xc. dist. dicitur quòd sic etiam per excommunicationis pœnam dicit etiam Car. in cle. ij. de re iu. in vj. no. † quod Papa potest Principes cogere ad pacem, quod dicit melius probari in c. nouit de iudi. Alij verò, inquit, ad hoc coguntur per suos iudices, d. c. placuit, & c. studendum dixit etiam Bart. in l. furti, §. qui iussu. ff. de iufa. quod iudex potest partes cogere ad concordiam, & pacem, quando, diu contenderunt, maximè si propterea inquietatur pax publica, aliàs secus: Hoc tamen indistinctè posset ordo decurionum, aut is, cui ipsæ committeret bonum publicum, & ea quę illud concernunt, quod dixit Bar. in l. ambitiosa. col. iiij. versi. declaramus, ff. de decre. ab. or. fa. & tractatur materia ipsa, in l. æquissimum

mum

73 mum.ff.de vsufr. Quęro facta † est remißio per Principem rebel libus siue in genere siue in specie, vtrum extendatur ad mediatos subditos, maximè si iam erant eorum bona deuoluta & incorpora ta fisco immediati domini Pet.de Ancha. in consi.clxj. quod incipit viso diligenter,col.j.& ij.examinat,& concludit non extendi, erat tamen in casu illo facta restitutio ex gratia,& ad partis postulationem,nimirum si immediato domino puta vasallo non præiudicat vnde in publica,& generali remißione per pacē facta , & ad commodum Reip. maximè quando verba fœderis sunt apta comprehen dere hunc casum, puto eum debere comprehendi..

74 Quærit etiam ibi Ancha.† an restitutio illa extendatur ad eos rebelles,qui vigente adhuc bello sunt vita functi, & ad eorum bona,ita vt hæredes legitimi , aut etiam testamentarij ea recuperent & concludit quòd non reconualidatur testamētum,quod propter crimen factum erat irritum,quia extrema non sunt habilia,& pro pterea neque hæredes bona consequentur.Ego tamen in his fœde ribus pluries secutis inter Imperatorem Carolum , & subsequēter Philippum Regem eius filium & Regem Franciæ ex quibus cautū erat parci exulibus,vtriusque partis,& eis bona restitui,paßim vi di bona indistinctè restitui,tam hæredibus defunctorum,quàm vi uentibus quòd mihi visum est æquißimum,ne deterioris essent cō ditionis hæredes qui nihil peccauerant,quam ipsi delinquentes,& hoc vlt.est etiam de mente Ancha.in consi.cclxxxvij.iste B. in vlt. verbis,vbi dicit reconualidari testamentum defuncti de quo erat rogatus,notarius rebellis,quia ex restitutione omnia retrotrahun tur & retrogesta cōfirmantur de quo est elegans consi.Bal.ccxliij. quòd incipit quidam nobilis nomine Antonius lib.j.vbi dicit testamētum conualidari,& quod est speciale fauore pacis, quia quid quid placet paciscentibus legis habet vigorem. Item quæro de

75 quæstione alia.† Rex vngariæ pacem fecit cùm Rep.Venetorum, conuenitque inter cætera,quod veneti infra certam diem decederent omnibus locis illo bello vsurpatus, & ne infra certos limites vllos haberent milites,aut magistratus, dubitatur an decedere ēt deberēt particulares Veneti illis locis quæ intra illos comites pri uato iure poßidebant item an ciuitati aut oppido Cuipiam liceret intra illos limites eligere sibi Magistratum quempiam ex Venetis,præsupposita facultate deligendi,respondit de vtraque quæstione interrogatus Pe.de Ancha.non cogi priuatos decedere , & in magistratus posse nominari,vt per eum in consi.cciiij.incipien

76 te visis,& ponderatis. Quæro nunc de alia,† Princeps per suum diploma

diploma narrat Titiũ multa indigna commisisse in se, & eius Maiestatem, atque Imperium, & præsertim quia hostes, commeatu, armis, propriaque persona sua iuit, propter quod eius bona, inquit, confiscauimus, & fisco nostro adiudicauimus, Et de eis gratiam fecimus Gaio fideli nostro benemerito, quæritur an huic Principis assertioni credi debeat, Deci. in consi. ccccx. latis. hanc quæstionem examinat, etiam in fortiore casu, cautum enim erat prouinciali decreto, quod in læsæ maiestatis, crimine bona omnia fisco essent addicta, & incorporata absque vllo processu, & declaratione, concludit tamen Dec. donationem illam Principis inualidã idem etiam respondit in consi. ccccxlvj. col. xiij. cum seq. & consi. dxliiij. quod est repetitum, consi. dcvj. omnibus his locis ijsdem vti
77 tur argumentis, † Nempè quod assertioni eius non sit credendum ad proprium eius commodum quod non priuatur vasallus feudo nisi culpa conuicta, quod non valet sententia temere, & vt ipse dicit, ex abrupto prolata, quod ostenditur, inquit, cum vno contextu & momento declarata sit rebellio & facta donatio bonorum, Quod notorium enũciatum non poterat esse notum Principi nisi per auditum alienum, & illis testibus iniuratis credi non debuit, quæ fuit ratio Cald. & An. de Bu. in c. post cessionem de proba. prout refert Fely. in c. cum à nobis, col. j. circa fi. de testi. Iser. verò, quem ipse Deci. allegat, videtur mihi aliter concludere, in tit. enim, quo tẽpore miles, in §. sancimus, & in §. seq. quod incipit, si autem post lõgam disputationem concludit esse necessariam sententiam, vt in d. §. si autem, col. vlt. versi. hæc disputatio verum tamen si sit notorium quòd liqueat iudici, tanquam iudici, vt in re quę facta est corã iudice aut domino pro tribunali asidẽte. Aut in notorio actus permanentis, siue etiam præsentis, prout est, inquit in eo qui tempore belli pasim est cum hostibus, & illis inseruit, aut in eo qui castrum suum tenet rebellatum contra dominum, aut qui in eo, dicit ibi Afflic. habet picta arma, atque insignia hostium, nulla requiritur sententia, & statur Principis assertioni, & sequitur Afflic. in d. §. sancimus, in iiij. col. post Iac. Alua. col. pen. Adduntque ibi Iser. & Afflic. primus in d. §. sancimus, in j. col. & alter in colũ. vij. quod bonum est quod de tali notoria culpa fiat instrumentum publicum vt in posterum de ea posit apparere, Ego tamen non video quid hoc prodesse posit vbi enim intelligant de ipso Principis diplomate iam certum est quod solet in scripturam redigi reincidimusque propterea in illa argumenta Decij, quod huic asser-
78 tioni credi non debeat, † Quod si intelligunt vt de ipso crimine

conficiatur

conficiatur instrumentum, obstat quod dicitur de delicto instrumenta non posse fieri, l. diuus, ff. de custo. re. l. senatus, vbi Bart. not. ff. ad Turpil. Fel. latis. post alios, in c. cum in ecclesijs, de ma. & obe. prodesset tamen cautela ista, vbi causa cognita testes examinarentur, hoc enim esset tutissimum remedium, Nihilominus etiam ex ipso Principis diplomate puto tutum esse eum, cui bona sunt donata, in dictis duobus casibus exceptis, per Iser. & alios, videlicet cum factum est notorium actus successiui, etiam si non perpetui, & actus præsentis; secus verò in notorio enunciato de actu præterito, vt per Afflic. d. §. sancimus, col. vj. ver. Idem si vasallus, & per eum, in titu. de contro. inter Epis. & vasal. col. pen. conferuntque his ea quæ in facto consultus respondit Bal. in consi. cccxxviij. quæritur si Rex Romanorum, li. in pen. col. versi. porrò in princi-
79 pe, vol. j. † Dicit enim ibi quòd si Imperator causam specificè exprimit suæ dispositionis, statur verbis per eum proprio motu prolatis: ita vt non recipiatur contraria probatio, secundum Cy. si autem verbis est vsus generalibus, erit quidem præsumptio pro eo quod dixit, & fecit, verum recipietur contraria probatio: Infertq; propterea ibi Bald. quòd si dixit Imperator aliquem fuisse erga se ingratum, & quòd propterea priuat eum feudo non est necessaria ingratitudinis probatio: Confirmantur hæc ex consi. Pe. de Anch. ccxciij. quod incipit vltra alia, versicu. præterea, vbi dicit quòd si Princeps scienter super tali enunciatione disposuit, illa facti narratio tãtum operatur quantum dispositio eius ex certa scientia. Itẽ ex his quæ dixit Idem Ancha. in consi. cclxxvij. incipiente, ex prędicta facti narratione, quod est repetitum, consi. cccc xxxix. cum
80 plena facti seriè vbi concludit † contra eiusmodi notorios rebelles incipi posse ab executione, capiendo eorum bona atque donãdo, facto posteà processu, & adhuc confirmatur hæc pars, ex his quę dixit Afflic. in tit. de pa. te. §. si duo, nu. 15. quòd licet Principi spoliare notorium rebellẽ, siue ẽt hanc executionẽ alteri cedere neque huic spoliato contra cessionarium competet vllum interdictũ aut remediũ restitutoriũ, loquitur tamen in casu magis claro, propter constitutionem quę de hoc est in illo regno contra huiusmodi rebelles, quæ tamen vigebat etiam Mediolani in illo casu Decij, de quo in d. consi. cccex. Erit igitur conclusio quòd in notorio actus præsentis, & successiui, etiam si non perpetui, stabitur dispositioni Principis quæ super eius assertione fundetur, si verò sit notorium actus momentanei, aut factum est coram ipso domino, ad exemplum eius quod dictum est de eo quod fit co-

ram iudice pro tribunali sedente, & idem erit, aut factum est in eius absentia, siue etiam si in præteritum enunciatur factum fuisse, & tunc procedent quæ dixit Deci. in d. consi. v. Imò etiã hoc casu in supremo Principe qui de absoluta potestate ita narrauerit & disposuerit, adhuc dicendum erit credendum ei esse propter d. consi. Bal. cccxxviij. cui consi. ita respondet Deci. in d. consi. ccccxlv. licèt eum alleget sub alio nume. & propter d. consi. Pet. de An

81 cha. ccxcv. † Hoc tamen restringendum puto ad Principem antonomasticè in supremo inquam, secus in alio inferiore, in eo enim fortè non procedet dispositio cle. j. de proba. quod dixit Deci. in d. consi. ccccx. latè prosequitur Fely. in c. cum à nobis, col. ij. de testi. vbi valde dubitat de dicto Card. qui in consi. cliiij. contrarium respondit, etiam in Principe inferioris gradus, habente tamen in suo statu iura Imperialia, sed cum Card. tenet Soz. in consi. iiij. col. iij. li. etiam iij. Et hanc differentiam inter supremum & alium inferiorem Principem comprobo ex his quæ voluit Ang. in l. j. versi. in Glo. quæ incipit Imò derrogat, ff. de ferijs, quòd rescribendo, sententiando, vel epistolam transmittendo intelligitur Princeps legem condere, nemo tamen ab eo inferior hoc potest, verùm etiam Rex hac vtetur potestate: quod dictum refert, & sequitur Alexã. in l. apud Iulianum. §. vlt. vers. hoc est quod multum, ff. ad Trebel. latè

82 etiam comprobat Ias. in d. l. j. col. vlt. Et procedit † hæc conclusio etiam si sit Princeps Vicarius Imperij, quia adhuc maior est dignitas, atque auctoritas Cæsaris in vniuerso, quàm Vicarij in suo particulari, neque hoc casu erit locus regulæ. l. quæ de tota, de rei ven. quod probat tex. in c. Dudum. §. nos igitur, de præben. in vj. vbi habetur, quòd quis est maior se ipso, & ratio ponitur ibi, in Gloss. in add. Io. An. quia fons scaturiens melior est, quàm riuus, de eo procedens, & illum tex. ad hoc citat Bal. in prælu. feu. in Glo. quæ incipit aliqua sed pauca de Principe, versic. & quia maior. Adde etiam

83 † ad supradicta, quòd si contingat de bonis ita donatis quæstionẽ exoriri inter antiquum Dominum, & illum qui ea habet ex Principis contractu, aut etiam liberalitate, vt quia dicat vnus se nunquã talem crimen commisisse, alter verò è contra illud dicat verè fuisse factum, recipiendæ erunt vtriusque probationes, & illæ obtinebit qui melius probabit, ita colligitur ex his quæ voluit Bar. in tra cta. qui sint rebel. in Glo. rebellanda, circa medium, ibi, quia cum talem pœnam ipso iure incurrant peti posset pronuntiari talem esse rebellem, & è contra qui se putat de tali crimine infamatum posset petere prounnciari se non esse talem, & clarius circa fin. d.

Glo.

84 Glos. vbi dicit quæritur † an occulté rebellem liceat occidere, & dicit quòd sic, quia ipso facto in hanc pœnam incidit, & in iudicio, quod fiet de isto homicidio liquidabitur de veritate obiectę rebellionis, & Bartolum ad hoc allegat Pe. de Ancha. in d. consi. cclxxvij. col. ij. in fi. Quod est magni effectus, vt quis propter obiectum hoc crimen, etiam occultum, possit occidi, & ex post, ex superuenientibus probationibus iustificetur homicidiũ. Quod not. in hac materia propter id quod dixit Deci. in d. consi. ccccx. colũ. pe. nu. 26. vbi concludit hodie non posse quæri de ipsa rebellione. Et suprascripta decisio Bart. multum repugnat dictis consi. Decij, nam si tales rebelles possunt occidi, etiam ante detectum crimen, quanto magis in notoria culpa poterunt ei auferri bona, & alteri donari saltem vt liceat, quanto crimen ipsum refricatur in dubiũ iustificare confiscationem ex nouis probationibus. Item quæro
85 de alia quęstione, † Ianuenses, & Pisani diutinum habuerunt bellum, tandem verò deuenerunt ad inducias duraturas vigintiquinque annis, & successiuè per biennium duraturum, postquam eis elapsis, placuerit alteris bellum renouare, acto quòd Pisani non recipiant exules, & rebelles Ianuensium, quæritur an intelligi debeant de rebellibus qui erant tempore initi fœderis an & de aliis posteà factis, Ang. super hoc ex facto consultus, respondit quòd non comprehenduntur nisi qui erant tempore fœderis vt in eius consi cclxj. Thema prædictum, loquitur tamẽ in casu quando tam diu perseueratum fuit in inducijs quòd omnes qui tunc viuebant mortui sunt, quia, iam lapsi erant anni centum, Item restringit ad casum quando pactum non erat vicisitudinarium, secus enim secundum eum si vtrinque esset conceptum illud pactum de non recipiendis exulibus, tunc enim in omne tempus durantium induciarum ex-
86 tenditur. Mouet etiam in fi. d. consi. dubium, † quid si quis erat exul tempore induciarum, & fuit ei facta remissio, reuersus autem domum noua causa superueniente factus est iterum exul, an comprehendatur in inducijs, & pacto illo prohibitiuo & non soluit,
87 dicit † tamen videri casum quòd non comprehendatur, in l. solita prouidentia. C. de remis. pig. illa tamẽ lex nihil facit, duplex enim est eius ratio vt ibi dicit Alb. obligando enim quis præsentia, & ea quæ acquiret, id non potest intelligi de pręsentibus alienatis & reacquisitis, cùm enim iam continerentur in obligatione facta de bonis præsentibus, non potest censeri eum etiam de eis cogitasse, vt de futuris, altera est ratio, quia quæsita ideò continentur, quia propter pactum finguntur iam tũc habita cum est facta obligatio,

quia res retrotrahitur, sed secundum istam fictionem inuenitur subsecutus consensus creditoris de alienando, non igitur continebitur hæc res propter consensum, quæ rationes cessant in præsenti casu, Et † melius congruit casus quæstionis de qua ibi per Alb. de licentia quam dedit creditor scholari de recedendo non obstante iuramento de non recedendo donec satisfecerit, quia si post licentiam reuertatur reincidit tamen in priorem obligationem de non recedendo, sic dicam de isto exule, rationes, vide per Albe. ibi. Quæro extra materiam supradictam de quæstione alia, Quidam nobilis tempore belli dixit cuidam amico suo, † recomendo tibi hoc meum castrum, quid censebitur per hæc verba actum? Dic quòd censetur ei commissa custodia, omnia igitur ad eius custodiam pertinentia expediet, † Et propterea si esset necesse aliquid facere de pertinentibus ad exercitium meri imperij propter ipsam custodiam etiam hoc ei censeretur cõmisum, posito quòd dominus, & ipse hoc posset. Si igitur custodes, & milites peccarent aut fortè proditionem tractarent, liceret ei in eos animaduertere, Item & poterit milites ad custodiam necessarios conducere, stipendiumque eis persoluere de ære domini vel de suo, & omnem impensam à domino repetet Ita Ang. in cons. xxxv. incip. quidam nobilis; Bal. tamen in l. j. C. manda. aliter loquitur dicit † enim debere considerari mandatum illi traditum, & quòd maleficia debet denuntiare domino, Sed idem Bal. in cõsi. cxciiij. incip. præmissis verbis col. & lib. ij. loquens de Capitaneo duarum triremium, dicit quòd habet iurisdictionem in milites quibus præest ad instar magistri militum, Et quòd in hostes habet gladij potestatem, saltem de facto, Dixit etiam Alex. in l. j. in primis verbis ff. de iuris. om. iu. quòd officium eius est nudi ministerij, & absque iurisdictione; Dixit quoque Bar. in l. j. ff. de offic. præfec. vig. † quòd Capitaneus guardiæ habet modicam coerctionem in sontes, sed crimina grauiora debet denuntiare domino; de quo est tex. apertus, in l. vnica. C. eód. titu. & hoc puto verius, quàm quod dixit Ange. vel illud eius dictum de exercitio meri imperij debet secundum hoc dictum Bar. intelligi, & restringi: vide etiam ad hoc Luc. de Pen. in l. quicunque, col. ij. C. de exac. & execu. lib. xij. Quæro modo an † hic custos ad aliquid obligetur si commissam sibi arcem amisit, distingue, aut per incuriam, & somnolentiam, & proculdubio grauiter peccat, Ianitori enim vt in Euangelio dicitur, præceptum est vt vigilet, debetque ex ipso nomine scire quid cum facere oporteat, vt l. j. C. de offic. præfec. vrb. † cum enim

88 89 90 91 92 93 94

enim custos sit castri videre debet, vt id quod est esse non desinat, l.defensores,C.de defenso.Ciui.caueantq; ab indignatione Princi
95 pis,† quãdo in eo sunt pœnæ omnes arbitrariæ, Nam vidi ego iussu Principis caput amputari militi qui obdormiuit in custodia cuiusdam captiui magnæ importantiæ, dum duceretur ad Principem, & dum ille dormiret, aufugit captiuus, Et quamuis somnus sit accidens naturalis, cui resisti non potest, cum nemo sem-
96 per possit vigilare,† somnus tamen non excusat in vera culpa, ita Bald.in l.iij.§.cognoscit,in vltimis verbis,ff.de offi.præfec. vig.dicit etiam Gloss.in l.cum ita.§.species,ff.de leg. ij.quòd quando custodiam quis debet præstare ex incumbenti sibi officio, non excusatur propter casum contingentem, nisi probet carẽtiam culpæ, not.scrib. in l. si quis ex argentarijs. §.an verò hæredi, ff. de eden. imò dicit Lu.de Pen.in d.l.quicunque, colum.iij.quòd custos periculo capitis sui tenetur ad custodiam, & ibidem in colum. pe-
97 nul. † dicit quòd qui mercedem accipit pro custodia tenetur etiam de damnis fatalibus. Oldrad. tamen plenius hanc materiam tractat, in consi.xcii.quod incipit Rex habebat castrum, quæ
98 rit enim ibi † an commisso à Rege liceat alium substituere, & si hoc fecerit, & castrum amiserit quid fiet, & si quidem nobilem substituit, excusabitur, etiam si is sua culpa amiserit, si verò ignobilem non excusatur, & hanc dicit esse consuetudinem nobilium patriæ suæ, quam etiam dici iuri conformem, argumento l. vlt.in prin.ff.de custo.reo.& hoc dictum citat,& comprobat Felyn. in c. Petrus, in j.colum.extra de homici.& in cap.super his, in fi. de accusa.sed neque cogetur hic custos substitutum præsentare Regi, cum satis sit quòd idoneus esset communi opinione, tempore subrogationis, ita ibi Oldr... Quòd si ipsemet deputatus à Rege castrum amisit si quidem dolo proculdubio est inexcusabilis. Idem si lata culpa, l.ad commentariensem, C. de custo. reorum. Imò & tenebitur, de leui culpa, & de leuissima, non tam grauiter tamen puniendus, vt d. l. vltim. de custo. reo. §.j.& l.milites, ff.eodem.si verò nulla adsit culpa, vt si per vim, sunt iura quòd excusetur, in l. si ea res, ff. de actio. empti. & in l. sed & de damno, ff. lo-
99 ca. ibi enim dicitur † quòd custodia aduersus vim parum profi-
100 cit: Oldrad. tamen distinguit † aut culpa præcessit casum, & proculdubio casus non excusat, quid enim si malè prouidit de commeatu, aut munitionibus, aut armis, aut quid (quod faciunt maxima pars castellanorum) si fraudat numerum militum vt intercipiat stipendia, & propterea cãstrũ amittatur, certè grauiter erit

puniendus

puniendus.Aut culpa non præcessit,& videretur absoluendus,vt d. l.milites,circa fi. Vnde & dixit Bal.in d.l.iij.de offi.præfec. vig.
101 † quòd impossibile,à custodibus non est exigendum, verum tamen adhuc hoc casu dicit Oldra.in fi.d. consi. quòd de iure nobi-
102 liū id est de more,adhuc tenebitur custos, †Cùm enim Rex ei,inquit custodiam tempore belli aduersus imminentem vim commiserit,videtur etiam de iure obligari aduersus vim arg.l.j. C. commo.vbi Iac.de Are.ita no.hęc Old.ibi,cuius verba, more suo transcripsit Ioan.An.in addi.Spec.in Rub.de loca. Additque multum nocere castellano quòd ipse tempore belli recipit custodiam,propter quod tacitè actum videtur vt ea sit custodia vt etiam vim nō timeat,Dicit etiam se audiuisse fuisse iudicatum in curia quòd excusatur castellanus,qui alterum substituit,si is erat nobilis,confirmatur verò id quod dicunt de eo qui tempore belli suscepit custodiam, ex eo quòd dicunt Doct. non fieri remissionem ei,qui conduxit belli tempore de quo per Bal.in l.si ea lege C.de vsur. in ij. col.& per Alex.in l.sed & si quis,§.quæsitum. ff.si quis cau. nu. 17. vbi allegat Ioan.And.in d.rub.de loca.Et dixit Luc.de Pen.in d.l.
103 quicunque † quòd custos stipendiarius tenetur de damnis fatalibus,Et dixit in Rub.C. de lit.custo. col.ij. quòd tenetur resistere violentiæ,ibi tamen restringit ad quantum potest.Et hoc si sit bona fide intellectum,& factum,vt puto nemini domino displicebit, impossibilium enim nulla est obligatio, & esset perniciosum aliter dicere,Imò neque inuenirent Principes,costodes sub alia lege: quia qui fecit quidquid potuit legem adimpleuit. Supradicta ego quandoque inducebam ad casum Ioann.Baptistæ Furnarij Ianuensis, ipse enim cum esset Pręfectus præsidio Albæ, quę est mihi originalis Patria,iussumque ei esset per Ducem exercitus,vt remissa ciuitatis custodia ad se veniret, ipse simulato, siue etiam vero languore,neque iuit,neque custodiam remisit,Intereaque Galli ciuitatem furtiuè surripuerunt, cum Furnarius vigilijs & custodiæ ciuitatis suffecisset quendam Ricium de LechioRegnicolam,nouū hominem atque incognitum,cui fortè mille scuta Ianuam deferenda non credidisset,ipse tamen Furnarius cū in vinculis causam diceret in ciuitate Alexandriæ,capiti suo metuens aufugit Caueant igitur isti castellani, & arcium custodes, & diu pensent, vt dicam cum Poeta.

Quid ferre recusent.

Quid valeant humeri.

Dum enim ambitioni,& lucro student,incauti, periculum capitis subeunt

subeunt: vidi enim ego custodem arcis Valentiæ prope Alexandriam capite plecti propter deditam arcem Gallis; qui tamen cum magna vi aduenerant, cui fortè erat impossibile eũ resistere.

104 Notabilis † est etiam in hac materia casus in quo consuluit Old. Rex Hispaniæ commisit custodiam quorundam castrorum, Templariorũ, magistro ordinis de Aleãtara, Papa pręcepit, siue eius executor & comissarius, dicto magistro, quòd dicta castra dictis templarijs restitueret, ipse noluit eis restituere sed restituit Regi propter quod fuit excommunicatus, defendit ibi Oldr. quòd debebat absolui quia debuit curare de honore, & fide præstita Regi quòd

105 multis agumentis comprobat. Caueant etiam † qui arces dedunt etiam cum maxima vis ingruit cui resisti non potest, ne pecuniam accipiant, quod quandoque Duces magno emunt, vt tempus redimant & propter incertos casuum euentus ne contingat eis quod dixit Boerius in trac. de cust. cla. num. 25. contigisse cuidam Gallo cui arcem dedidit Iannuensibus, & cum credidit Lugduni pecuniam à campsore, & numulario recipere fuit ei caput abscisum, & cadauer positum in rota, Et ego suasi idem fieri cuidam militi, qui arcem Eporediæ sibi commissam, dedit hostibus, acceptis aliquot centenis scutorum sub prætextu commeatus seu victualiũ, quæ dicebat se habere in castro; Duci tamen aliter est visum.

106 Dixit etiam ibi Boerius † cauendum esse castellanis ne sermonem faciant aut verba auscultent de proditione & bene hortatur; nam auscultatio ipsius dimidium est deditionis siue vt vulgo dicitur Rocha parlamentata e mento renduta. Item dixit aliud valde notabile, 107 † quòd si custos castri fideiussit pro custodia & euenit casus amissionis, fideiussor non obligatur ad solutionem pœnę conuentionalis, sed solum ad quanti interest; allegat Dyn. in l. libertus. §. fideiussores, ff. ad municip. Alia quædam in materia custodum arcium tractat Martin. Lauden. in trac. de castella. vbi in v. q. dicit idem quòd dixi suprà si culpa pręcedat casum. In decima q. dicit 108 † quòd is qui fideiussit pro castellano non tenetur si is arcem prodidit, Allegat Alb. in l. j. ff. de in litem iu. vbi hoc dicit & videtur tex. in l. j. C. de peri. eo. qui pro magi. inter. lib. xj. Ego tamen puto inspicienda verba stipulationis, & promissionis, nullam tamen obligabunt ad pœnam corporalem, quia nimis esset absurdum quòd de delicto alterius alter plecteretur. In q. xxj. dicit quòd castellanus 109 † qui patitur hostes deprędari territorium, debet viuus comburi, quod tamen bebet intelligi secundum l. quã allegat, quando habebat cum eis intelligentiam de hoc, & sceleratam

ter illi iam vltra non posse contrafieri, quia propter clausulam illã toties committenda, &c. potest pœna sæpius committi, maximè contra ipsum violatorem, Alex. consi. cxv. lib. iiii. Cor. consi. xl. lib. ij. supra allegati. Erat præterea vt puto, in dicto casu Bal. consideran. qualiter pacis fœdera essent concepta, vbi enim ex offensa facta in personam, aut bona vnius ex vna parte fieret offensa omnibus illius partis quod facti series innuit, tunc etiam si non committeretur pœna propter bona rapta post mortem eo respectu quòd in eis neque furtum neque rapina committitur, cum hæreditas est iacens, l. j. §. Scęuola. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. l. hæreditatis. ff. de fur. & l. à Titio, fieret tamen iniuria super extantibus ex illa par

112 te offensa, & eorũ respectu cõmissa esset pœna, † cùm hæc sit vna pax, quo ad omnes contrahentes, non aut sunt tot paces quot personæ contrahentes, quod dixit Corne. in consi. viii. circa primum, colum. ij. in fi. lib. iij. & in consi. cxlviii. incipiente decisionem colum. penul. nume. 8. lib. iiii. hęc mihi circa illud consi. Bal. conside

113 ratione digna visa sunt. Quæro in d. consi. Bal. dicit † hæreditati iacenti furtum fieri non posse, vetus est dictum, visumque est Trebatio indubitabile apud omnes, propter quod illusit Ciceroni dicenti fuisse quæstionem de hoc inter veteres & suas partes tuetur Cicero dicens Sex. Elium M. Manlium, & M. Brutum contra sensisse, quamuis Cicero ipse contra eos Scæuolę, & Trebatio assentiatur, vt est in eius epistola ad Trebatium, inter eas quas familiares vocant. Mirum verò videtur iacenti hæreditati furtum non fieri neque rapinam, vt l. i. §. Scæuola, ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. l. contra nurum, in fi. ff. re. amot. l. hæreditariæ, ff. de fur. l. in eo. §. eadem distinctionem, ff. de acquir. re. domi. Et propterea neque adita hæreditate furti aget hæres, vt dictis iuribus, licèt agere possit

114 † crimine expilatæ hæreditatis, vt vtrunque probatur, secundum Bart. licèt Pau. de Ca. aliter dicat in l. si homo, ff. de vsucap. cum tamen si vis aut clamdestinitas rei hæreditariæ incidat iacente hæreditate, competat hæredi post eam aditam interdictum quod vi,

115 aut clam. l. denique. §. quęsitum. ff. quod vi, aut clam Item † & datur Aquilia pro damno dato hæreditate iacente, l. ob id. ff. ad l.

116 Aqui. quod motiuum, Glo. ibi sentit, & soluit dicens † aliud in furto aliud, in l. Aquilia, quæ est ratio eadem cum dicto. Bart. in d. l. hæreditarię, non opponit de dictis iuribus dicit tamẽ quòd ideò iacente hæreditate non fit furtum, quia furtum est contrectatio inuito domino, & tunc nemo adest domi. Floria. in d. l. ob id, reprehendit Bar. quia iacente hęreditate datur actio furti tunc facti cõ-

modatario, fructuario & ei qui habet rē pignori, qui tamē nō sunt domini. Quę reprēsio nō est ęqua, nam non solū furti agit dominus sed & omnis cuius interest rē non surripi iusta ex causa l. cuius interest, cū duabus ll. seq. & l. is cuius, l. vl. ff. de fur. nihil igitur mirum si in illis tribus casibus datur actio. Ipse Floria. soluit quòd ratio diuersitatis est ipsa possessio, nam dum hęreditas iacet nemo possidet, d. §. Scęuola, & vbi cessat possessio vel detentatio, impossibile est furtum committi, Mihi ratio hæc nihil omninò concludit, neque enim magis adest possessor cum datur Aquilia aut interdictum, quàm cum honoraria seu furti, imò contra vtranque sol. & Bar. & Flo. videtur tex. in d. §. denique, dum ibi ideò interdictum competere dicitur quia hæreditas domini locum obtinet. vera igitur solutio ex ipsa l. ob id colligitur, quòd videlicet lex Aquilia dominium latius intelligat quàm lex xij. tabu. neque enim eum intelligit qui fuerit cum damnum daretur, sed cum propter damnum agitur; quod ęquitate suadetur, ne aliàs actione, & auxilio destituatur damnū passus, cui alia nō est parata actio pro damno, At in furto, quamuis propter iuris rigorem conseruandum cesset actio illa, non tamen auxilio dominus destituitur, cùm crimine expilatæ hæreditatis agere possit, siue vt suum consequatur, siue etiam ob vindictam publicam, & cum ad exhibendum, & rei vendicatione agere possit l. ij. ff. de crim. expil. hære. & l. vlti. C. eo. Dixit etiam Floria. in d. l. ob id, in vlti. verbis, etiam agi posse conditione ex l. cum quærebatur, C. vnde vi, recuperantur, & res petitione hæreditatis, vt l. iij. ff. eo. Nimirum igitur si tot paratis remedijs vno priuatur propter conseruandum vt dixi rigorem Iuris. Obten-
117 dunt etiam scribentes, † velum d. l. si homo, ff. de vsucap. cum sit tamen eius sensus planus atque apertus, quęrit enim ibi Iulianus an vsucapi possit seruus iacente hæreditate surreptus, cuius vsufructus erat legatus, & distinguit aut agi furti pót, & nō procedit vsucapio, aut agi non potest, & procedit palam est autem hęredem agere furti non posse, de fructuario est quæstio, aut enim ius ei fruendi iam quæsitum erat cum factum est furtum, & furti aget, consequenterque vsucapio impedietur. aut frui non poterat, & neque aget furti, neque vsucapio prohibebitur; tunc autem dicitur frui posse, cum hęreditas est adita, Ipsique hæredi est pręstita cautio de qua in l. vxori, ff. de vsufruc. lega. si autem non solum frui po terat sed & fruebatur tunc & ipse aget furti, & dominus idemque hæres, & ita intelligi debet lex aut in qua, & lex, his enim casibus, quæ est l. sequens ff. de fur. dū ibi dicitur, re surrepta in qua alius

vsufructum habet agere hæredem furti, videlicet si iam cepto vsufructu surrepta res sit, hic videtur mihi verus d. l. si homo, intellectus, licet Pau. de Cast. ibi dicat Bar. malè eam declarasse, & ipse forte haud paulo confusius, Cætera quæ ibi no. in Glo. an videlicet sit dare casum in quo furti agi posit, & tamen res sit vsucapibilis siue è contra in quo furti agi non posit, neque tamen vsucapi, sunt extra casum illius legis, satis est enim quòd regula est quòd non procedat vsucapio si sit qui furti agat vel procedere eam si nemo sit, cui ea actio competat, in quo & Iulianus & Sabinus conueniũt.

118 Tractat Cor. in consi. viij. lib. iij. quæstionem istam; † multi inimici vnius partis pacem fecerunt cum alijs multis alterius partis, adiecta graui pœna violantibus, statutum est etiam in ciuitate illa quòd opem præstans delinquenti puniatur in centum, modo Titius vnus ex suprascriptis inimicis, cum auxilio Sei, etiam de dictis contrahentibus, occiderunt Sempronium cum quo pacem fecerant, tenebitur ne Seius pœna pacis fractæ ex suo delicto, Item & pœna auxilij de qua in statuto, & concludit ibi quòd sola tenebi-

119 tur pœna conuentionali. Quia non † potest idem esse principalis, & accessorius, Item quia teneretur in plus opem præstãs quàm

120 principalis, quod esset absurdum. † Item quia minus crimen confunditur cum maiori, quod puto verum quando est vnum alteri cõsecutiuum. nam si essent diuersæ speciei, maius non absorberet minus, nisi non esset pœna reiterabilis, per no. per Bal. in l. qui seruo, §. si duo, ff. de fur. sequitur Ang. in trac. mal. in Glo. & d. malef. sem-

121 per asti. in prin. Quærit etiam ibi † si quidam tertius puta Caius vtrique prestitit auxilium ad dictum homicidium an teneatur duplici pœna statuti, vt tanquam opem præstans Titio, Item, &

122 Seio, an vna tantum, & concludit quòd vna; † Item tractat ibi an is Caius teneatur vti auxiliator ad pœnam pacis fractæ, posito quòd ignoraret pacem, & concludit quòd non, quia eum auxiliator grauius punitur propter antiquam qualitatem, si illam ignorabat pœna non committitur, Hoc tamen de scientia fatetur ipse

123 habere multam dubitationem; † quando autem attendatur animus delinquẽtis siue ad augendã siue ad diminuẽdum penam vide, Bar. in l. diuus. ff. ad l. Cor. de sic. in l. item apud, § si quis virginem, ff. de iniu. vbi Alex, in add. Bal. in l. si quis non dicã rapere, col. iij. C. de Episco. & cle. Cum autem multæ ex suprascriptis quæstionibus ad priuatam concordiam, & pacem pertineant, & non ad publicam, quædam circa eã pro cõplemẽto, & cõclusione materiæ

124 subijciã. Et in primis † sciẽdũ est quòd licet, ex iniurijs, & offen-

127 An verò † ex remissione iniurię facta in sacramentali, seu pęnitentiali confessione censeatur facta reconciliatio, tractat Barto. in l. si tibi decem. §. quædam. ff. de pac. & in l. non solum. §. j. ff. de iniu. vbi etiam Alex. in add. & scrib. omnes in d. §. quædam, & cõiter dicunt quòd non censetur remissa iniuria, sed solum depositum odium atque inordinatus appetitus vindictę. Et multo minus censentur remissa damna si quæ fuerunt illata ex iniuria, Ias. in d. l. j. nu. 10. de pac. vbi etiam dicit quòd etiam ex pace facta, & de qua sit confectum instrumentum publicum non censetur remissa rei vindicatio quæ competebat offenso propter res captas seu aliàs vtcunque indebitè occupatas allegat Alex. qui verè ità latè concludit, & comprobat, in consil. clxviij. Cuius initium est, requisitus vt breuiter dicam, lib. ij. quod & suprà alio in loco citatum est.

128 Et hæc sunt notanda ad materiam duellarem, † Quamuis enim duellum sit à iure reprobatum, vt c. monomachiam ij. q. v. c. ij. de cle. pugnan. in duel. c. ij. de purg. vulg. vnde & Bal. in cons. cccxliij.

129 quod incipit Illustris domine, in ij. lib. † dicit quòd prouocare ad duellum est quædam furia contra omnem humanitatem, & con-

130 tra omnem rationem naturalem, Et quòd † debet esse vltimum refugium, quod latius tractant qui volumina de eo composuerunt, vt Ioan. de Lignan. vt Paris de Pu. vt nouissime Alcia. ne pessimo inuento leges desint, & vt possint cum ratione insanire homines, licet id visum sit impossibile, Comico. Quam materiam nolui huic tractatui inserere ne eum plus iusto grauarem, atque augerem, & ne priuata bella, & sola diabolica instigatione inuenta miscerem cum publicis quæ iure gentium sunt adinuenta, & diuino Iure concessa, & quæ finem habent pacem, ac publicum bonum, Hęc inquam ad ipsam duelli causam faciunt quam obstinata hominum rabies in consuetudinem perduxit, vnde, & dixit Bal. in l.

131 is penes quem, in vltimis verbis C. depo. † quòd non dicitur duellum illicitum quod generalis consuetudo induxit, Dixit tamen

132 idem Bal. in rub. C. de dediti. liber. tol. circa fi. † quòd etiam cũ fit pro innocentia valde est exosum legibus, quia tentatur Deus, & quia multos vidimus sub iusto Clypeo perire; vnde, & in Longobarda quo iure est inuentum duellum excusatur quòd ex necessitate concessum fuit, quia propter consuetudinem gentis prohiberi non poterat. Cui est simile quod de diuortio dicitur, Matthęi 19. quod ab initio non fuit sic sed propter duriciem cordium He-

133 braicorum concessum fuit, sed quod dixit Bal. † de consuetudine non videtur mihi excusare duellantes, cùm nullo tempore fir-

metur

metur consuetudo peccati inductiua, lex enim quęlibet etiam non scripta, quales sunt hominum mores, & consuetudines, debet esse iusta æqua, rationabilis, Quæ est autem æquitas aut ratio vt armis dirimant duo vter sit iustior vter melior vter innocentior? nihilo id magis consonum quàm si gladijs decertent inter se duo Iurisconsulti vel duo Philosophi vter sit doctior, Quid etiam iniquius quid improbius quàm innocentem virum, eumque vt sæpè contigit, debiliorem & ætate & viribus, aduersus audacem virum, & viribus præpotentem consistere, verum postquã neq; hoc Principibus est curæ præsertim in hac nostra infelici & desolata Italia, quam dominantium multitudo Tributariam fecit imò seruã de domina gentium, Præcidamus saltẽ prout valemus, aliquos ramos de infausta arbore, cum igitur sępè inter ludendum multa effuciãt, multa inconsulto, & per lasciuiam, & non ex animo dicant sibi inuicem socij atque amici, multa & faciant, si non statim ea ad animũ reuocat qui se offensum arbitratur, non poterit exinde ad duellum prouocare, neque iniuriam prosequi, longeq; id minus faciet si posteà vnà luserint, compotauerint, salutauerint, conuersati sint, aut tale aliud quippiam fecerint, Imò neque si is, qui est conuiciatus id ex animo fecisset, & per iracundiam, neque enim ideò minus argumenta, Illa ad reconciliationem proderunt ad duelli pro-
134 uocationem excludendam. Vnum tamen scias lector † non quibuscunque argumentis censeri renunciatum iniuriæ atque offensę cum eam quis ad animum reuocauerit, debent enim, vt ego censeo esse vera, & conuenientia, atque etiam concludentia non promiscua, incerta, & æquiuoca, suscepta enim voluntas, & animi affectio durare præsumitur, vt dixit Bal. in d. l. in ipsius, nisi cõcludentibus
135 argumentis appareat mutata, Nihil † enim prodest ęquiuoca probatio & quæ se ad vtrunque habeat, l. neque natales, C. de pro-
136 ba. cum vulg. & est casus notabilis, & sing. in † d. l. filio. ff. de lib. & posthu. Ibi enim dicitur quòd filio quem pater exhæredauit, eman
137 cipauit, & postremo adoptauit, † non censetur ex adoptione ipsa remissa offensa, neque deleta exhæredatio, Quod Baldo visum est mirum, & cæteris omnibus, prout ibi adnotant, cum enim signa reconciliatæ paternæ mentis exhæredationẽ tollant, quod Barto. dixit, in l. iij. §. vlt. cum l. seq. per illa iura ff. de adi. lega. quis non dixisset adoptionem hoc præstare? Pau. de Castr. in d. l. filio, de mente Bal. soluit obiectum istud, quòd sicut solutio patriæ potestatis nõ præbuit causam exhęredationi nimirũ si redintegratio potestatis contrarium non inducit, quæ solutio non tollit obiectum, innui-
tur

tur, etiam in lectura, Paul. ibi alia sol. quòd hic filius non habetur pro adoptiuo cum sit naturalis, & cũ cesset fictio vbi adest veritas, restituit autem eum adoptio in priorem statum, in quo erat cũ est emancipatus, nimirum si non reuocatur exhæredatio qua iam erat affectus, sed neque hoc tollit præsumptam reconciliationem, post quàm contrarijs argumentis reuocatur, vt Bar. censuit, ipse Paul. aliter soluit, & Alex. sequitur, quòd hoc operetur validitas paterni testamenti; Nam si ex adoptione reuocaretur exhæredatio filius inueniretur præteritus, & testamẽtũ corrueret, mihi hoc valde mirũ, & absonum videtur vt affectio, quam habet testator ad validitatem sui testamenti sit fortior, & efficatior quàm paterna caritas. Imola ibi soluit, quòd cum exhæredatio esset solemnis & in testamento non tollitur per sequentem actum minus solemnem, argu. l. hæredes palam. §. si quid post, ff. de hær. insti. quod non immeritò Alex. improbat, nam & ipsa adoptio est actus solemnis, & etiam solemne testamentum reuocatur, per aliud minus solemne, factum inter liberos, l. hac consultissima, §. ex imperfecto. C. de testa. fortè vera est solu. quam dixi supra, quòd argumentum, & signum sequentis pœnitentiæ, debet esse vniuocum, non æquiuocum, concludens, & non promiscuum, & adoptione factum est æquiuocum & ipsi filio odiosum, & præiudiciale postquam perit ei libertas, & rursum alienæ potestati subijcitur: Potuitque pater etiam retenta animi offensione adoptare, vt scillcet filius facilius castigaret sic vicissim filio est fauorabilis emancipatio ipsa, cum ex ea libertatem consequatur & alia multa commoda.

*

HIC INCIPIT VNDECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1. *Obsides qui sint.*
2. *Obsides quo iure inuenti.*
3. *Obsides dantur etiam mulieres.*
4. *Obsides cur dentur.*
5. *Obsides statum mutant.*
6. *Initium inspiciendum est.*
7. *Obsides dantur nobiliores ex dantibus.*
8. *Obsides dantur à tenuioribus dignioribus.*
9. *Liber homo potest obses dari.*
10. *Priuatum carcerem non committit qui habet per leges carcerem.*
11. *Priuatis non licet obsides dare.*
12. *Obsides dantur etiam pro causa pecuniaria.intellige tamen vt ibi.*
13. *Ciuitates possunt dare obsides.*
14. *Priuatus cum iuramento potest consentire,se obsidem dari.*
15. *Papa dat clericum in obsidem.*
16. *Secus tamen in Episcopo qui eum non dabit.*
17. *Abbas dare potest obsidem suum monachum.*
18. *Monachus tamen ita datus inuitus non retinebitur.*
19. *Pater filium obsidem dare non potest.*
20. *Obsides etiam inuiti dari possunt.*
21. *Princeps & populus liber licitè potest auferre subdito rem suam.*
22. *Clericus inuitus obses dari non potest, quod tamen intellige vt ibi.*

De

De obsidibus. Titulus Vnicus.

QVVM autem paci plerunque accedāt obsides, aliqua de eis sunt dicenda. [1] † sunt autē obsides liberi homines in potestatem pro obseruandis fœderibus alteris traditi. Inuentum [2] † eius esse de iure gentium sicut bella, serui tutes,& postliminia,dixit Bal. in l.ij. versi.nunquid obsides.C.de patri.qui. si.distrax. Dantur autem [3] † non solū masculi,sed etiā fœminę ac virgines, quod probat Liuij locus,dum enarrat Cl␣liam aliàsque aliquot virgines Porsennę à Romanis obsides datas.Quæ,& transnato Tiberij Romam refugerunt,& Tacitus, libr. xv.de Tiridate Partho Armenię Rege,obsidē,inquit, interea filiā traddit. [4] Dantur plerunque † ab hostibus quo firmior sit pax secuta ac fœdera,seu deditiones aliæ vè pactiones,& promissa,sed & inter socios ac fœderatos dari vt tutius contrahentibus sit fœdera iri obseruata,declarat locus Ces.in commentarijs,lib.vj.Et quoniam de obsidibus,in præsentia,inquit,cauere inter se non poterant ne res efferretur,iureiurando & fide sanxerunt. Quod iure [5] Romano obsides † statum mutarent ac fierent eorum serui quibus tradebantur probant iura,in l.diuus,ff.de in.fi.in l.eius,in princ.& l.obsides ff.de testa.Impetrabant tamen aliquando vsum togæ, & tunc valide testabantur vnde,& erant ad instar liberum, l.sed si accepto,ff.de in.fi.Bal.tamen,in d.l.obsides,mouit dubium cur serui sint qui ex hostibus,pace iam facta,deduntur pignori, Ang.ibi soluit,distinguendo quia aut dantur à verè hostibus, quales sunt nobis Turcę,& serui fiūt,aut inter impropriæ hostes,prout cùm Christiani inuicem belligerant,& tunc non fiunt serui,quæ sol.non tollit obiectum,Prout neque tollitur ex eo quod ibi dicit;Imò,sequēs Ang.quòd debet itelligi de obsidibus datis ab exteris, iuxta l.postliminij ius.§.in pace,ff.de cap.hoc enim dictum pręterquam quòd nihilo magis soluit obiectum; est etiam erroneum cùm non possint exteri appellari,ij, cum quibus bellum est habitum, & secuta fœdera,vt d.l.postliminij,Glos.in d.l. obsides,dicit quòd de datis pro pace componenda intelligitur,siue de iam composita tenenda de quo vltimo procedit dubitatio Bald.potest dici quòd cùm actū

6 est de fęderibus & de obsidibus adhuc erãt hostes † & initium vt in multis inspicimus l. quod ait, §. j. ff. ad l. Iul. de adul. vbi Bar. causa enim dãdi nõ sunt fędera, aut pax, sed hostilitas, & suspicio ne violetur fędera ipsa, vel dic, quòd ita fuit ab initio moribus īductum, facit l. non omnium, cum l. seq. de legi. Dantur etiam de more

7 † pro obsidibus nobilissimi ex gente dante, sic apud Tacitum legitur cum Partorum legati sub Tiberio Phrahaten Regis Phrahati filium obsidem aliquandiu Romæ retentum in Regem sibi dari cõtra Artabanum crudeliter apud eos regnantem poposcerunt, sic etiam sub Claudio Meherdaten ex Arsacidarum, & ipsum gente legati alij impetrauerunt. erat ea familia Regia apud eos. Dantur

8 & plerumque † obsides dignioribus ac potentioribus atque his qui & maiestate, & viribus pręstant, quod maximè declarat locus Cæsaris dum enim ab Heluetijs obsides sibi dari petijsset, Ita se à maioribus institutos responderunt vt obsides accipere non dare

9 consueuerint. Quærunt Doc. an liber † homo possit obses dari, & Panor. in c. ex rescripto, de iureiur. distinguit, aut dandus, est laicus, aut ecclesiasticus, primo casu, aut ab eis datur qui ius habent belli indicendi, & potest dari sed mutat statum, & seruus efficitur, Quod tamen est intelligendum in alijs quàm inter Christianos, nam cum inter eos captiui non fiant serui, multo minus obsides, Aut dantur, inquit, inter alios, inferiores, & non valet quod fit, neque mutant statum neque etiam sunt loco pignoris, quia & hæc species quædam est seruitutis, & sapit priuatum carcerem quod iura abominantur, in quo membro etiam confusè, & imperfectè loquitur, Distinguendum est enim inter Principes (quamuis secundi

10 ordinis) & omnino priuatos. Neque † enim de Principe, etiam inferiore à supremo dici potest eum priuatum carcerem habere, quãuis possit habere iniustum atque iniuriosum. Et quamuis cùm nõ possint huiusmodi Principes bellum indicere vt suprà probatum fuit, non etiam possint obsides dare quod est consequens belli ac fœderum, vix tamẽ obtineretur quin & ipsi eos dare possint, cum, & multa sibi arrogent supra concessa, & hoc est, quod dixit Bar. in d. l. obsides, de testa. quod est vsurpatum vt vna ciuitas possit obsi-

11 des, alteri dare, quãuis dati nõ mutẽt statũ. At inter † omninò priuatos non puto dari eos posse, neque datos, etiam consentientes, obligari, cum sit, vt dixit Abb. species carceris, ad quod nemo potest se obligare vt est communis Docto. sententia, in l. nemo potest. de leg. j. in l. alia. §. eleganter, ff. sol. ma. in l. Titio centum, §. Titio centum, ff. de cond. & demo. Huc etiam tendit quod dicitur

in suprascriptis locis, & in Glo. xxiij. q. vlti. c. suppliciter, licet Doc. communiter allegent c. vt pridem, quòd pro causa publica vt pro pace dantur obsides, sed pro pecuniaria causa non dantur, De-
12 bet † enim intelligi & restringi ad pecuniariam causam priuatorum, non etiam Principum, Nam & nostro æuo vidimus Franciscũ Frãcorum Regem cùm fuit liberatus à Carolo Imperatore sub grã di pecunia promissa & incertum tempus dilata, filios dedisse inte-
13 rim obsides. Et quod dixi suprà vsurpatum esse † vt etiam ciuitates dent ex suis ciuibus alijs ciuitatibus obsides, id etiam voluit Pau. in d.c. ex rescripto, col. pen. versi. ego credo, quòd etiam ibi dixit Inn. sed pro publica causa vt pro pace, nõ pro pecuniaria, quod & dixit Imo. in d.l. obsides, & Bal. in d.l. ij. versi. vlterius nunquid obsides. Et quamuis non erunt serui, erunt tamen inquit ad instar antiquę obsidationis, quia cum sit sequela belli sicut & captiuita-
14 tes omnia licent ipso gentium iure. Quod etiam dixi † non obligare consensum eius qui se obsidem dari passus est pro priuata causa, limitandum puto, nisi se iureiurando, obligauerit, tunc enim fortè obligabit, cum ipsa iurisiurandi religio, etiam si eum non obliget ipsa obsidalis norma quod arguitur ex d. c. suppliciter, ibi, ne in aliquo anima vestra aut nostra de sacramentis graue tur. Et faciũt vulg. de iuramẽto quod seruari debet vbicũq; potest sine præiudicio salutis vt in c. quamuis de pac. in vj. Dicit tamen Bal. in dict. l. ij. quòd cùm dantur inter priuatos non sunt sub pignore, neque coguntur seruire, retinentur tamen, inquit, propter eorum consensum, sed per suum superiorem poterunt in libertatem plenam vendicari siue etiam per patrem. Aut etiam ipsimet, si absque proprio consensu dati sunt, quod tamen in casu de quo loquitur videlicet inter merè priuatos, puto minus bene dictum per ea quæ dixi suprà. Dixi de laicis, nunc quæro de ec-
15 clesiasticis, & de his dicit Abb. in d. c. ex rescripto, quòd † Papa
16 licitè dabit clericum pro obside, & erit verè obses, † secus dicit in Episcopo, etiam si clericus ipse consentiat, licebit enim ei re-
17 cedere cum volet, dum tamen non iurauerit, † Permissum est etiam vt ait, ibi, Abbati dare in obsidem suum monachum etiam inuitum pro vtilitate sui monasterij: obligabitur verò vt stet certo loco conuento: & inuitus retinebitur propter Abbatis con-
18 sensum, sed Bal. in d. l. ij. † dicit eum inuitum non posse reti-
19 neri, cui ego accedo, Nam si † patri non licet filium dare obsidem, quod Doc. omnes concludunt, vt per Bal. ibi, & Ripam, in l. obligatione generali, nu. 14. ff. de pigno. vbi hanc materiã tractat,

vix est vt maior sit potestas Abbatis in monachum. Sed dum Ripa in d.l.obligatione,nu.12.in fi.versi.id etiam quòd ex causa publi-
20 ca, † dixit obsides etiam ex causa inuitos dari non posse,fortè ita indistinctè dictum non est verum.quid enim si nemo se dari cōsentiat non ne impedietur pax,& bonum publicum? verius est igitur, vt dentur etiam inuiti & recusantes, quos populos præsupposita auctoritate,vel Princeps elegerit,facit in arg.tex.in l.Lucius, cum sua materia,ff.de euic.no.per Ang.& alios, in l.conuentionum, ff. de pac.Idem Ang.in l.venditor.§.si constat,in fi.ff.cōm.præ.& latè trac.Alexan.in consi.cxc.lib.ij.& Deci. in consi.dxx.colum.j.& ij.
21 † quòd liberæ ciuitati,& Principi licèt pro publico cōmodo au-
22 ferre priuato rem suam.In † clerico autem dixit Abb. quòd inuitus obses dari non potest,& qui inuitum retineret, caderet in pœnam Canonis si quis suadente diabolo,xvij.q.iiij. quod etiam non puto verum si sit datus à Papa,censetur enim dispensasse cum accipiente super pœna,d.Can.quod vltra non prosequor. Et per ista sit impositus finis huic tractatui,in quo si quid boni est dictum datori hominis & intellectus erit accepto ferendum: si quid verò perperam & minus verè,imbecilitatem & tenuitati operarij nō egre feretur ascribi, qui & patienter audiet corrigentes, & meliora proferentes.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

B

Captus

D

E

Iuramen-

N

O

P

Pręferri

Q.

T

V

FINIS.

REGISTRVM.

* ** *** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Nn Oo Pp Qq Rr Sſ.

Omnes ſunt duerni.

VENETIIS Apud Franciſcum de Portonarijs,
anno à Natiuitate Domini M D LXIII.
menſis Mai, die octauà.